

Kouvolan kaupungin

Tilinpäätös

2016

Sisällys

1. TOIMINTAKERTOMUS.....	1
1.1 Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa	1
1.1.1 Kaupunginjohtajan katsaus.....	1
1.1.2 Kouvolan kaupungin hallinto	3
1.1.3 Yleinen ja Kouvolan alueen taloudellinen kehitys.....	5
1.1.4 Olennaiset muutokset Kouvolan toiminnassa ja taloudessa.....	8
1.1.5 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä	11
1.1.6 Henkilöstö.....	14
1.1.7 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista	17
1.1.8 Ympäristötekijät.....	20
1.2 Selonteko sisäisen valvonnan järjestämisestä.....	21
1.3 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus	23
1.3.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen	23
1.3.2 Toiminnan rahoitus.....	25
1.4 Rahoitusasema ja sen muutokset	27
1.5 Kokonaistulot ja - menot	29
1.6 Konsernin toiminta ja talous	30
1.6.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä	30
1.6.2 Konsernin toiminnan ohjaus	30
1.6.3 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat	31
1.6.4 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä.....	34
1.7 Keskeiset liitetiedot.....	40
1.8 Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet	41
1.8.1. Tilikauden tuloksen käsittely.....	41
1.8.2. Talouden tasapainottamistoimenpiteet	41
2. TALOUSARVION TOTEUTUMINEN.....	42
2.1 Tavoitteiden toteutuminen	42
2.2 Käyttötalouden toteutuminen	43
2.2.1 Budjettirahoitteisten tehtävien toteutuminen	43
2.2.2 Kohderahoitteiset tehtävät.....	84
2.3 Tuloslaskelmaosan toteutuminen	91
2.4 Investointien toteutuminen	93
2.5 Rahoitusosan toteutuminen.....	97
2.6 Liikelaitosten vaikutus kaupungin talouteen.....	98
3. TILINPÄÄTÖSLASKELMAT	100
3.1 Kaupungin tuloslaskelma	100
3.2 Kaupungin rahoituslaskelma	101
3.3 Kaupungin tase.....	102
3.4 Konsernilaskelmat	103
3.5 Kaupungin ja konsernin tunnusluvut.....	106
4. LIITETIEDOT.....	107
4.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot.....	107
4.2 Tuloslaskelman liitetiedot	109
4.3 Taseen liitetiedot	112
4.4 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot.....	117
4.5 Henkilöstöä koskevat liitetiedot.....	122
5. ERIYTETTY TILINPÄÄTÖKSET	123
5.1 Tilaliikelaitos.....	123
5.2 Teknisen tuotannon liikelaitos	139
5.3 Kouvolan seudun ammattiopisto	151
6. LUETTELOT JA SELVITYKSET	153
6.1 Luettelo käytetyistä kirjanpitokirjoista.....	153
6.2 Luettelo käytetyistä tositelajeista	154
7. TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUS JA TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ	155
7.1 Tilinpäätöksen allekirjoitus.....	155
7.2 Tilinpäätösmerkintä	155

1. TOIMINTAKERTOMUS

1.1 Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa

1.1.1 Kaupunginjohtajan katsaus

Kaupungin tulos positiivinen

Viime vuoden aikana Kouvolan kaupungin taloutta saatiin tasapainotettua kiitettävästi. Kaupungin vuoden 2016 tulos on 5,8 miljoonaa euroa ylijäämäinen. Kaupunginvaltuuston asettamat tavoitteet talouden tasapainottamiseksi toteutuivat pääosin.

Hyvää tulosta on edesauttanut viime vuosina tehdyt toimenpiteet henkilöstömäärän sopeuttamiseksi ja toiminnan tehostamiseksi. Niiden vaikutus näkyi erityisesti toimintakatteen maltillisena 1,1 prosentin kasvuna. Se on hieno suoritus, sillä samanaikaisesti on jouduttu käyttämään rahaa kohteisiin, joihin kaupungin vaikutusmahdollisuudet ovat vähäiset, kuten työttömyyden hoitoon. Kaupunkilaisten palvelutarpeeseen on pystytty vastaamaan mielestäni hyvin. Toimintatuotot kasvoivat vain 0,7 prosenttia eli 0,5 miljoonaa euroa vuoteen 2015 verrattuna. Positiiviseen tulokseen vaikutti kertaluonteisesti hieman se, että Carean alijäämien kattamiseksi tehtyä pakollista varausta purettiin yhteensä 2,5 milj. eurolla. Tuloksen käänsi lopullisesti positiiviseksi verojen ja valtionosuuksien hieman arvioitua suurempi kertyminen. Tätä edesauttoi vuodelle 2016 tehty veronkorotus. Vaikka tulot lisääntyivät viime vuonna, on kaupungin tulokehitys edelleen suuri haaste tulevaisuudessa.

Kaupunki satsaa kehittämiseen

Vuoden 2016 aikana on viety määrätietoisesti eteenpäin kaupungin elinvoimaa vahvistavia hankkeita. **Kullasvaaran logistiikka-alueella** sijaitsevan rautatie- ja maantieterminalin kehittämiseen saatiin Euroopan unionin rahoitusta vuosille 2016-2018. Helmikuussa käynnistettiin alueen infrastruktuurin suunnittelu- ja kaavarunkotyö sekä marraskuussa intermodaaliterminalin hallinnointimallityö. Hankkeissa selvitetään alueen infrastruktuurin kehittämistoimenpiteitä sekä toimintamalleja Kullasvaaran logistiikka-alueen kehittämiseksi vaiheittain. Työt valmistuvat maaliskuussa 2017.

Pioneeripuiston asuntomessuprojekti eteni täysin aikataulussaan vuonna 2016. Asuntomessualueen asemakaava sai lainvoiman lokakuussa ja alueen katu- ja yleisten alueiden suunnitelma hyväksyttiin joulukuussa. Asuntomessualueen tonttihaku on alkanut ja tontin varauspäätöksiä tehdään kesä- ja syyskuussa 2017. Alueen yhdyskuntatekniikan rakentaminen alkaa keväällä ja tavoite on, että rakentajat pääsevät tonteilleen loppuvuodesta. Tonttien kysyntä Kouvolaan vilkastui merkittävästi vuonna 2016 ja alkuvuosi näyttää trendin jatkuvan.

Ydinkeskustan kehittäminen eteni suunnitelman mukaisesti ja jatkuu tulevina vuosina. Manskin saneeraus on käynnissä ja se valmistuu vuoden 2017 loppuun mennessä. Ydinkeskustan yleiskaavatyöhön liittyen alueelle on laadittu liikenneverkon ja pysäköinnin kehityssuunnitelma sekä selvitys suojeltavista rakennuksista ja ympäristöistä. Lasipalatsin ja Brankkarin asemakaavat on hyväksytty ja Keskustakortteleiden asemakaavan muutosehdotus valmistui hyväksymiskäsittelyyn. Matkakeskuksen asemakaavamuutos on ehdotusvaiheessa ja etenee kaupunginvaltuuston käsiteltäväksi kevään aikana. Uuden kaukoliikenteen linja-autoterminalin suunnittelu on aloitettu. Matkakeskuksen liikenteellistä toimivuutta parannetaan muuttamalla Hallituskatu-Kauppamiehenkatu kaksisuuntaiseksi.

Osallistavaa ja matalan kynnyksen palvelua

Hyvinvointipalveluja on kehitetty edelleen osallistaviksi ja matalan kynnyksen palveluja on lisätty. Lasten sosiaalipalvelujen uusi toimintamalli on tuonut jo lyhyessä ajassa hyviä tuloksia ja painopistettä on saatu siirrettyä raskaammista palveluista kevyempiin. Viime vuonna perustettiin ensimmäiset lapsiperheiden keskitetyt palveluja tarjoavat Perhekeskukset Keltakankaalle ja Korialle. Vuorovaikutusta ja toiminnallisuutta painottava Kouvolan esi- ja perusopetussuunnitelma otettiin käyttöön elokuussa. Kuntakokeiluna aloitetun nuorten Ohjaamon toiminta on vakiintunut osaksi nuorisopalvelujen toimintaa.

Aikuisväestön palvelujen terveyden edistämisen toiminnassa on jatkettu painopisteen siirtämistä kuntalaisten aktivointiin sekä omaehtoisen terveyden ja liikunnan edistämiseen. Hyvinvointipalvelujen toimintaa on kehitetty asiakaslähtöiseksi ASKEL-hankkeen kautta ja useat yksiköt ovat jo kirjanneet palvelulupauksensa mm. ikääntyneiden palveluissa. Työ kuntalaisen parhaaksi jatkuu edelleen. Hyvinvoiva Kouvola –ohjelman tavoitteena on kuulla ja osallistaa kuntalaisia ja tuoda hyvinvointinäkökulma osaksi päätöksentekoa.

Muutoksen tiellä

Vuonna 2016 aloitettiin tulevan maakuntahallinnon uudistamistyö aluksi Kouvolan kaupungin vetämänä projektina. Alkusuksysta Sote- ja maakuntauudistuksen koordinointi siirrettiin maakuntaliitolle Kymenlaakson kuntien yhteisellä päätöksellä. Aluehallintouudistus ja sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistus tulevat muuttamaan kunnan toimintaa ja roolia julkisten palvelujen järjestämisessä ennen näkemättömällä tavalla. Tulevaisuudessa kuntien tehtävät ja palvelut painottuvat elinvoiman, koulutuksen ja hyvinvoinnin sekä hyvän ja terveellisen kaupunkiympäristön kehittämiseen. Muutokseen valmistautuminen aiheuttaa kaupungin henkilöstölle merkittävää epävarmuutta tulevien työtehtävien ja työnantajan osalta. Valmistelutyö aiheuttaa kasvavaa työtaakkaa suurelle osalle henkilöstöä.

Vuoden 2016 aikana kaupungin viranhaltijat ovat laatineet lausuntoja mm. maakuntalaista, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista, voimaannapolaista ja maakuntien rahoituslaista. Lausunnot olivat kaikilta osin hyvin kriittisiä koko uudistusta kohtaan. Rahoituksen ja menojen näkökulmasta noin 60 % kaupungin nykyisestä toiminnasta siirtyy uudistuksen myötä maakuntaan ja henkilöstömäärä vähenee noin puoleen nykyisestä. Uudistuksella on merkittäviä vaikutuksia myös kunnan sote-palveluihin ja kaupungin omistamiin sote-kiinteistöihin, sillä jatkossa sote-palveluverkosta päättää maakunta. Jo valmistelussa on tullut selväksi, että sote-palveluverkko tulee supistumaan ja palvelurakenne muuttumaan nykyisestä.

Tätä taustaa vasten on helppo todeta, että myös Kouvolan kaupungin on kyettävä uudistumaan tulevaisuuden kunnan tehtävien mukaisesti. Vuoden 2017 keväällä käynnistetään muutosprosessi, jossa tullaan tarkastelmaan kunnan tulevat roolit, tehtävät, yhdyspinnat maakuntaan ja valtion toimijoihin nähden sekä muodostetaan tarvittava organisaatio ja suunnitellaan tulevaisuuteen suuntaava strategia. Tämä tulee vaatimaan jälleen kerran henkilöstöltä venymistä, mutta uskon, että onnistumme siinä vähintään yhtä hyvin kuin tähän asti.

Tuukka Forsell
Kaupunginjohtaja

1.1.2 Kouvolan kaupungin hallinto

Kaupunginvaltuusto

Kaupungin ylin päättävä toimielin on kaupunginvaltuusto. Kaupunginvaltuusto vastaa kuntalain mukaisesti kaupungin toiminnasta ja taloudesta. Syksyllä 2012 pidettiin kunnallisvaalit ja uusi valtuusto aloitti toimintansa tammikuussa 2013. Kaupunginvaltuustoon kuuluu 59 jäsentä. Edellisellä kaudella valtuutettujen määrä oli 75. Valtuusto kokoontui vuoden 2016 aikana 8 kertaa (8 kertaa v. 2015).

Kaupunginvaltuuston puheenjohtajana on vuonna 2016 toiminut Harri Helminen (SD/SDP), I varapuheenjohtajana Jari Suomela (KOK), II varapuheenjohtajana Jari Lindström (PS) ja III varapuheenjohtajana Markku Pakkanen (KESK).

Kaupunginvaltuustoon ovat lisäksi kuuluneet seuraavat valtuutetut (valtuustoryhmä suluissa):

Airaksinen Katja (DEM/SDP)	Eloranta Maria (DEM/SDP)	Eskelinen Antti (PS)
Grönlund Reino (DEM/SDP)	Heikari Jani-Ville (KOK)	Helkala Maarit (KOK)
Jokiranta Kimmo (KESK)	Kaarlampi Vesa (SIT)	Karvonen Tapio (KOK)
Kasurinen Outi (SD/SDP)	Koivisto Antti (DEM/SDP)	Korpivaara Pekka (PS/PRO)
Koskela Birgit (KOK)	Kossila Päivi (DEM/SDP)	Kähärä Hannu (KOK)
Käki Jari (PS)	Laine Raimo (SD/SDP)	Lakka Marjo (SD/SDP)
Lampiranta Toni (KESK)	Lankinen Sari (KESK)	Larikka Jari (KOK)
Lehtola Leila (KOK)	Lehtomäki Maija (KESK)	Leinonen Kari (SD/SDP)
Leppänen Jouko (KOK)	Liukkonen Jorma (VAS)	Lonka Mirja (KESK)
Nikkanen Seppo (PS)	Norppa Matti (SIT)	Nuorivuori Marja-Terttu (SIT)
Nyberg Jukka (SD/SDP)	Nykänen Marjatta (KOK)	Palm Sari (KD)
Paloranta Pertti (PS)	Peltola Pulla (SIT)	Päivärinta Juha (KESK)
Rouvari Sinikka (KOK)	Saavalainen Tiina (VAS)	Sahamies Arto (KD)
Salonen Ville (SD/SDP)	Seppälä Topi (KESK)	Sipiläinen Kirke (KOK)
Smeds Sakari (KD)	Sorsa Matti (KOK)	Sorvali Ritva (VIHR)
Spies Kaisa (VIHR)	Suninen Jouni (PS/DEM)	Tähtinen Anssi (MUUT/SDP)
Töttö Ensio (SD/SDP)	Vainio Vesa (KD)	Valkeapää Reijo (KESK)
Wall Janne (KESK)	Varjola Liisa (KESK)	Viinikainen Sakari (SIT)
Viljakainen Hannele (DEM/SDP)		

Kaupunginhallitus

Kaupunginhallitus vastaa kaupungin hallinnosta ja taloudenhoidosta sekä valtuuston päätösten valmistelusta, täytäntöönpanosta ja laillisuuden valvonnasta. Hallitus valvoo kaupungin etua, edustaa kuntaa ja käyttää sen puhevaltaa. Kaupunginhallitukseen kuuluu 13 jäsentä, kun edellisellä valtuustokaudella jäsenmäärä oli 15. Kaupunginhallitus kokoontui 20 kertaa vuonna 2016 (19 kertaa v. 2015).

Kaupunginhallituksen puheenjohtajana on vuonna 2016 toiminut Jari Larikka (KOK), I varapuheenjohtajana Jukka Nyberg (SD/SDP) ja II varapuheenjohtajana Anssi Tähtinen (MUUT/SDP).

Kaupunginhallitukseen ovat lisäksi kuuluneet seuraavat jäsenet:

Hietanen Minna (KESK), 25.1. asti	Jokiranta Kimmo (KESK)	Korpivaara Pekka (PS/PRO)
Lakka Marjo (SD/SDP)	Lehtomäki Maija (KESK)	Nykänen Marjatta (KOK)
Palm Sari (KD)	Salonen Ville (SD/SDP)	Roos Kirke (KOK)
Sulane Liisa (PS), 25.1. lähtien	Viinikainen Sakari (SIT)	

Kaupunginhallituksella on vuonna 2016 ollut kolme jaostoa, elinkeinojaosto, henkilöstöjaosto ja konsernijaosto.

Lautakunnat ja johtokunnat

Aikuisväestön lautakunta

Ikäihmisten lautakunta

Keskusvaalilautakunta (jonka alaisuudessa vaalilautakunnat ja vaalitoimikunta)

Kymen jätelautakunta

Lasten ja nuorten lautakunta

Maaseutulautakunta (jonka alaisuudessa yksityistiejaosto)

Rakennus- ja ympäristölautakunta

Tarkastuslautakunta

Tekninen lautakunta

Liikelaitosten johtokunta

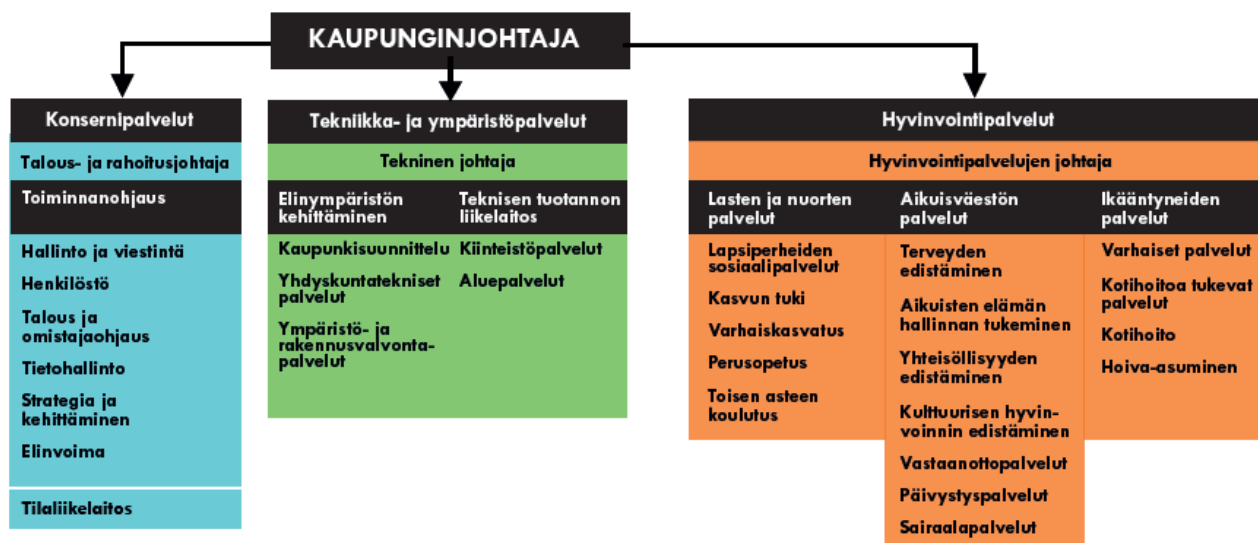
Palveluorganisaatio

Kaupungin palveluorganisaatiota uudistettiin vuoden 2016 alussa vain lasten ja nuorten palveluissa, jossa lastensuojelu muutettiin lapsiperheiden sosiaalipalveluksi.

Hyvinvointipalvelujen organisaatio perustuu edelleen elämäntaakamalliin; lasten ja nuorten, aikuisväestön ja ikääntyneiden palveluketjuihin. Nyt tehdyn muutoksen keskeisenä tavoitteena oli mm. nostaa asiakkuus ja asiakaslähtöisyys toiminnan keskiöön. Palveluja on ryhmitelty isompiin kokonaisuuksiin ja johtamisen resurssia näin tiivistetty.

Vuonna 2016 tehtiin päätös liikelaitosten johtokunnan lopettamisesta vuoden 2017 alussa ja tilaliikelaitoksen toiminnan siirtämisestä konsernipalveluihin ja teknisen tuotannon liikelaitoksen toiminnan siirtämisestä tekniikka- ja ympäristöpalveluihin vuoden 2017 alusta.

Palveluorganisaatio 31.12.2016

1.1.3 Yleinen ja Kouvolan alueen taloudellinen kehitys

Yleinen taloudellinen kehitys

Sekä maailmantalouden että Suomen talouden kasvut ovat vaimentuneet. Teollisuusmaissa investointien vähäinen määrä ja palkkojen heikko kasvu vaikuttavat kulutuskysynnän pysymiseen laimeana. Kehitys on samansuuntainen Suomessa, jossa kasvun vaimentumiseen vaikuttaa kotimaisen kysynnän kasvun hidastuminen sekä viennin kasvun pysyminen heikkona. (Lähde: Valtiovarainministeriö, Budjettikatsaus 2017.)

Suomen julkisen talouden viime vuosikymmenen lopulla syntynyt alijäämäisyys ei ole parantunut, vaan tulojen ja menojen väliset mittasuhteet ovat pysyneet epäsuotuisina. Erityisesti tähän vaikuttavat laimea suhdannetilanne, teollisuuden rakennemuutos ja pitkäaikainen rakennetyöttömyys sekä väestön ikärakenteen muutoksen vaikutuksesta lisääntyneet eläkemenot. Julkisen talouden osalta selkeästi alijäämäisiä ovat valtio ja paikallishallinto, vähäisesti alijäämisiä ovat muut sosiaaliturvarahastot, työeläkesektorin ollessa ylijäämäinen. Ennustettu talouskasvu ei vastaa julkisen talouden mittasuhteiden korjaamiseen, vaan julkisen velan suhde kokonaistuotantoon kasvaa edelleen. Vuonna 2016 tehdyn kilpailukyky sopimuksen avulla pyritään vaikuttamaan positiivisesti suomalaisten yritysten hintakilpailukykyyn, kasvattamaan vientiä sekä kiihdyttämään talouskasvua. (Lähde: Valtiovarainministeriö, Budjettikatsaus 2017.)

Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan Suomen kansantalouden kasvu jatkui vuonna 2016. Bruttokansantuote kasvoi 1,6 prosenttia vuonna 2016, josta suurimmat kasvut tapahtuivat ensimmäisellä (0,8 %) ja kolmannella (0,6 %) vuosineljänneksellä. Bruttokansantuotteen kasvuun vaikuttivat kulutuksen sekä investointien kasvu, erityisesti rakentamisen ja liike-elämän palveluiden toimialojen osalta. (Lähde: Tilastokeskus, Neljännesvuositilinpito, 4. Vuosineljännes 2016, 1.3.2017.)

Työttömyyden osalta kehitys vuonna 2016 on ollut positiivista. Sekä työttömien määrä että työttömyysaste laskivat edellisen vuoden joulukuusta. Lisäksi työllisten määrä ja työllisyysaste kasvoivat. Keskimääräinen työttömyysaste oli vuonna 2016 (8,8 %) parempi kuin vuonna 2015 (9,4 %). (Lähde: Tilastokeskus, Työvoimatutkimus 2016, joulukuu, 24.1.2017.)

Kuntatalous

Suomen Kuntaliiton mukaan, Tilastokeskuksen julkistuksiin perustuen, kuntien ja kuntayhtymien vuoden 2016 tilinpäätösarvot ovat positiivisia. Kuitenkin lähitulevaisuuden uudistusten vuoksi kuntien saaman julkisen rahoituksen muutokset edellyttävät taloudellisen tilanteen tarkastelua edelleen vuoden 2017 aikana. Vuoden 2016 kuntasektorin menokehitys on ollut kohtuullista (keskimäärin 1,3 %) ja tilikauden tulos positiivinen. Kuitenkin Suomen 295 kunnasta 111 kunnassa tulos oli negatiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirta on myös kehittynyt positiivisesti, lainakanta kasvoi, mutta velkaantumisen kasvu vaimentui. Myös ”syömävelan” eli negatiivisen vuosikatteen osuus kuntien lainakannan muutoksesta on erittäin alhainen aikaisempaan kehitykseen nähden. Kunnat ovatkin pystyneet tuloksellisesti tasapainottamaan talouttaan menojen maltillisella kehityksellä, erityisesti henkilöstökuluissa näkyy kuntien tekemät henkilöstöön kohdistuvat sopeuttamistoimenpiteet. Vuoden 2016 tulopohjassa näkyy valtionosuuksien kasvu johtuen veroperustemuutosten kompensoimisesta sekä kustannustenjaon tarkistuksesta kuntien ja valtion välillä. Verotulojen kasvua, 300 milj. euroa (1,4 %), heikensi muun muassa kuntien korotetun yhteisöveron jako-osuuden poistuminen vuonna 2016. Investointien osalta kunnilla on erilaisia tarpeita kehittyvien kasvukeskusten uudistarpeista monien kuntien tyypillisiin korjausvelkainvestointeihin. (Lähde: Kuntatalous, Kuntaliiton uutiskirje 1/2017, 14.2.2017.)

Korkokehitys

Yhdysvaltojen Keskuspankki (FED) nosti ohjauksorkoiaan vuoden tauon jälkeen 2016 joulukuussa 25 korkopisteellä 0,75 prosenttiin. FEDin jäsenten mediaaniodotus alkaneena vuonna tarvittavista koron nostoista on tällä hetkellä kolme. Tämä kertoo osaltaan uskosta vahvistuneeseen talouskasvuun Yhdysvalloissa. Euroopan ja Yhdysvaltojen keskuspankkien rahapolitiikat ovat yhä selkeämmin erkanemassa toisistaan. Euroopan keskuspankki (EKP) päätti joulukuussa 2016 jatkavansa arvopaperien osto-ohjelmaansa ainakin vuoden 2017 loppuun asti. Samalla osto-ohjelman kuukausittainen määrä kuitenkin laskettiin 80:sta miljardista eurosta 60 miljardiin, mikä kertoo jonkin asteisesta luottamuksen kasvusta myös Euroalueen talouden kehityksen suhteen. EKP:n elvyttävä rahapolitiikka tuskin enää nykyisestä kevenee ja huomio alkaa pikkuhiljaa siirtyä finanssipolitiikan suuntaan, jonka toivotaan antavan uutta tukea talouskasvulle. EKP:n pyrkimyksenä on edistää hintavakaustavoitteen saavuttamista ja inflatiokehityksen osalta näkymät ovatkin muuttuneet hieman aiempaa valoisemmiksi.

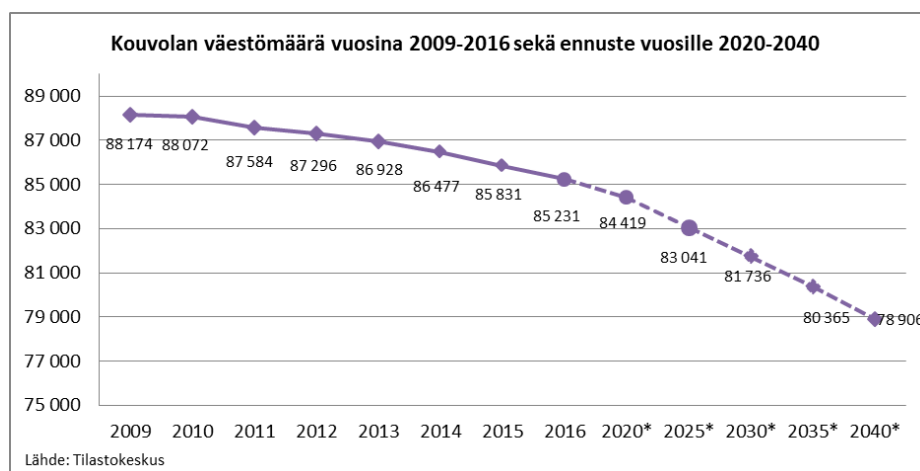
Pitkiä korkoja parhaiten kuvaava 10 vuoden SWAP-korko laski alkuvuoden 0,99 prosentin tasosta vuoden aikana selvästi, niin että alimmillaan käytiin kesän ja syksyn aikana peräti 0,25 prosentin tasolla. Vuoden 2016 lopussa oltiin tasolla 0,65 %. Vertailuna voidaan käyttää vuoden 2011 huhtikuun 10 vuoden SWAP-korkoa, joka oli lähes 4 prosenttia. Viime vuodet ovat olleet suotuisia velanottajalle, mutta pikkuhiljaa voidaan alkaa varautua muutokseen. Pitkät korot ovat jo ottaneet suunnan ylöspäin, joskin nousu on ollut vielä maltillista. Odotettavissa lienee, että pitkät korot liikkuvat edelleen vähitellen, joskin melko hitaasti, ylöspäin heikon euron ja halvan öljyn vaikutuksien alkaessa näkymään vähitellen positiivisempina kasvuodotuksina myös Euroopassa. Vuoden 2017 osalta OP Yrityspankki ennustaa 10 v. SWAP-koron tasoksi vuoden lopussa 1,10 prosenttia.

Myös Euroalueen lyhyiden korkojen taso on ollut riippuvainen alueen taloudellisesta kehityksestä, jota Euroopan Keskuspankki on omilla toimenpiteillään pyrkinyt tukemaan. Vuonna 2016 EKP laski ohjauskoron 0,05 prosentista noltaan ja talletuskoron – 0,30 prosentista 10:llä korkopisteellä -0,40 prosenttiin. On odotettavissa, että euroalueella ohjauskorko pysyy alhaalla vielä jonkin aikaa EKP:n pitäessä rahapolitiikkansa kevyenä. Toimenpiteillään EKP pyrkii nopeuttamaan inflaatiokehitystä ja samalla heikentyvän euron myötä pyritään saamaan tukea vientiteollisuudelle. Euribor-korot saavuttivat historiallisesti alhaisimman tasonsa viime vuoden aikana, mutta lyhyiden korkojen lasku näyttäisi nyt alkavan olla ohi. Vuoden 2016 alussa 3 kk:n euribor oli -0,131 prosenttia ja vuoden lopussa -0,319 prosenttia. Markkinoiden konsensusennuste 3 kk:n euriborin tasoksi vuoden 2017 lopussa on -0,23 prosenttia.

Kouvolan toimintaympäristö ja taloudellinen kehitys

Väestömäärä

Väestömäärä vuoden 2016 lopussa oli 85 231. Edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna väestömäärä laski 600 henkilöllä. Kouvolan väestömäärä on Tilastokeskuksen ennusteiden perusteella edelleen laskusuunnassa. Tilastokeskuksen väestöennuste perustuu toteutuneeseen kehitykseen ja siitä johdettuun todennäköiseen tulevaan kehitykseen.

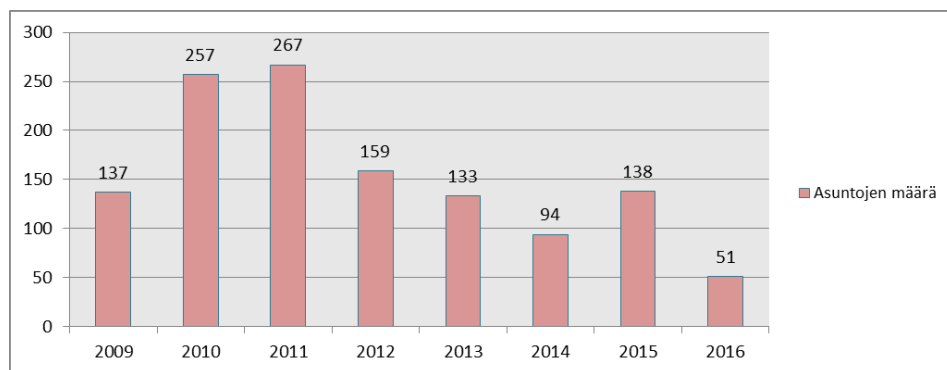

Työllisyys

Kouvolan työttömyysaste eli työttömien osuus työvoimasta on 16,0 prosenttia, kun se Kaakkois-Suomessa oli 16,8 prosenttia. Työttömiä työnhakijoita (ml. lomautetut) oli 6 284 eli 341 henkilöä vähemmän kuin edellisvuoden vastaavana ajankohtana. Työttömistä työnhakijoista alle 25-vuotiaita oli 962, kun vähennystä edelliseen vuoteen 155 henkilöä. Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen mukaan nuorten työttömyys koko maassa väheni edellisestä vuodesta 8,1 prosenttia ja alle 25-vuotiaiden työttömyys oli laskusuunnassa jokaisessa Kaakkois-Suomen kunnassa. Pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi Kaakkois-Suomessa, mutta Kouvolan seudulla pitkäaikaistyöttömien määrä väheni. Kouvolassa yli vuoden työttömänä olleita oli 1 940 eli 19 henkilöä vähemmän kuin edellisvuoden lopussa. Avoimien työpaikkojen määrä joulukuun lopussa oli 277 kpl, 50 paikkaa vähemmän kuin edellisvuoden joulukuussa. (Lähde: Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Joulukuun työllisyyskatsaus 12/2016.)

Asuminen

Nykyisen Kouvolan alueella on rakennettu asuntoja myönnettyjen rakennuslupien mukaisesti seuraavasti vuodesta 2009 lähtien:

Kouvolan asuntotuotanto väheni hieman vuodesta 2015 siten, että vuonna 2016 rakennusluvilla syntyi yhteensä 51 asuntoa. Kerrostaloille ei myönnetty vuonna 2016 rakennuslupia, mutta vuonna 2015 niitä oli kolme ja vuonna 2017 niitä todennäköisesti tulee olemaan useampia, joten kerrostalotuotannon pidemmän ajanjakson keskiarvo oletetaan pysyvän ennallaan. Rivitaloasuntoja rakennettiin vuonna 2016 yhdeksän asuntoa.

Pientalorakentaminen pysyi samalla tasolla kuin edellisenä vuonna. Rakennuslupia myönnettiin vuonna 2016 yhteensä 42 asunnolle, kun taas vuonna 2015 lupia myönnettiin 43 asunnolle. Tonttien varaustilastojen perusteella pientalorakentaminen piristyi edellisestä vuodesta, koska vuonna 2016 pientalotontteja luovutettiin 20 kpl, kun edellisenä vuonna niitä luovutettiin vain 13 kpl. Korjausrakentamisen luvat kasvoivat ja rakentamisen volyyymi tulee todennäköisesti painottumaan tulevana vuosina yhä enemmän korjaus- ja laajennusrakentamiseen. Energiatehokkuusvaatimusten tiukentuva lainsäädäntö lisää myös korjausrakentamisen tarvetta.

Pientalorakennuksien käyttötarkoitus haja-asutusalueella on muuttunut osittain vapaa-ajan toimintoja palvelevaksi rakennuskannaksi. Vapaa-ajan kiinteistöjen rakentaminen on vuosittaisesta vaihtelusta huolimatta säilynyt ennallaan korjaus-, lisä- ja laajennusrakentamisen myötä. Vanhuksille ja erityisryhmille tarkoitettuja palvelutaloja rakennetaan vuosittain muutama kappale.

1.1.4 Olennaiset muutokset Kouvolan toiminnassa ja taloudessa

Verotulot ja valtionosuudet

Kouvolan verotulot kasvoivat edelliseen vuoteen nähden 2,5 % eli 8,2 milj. euroa. Kasvu johtui kunnallisveroprosentin nostosta 20,5 prosentista 20,75 prosenttiin sekä kiinteistöveroprosenttien korotuksista. Kasvusta kunnallisverojen osuus oli 6,4 milj. euroa (2,2 %) ja kiinteistöveron osuus 3,7 milj. euroa (14,8 %). Sen sijaan yhteisöverojen osuus laski (2,0 milj. euroa) sen määräaikaisen korotuksen päättymisen vuoksi. Yhteisöverojen kertymä oli kuitenkin ennakoitua parempi. Kunnallisverojen jako-osuuksiin ei tehty vuonna 2016 ryhmäkohtaisia muutoksia (valtio, kunta, seurakunta), vaan joulukuussa vahvistettuja vuoden 2016 jako-osuuksia muutti vuoden 2015 vahvistettu verotus.

Valtionosuudet (175,9 milj. euroa) vuonna 2016 olivat 9,2 milj. euroa suuremmat kuin edellisenä vuonna. Valtionosuuksia kasvattavista muutoksista merkittävimmät olivat neljän vuoden välein tehtävä valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus sekä veroperustemuutosten kompensointi. Valtionosuuksiin sisältyy sekä vähentäviä että lisääviä eriä, erityisesti valtionosuuksiin tehtyt leikkaukset ovat vähentäneet ja tulevat vähentämään kuntien julkista rahoitusta merkittävästi vuosina 2012-2019. Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän rahoituksen tarkistus lukion ja ammatillisen koulutuksen osalta keskimääräisten oppilas- ja opiskelijamäärien mukaisiksi oli Kouvolaan positiivinen 0,6 milj. euroa vuonna 2016.

Verotulot verotulolajeittain sekä valtionosuudet	Toteumat vuosittain, milj. euroa							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kunnan tulovero	252,37	252,55	266,79	271,43	286,09	278,69	288,29	294,66
Muutos%		0,1 %	5,6 %	1,7 %	5,4 %	-2,6 %	3,4 %	2,2 %
Kiinteistövero	14,91	17,10	20,52	22,53	23,69	25,34	25,06	28,78
Muutos%		14,7 %	20,0 %	9,8 %	5,1 %	7,0 %	-1,1 %	14,8 %
Yhteisöveron tuotto	15,01	17,95	19,77	15,17	16,24	18,16	19,39	17,47
Muutos%		19,6 %	10,2 %	-23,3 %	7,1 %	11,8 %	6,8 %	-9,9 %
Verotulot yhteensä	282,28	287,61	307,09	309,13	326,02	322,19	332,74	340,90
Muutos%		1,9 %	6,8 %	0,7 %	5,5 %	-1,2 %	3,3 %	2,5 %
Valtionosuudet	139,99	146,69	150,22	159,65	164,04	163,96	166,67	175,85
Muutos%		4,8 %	2,4 %	6,3 %	2,8 %	0,0 %	1,7 %	5,5 %
Julkinen rahoitus yht.	422,27	434,30	457,31	468,78	490,06	486,15	499,42	516,75
Muutos%		2,8 %	5,3 %	2,5 %	4,5 %	-0,8 %	2,7 %	3,5 %

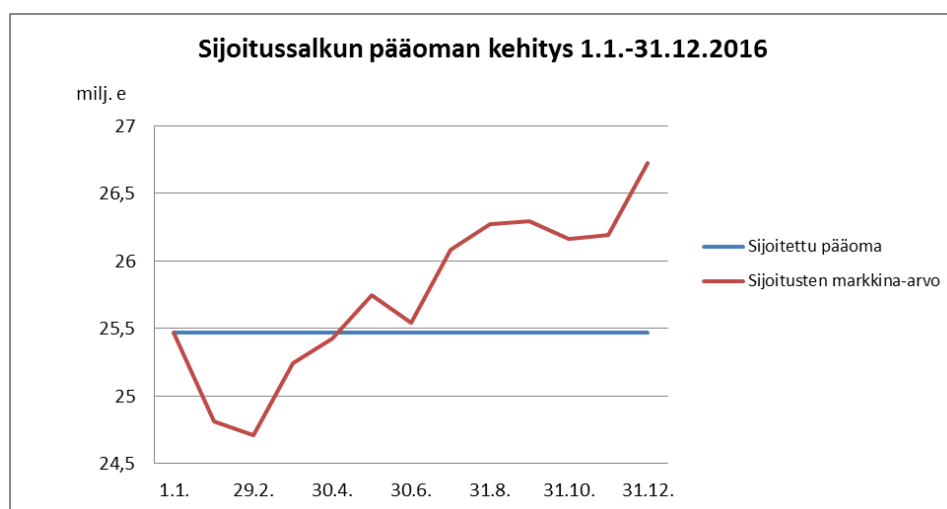
Sijoitustoiminta

Vuosi 2016 käynnistyi talouskasvun heikentymisellä ja raaka-aineiden hintojen laskulla. Voimakkaat pääomavirrat varsinkin Kiinasta ja öljyntuottajamaista lisäsivät huolta finanssimarkkinoiden vakauden järkkymisestä. Alkuvuoden jälkeen uudet rahapolitiikan elvytystoimet, raaka-aineiden hintojen käänne nousuun ja vähitellen vahvistuva talouskasvu alkoivat kuitenkin rakentaa luottamusta markkinoilla ja talousindikaattoreiden vahvistuminen jatkui loppuvuonna. Poliittisella rintamalla tapahtui paljon vuonna 2016. Globaalisti merkittäviä tapahtumia olivat mm. Iso-Britannian BREXIT-kansanäänestys ja Yhdysvaltain presidentinvaali. Molempien lopputulos yllätti markkinat, mutta alkuhämmennyksestä selvitettiin onneksi nopeasti ja vaikutukset markkinoihin jäivät toistaiseksi lyhytaikaisiksi. Alkaneena vuonna useassa EU-maassa järjestetään vaaleja, joiden lopputulokset saattavat heijastella voimakkaasti myös lähiaikojen sijoitusympäristöön.

Kaupungin pitkäaikainen sijoitussalkku on kilpailutettu keväällä 2011 ja annettu täyden valtakirjan periaatteella kahden varainhoitajayhteisön – Pohjola Varainhoidon ja Evlin hoidettavaksi. Lähtökohtana on, että tuottoja haetaan pitkäjänteisesti, riskiä karttaen. Vuoden 2016 keväällä päivitetyn sijoitussuunnitelman mukaisesti pitkän aikavälin tuotto-odotus perusallokaatiolla (45 % korot, 35 % osakkeet, 20 % vaihtoehtoiset sijoitukset) on noin 5 prosenttia ja volatiliiteetti, joka kuvaa vaihtelua odotetun tuoton ympärillä on noin 7,5 prosenttia.

Vuoden 2016 lopussa kaupungin sijoitussalkku on jakaantunut niin, että korkosijoitusten osuus on 44,0 %, osakesijoitusten osuus 37,7 % ja vaihtoehtoisten sijoitusten (lähinnä kiinteistö- ja metsäsijoitukset) osuus 18,3 %. Maksimissaan osakepaino voi olla 50 %. Paremmen hajautuksen aikaansaamiseksi sijoitukset on toteutettu rahastojen kautta.

Kaupungin varainhoitosalkun kehitys tilikauden aikana oli vähintäänkin kohtuullinen. Alkuvuoden vaisun kehityksen jälkeen sijoitusten arvo nousi kesän ja syksyn aikana selvästi kohti loppuvuotta. Pitkäaikaisen sijoitussalkun kirjanpidollinen arvo vuoden 2016 lopussa oli noin 25,2 milj. euroa. Sijoitustoiminnan myyntivoittoja realisoitui nettomääräisesti noin 0,7 milj. euroa ja palkkion palautuksina sekä tuoton maksuina saatiin noin 140.000 euroa. Realisoitumatonta, mm. vaihtoehtoisista sijoituksista ja kehittyvien maiden rahastoista johtuvaa, toivottavasti tilapäistä arvon alenemista kirjattiin tilinpäätöksen yhteydessä noin 0,2 milj. euroa. Markkina-arvon (26,7 milj. e) mukaan laskettuna kaupungin varainhoitosalkun tuotto vuonna 2016 oli kokonaisuutena tuotto-odotuksen mukainen, 4,86 %. Osakesalkun tuotto oli 6,68 % ja korkosijoitusten tuottokin selvästi ennakoitua parempi, 5,67 %. Vaihtoehtoisten sijoitusten tuott jäi hieman miinukselle, mutta niiden osalta voidaan kuitenkin todeta, että kulurakenne on etupainotteinen ja kyse on pitkän tähtäimen sijoituksista.

Kärkihankkeet

Kullasvaaran logistiikka-alueella sijaitsevan Kouvolan rautatie- ja maantieterminalin (**Kouvola RRT**) kaavoitus ja tekninen suunnittelu mahdollistavat alueen tarkoituksenmukaisen kehittämisen vahvistaen samalla logistiikkatoimialan asemaa kaupungissa. Kouvolan rautatie- ja maantieterminalin suunnittelua ja toteutusta edistetään vuorovaikutuksessa logistiikka-alan toimijoiden kanssa luoden toimintaedellytyksiä nykyisten ja uusien käyttäjien tarpeisiin perustuvalla alueen kehittämisellä.

Kullasvaaran logistiikka-alueen kehittämiseksi jätettiin Euroopan komissiolle helmikuussa 2016 Kouvolan rautatie- ja maantieterminalin (Kouvola RRT) toiminnallista kehittämistä ja suunnittelua koskeva CEF 2015 -rahoitushakemus. Euroopan komissio julkaisi 17.6.2016 luettelon 195 liikennehankkeesta, jotka saavat CEF-rahoitusta. Kouvola RRT oli yksi näistä hankkeista. Verkkojen Eurooppa -koordinointikomitea antoi 8.7.2016 Euroopan komissiolle jäsenmaiden hyväksynnän tuettaville hankkeille. Innovoinnin ja verkkojen toimeenpanoviraston (INEA) ja Kouvolan kaupungin välinen avustussopimus allekirjoitettiin lokakuussa 2016. Kouvola RRT toiminnallista kehittämistä ja suunnittelua koskeva hanke on tukikelpoinen 12.2.2016 - 31.12.2018 välisen ajan. Hankkeen laajuus on 3,4 milj. euroa, jolle myönnetty CEF-rahoitus on 50 % eli 1,7 milj. euroa. Kouvola Innovation Oy on Kouvolan kaupungin yhteistyökumppani hankkeessa.

Helmikuussa 2016 käynnistyi Kouvolan rautatie- ja maantieterminalin (Kouvola RRT) yleissuunnitelmatasoinen selvitys, joka sisältää kaavarungon valmistelun. Selvitys valmistuu helmikuussa 2017. Terminaalialueen maanhankintaan liittyen maaliskuussa 2016 on toimitettu lunastuslupahakemus ympäristöministeriöön. Kouvola RRT hallintomallin laadinta on meneillään ja se valmistuu maaliskuussa 2017. Edellä mainituissa hankkeissa on haastateltu toimijoita ja pidetty työpajoja. Kouvola Innovation Oy on käynnistänyt loppuvuodesta 2016 selvitykset Kouvola RRT:n toiminnallisesta kehittämisestä. Selvityksiä ovat pitkät junat ja lastinkäsittely sekä sääntelyn purkaminen ja hallinnolliset rajoitteet. Kokonaisuudessaan Kouvola RRT on edistynyt suunnitellusti.

Asuntomessut Kouvola 2019 on edennyt suunnitelmien mukaisesti. Kaupunginvaltuusto hyväksyi Pioneeripuiston asemakaavan 12.9.2016 ja kaava sai lainvoiman 26.10.2016. Kouvolan kaupungin ja Osuuskunta Suomen

Asuntomessujen yhteiset työryhmät sekä asuntomessutoimikunta aloittivat työskentelyn syksyn 2016 aikana, myös tekniikkaryhmän, laaturyhmän, markkinointi- ja viestintäryhmän sekä asuntomessutoimikunnan työ käynnistyi. Asuntomessutoimikunta hyväksyi projektisuunnitelman 16.12.2016. Asuntomessualueen tonttimarkkinoinnin konsepti suunniteltiin yhdessä Kouvolan asumisen markkinoinnin konseptin kanssa. Työ valmistui joulukuussa 2016 ja suunnitelman toimeenpano alkaa tammikuussa 2017. Tekninen lautakunta hyväksyi Pioneeripuiston katu- ja yleisen alueen suunnitelman 13.12.2016. Alueen rakennussuunnitelmat valmistuvat alkuvuodesta 2017.

Ydinkeskustan kehittäminen eteni suunnitelman mukaisesti. Manskin saneeraus on käynnissä ja se valmistuu vuoden 2017 loppuun mennessä. Ydinkeskustan yleiskaavatyöhön liittyen alueelle on laadittu liikenneverkon ja pysäköinnin kehityssuunnitelma, hulevesiselvitys sekä selvitys suojeltavista rakennuksista ja ympäristöistä. Lasipalatsin ja Brankkarin asemakaavat on hyväksytty ja Keskustakortteleiden asemakaavan muutosehdotus valmistui hyväksymiskäsittelyyn. Matkakeskuksen asemakaavamuutos on ehdotusvaiheessa ja etenee kaupunginvaltuuston käsiteltäväksi kevään 2017 aikana. Keskustan kehittämiseen ja matkakeskuksen liikenteelliseen toimivuuteen liittyen on Hallituskadun-Kauppamiehenkadun kaksisuuntaistamisen sekä uuden kaukoliikenteen linja-autoterminaalin suunnittelu aloitettu. Maksullisesta pysäköinnistä luovuttiin ja pysäköinnin aikarajoituksia muutettiin ydinkeskustan alueella.

Kouvolan kaupungin edunvalvontahankkeet

Vanhojen teollisuusalueiden uudelleenkäyttö Kymen Ruukin aluevision pohjalta on edennyt asemakaavoitukseen, jolla mahdollistetaan alueen kehittäminen monimuotoisena palvelutoimintojen alueena. UPM Kiinteistöt Oy:n, kaupungin ja Kinnon yhteistyöryhmän toiminta jatkuu. Voikkaan tehdasalue kehittyy vähitellen pienen ja keskisuuren teollisuustoiminnan alueena ja kaupunki tukee tätä myös kaavoitusratkaisulla. Myllykosken entisen paperitehdas-alueen käyttömahdollisuuksia biotalouteen liittyvissä toiminnoissa selvitetään edelleen.

Kimolan kanavan vesiväylähankkeen tarkoituksena on toteuttaa vesikulkuyhteys Heinolan ja Kouvolan kaupunkien välille rakentamalla uittoa varten 1960-luvulla rakennettuun Kimolan kanavaan venesulku nykyisen tukkien nipunsiirtolaitoksen paikalle sekä toteuttaa muut Kimolan väylän vesiliikennettä varten tarvittavat rakenteet. Etelä-Suomen aluehallintovirasto on päätöksellään 29.5.2015 määrännyt Kimolan väylän yleiseksi paikallisväyläksi ja myöntänyt luvan Kimolan yleisen paikallisväylän rakentamiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin lupamääräysten ja alueelta laadittujen suunnitelmien mukaisesti. Päätöksestä on valitettu Vaasan hallinto-oikeuteen, joka hylkäsi valitukset 24.5.2016. Vaasan hallinto-oikeuden päätöksestä on valitettu edelleen Korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Eduskunnan hyväksymässä valtion talousarviossa 2016 on osoitettu enintään 6 milj. euroa (siirtomääräraha 3 v) Kimolan kanavan kunnostamiseen. Valtiovarainvaliokunnan mietintöön VaVM 16/2015 on kirjattu, että väyläsuunnitelman mukaiset kustannukset ovat noin 10 milj. euroa, josta kunnat ovat sitoutuneet maksamaan kolmanneksen. Valtion rahoitus on siirretty Liikenneviraston käytettäväksi. Heinolan ja Kouvolan kaupungit sekä Iitin kunta ovat päätöksillään hyväksyneet vuonna 2012 hankkeen investointikustannusten kuntien rahoitusosuuksien jakoperusteet. Keväällä 2016 kunnat ovat tarkistaneet sitoumuksensa kolmannekseen hankkeen investointikustannuksista sovittujen rahoitusperusteiden mukaisesti valtion rahoituksen ollessa kaksi kolmasosaa. Valtio on myöntänyt hankkeelle 6 milj. euroa, joten vastaavasti kuntien osuus on 3 milj. euroa (Kouvolan kaupunki 2,1 milj. euroa, Heinolan kaupunki 0,6 milj. euroa ja Iitin kunta 0,4 milj. euroa). Kunnat ovat varautuneet hankkeen rahoittamiseen vuosina 2017 (50 %) ja 2018 (50 %).

Liikennevirasto on lupautunut vastaamaan hankkeen toteuttamisesta. Hanke on jaettu suunnittelu- ja urakkakokonaisuuksiin, joille on laadittu alustavat aikataulut. Asiasta on viimeisteltävänä toteuttamissopimus, jonka osapuolina ovat Liikennevirasto, Kouvola ja Heinolan kaupungit sekä Iitin kunta. Valtio on ilmoittanut kantanaan, että Kimolan kanavan kunnossapitovelvoitteet jäävät kuntien vastattavaksi. Kaakkois-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen teettämänä on meneillään Kimolan maantien (mt 14550) parantamiseen liittyvän tie- ja rakennussuunnitelman laatiminen, joista tiesuunnitelma on valmistunut. Liikennevirasto on tehnyt hankintapäätöksen Kimolan kanavan geoteknisestä suunnittelusta ja väyläsuunnittelusta. Kanavahanketta ja sen mahdollisuuksia alueen elinkeinoelämälle on esitelty useassa eri toimijoiden järjestämässä keskustelutilaisuudessa. Eri toimijoiden välisenä yhteistyönä luodaan edellytyksiä seudun matkailu- ja palveluliiketoiminnan kehittämiseksi sekä määritetään Pyhäjärven vesistön veneilyinfrastruktuuriin ja -palvelujen kehittämistarpeita.

Kymi Ring -hankkeen toteuttamisesta vastaa Kymi Ring Oy. Kouvolan kaupunki on tehnyt päätöksen tukea alkuvaihetta 2 milj. euron pääomallainalla. Kuljetusteknologiaan liittyviä tutkimushankkeita on käynnistetty Xamk:n hallinnoimana. Kaupunki on näissä osarahoittajana Kinnon kautta.

Elinvoimaohjelman pääteemat ovat: 1) Uusiutuva ja osaava yritystoiminta, 2) Kouvola tulee lähemmäs, 3) Koukuttava Kouvola –asumiskaupunki, 4) Innostava Kouvola. Valmistelua ja sisältöjen työstämistä sekä toteuttamista eri toimijoiden kanssa on jatkettu. Ideat ja linjaukset kytetään mukaan uuden kaupunkistrategian valmisteluun. Prosessia on jatkettu ja samanaikaisesti käynnistetty sen pohjalta syntyneitä, eri lohkoja koskevia jatkovalmisteluja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Elinvoimaraportti valmistuu maaliskuussa 2017 ja se kytetään uuden kaupunkistrategian valmisteluun.

Sote- ja maakuntauudistus

Meneillään oleva sote- ja maakuntauudistus, kuten muutkin valtakunnalliset uudistukset, työllisti kaupungin henkilöstöä toimintavuoden aikana. Poikkeuksellisen laaja muutos tulee vaatimaan kaupungin resursseja myös seuraavien vuosien aikana. Kouvolan kaupunki antoi (kh 7.11.2016 § 240) lausunnon sosiaali- ja terveysministeriöön liittyen hallituksen ehdotukseen maakuntauudistuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistukseen ja ao. uudistukseen liittyviin lakeihin.

Kymenlaakson sote- ja maakuntauudistuksen poliittisista linjauksista esivalmistelun osalta vastaa 16-jäseninen johtoryhmä, jonka muodostaa maakuntahallituksen jäsenet laajennettuna Pyhtään, Miehikkälän ja Virolahden kuntien nimeämällä edustajilla. Sote-Kymenlaakso -projekti toteuttaa valtakunnallista sote-uudistusta ja valmistelee maakunnan tulevien palvelujen kokonaisuutta Kymenlaaksossa. Projektissa ovat mukana Hamina, Kouvola, Kotka, Miehikkälä, Pyhtää, Virolahti, Carea, Aluehallintovirasto ja Kymenlaakson liitto. Maakunnallisen soteuudistuksen etenemisestä vastaa sote-projektiryhmä, jossa Kouvolan edustajana on hyvinvointipalvelujen johtaja. Sote-projektiryhmä on kokoontunut säännöllisesti vuoden 2016 alusta lukien. Maakunnallinen valmistelu perustuu kolmen asiakkuusryhmän palvelujen suunnitteluun (lapset, nuoret ja perheiden palvelut, aikuisväestön palvelut ja ikääntyneiden palvelut). Kouvolan kaupungin hyvinvointipalveluista on sovittu edustajat ao. työryhmiin. Työryhmien väliraportit valmistuivat elokuun 2016 lopussa.

Ratamokeskus-hanke

Ratamokeskuksen suunnittelun etenemistä käsiteltiin kaupunginhallituksessa kevään aikana. Kesäkuussa 2016 kaupunginhallitus keskeytti Ratamokeskuksen teknisen suunnittelun kunnes on tiedossa valtakunnallisen lainvalmistelun vaikutus Ratamokeskuksen toimintaan ja tarvittaviin tilaratkaisuihin. Ratamokeskuksen toiminnallista suunnittelua jatkettiin huomioiden maakunnallisen sote-uudistuksen eteneminen ja terveydenhuollon työnjaon tarkentuminen sekä kesäkuussa 2016 käynnistyneen sosiaali- ja terveyspalvelujen hankintamenettelyn vaikutus toimintaan. Maakunnan erikoissairaanhoidon työnjakoon liittyvissä neuvotteluissa on alustavasti sivuttu Kymenlaakson keskussairaalan investoinnin ja Ratamokeskuksen investoinnin toteutusta ja yhdistämistä niin, että Carea-Sairaalat Oy hallinnoisi molempia investointeja. Asia etenee päätöksentekoon vuoden 2017 loppupuolella.

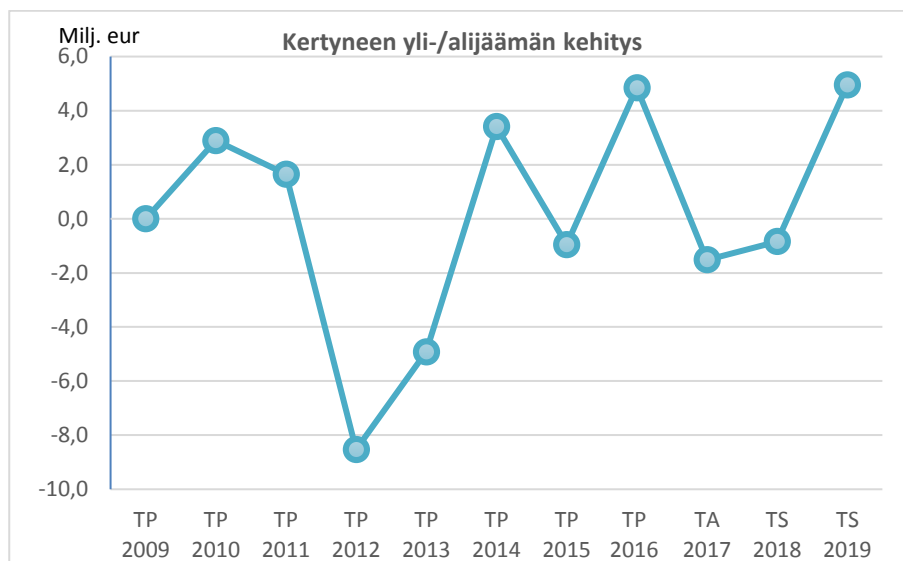
Tilikauden päättymisen jälkeen tapahtuneet toiminnan ja talouden muutokset

Tilikauden päättymisen jälkeen ei ole ilmennyt olennaisia toiminnan ja talouden muutoksia.

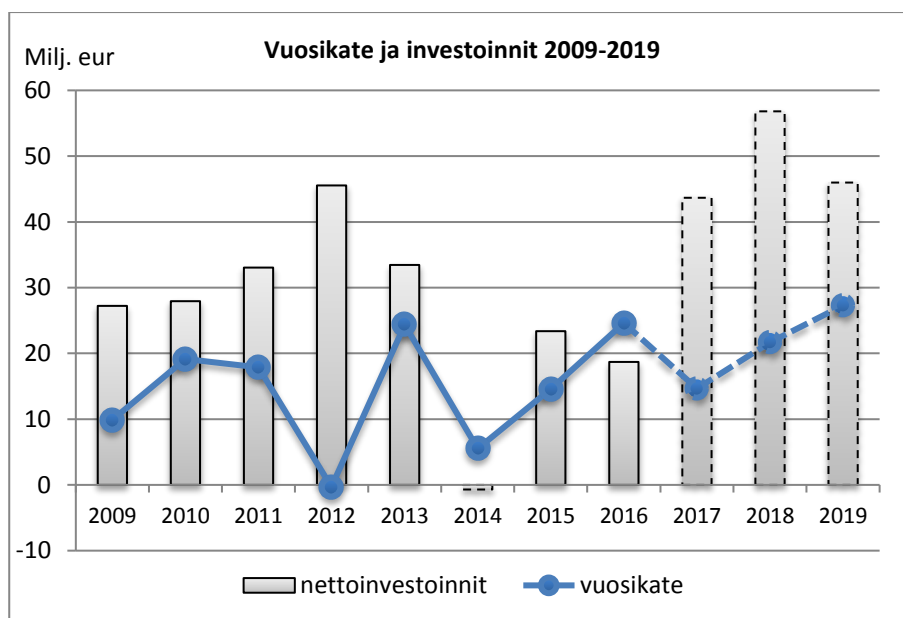
1.1.5 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Vuoden 2016 tulos muodostui muutettua talousarviota paremmaksi. Kaupunki sai kertyneet alijäämät katettua ja ylijäämää jäi taseeseen lähes 5 milj. euroa. Vielä vuoden 2017 talousarvion ja vuosien 2017-2019 taloussuunnitelmien valmistelun yhteydessä ennakoitiin vuoden 2016 tuloksen jäävän hieman alijäämäiseksi. Vuoden 2016 ylijäämä parantaa vuosien 2017-2019 taloussuunnitelman tasapainottumista. Kuitenkin, jos vuosi 2017 toteutuu talousarvion mukaisesti, tullaan kertynyt ylijäämä käyttämään jo tämän vuoden aikana. Vuoden 2017 taloudelliseen tilanteeseen sisältyy poikkeuksellisen paljon muutoksia. Merkityksellisimpänä voi pitää syksyllä 2016 solmittua kilpailukykykysymystä, joka vaikuttaa useisiin eri tulo- sekä menoeriin. Kilpailukykykysymys pienentää henkilöstökuluja, verotuloja sekä valtionosuuksia. Erityisesti verotulovaikutuksien arvioinnin onnistumista tarkastellaan vuoden 2017 aikana.

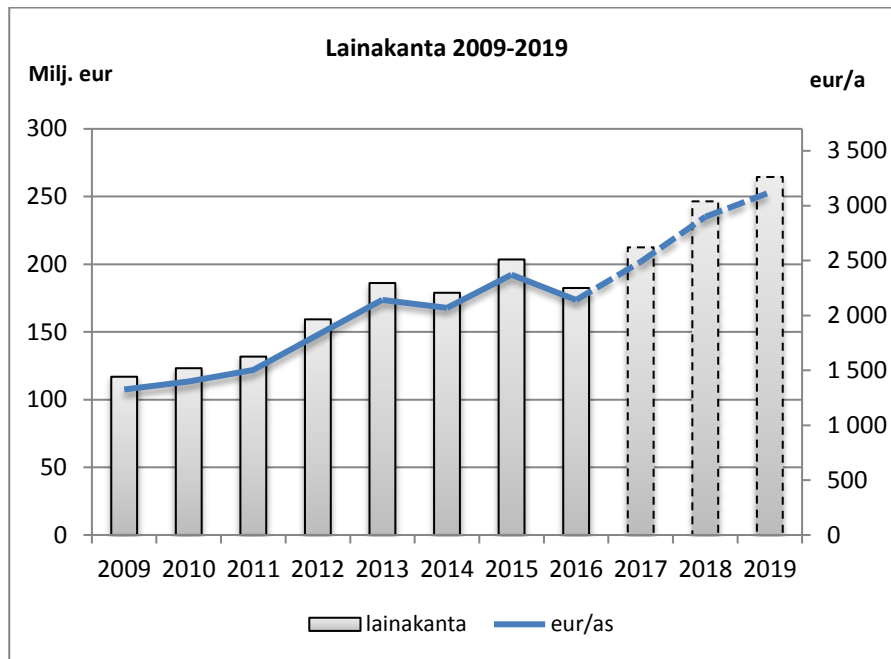
Nykyisessä taloussuunnitelmassa ei ole vielä huomioitu tulevan maakunta- ja soteuudistuksen vaikutuksia, koska sitä koskevat lait eivät ole vielä voimassa. Tulevalla uudistuksella on suuri merkitys kunnan talouteen ja se tulee ottaa huomioon kaikessa taloudellisessa suunnittelussa seuraavien vuosien aikana.

Investointien osalta tehtiin useita talousarviomuutoksia. Niiden toteutuminen jäi huomattavasti pienemmäksi kuin alkuperäinen talousarvio. Investointien suunnitteluprosessia onkin aloitettu kehittämään, jotta tulevaisuudessa pystytään toteuttamaan suunnitellut investoinnit ennakoiduimmin kuin tällä hetkellä. Vuosi 2016 oli toinen uuden Kouvolan historiassa, jolloin vuosikate ylitti nettoinvestointien määrän. Vuosikatteella tulisi kattaa vähintään suunnitelmanmukaiset poistot, lainarahoitusta tulisi käyttää ainoastaan uusien, elinvoimaa vahvistavien investointien eli kärkihankkeiden rahoittamiseen. Vuosien 2017-2019 taloussuunnitelmista jätettiin pois ns. sote-investoinnit, koska maakuntauudistuksen jälkeiset vastuut eivät ole vielä täysin selvillä.

Pääosin investointien toteutumattomuudesta johtuen lainakanta ei kasvanut vuoden 2016 aikana. Tämä vaikuttaa positiivisesti myös suunnitelmavuosien lainakantaan, joka nousi reiluun 3 000 euroon asukasta kohden vuonna 2019 aiempien vuosien huomattavasti suurempien lukujen sijaan. Kouvolan lainakanta (2 141 euroa/asukas 2016) on valtakunnallisesti erittäin kohtuullisella tasolla. Kaikkien kuntien keskimääräinen lainakanta vuonna 2015 oli 2 835 euroa/asukas.

Vaikka Kouvolan talous on vuoden 2016 tilinpäätöksen perusteella kohtuullisessa kunnossa, Kouvola ei ole taseessa kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien tarpeisiin. Vuoden 2018 talousarvion ja vuosien 2018-2020 taloussuunnitelmien yhteydessä tuleekin valmistella toimenpiteitä, joilla päästäisiin pysyvästi taloudellisesti kestävään tilanteeseen ilman jokavuotisia säästötoimenpiteitä. Kaupunginhallitus on käsitellyt Kouvolan taloudellista tilannetta 16.1.2017 (4 §) ja huomioi vuoden 2018 talousarvion laadintaohjeiden ja kehyksen hyväksymisen yhteydessä talouden tasapainottamisvaatimuksen sekä velvoitti toimialat valmistelevaan toimenpiteitä asian suhteen.

1.1.6 Henkilöstö

Päättäneeltä tilikaudelta laaditaan erillinen henkilöstökertomus, jossa käsitellään laajemmin henkilöstöä koskevia tunnuslukuja.

Henkilöstöohjelma

Henkilöstöohjelmalla tuetaan kaupunkistrategian toteutumista. Kaupunginhallitus hyväksyi 26.1.2015 Kouvolan kaupungin henkilöstöohjelman vuosille 2015–2017. Siinä linjataan kaupunkistrategiassa määriteltujen tavoitteiden pohjalta tarkempia johtamiseen ja esimiestyöhön, osaamisen kehittämiseen sekä henkilöstön ja työyhteisöjen hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä tavoitteita ja kehittämistoimenpiteitä. Henkilöstöohjelma ohjaa Kouvolan kaupungin henkilöstöjohtamista, henkilöstöpolitiikkaa ja henkilöstötyötä.

Henkilöstöjohtamiselle on asetettu vuosille 2015–2017 kolme painopistealuetta, jotka ovat ennakoiva henkilöstösuunnittelu ja osaamisen johtaminen, työhyvinvoinnin ja työkyvyn johtaminen sekä johtamisen ja yhteistyön kehittäminen. Painopistealueille on määritelty strategiset tavoitteet, mittarit ja keskeiset kehittämiskohteet tavoitteen saavuttamiseksi. Henkilöstöohjelman visio, painopisteet ja tavoitteet on esitetty alla olevassa kuvassa. Yksityiskohtaiset toimenpiteet määritellään vuosittain talousarvion laatimisen yhteydessä.

Henkilöstöohjelman 2015–2017 visio, painopisteet ja tavoitteet

Kaupungin strategiaa toteutetaan myös vuonna 2014 hyväksytyn työhyvinvointiohjelman avulla, joka on samalla myös Kouvolan kaupungin työturvallisuuslain (738/2002) 9 §:n mukainen työsuojelun toimintaohjelma. Vuonna 2015 hyväksyttiin henkilöstöä koskeva suunnitelma tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Henkilöstö toimialoittain

Kouvolan kaupungin palveluksessa oli vuoden 2016 lopussa yhteensä 5 886 viranhaltijaa/työntekijää, joista vakinaisia oli 4 749, määräaikaista 1 042 ja tukitoimenpitein työllistettyjä 95. Henkilöstömäärän kehitystä on seurattu myös osavuosi- ja kuukausikatsauksissa. Kaupungin henkilöstömäärä väheni edellisvuodesta 116:lla. Vakainainen henkilöstö väheni 39:llä ja määräaikainen henkilöstö (pl. työllistetyt) 99:llä. Palkkatuella työllistettyjen määrä sen sijaan lisääntyi 22:lla. Henkilöstö jakautui toimialoittain seuraavasti:

Toimiala	Vakinaiset	Määrä- aikaiset	Työllistetyt	Henkilöstö 31.12.16	Henkilöstö 31.12.15	Muutos lkm	Muutos- %
Konsernipalvelut	205	29	0	234	247	-13	-5,3
Hyvinvointipalvelut	3 857	900	73	4 830	4 915	-85	-1,7
Tekniikka- ja ympäristöpalvelut	106	20	1	127	119	8	6,7
Tilaliikelaitos	16	0	0	16	16	0	0,0
Tekninen tuotanto	565	93	21	679	705	-26	-3,7
Yhteensä	4 749	1 042	95	5 886	6 002	-116	-1,9
Henkilöstö 31.12.2015	4 788	1 141	73	6 002			

Kaupungin henkilöstömäärä vakiintui loppuvuoden aikana noin 5 900:aan. Henkilöstömäärä on vähentynyt neljässä vuodessa runsaalla 700:lla. Henkilöstömäärän kehitykseen ovat vaikuttaneet erityisesti eläkepoistuman tehokas hyödyntäminen ja määräaikaisten vähentäminen.

Henkilöstömäärä henkilötövuosina

Tarkemmin henkilöstömäärää kuvaa henkilötövuosi (htv), jolla tarkoitetaan koko vuoden kokoaikatyössä ollutta henkilöä. Osan vuotta, osa-aikaisesti työskentelevän sekä palkattomalla virka-/työvapaalla olleen työpanos on laskettu tehdyn työajan suhteessa. Tunnusluvusta ei vähennetä vuosilomia tai muita palkallisia poissaoloja. Henkilötövuodet jakautuvat toimialoittain seuraavasti:

Toimiala	Vakinaiset	Määrä- aikaiset	Työllistetyt	Toteuma 2016	Toteuma 2015	Muutos htv	Muutos- %
Konsernipalvelut	160,55	35,87	0,50	196,92	202,49	-5,57	-2,8
Hyvinvointipalvelut	3 291,62	1 085,13	77,36	4 454,11	4 483,70	-29,59	-0,7
Tekniikka- ja ympäristöpalvelut	99,22	15,13	0,40	114,75	113,91	0,84	0,7
Tilaliikelaitos	15,89	0,00	0,00	15,89	15,44	0,45	2,9
Tekninen tuotanto	523,33	120,10	25,06	668,49	690,90	-22,41	-3,2
Yhteensä	4 090,61	1 256,23	103,32	5 450,16	5 506,44	-56,28	-1,0
Vuonna 2015	4 104,12	1 305,82	96,50	5 506,44			

Henkilötövuodet ovat vähentyneet edellisvuodesta yhteensä 56,28:lla eli 1,0 %:lla. Henkilötövuodet vähenivät vakinaisten osalta 13,51:llä, määräaikaisten osalta 49,59:llä ja lisääntyivät työllistettyjen osalta 6,82:lla. Henkilötövuosien väheneminen johtuu henkilöstömäärän vähenemisestä.

Henkilöstömenot

Kaupungin henkilöstökulut tilikaudelta olivat 269,0 milj. euroa, josta liikelaitosten henkilöstökulut olivat 27,3 milj. euroa (10,2 %). Henkilöstökulut jakautuivat toimialoittain seuraavasti:

Henkilöstömenot 1000 e	TP 2015	TA 2016	Muutettu TA 2016	TOT 12 2015	TOT 12 2016	MUUTOS% 2015/2016	TOT% Muut TA 2016
Konsernipalvelut	11 932	11 926	11 926	11 932	11 324	-5,1%	95,0%
Tekniikka- ja ympäristöpalvelut	7 280	7 784	7 784	7 280	6 966	-4,3%	89,5%
Hyvinvointipalvelut	224 582	231 338	231 338	224 582	223 351	-0,5%	96,5%
Tilaliikelaitos	837	945	945	837	1 011	20,8%	107,0%
Liikelaitos Tekninen tuotanto	26 748	27 721	27 721	26 748	26 337	-1,5%	95,0%
Kaupunki yhteensä	271 380	279 713	279 713	271 380	268 990	-0,9%	96,2%

Henkilöstömenot vähenivät edellisvuodesta noin 2,4 milj. eurolla eli 0,9 %:lla. Henkilöstömenot ovat vähentyneet, vaikka palkkoja on korotettu kunta-alan sopimuskorotuksilla kahdesti vuoden 2015 kesäkuun jälkeen. Palkkoja korotettiin 1.7.2015 alkaen sopimuskorotuksella, jonka kustannusvaikutus oli keskimäärin 0,4 %. Lisäksi palkkoja korotettiin 1.1.2016 ja 1.2.2016 alkaen sopimuskorotuksilla, joiden kustannusvaikutus oli keskimäärin 0,49–0,72 prosenttia sopimuslaskusta riippuen. Henkilöstömenoja kasvatti myös huhtikuussa 2016 kirjattu ylimääräinen työttömyysvakuutusmaksu 0,5 milj. euroa. Toisaalta henkilöstömenoja vähentää lomapalkkavelan purkaminen tilinpäätöksessä noin 3,4 milj. eurolla.

Sairauspoissaolot

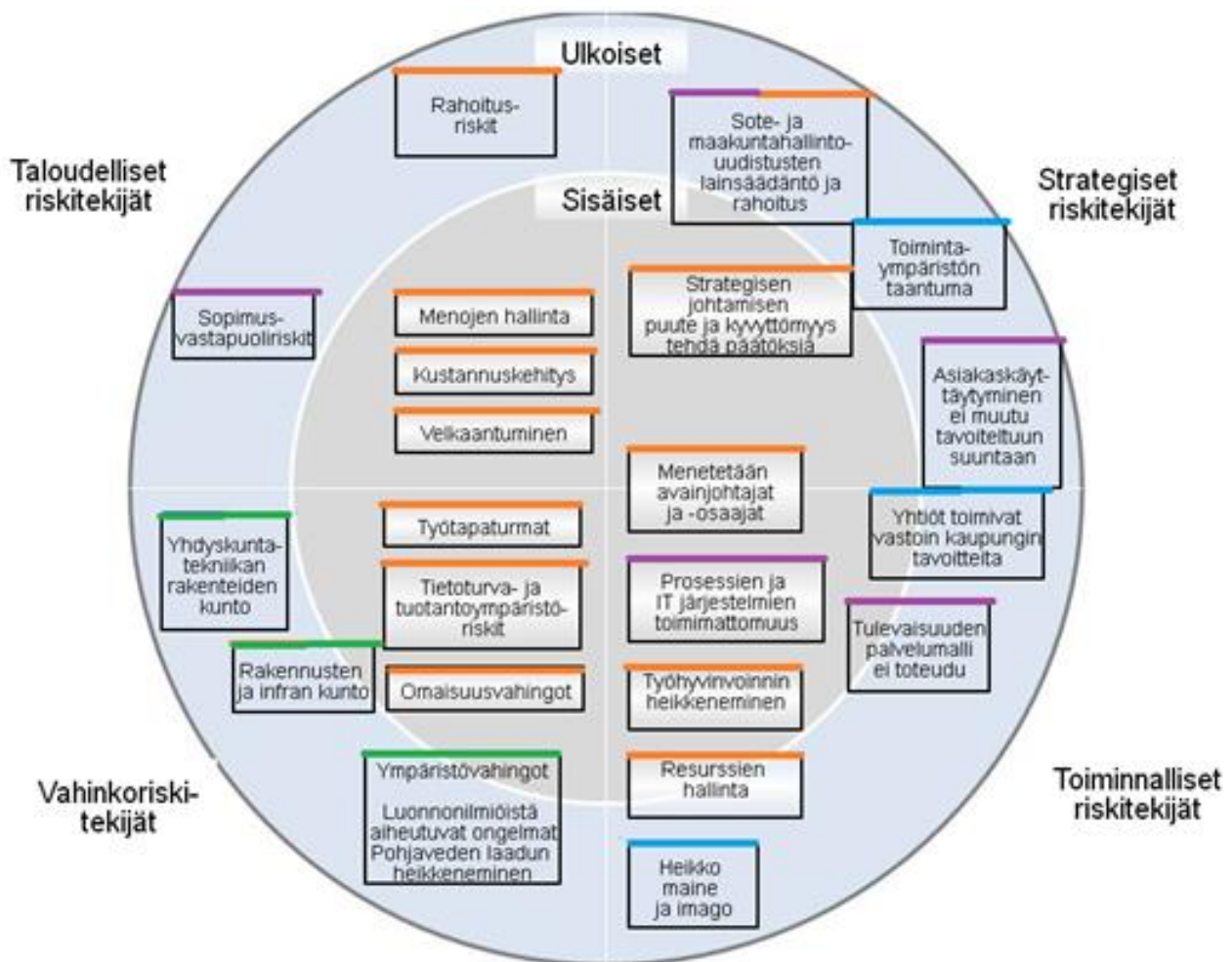
Sairauspoissaoloja oli vuonna 2016 keskimäärin 19,7 kalenteripäivää/htv. Sairauspoissaolot kasvoivat edellisvuodesta 0,7 kalenteripäivällä/henkilötövuosi. Vuonna 2015 sairauspoissaolot vähenivät merkittävästi, kun niitä oli 1,9 kalenteripäivää/henkilötövuosi edellisvuotta vähemmän. Eri toimialojen väliset erot sairauspoissaoloissa ovat huomattavia. Sairauspoissaolot jakautuivat toimialoittain seuraavasti:

Toimiala	Kalpv täyspalkkal- linen	Kalpv osa- palkkal- linen	Kalpv palkaton	Kalpv yhteensä	v. 2016 kalpv/ htv	v. 2015 kalpv/ htv	Muutos- %
Konsernipalvelut	3 069	1 118	464	4 651	23,6	22,6	4,5
Hyvinvointipalvelut	63 060	15 751	9 355	88 166	19,8	18,6	6,4
Tekniikka- ja ympäristöpalvelut	950	145	42	1 137	9,9	12,8	-22,6
Tilaliikelaitos	53	0	0	53	3,3	7,1	-53,0
Tekninen tuotanto	9 585	2 207	1 551	13 343	20,0	21,6	-7,6
Yhteensä	76 717	19 221	11 412	107 350	19,7	19,0	3,7
Vuonna 2015	75 320	18 205	11 054	104 579	19,0		

*) Konsernipalveluissa sairauspoissaolot olivat vuonna 2016 ilman lomituspalveluja 12,6 kpv/htv.

Kouvolan kaupungilla jatkettiin vuonna 2016 määrätietoista työtä henkilöstön työhyvinvoinnin edistämiseksi ja sairauspoissaolojen vähentämiseksi. Työkyvyn johtamisen prosessia tehostettiin monin eri tavoin. Vuonna 2016 pilotoitiin Ainon HealthManager-terveysjohtamisen järjestelmää, joka auttaa seuraamaan työkykyprosessien toimivuutta ja oikea-aikaisuutta. Huhtikuussa päivitettiin Aktiivinen hyvinvoinnista välittäminen -työkyvyn toimintamalli ja siihen laadittiin syksyn aikana myös työntekijän opas. Lisäksi johtamisen ja esimiestyön suunnitelmallista kehittämistä jatkettiin. Alkuvuodesta toteutettiin esimiesten 360-arviointien toinen vaihe. Arviointeja on hyödynnetty kaupungin johtamis- ja esimieskoulutukseen liittyvien tarpeiden kartoittamisessa. Lokakuussa käynnistettiin Hyvä työ GO-työturvallisuusvalmennukset esimiehille.

1.1.7 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista

Riskienhallinnan tarkoitus on strategisten valintojen ja tavoitteiden saavuttaminen oikealla ennakoinnilla. *Riskeillä* tarkoitetaan epävarmuustekijöitä, joiden toteutuessa Kouvola kaupunki epäonnistuu tavoitteissaan tai kokee huomattavia menetyksiä. Oheisessa riskiympyrässä on esitetty kaupungin toimintaan liittyviä ja vaikuttavia merkittävimpiä riskejä. Riskit luokitellaan strategisiin, toiminnallisiin, taloudellisiin ja vahinkoriskeihin. Riskit on merkitty kuvassa strategiapäämäärittäin. Tasapainoinen talous **oranssi**, elinvoimainen kaupunki **sininen**, asiakas lähtöinen toiminta **lila** ja laadukas ympäristö **vihreä**.

Elinvoimaisen kaupungin varmistaminen

Heikon maineen ja imagon korjaaminen: Mainelojohtaminen on avainasemassa. Sitä tukee strategiaa tukeva viestintäohjelma, jossa painopisteenä on muun muassa päätösviestintä, asukas- ja palveluviestintä sekä kaupunkimarkkinointi. Viestintäohjelman vaikuttavuus ei vielä ole riittävällä tasolla ja työtä tulee jatkaa. Imagoon ja vetovoimaan vaikuttavat myös kärkihankkeet, kuten Matkakeskus, RTT ja asuntomessut. Jotta niistä saadaan haluttu vipuvaikutus, hankkeille tarvitaan koko kaupungin tuki.

Toimintaympäristön muutosten ennakointi: Talouden kehitysnäkymät eivät ole merkittävästi tukeneet elinvoiman ja talouselämän kasvua alueella. Sote- ja maakuntauudistuksen valmistelu ja päätöksenteko sisältävät edelleen riskitekijöitä. Maakuntatason valmisteluun tarvittaisiin yhteinen tahtotila tulevaisuudesta eri valmistelu- ja päätöksentekotasolla. Tulevaan voidaan varautua katsomalla tulevaisuutta riittävän pitkälle. Kouvola tulevaisuuden palvelumalli 2030 on valmistunut ja julkaistu. Sitä koskeva päätöksenteko on meneillään. Palvelumallissa on eväitä

tulevaisuuden kunnan suunnitteluun ruohonjuuritasolta lähtien. Uusi kunta ja sen yhteistyö maakunnan kanssa tulee suunnitella aivan uudella tavalla asiakkaan elämäнкаarta, elämäntapahtumia ja hyvinvointia tukevaksi, sekä yhteisöä ja talouselämää vahvistavaksi. Tämä työ vaatii yhteistä lähivuosikymmenien tulevaisuustarkastelua läpi kunta-, maakunta- ja sidosryhmäorganisaatioiden, joita ovat koulutuslaitokset sekä yrityselämän edustus.

Yhtiöiden toiminnan varmistaminen koko kaupungin etua tukevaksi: Yhtiöiden kanssa on yhtenäistetty strategiatavoitteiden seuranta. Yhtiöitä koskeva konsernitason riskienhallinnan ohjeistus päivitetään ja otetaan käyttöön vuonna 2017.

Tasapainoisen talouden varmistaminen

Menojen ja kustannusten hallinta: Talouden tasapainottamistoimenpiteitä on toteutettu viime vuosina ja niitä on jatkettava edelleen. Vuoden 2017 talousarvio ja vuosien 2017-2019 taloussuunnitelmat on hyväksytty alijäämäisinä. Palveluverkon tarkastelua tulee jatkaa edelleen. Mikäli palveluverkkoa ei pystytä sopeuttamaan, määrärahat eivät riitä mm. kiinteistöjen, verkostojen ja katujen saneeraukseen ja kunnossapitoon, jonka seurauksena korjausvastuu kasvaa.

Sote- ja maakuntauudistuksen rahoitusvaikutus: Uudistuksen toteutuminen tuo haasteita taloudellisen tasapainon saavuttamiselle. Sote-kuntayhtymien tulee saada alijäämät katettua vuoden 2018 loppuun mennessä. Erikoissairaanhoidon käyttö on kuitenkin edelleen kasvanut ja sote-kuntayhtymien osalta kaupunki ei pysty vaikuttamaan kustannuksien kehitykseen. Valtiovarainministeriö on tehnyt koelaskelmia, miltä kuntien talous näyttää vuonna 2019. Laskelmien näkökulma saattaa poiketa tulevasta tilanteesta. Vuoden 2019 alusta valtionosuuksiin ja verotuloihin tulee merkittävät uudistukset, kun maakuntiin siirtyvien toimintojen rahoitus siirtyy pois kunnilta. Kuntien tulisi saavuttaa mahdollisimman hyvä taloudellinen tasapaino vuoden 2018 loppuun mennessä sekä pystyä hillitsemään sote-kustannuksia. Vuoden 2018 toteutuneiden kustannuksien perusteella lasketaan tulevan valtionosuusjärjestelmän muutosrajoittimet. Nämä jäävät pysyviksi vuodesta 2023 lähtien. Jos kunta pystyy hillitsemään sote-kustannuksia vuoden 2018 loppuun mennessä, se hyötyy siirtymätasauksesta.

Velkaantumisen hallinta: Sote- ja maakuntauudistuksen jälkeen kunnille jää siirtyvien palvelujen tällä hetkellä käytössä oleva kiinteistökanta. Maakunta vuokraa tilat vähintään kolmeksi vuodeksi, jonka jälkeen kunnille saattaa jäädä hyödyntämätöntä kiinteistökantaa. Velat ja vastuut jäävät kunnille uudistuksen jälkeen, tämä johtaa kuntien suhteellisen velkaisuuden kasvamiseen. Suurentunut rakennusten korjausvelka saattaa myös lisätä henkilöstön työympäristöstä johtuvia sairauspoissaoloja. Investointien osalta on aloitettu suunnitteluprosessin uudistaminen, jotta investointien toteutus voidaan kohdistaa tuleville vuosille paremmin.

Taloudellisiin riskeihin sisältyy myös taseen ulkopuolisia taloudellisia vastuita kuten leasingvastuita, vastuusitoumuksia (takaukset) sekä sopimusvastuita. Lisäksi kaupunki on myöntänyt antolainoja. Näihin liittyviin riskeihin on varauduttu selvittämättä etukäteen vastapuolien taloudelliset riskitekijät sekä noudattamalla kuntalain 129 §, jonka mukaan kaupunki ei voi myöntää lainaa, takausta tai muuta vakuutta, jos siihen sisältyy merkittävä taloudellinen riski. Takauksen tai muun vastuun voi myöntää kilpailutilanteessa markkinoilla toimiville yhteisöille ainoastaan, jos yhteisö kuuluu kuntakonserniin tai se on kuntien omistuksessa. Kouvolan kaupungilla on myönnettyjä takauksia 165 milj. euroa jäljellä olevaa pääomaa sekä myönnettyjä lainoja 54,5 milj. euroa jäljellä olevaa pääomaa, josta ns. sijoituksien lainasaamiset ovat 38,9 milj. euroa. Suurin osa takauksista ja lainoista kohdistuu konserniyhteisöihin. Osan takauksista ja lainoista on myöntäneet entiset kunnat ennen kuntaliitosta. Sopimusvastuihin sisältyy muun muassa sitoumuksia avustuksiin, yhteistyö- ja kumppanuusopimuksia, palvelusopimuksia sekä vuokravastuita.

Rahoitusriskien hallinta tarkoittaa, että riskit tunnistetaan, riskirajat määritellään ja ennakoitavuutta parannetaan. Alle vuoden mittainen rahoitus turvataan konsernitilin luottolimiitillä (14 milj. euroa) ja kuntatodistusohjelmalla (30 milj. euroa). Pitkäaikaisen rahoituksen perusinstrumentit ovat velkakirja- ja joukkovelkakirjalainat sekä leasingrahoitus. Korkoriski on koronmuutoksen aiheuttamaa epävarmuutta korkovirroissa sekä epävarmuutta sijoitusten arvossa (hintariski). Lainojen hallinnan osalta korkoriski liittyy markkinakorkojen muutoksiin, johon kaupunki varautuu hajauttamalla rahoitussopimukset ja säätelemällä kiinteä- ja vaihtuvakorkoisten lainojen suhdetta. Osa kaupungin lainasalkusta on suojattu korkojohdannaisilla, joita oli tilinpäätöshetkellä 59,5 milj. euroa eli noin 32,8 % kaupungin lainakannasta. Johdannaisopimukset on tehty suojaamistarkoituksessa eikä lainasalkkuun sisälly valuuttakurssiriskiä. Kaupungin lainasalkun suojausaste tilinpäätöshetkellä oli noin 55 % sen hetkisestä lainakannasta. Sijoitusten hintariskiä pienennetään hajauttamalla varat omaisuuslajien ja yksittäisten arvopaperien kesken. Sijoitussuunnitelmassa on määritelty sallitut omaisuuslajit ja kullekin niistä minimi- ja maksimirajat. Kaupungin pitkän sijoitussalkun

perusallokaatio on suhteellisen varovainen (45 % korot, 35 % osakkeet, 20 % vaihtoehtoiset sijoitukset). Maksimissaan osakepaino saa sijoitus suunnitelman mukaisesti olla enintään 50 %.

Asiakaslähtöisen toiminnan varmistaminen

Asiakaskäyttöön ja tulevaan palvelumalliin vaikuttaminen: Kaupungin organisaatiossa on lisätty asiakasohjausta ja asiakasvastuullista toimintaa. Tulevaisuuden palvelumallia tulisi kuitenkin voimakkaasti ennakoita asiakasnäkökulmasta. Terveydenhoidon ostopalvelut korvaavat uudistuksessa omaa tuotantoa. Tästä voi seurata haavoittuvuuksia palvelujen laadun, kattavuuden ja muun suhteen esimerkiksi Kouvolan aluetuntemuksen puuttuessa. Kuntana Kouvola tulee aktiivisesti vaikuttaa omaan palvelumalliin sekä kuntaan jäävien palveluiden kytkemiseen muiden tuottajien palveluihin kuntalaisten eduksi. Tämä toisi myös nostetta alueen talouselämään. Kaupungin on haasteellista vaikuttaa terveydenhuollon uudistukseen sillä se on sairaanhoitopiirivetoinen. Tulevan peruskunnan toimintaa voidaan sen sijaan arvioida, ja kehittää siitä täysin uudenlainen, moderni ”yhteiskunta” aktivoimaan asukkaita, yrityksiä ja yhteisöjä.

Sopimus- ja vastapuoliriskien hallinta: Oman palvelutuotannon tukena on turvauduttu ostopalveluihin. Sopimushallintaa on yhtenäistetty, mutta sopimushallinnan osaaminen vaatii edelleen kehittämistä. Palvelusopimuksia on tarkennettu ja palvelusopimusten sisältöä on avattu henkilöstölle ja asiakkaille. Sopimushallintakeinot ovat jatkossa kehittämisen painopistealueina, muun muassa sopimusosaaminen, sopimuksen seurannan menettelyiden kirjaaminen, ja vastapuolen vastuiden kirjaaminen muun muassa uhkatilanteiden lauetessa, kuten pitkällisessä sähkökatkossa.

Prosessien ja palvelujen toimivuuden varmistaminen: Työntekijät ovat palvelujen toimivuuden tärkein resurssi ja varmistuskeino. Kaupungin henkilöstömäärää on vähennetty merkittävästi viime vuosina ja henkilöstöön kohdistuvat riskit ovat samalla lisääntyneet. Asiantuntijuuden ja erityisosaamisen merkitys on korostunut koko ajan. Uusi päivystysasetus sekä sote- ja maakuntauudistukseen liittyvä epävarmuus on aiheuttanut, että osaajia on siirtynyt muualle. Uudistuksiin liittyvä epävarmuus on vaikeuttanut henkilöstösuunnittelua, koska vaikutukset eivät ole vielä täysin tiedossa. Epävarmuus saattaa lisätä myös sairauspoissaoloja. Johtamisen ja ohjauksen käytäntöjen merkitys korostuu muutosvaiheissa (esim. hankintaohjeet, kirjanpidon ohjeet, viestintäohje, henkilöstön rekrytointiohje ja muut henkilöstöhallinnon ohjeet). Haasteena on saada erilaiset ohjeet synkronoitumaan toisiinsa saumattomasti, sekä jalkautumaan aidosti koko organisaatiossa.

Avainhenkilöstöriskien hallinta: Henkilöstöjohtamisen strategialähtöisyyttä on lisätty mm. henkilöstö- ja työhyvinvointiohjelman avulla. Kaupungin organisaation ydinosaamisen tunnistamiseksi, kehittämiseksi ja saatavuuden turvaamiseksi on suunniteltu osaamisen johtamisen toimintamallia. Organisaatiossa johtajat vastaavat avainhenkilöiden tunnistamisesta, tiedon jakamisesta, sijaisjärjestelyistä sekä varahenkilöjärjestelyistä. Henkilöstösuunnittelun laadullista osuutta ja kaupunkitason henkilöstön koulutussuunnittelua on kehitetty. Johtamista ja esimiestyötä on kehitetty esimiesten 360-arviointien pohjalta ja käynnistämällä järjestelmällinen johtamis- ja esimieskoulutus. Työtapaturmia ehkäistään työpaikkakohtaisilla työn vaarojen selvityksillä ja arvioinneilla, työterveyshuollon työpaikkaselvityksillä ja huolehtimalla työturvallisuudesta. Syksyllä 2016 aloitettiin esimiesten Hyvä työ GO – työturvallisuusvalmennukset, joissa kiinnitetään huomiota turvallisiin työtapoihin, turvallisuushavaintojen tekemiseen ja työtapaturmien vähentämiseen.

Työhyvinvoinnin varmistaminen: Henkilöstön työhyvinvointia on edistetty monin eri toimenpitein. Työkyvyn johtamisen prosessia on kehitetty ja työkyvyn toimintamallia päivitetty. Toimenpiteitä on kohdistettu entistä enemmän yksiköihin, joissa on paljon sairauspoissaoloja. Vuonna 2016 on pilotoitu Ainoa HealthManager-terveysjohtamisen järjestelmää, joka auttaa seuraamaan työkykyprosessien toimivuutta ja oikea-aikaisuutta. Syksyllä 2016 toteutettiin työhyvinvointikysely, jonka avulla on kartoitettu henkilöstön näkemyksiä työhyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Kyselyn tulokset käsitellään työyksiköissä 2017 ja valitaan työyksikkökohtaiset kehittämistoimenpiteet. Henkilöstöriskien osalta niiden ehkäisy on jatkuvaa.

Laadukkaan ympäristön varmistaminen

Omaisuuksien ja infran hallinta sekä uhkatilanteisiin varautuminen: Yhdyskuntatekniikan, rakennusten ja infrastruktuurin kunto vaikuttaa moneen asiaan, kuten korjausvelkaan, käytettävyyteen, asiakaskokemukseen. Rakenteiden kunto vaikuttaa myös kykyyn torjua ja varautua vahinkoihin mukaan lukien ympäristövahingot ja luonnonilmiöt. Merkittäviä uhkatilanteita ovat muun muassa vedenpuhdistusprosessien häiriöt, tierakenteen vauriot, tulipalo, vaarallisen aineen vuoto rakennuksessa, ruokamyrkytyspäily, epidemia ja pandemia. Laajamittaisiin uhkatilanteisiin varaudutaan valmiusharjoituksin, riskikartoituksella ja valmiussuunnittelulla. Valmiussuunnittelun jalkauttamista

varautumissuunnitelmiksi jatketaan vuonna 2017. Varavoimajärjestelmien ja varaviestintäjärjestelmien toteutettavuutta kiinteistöissä kartoitetaan. Kehitteillä on omaisuusrekisteri, joka auttaa kohteiden tilannekuvan ja tulevaisuuden kustannusarvioiden laadinnan kehittämisessä. Lisäksi vahinkoriskeihin on varauduttu vahinko- ja vastuuvakuutuksin. Rakentamiseen liittyviä teknisiä riskejä, esim. vesivuodot, jäätymiset, ja toiminnan keskeytysriskejä (tulipalot, ilkkivalta) pienennetään rakentamisen ja suunnittelun ohjauksella sekä suunnitelmallisella rakennusten ylläpidolla sekä turva- ja automatiikkajärjestelyin.

Tietoturva- ja tietoliikenne-riskit: Kaupungin ja sen toiminnan kannalta merkittävimmät tietoturvariskit liittyvät järjestelmien, tietoverkkojen ja tietojen käsittelyn luotettavuuteen sekä työntekijöiden tietoturvalliseen toimintaan. Tietoturva-, tietosuoja- ja kyberuhkiin on varauduttu. Tietoturvan hallintajärjestelmä ohjaa kaupungin tietoturvatointia. Se on yksityiskohtainen ja selkeä toimintamalli tietoturvan organisoinnista, tehtävistä ja vastuista. Hyvää yhteistyötä palveluntoimittajien kanssa palvelujen jatkuvuuden ja riskienhallinnan varmistamiseksi jatketaan.

Keskeiset oikeudenkäynnit ja muut oikeudelliset tai viranomaisen toimenpiteisiin liittyvät riskit

Lainsäädännön määrittelemien tehtävien ja velvoitteiden osalta on toteutunut viranomaisten (AVI, Valvira) selvityspyynnöjä sekä muita valvontatoimenpiteitä. Päätöksiin on haettu muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Valvontatoimenpiteet ja oikeuden päätökset eivät ole osoittaneet merkittäviä puutteita toiminnassa. Vireillä on puukartelliepäilyihin liittyen ns. Raakapuu-oikeudenkäynti Helsingin kärjäoikeudessa: kaupunki hakee noin 0,1 milj. euron suuruista korvausta. Ns. asfalttikartellista tuli Helsingin hovioikeuden tuomio, jolloin Lemminkäisen maksuvelvollisuus kaupungille pieneni: Lemminkäinen suoritti kärjäoikeuden jälkeen Kouvolan kaupungille yhteensä noin 1,1 milj. euroa. Kaupunki palautti Lemminkäiselle noin 0,7 milj. euroa hovioikeuden jälkeen. Ns. valelääkäri-oikeudenkäynti on vireillä Helsingin hovioikeudessa: Kärjäoikeus tuomitsi tapauksen vastaavat vahingonkorvaukseen kaupungille kuluineen (noin 0,1 milj. euroa). Itä-Suomen hallinto-oikeuden käsittelyssä on Carean vuosien 2006–2010 alijäämän jakautuminen kuntien kesken: kaupunki on kirjannut vuoden 2014 tilinpäätökseen pakollisen varauksen 6,3 milj. euroa, jota purettiin vuoden 2016 tilinpäätöksessä 2,5 milj. euroa, joten sitä on jäljellä 3,8 milj. euroa. Hallinto-oikeuden päätöksen vaikutuksia jakosuhteisiin ei pystytty arvioimaan.

1.1.8 Ympäristötekijät

Kouvolan kaupunki edistää ympäristönsuojelua monissa eri toiminnoissaan. Tilinpäätöksen ympäristötietoja ympäristömenoista, -tuloista ja -investoinneista tarvitaan sekä kunnan oman toiminnan että viranomaistehtävien osalta toiminnan johtamisessa, ohjaamisessa ja päätöksenteossa, talouden ja toiminnan suunnittelussa ja seurannassa, ympäristöasioiden taloudellisten vaikutusten selvittämisessä, ympäristöriskien hallinnassa sekä tiedottamisessa asukkailla ja muille sidosryhmille.

Tilinpäätökseen sisältyviä ympäristötietoja (taloudelliset tunnusluvut) täydentää vuosittainen ympäristöraportti, jossa kuvataan kaupungin ympäristöohjelman toteutumista sekä toiminnan ympäristökuormitusta. Yhdistämällä tiedot kaupungin ympäristön tilasta koottuihin tietoihin voidaan kaupungin toimintoja ohjata sekä ympäristön että talouden kannalta järkevästi. Ympäristöraportti valmistuu kevään 2017 aikana.

Ympäristötuotot, -kulut ja -investoinnit koostuvat seuraavista osa-alueista: Ulkoilman- ja ilmastonsuojelu, vesiensuojelu ja jätevesien käsittely, jätehuolto ja roskaantumisen, maaperän ja pohjaveden suojelu, melun ja tärinän torjunta, luonnonsuojelu ja maisemansuojelu, ympäristönsuojelun viranomaistehtävät ja ympäristönsuojelun edistäminen.

Ympäristökulut ja -tuotot sisältyvät useisiin kunnan tuloslaskelmakaavan mukaisiin tilinpäätöseriin. Toistaiseksi tiedot kerätään käsin jälkepäin, mikä tarkoittaa, että eri vuosien tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia. Tietojenkeruumenetelmää kehitetään edelleen.

Vuonna 2016 ympäristötuotot olivat 0,3 milj. euroa ja ympäristökulut 2,6 milj. euroa. Investointeja ympäristönsuojelun edistämiseksi tehtiin 1,5 milj. eurolla. Suurimmat kulut aiheutuivat jätevesi- ja jätemaksuista. Muita merkittäviä kulueriä tuli ympäristönsuojelun viranomaistehtävistä sekä ilmansuojelutoimenpiteistä. Ympäristötuottoja tuli etenkin lupamaksuista. Investointeja tehtiin eniten kaupungin kiinteistöjen energiatehokkuuden parantamiseksi.

Ympäristötiedot 2016 milj. e	Tuotot	Kulut	Investoinnit
Ulkoilman- ja ilmastonsuojelu	19	384	217
Vesiensuojelu ja jätevesien käsittely	0	905	0
Jätehuolto ja roskaantumisen	24	664	128
Maaperän ja pohjaveden suojelu	0	3	0
Melun ja värinän torjunta	0	7	0
Luonnon- ja maisemansuojelu	100	36	0
Ympäristönsuojelun viranomaistehtävät	67	512	0
Ympäristönsuojelun edistäminen	59	106	1 105
Yhteensä	269	2 617	1 450

1.2 Selonteko sisäisen valvonnan järjestämisestä

Kaupunginvaltuusto ohjaa kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämistä hyväksymillään sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteilla. Valtuusto edellyttää, että konsernin kaikissa toiminnoissa ja kaikilla organisaatiotasolla on riittävä sisäisen valvonta ja riskienhallinta. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävistä ja vastuista on määräykset hallintosäännössä ja taloussäännössä sekä niitä täydentävissä ohjeissa ja määräyksissä.

Kaupunginhallitus vastaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisesta järjestämisestä. Lisäksi kaikki ne toimielimet ja viranhaltijat, joille on annettu toimivaltaa kaupungin varojen käytössä ja jotka toimivat viranomaisina, vastaavat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteuttamisesta vastuualueillaan. Esimiehet seuraavat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuutta osana operatiivista johtamista. Kaupunginhallitus on antanut valtuuston hyväksymiä perusteita noudattaen ohjeet sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimeenpanosta ja kytkeytymisestä kaupungin johtamis- ja ohjausjärjestelmään.

Kaupunginhallituksen selonteko perustuu toimielinten toiminnastaan antamiin selontekoihin sekä sisäisen ja ulkoisen tarkastuksen arviointi- ja tarkastustietoihin. Toimielinten selontekojen tueksi palveluketjujen ja liikelaitosten johtoryhmät tekivät itsearviointeja tilinpäätösohjeeseen sisältyneen arviointimallin avulla sekä hyödynsivät muuta arviointitietoa toimialueensa sisäisen valvonnan riskienhallinnan tilasta.

Arviointitietojen perusteella kaupungin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tila on pääosin hyvää tasoa. Sisäinen valvonta tuottaa pääosin kohtuullisen varmuuden toiminnan tuloksellisuudesta, lain- ja hyvän hallintotavan mukaisuudesta, varojen ja omaisuuden turvaamisesta sekä johtamisen edellyttämän luotettavan toiminnallisen ja taloudellisen informaation riittävyydestä.

Säännösten, määräysten ja päätösten noudattaminen

Kaupunginhallituksen tiedossa ei ole lakisääteisten tehtävien laiminlyöntejä tai muutoin lakien ja säännösten tai hyvän hallintotavan vastaisia toimia, joista seuraisi merkittävä korvaus, kanne tms. vaatimus tai oikeusseuraamus.

Toimielinten selonteissa todettiin organisaatiomuutosten yhdessä henkilöstön vähentämistavoitteiden kanssa lisänneen haasteita toimivan valvontajärjestelmän ylläpitämiseen. Lisäksi sote-epävarmuuden todettiin aiheuttaneen henkilöstön hakeutumista muihin tehtäviin.

Tavoitteiden toteutuminen, varojen käytön valvonta, tuloksellisuuden arvioinnin pätevyys ja luotettavuus

Tavoitteiden, varojen käytön ja toiminnan tuloksellisuuden toteutumisen seuranta on esitetty muualla toimintakertomuksessa. Keskeiset poikkeamat talousarviossa asetettuihin toiminnallisiin ja taloudellisiin tavoitteisiin ja niiden johdosta mahdollisesti suoritettujen toimenpiteiden on esitetty talousarvion toteutumisosassa.

Toiminnan ja talouden seuranta- ja raportointijärjestelmät ovat jatkuvan kehittämisen kohteena. Vuonna 2016 aloitettiin Taitoa Kuntamalli Palveluna –käyttöönottoprojekti, jonka tarkoituksena on yhtenäistää kaupungin ja palveluntarjoaja Taitoan taloushallintojärjestelmät. Kertomusvuonna jatkettiin Opiferus-raportointijärjestelmän käyttöönottoa. Kehittämistoimilla pyritään parantamaan toiminnallisen ja taloudellisen tiedon oikeellisuutta, riittävyyttä ja ajantasaisuutta.

Riskienhallinnan järjestäminen

Riskienhallinnan järjestämisen ja toteuttamisen vastuut on määritelty johtosäännöissä ja niitä täydentävissä määräyksissä. Riskienhallinnan toteutus tapahtuu toimialoilla ja liikelaitoksissa ao. johdon vastuulla. Konsernipalvelujen strategia ja kehittäminen -yksikön tehtävänä on kaupungin riskienhallinnan kehittäminen ja koordinointi. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeessa kuvataan kokonaisvaltaisen riskienhallinnan periaatteet ja riskienhallintaprosessi sekä riskienhallinnan kytkeytyminen osaksi keskeisiä toimintaprosesseja.

Kaupungin riskiarviointi suoritetaan strategiatarkistuksen yhteydessä. Palveluketjut ja liikelaitokset tunnistavat riskinsä ja laativat riskienhallintasuunnitelmansa talousarvion yhteydessä ja palvelut käyttösuunnitelmien yhteydessä. Riskienhallinnan raportointi on kytketty osaksi toiminnan ja talouden seuranta- ja raportointia.

Tietoturvallisuudessa toimitaan kaupunginhallituksen hyväksymän tietoturvapoliitikan mukaisesti. Tietoturvallisuuden hallintajärjestelmää kehitetään perustuen soveltuvin osin ISO 27001 standardiin.

Kaupungin toiminnan ja omaisuuden vakuuttamisperiaatteet on määritelty kaupunginhallituksen hyväksymässä vakuuttamispoliitikka – asiakirjassa. Vakuutusturva on järjestetty vakuuttamispoliitikan mukaisesti. Kouvolaan kaupungin vakuutusopas sisältää ohjeet ja menettelytavat vahinkotilanteisiin. Vakuutusturvan riittävyyttä on arvioitu vakuutusten kilpailuttamisen yhteydessä vuonna 2014.

Arvio merkittävimmistä riskeistä on esitetty toimintakertomuksen kohdassa 1.1.7.

Omaisuuden hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta

Kaupunginhallituksen tiedossa ei ole omaisuuden hankinnan, luovutuksen tai hoidon valvonnan osalta laiminlyöntiä tai virheellistä menettelyä, josta saattaisi aiheutua kaupungille merkittävä korvaus- tai muu oikeudellinen vastuu.

Sopimustoiminta

Sopimustoiminnan vastuut on määritelty ja toimintaa on ohjeistettu. Kaupunginlakimies avustaa tarvittaessa sopimusten laadinnassa. Sopimusrekisteriä ylläpidetään Dynasty-asianhallintajärjestelmässä.

Sisäisen tarkastuksen järjestäminen

Sisäinen tarkastus avustaa kaupungin ylintä johtoa sen valvontavelvollisuuden toteuttamisessa. Sisäinen tarkastus tarkastaa ja arvioi sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuutta kaupunginjohtajan hyväksymän tarkastussuunnitelman ja kaupungin johdolta saamiensa toimeksiantojen perusteella. Sisäisen tarkastuksen toimintaa ohjaa kaupunginhallituksen hyväksymä sisäisen tarkastuksen toimintaohje. Ohjeessa on määritelty sisäisen tarkastuksen tehtävät ja toimintatavat. Sisäinen tarkastus on riippumatonta tarkastettavasta toiminnosta. Sisäisessä tarkastuksessa toimi kesäkuu 2016 loppuun asti yksi henkilö. Loppuvuoden 2016 sisäinen tarkastus toteutettiin ostopalveluna BDO Audiator Oy:ltä.

Vuonna 2016 tarkastukset kohdistuivat pääosin konserniohjauksen toteutumiseen ja tytäryhtiöiden toimintaan. BDO Audiator Oy teki selvityksen konserni- ja omistajaohjauksen toteutumisesta sekä riskienhallinnan arvioinnista. Lisäksi tarkastus kohdistui mm. First Card- yrityskortin käyttöön. Sisäinen tarkastus antoi raporteissaan ja muistioissaan tarkastuskohteille suosituksia sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittämiseksi. Tarkastuksista raportoitiin kaupunginjohtajalle, kaupunginjohtoryhmälle, tarkastuskohteille sekä tarkastuslautakunnalle ja tilintarkastajalle. Raporteissa annettujen suositusten toteutumista seurataan säännöllisesti. Seurannan perusteella tarkastusraporteissa esitettyjen suositusten toimeenpanoon on ryhdytty asianmukaisesti.

1.3 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

1.3.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen

Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut

	2016	2015
	1000 e	1000 e
Toimintatuotot	75 405	74 893
Valmisteverastojen muutos	26	61
Valmistus omaan käyttöön	3 169	2 378
Toimintakulut	-577 447	-570 794
Toimintakate	-498 846	-493 462
Verotulot	340 900	332 744
Valtionosuudet	175 852	166 672
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	2 051	2 254
Muut rahoitustuotot	8 232	10 183
Korkokulut	-2 794	-3 158
Muut rahoituskulut	-769	-649
Vuosikate	24 626	14 582
Poistot ja arvonalentumiset	-20 425	-20 923
Satunnaiset tuotot	1 492	2 445
Satunnaiset kulut	0	-572
Tilikauden tulos	5 693	-4 468
Tilinpäätössiirrot	105	106
Tilikauden yli-/alijäämä	5 798	-4 362

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2016	2015
Toimintatuotot/toimintakulut, %	13,1	13,2
Vuosikate/poistot, %	120,6	69,7
Vuosikate, euroa/asukas	289	170
Asukasmäärä	85 231	85 831

Kaupungin tuloslaskelma kuvaa tilikauden tuloksen muodostumista ja sitä miten tilikauden tuotot riittävät palvelujen tuottamisesta aiheutuneiden kulujen kattamiseen. Tuloslaskelmassa esitetään ne tuotot, jotka on saatu kaupungin ulkopuolelta ja kulut, jotka ovat syntyneet hankinnoista kaupungin ulkopuolelta. Tuloslaskelmassa on yhdistetty peruskaupungin tuloslaskelmaan liikelaitosten tuloslaskelmaerät sisäiset tuotot ja kulut eliminoiden.

Toimintatuottoja kertyi 75,4 milj. euroa. Toimintatuotot kasvoivat edelliseen vuoteen verrattuna 0,5 milj. euroa (0,7 %). Toimintatuotoista myynti- ja maksutuottojen osuus oli 61,7 prosenttia (46,5 milj. euroa). Myyntituottoja kertyi 0,5 milj. euroa (-2,7 %) vähemmän kuin edellisenä tilikautena. Maksutuottoja saatiin 0,6 milj. euroa enemmän edellisen vuoteen verrattuna. Tukia ja avustuksia kertyi 12,1 milj. euroa, vähennys edelliseen tilikauteen oli 0,6 milj. euroa. Muita toimintatuottoja kertyi 16,8 milj. euroa, muutos edelliseen vuoteen oli 6,3 prosenttia.

Toimintakulut olivat 577,4 milj. euroa. Kasvua edelliseen vuoteen oli 6,6 milj. euroa (1,2 %). Toimintakulujen merkittävimmät erät muodostuivat henkilöstökuluista ja palveluiden ostoista. Henkilöstökulut olivat 267,0 milj. euroa, joka oli 46,6 % toimintakuluista. Henkilöstökulut vähenivät edelliseen vuoteen verrattuna 2,4 milj. euroa, eli -0,9 %. Palkkojen ja palkkioiden osuus henkilöstökuluista oli 203,5 milj. euroa, vähennystä edelliseen vuoteen oli 2,9 milj. euroa (-1,4 %). Henkilöstökulujen vähentymiseen vaikutti lomapalkkavarauksen 3,4 milj. euron positiivinen muutos, joka johtui henkilöstömäärän vähenemistä sekä kilpailukykysovimuksesta johtuvasta lomarahojen 30 % leikkauksesta. Henkilöstön määrä väheni 56,3 henkilötyövuotta edellisestä vuodesta.

Palveluja ostettiin 212,6 milj. eurolla, mikä oli 36,8 % toimintakuluista. Asiakaspalvelujen ostojen osuus oli 130,8 milj. euroa ja muiden palvelujen ostot 81,7 milj. eurolla. Palvelujen ostot kasvoivat edelliseen vuoteen verrattuna 5,5 milj. euroa. Huomioitaessa asiakaspalvelujen ostoihin tehty pakollisen varauksen (varautuminen Carean alijäämien kattamiseen) purkaminen, 2,5 milj. euroa, niin palvelujen ostojen kasvu oli 8,0 milj. euroa.

Aineita, tavaroita ja tarvikkeita hankittiin 35,2 milj. eurolla, muutos edellisvuoteen oli 0,7 %. Avustuksia maksettiin 49,1 milj. euroa. Maksettujen avustusten määrä kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna 3,0 milj. euroa, josta 1,4 milj. euroa selittyy palveluasumisen ja päivähoiton palvelusetelien käytön lisääntymisellä ja 0,4 milj. euroa työmarkkinatuen kuntaosuuden kasvulla. Muut toimintakulut olivat 11,6 milj. euroa, kasvua edelliseen vuoteen oli 3,2 %. Erä sisältää kaupungin ulkopuolelle maksetut vuokrat, joita maksettiin 7,6 milj. euroa eli 0,2 milj. euroa vähemmän kuin edellisellä tilikaudella.

Toimintakate oli -498,8 milj. euroa eli se heikkeni edelliseen tilikauteen verrattuna 1,1 %. Toimintatuotot kattoivat 13,0 % toimintakuluista.

Verotuloja kertyi 340,9 milj. euroa ja valtionosuuksia 175,9 milj. euroa. Verotulokertymä oli 8,2 milj. euroa enemmän kuin edellisenä vuonna. Valtionosuuksia saatiin 9,2 milj. euroa edellisvuotta enemmän.

Rahoitustuottoja kertyi 10,3 milj. euroa, 2,2 milj. euroa edellisvuotta vähemmän. Rahoituskulujen toteutuma oli 3,6 milj. euroa eli noin 0,2 milj. euroa edellisvuotta enemmän. Kaupungille maksettiin osinkoja yhteensä 6,7 milj. euroa, joista merkittävimmät olivat KSS Energia Oy:n osinko 5,0 milj. euroa sekä Kymenlaakson Sähkö Oy:n osinko 1,7 milj. euroa. Rahoitustuottojen muutos selittyy arvopapereiden myyntivoitoilla, joita kertyi 1,7 milj. euroa vähemmän kuin edellisvuonna. Muihin rahoituskuluhin on kirjattu pääomalinasaamisten poistoja 70 000 euroa.

Vuosikate osoittaa tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate oli 24,6 milj. euroa ja se kattoi poistot 120,6 prosenttisesti. Asukasta kohden laskettuna vuosikate oli 289 euroa.

Poistoja ja arvonalentumisia kirjattiin tilikaudelle yhteensä 20,4 milj. euroa eli noin 0,5 milj. euroa vähemmän kuin edellisellä tilikaudella. Poistoihin investointimenojen oikaisuksi on kirjattu ns. asfalttikartellista saatu vahingonkorvaus 0,4 milj. euroa. Satunnaisiin eriin on kirjattu Tykkimäen vapaa-aikakeskus Oy:n osakkeiden myyntivoittoa 1,5 milj. euroa.

Kaupungin tilikauden tulokseksi muodostui 5,7 milj. euroa, joka on 10,2 milj. euroa edellisen vuoden tulosta parempi. Aiempiin investointeihin (Upseerikerho, Paloaseman väestösuoja, Tuulensuoja, Kaupungintalo ja kortteli 10008) liittyviä poistoeroja on kirjattu 0,1 milj. euroa. Poistoeron ja rahaston muutoksen jälkeen tilikauden ylijäämäksi muodostui 5,8 milj. euroa. Kertynyt ylijäämä taseessa on tilinpäätöshetkellä 4,8 milj. euroa.

Tuloslaskelman tunnusluvut

Toimintatuotot / toimintakulut, % = $100 \cdot \text{toimintatuotot} / (\text{toimintakulut} - \text{valmistus omaan käyttöön})$

Kaupungin toimintojen organisointi, kuten toimintojen yhtiöittäminen ja kuntien välinen yhteistoiminta sekä oppilaitosten ylläpitäminen vaikuttavat tunnusluvun arvoon ja selittävät kuntakohtaisia eroja.

Vuosikate prosenttia poistoista, % = $100 \cdot \text{vuosikate} / \text{poistot ja arvonalentumiset}$

Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulo-rahoituksen riittävyyttä. Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kaupungin tulo-rahoituksen olevan riittävä. Oletusta voidaan pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kaupungin vuotuista keskimääräistä investointitasoa.

Vuosikate, euroa/asukas

Vuosikate asukasta kohden on yleisesti käytetty tunnusluku tulo-rahoituksen riittävyyden arvioinnissa. Keskimääräistä kaikkia kuntia koskevaa tavoitearvoa ei voida asettaa. Kaupungin toimintojen organisointi ja palvelutoiminnan laajuus ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat vuosikatetavoitteen määrittämiseen. Erityisesti silloin, kun kaupungin talouden tasapainoa ja liikkumavaraa verrataan muihin kuntiin, on otettava huomioon erot veroprosenteissa.

1.3.2 Toiminnan rahoitus

Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

	2016	2015
	1 000 €	1 000 €
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	24 626	14 582
Satunnaiset erät	1 492	1 873
Tulorahoituksen korjauserät	-6 252	-2 003
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-29 194	-30 106
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 620	951
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	7 875	5 776
Toiminnan ja investointien rahavirta	1 165	-8 927
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-128	-961
Antolainasaamisten vähennykset	1 852	258
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	1 658	50 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-23 854	-25 402
Lyhytaikaisten lainojen muutos	1 135	0
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-83	-186
Vaihto-omaisuuden muutos	5	239
Saamisten muutos	3 003	3 579
Korottomien velkojen muutos	-4 421	-7 538
Rahoituksen rahavirta	-20 834	19 989
Rahavarojen muutos	-19 668	11 062
Rahavarat kauden lopussa	25 268	44 936
Rahavarat 1.1.	44 936	33 874
Rahavarojen muutos	-19 668	11 062
Rahoituslaskelman tunnusluvut	2016	2015
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä		
5 vuodelta, 1000 €	-43 711	-59 833
Investointien tulorahoitus, %	92,7	50,0
Lainanhoitokate	1,0	0,6
Kassan riittävyys, pv	15	26
Asukasmäärä	85 231	85 831

Toiminnan rahoitusta tilikauden aikana tarkastellaan rahoituslaskelman ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla. Rahoituslaskelmassa esitetään erikseen tulorahoituksen ja investointien nettomäärä ja rahoitustoiminnan eli anto- ja ottolainauksen, oman pääoman ja maksuvalmiuden muutosten nettomäärä. Näiden kahden nettomäärän erotus tai summa osoittaa kaupungin rahavarojen muutoksen tilikaudella. Tuloslaskelman tavoin rahoituslaskelma sisältää ainoastaan erät, jotka ovat syntyneet liiketapahtumista kaupungin ja kaupunkiin kuulumattomien toimijoiden välillä.

Toiminnan rahavirta, tulorahoitus, kuvaa tuloslaskelmassa esitettyjen tuottojen ja kulujen vaikutusta rahavaroihin eli kuinka paljon varsinainen toiminta on tuottanut tilikauden aikana rahavaroja. Toiminnan rahavirta oli 19,9 milj. euroa ja lisäystä edelliseen tilikauteen oli 5,4 milj. euroa. Tilikauden aikana kirjatut satunnaiset erät, 1,5 milj. euroa,

huomoidaan toiminnan rahavirrassa. Satunnaiset erät muodostuivat Tykkimäen Vapaa-aikakeskus Oy:n myydyistä osakkeista. Tulorahoituksen korjauserät, yhteensä -6,3 milj. euroa, muodostuivat pääosin pysyvien vastaavien myyntivoitoista ja -tappioista

Rahoituslaskelman investointien rahavirta muodostuu pysyvien vastaavien investointimenoista, rahoitusosuuksista sekä pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustuloista. Investointimenoja oli 29,2 milj. euroa, luovutustuloja kertyi 8,0 milj. euroa ja rahoitusosuuksia saatiin 2,6 milj. euroa.

Toiminnan ja investointien rahavirraksi muodostui 1,2 milj. euroa. Investointien omahankintamenosta 92,7 % on katettu varsinaisen toiminnan tulorahoituksella. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viimeiseltä viideltä vuodelta on tilinpäätöshetkellä -43,7 milj. euroa.

Rahoituksen rahavirta esittää ne rahoitukselliset erät, joilla varsinaisesta toiminnasta ja investoinneista syntynyt rahoitustarve katetaan. Rahoituksen rahavirran toteutumaksi muodostui -20,8 milj. euroa. Pitkäaikaisten lainojen lisäys oli 1,7 milj. euroa. Lainojen lyhennykset olivat 23,9 milj. euroa. Lainanhoitokate kertoo tulorahoituksen riittävyydestä lainojen hoitoon. Lainanhoitokate oli 1,0 eli tyydyttävä. Lyhytaikaisten lainojen muutos muodostuu konsernitilivelasta.

Muut maksuvalmiuden muutokset muodostuivat toimeksiantojen varojen ja pääomien muutoksista, vaihto-omaisuuden muutoksista, saamisten muutoksista ja korottomien velkojen muutoksista.

Rahavarojen muutos kertoo kaupungin kassavarojen muutoksen tilikaudella. Rahavarojen muutos oli -19,7 milj. euroa. Rahavaroja oli tilinpäätöshetkellä 25,3 milj. euroa. Kassan riittävyys oli 15 päivää.

Rahoituslaskelman tunnusluvut

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, euroa

Toiminnan ja investointien rahavirran tilinpäätösvuoden ja neljän edellisen vuoden kertymän avulla seurataan investointien omarahoituksen toteutumista. Omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätösvuonna on positiivinen.

Investointien tulorahoitus, % = $100 * \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

Investointien tulorahoitus -tunnusluku kertoo kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli käyttöomaisuuden myynnillä, lainalla tai kassavarojen määrää vähentämällä. Investointien omahankintamenolla tarkoitetaan rahoituslaskelman investointimenoja, joista on vähennetty rahoituslaskelmaan merkityt rahoitusosuudet (mutta ei luovutusvoitot).

Lainanhoitokate = $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

Lainanhoitokate kertoo tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan kaupungin omaisuutta tai vähentämään rahavaroja. Luotettavan kuvan kaupungin lainanhoitokyvystä saa tarkastelemalla tunnuslukua useamman vuoden jaksolla. Kaupungin lainanhoitokyky on hyvä, kun tunnusluvun arvo on yli 2, tyydyttävä kun tunnusluvun arvo on 1-2 ja heikko, kun tunnusluvun arvo jää alle yhden.

Kassan riittävyys, pv = $365 \text{ pv} * \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Kaupungin maksuvalmiutta kuvataan kassan riittävyytenä päivissä. Tunnusluku ilmaisee monenko päivän kassastamaksut voidaan kattaa kaupungin rahavaroilla. Rahavarioihin lasketaan rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset.

1.4 Rahoitusasema ja sen muutokset

Tase ja sen tunnusluvut

VASTAAVAA	31.12.2016	31.12.2015	VASTATTAVAA	31.12.2016	31.12.2015
	1 000 e	1 000 e		1 000 e	1 000 e
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
Aineettomat hyödykkeet			Peruspääoma	285 681	285 681
Aineettomat oikeudet			Muut omat rahastot	33 985	34 005
Aineettomat oikeudet	121	402	Edellisten tilikausien yli-/ alijäämä	-954	3 408
Muut pitkävaikutteiset menot	588	1 207	Tilikauden yli-/alijäämä	5 798	-4 362
Ennakkomaksut	19	60	OMA PÄÄOMA	324 509	318 732
Aineettomat hyödykkeet	728	1 668			
Aineelliset hyödykkeet			POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Maa- ja vesialueet	70 142	67 877	Poistoero	1 789	1 891
Rakennukset	167 472	167 733	POISTOERO JA VAPAAEHTOISET	1 789	1 891
Kiinteät rakenteet ja laitteet	90 513	87 460			
Koneet ja kalusto	1 638	2 366	PAKOLLISET VARAUKSET		
Muut aineelliset hyödykkeet	1 273	1 273	Eläkevaraukset	9	13
Ennakkomaksut ja keskener. hank.	7 958	8 731	Muut pakolliset varaukset	3 840	6 290
Aineelliset hyödykkeet	338 995	335 440	PAKOLLISET VARAUKSET	3 849	6 303
Sijoitukset			TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Osakkeet ja osuudet	156 979	157 521	Valtion toimeksiannot	52	59
Muut lainasaamiset	38 863	40 707	Lahjoitusrahastojen pääomat	1 497	1 397
Muut saamiset	457	337	Muut toimeksiantojen pääomat	654	729
Sijoitukset	196 299	198 565	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	2 202	2 185
PYSYVÄT VASTAAVAT	536 022	535 673	VIERAS PÄÄOMA		
			Pitkäaikainen vieras pääoma		
TOIMEKSIANTOJEN VARAT			Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	157 955	179 659
Valtion toimeksiannot	28	34	Pitkäaikainen vieras pääoma	157 955	179 659
Lahjoitusrahastojen erityiskatt.	1 249	1 162			
Muut toimeksiantojen varat	16	15	Lyhytaikainen vieras pääoma		
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	1 293	1 210	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	24 496	23 854
			Saadut ennakot	2 490	2 827
VAIHTUVAT VASTAAVAT			Ostovelat	26 979	25 483
Vaihto-omaisuus			Muut velat	16 716	18 296
Aineet ja tarvikkeet	228	259	Siirtovelat	37 135	41 135
Keskeneräiset tuotteet	320	294	Lyhytaikainen vieras pääoma	107 815	111 594
Vaihto-omaisuus	548	553			
			VIERAS PÄÄOMA	265 770	291 253
Saamiset					
Pitkäaikaiset saamiset			VASTATTAVAA	598 120	620 364
Myyntisaamiset	0	3 776			
Lainasaamiset	12 318	7 576	TASEEN TUNNUSLUVUT	2016	2015
Muut saamiset	687	1 731	Omavaraisuusaste, %	54,8	51,9
Pitkäaikaiset saamiset	13 004	13 083	Suhteellinen velkaantuneisuus, %	44,5	50,1
			Kertynyt yli-/alijäämä, 1000 e	4 844	-954
Lyhytaikaiset saamiset			Kertynyt yli-/alijäämä, euroa/asukas	57	-11
Myyntisaamiset	7 136	11 665	Lainat, eur/asukas	2 141	2 371
Lainasaamiset	3 341	2 803	Lainakanta 31.12., 1000 e	182 451	203 513
Muut saamiset	6 816	4 562	Lainasaamiset 31.12., 1000 e	38 863	40 707
Siirtosaamiset	4 692	5 878	Asukasmäärä	85 231	85 831
Lyhytaikaiset saamiset	21 984	24 909			
Saamiset	34 989	37 991			
Rahoitusarvopaperit					
Muut arvopaperit	25 169	24 919			
Rahoitusarvopaperit	25 169	24 919			
Rahat ja pankkisaamiset					
Rahat ja pankkisaamiset	99	20 017			
VAIHTUVAT VASTAAVAT	60 805	83 481			
VASTAAVAA	598 120	620 364			

Tase sisältää kaupungin omaisuus- ja pääomaerät tilikauden päättyessä ryhmiteltynä luonteensa mukaan. Taseessa on otettu huomioon myös liikelaitosten omaisuus ja pääomaerät, mutta kuten tulos- ja rahoituslaskelmassakin erät eivät sisällä kaupungin eri yksiköiden välisiä sisäisiä eriä.

Kaupungin taseen loppusumma tilinpäätöshetkellä oli 598,1 milj. euroa, muutos edelliseen vuoteen oli 22,2 milj. euroa. Pysyviä vastaavia oli 536,0 milj. euroa, joista merkittävimmät erät olivat aineelliset hyödykkeet 339,0 milj. euroa ja sijoitukset 196,3 milj. euroa. Toimeksiantojen varat olivat 1,3 milj. euroa. Vaihtuvat vastaavat olivat 60,8 milj. euroa. Merkittävimpä eränä oli saamiset 35,0 milj. euroa, jotka vähenivät edellisestä vuodesta 3,0 milj. euroa. Pitkäaikaisten myyntisaamisten muutos johtuu Kymen Vesi Oy:n saamisen (3,8 milj. euroa) siirrosta myyntisaamisista lainasaamisiin. Rahoitusarvopapereita tilinpäätöshetkellä oli 25,2 milj. euroa eli 0,2 milj. euroa enemmän kuin edellisen vuoden tilinpäätöksessä. Rahat ja pankkisaamiset olivat vuoden lopussa vain noin 0,1 milj. euroa.

Kaupungin oma pääoma tilinpäätöshetkellä oli 324,5 milj. euroa. Oma pääoman erään muut omat rahastot sisältyy Kouvolan kaupungin pääomarahasto, jonka pääoma oli 33,9 milj. euroa. Poistoeroa kirjattiin 1,8 milj. euroa. Pakolliset varaukset olivat 3,8 milj. euroa. Toimeksiantojen pääomat olivat 2,2 milj. euroa, joista merkittävimmät erät olivat lahjoitusrahastojen pääomat 1,5 milj. euroa sekä muut toimeksiantojen pääomat 0,7 milj. euroa. Vierasta pääomaa oli 265,8 milj. euroa, josta pitkäaikaista vierasta pääomaa oli 158,0 milj. euroa ja lyhytaikaista 107,8 milj. euroa.

Kaupungin omavaraisuusaste oli 54,8 % ja suhteellinen velkaantuneisuus 44,5 %. Kertynyt ylijäämä taseessa on 4,8 milj. euroa, joka asukasta kohti oli 57 euroa. Lainakanta oli 182,5 milj. euroa eli 2 141 euroa asukasta kohden. Lainasaamiset 31.12. olivat 38,9 milj. euroa.

Taseen tunnusluvut

Omavaraisuusaste, % = $100 * (Oma\ pääoma + Poistoero\ ja\ vapaaehtoiset\ varaukset) / (Koko\ pääoma - Saadut\ ennakot)$
Omavaraisuusaste mittaa kaupungin vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää kuntatalouden keskimääräistä 70 %:n omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsevät kuntataloudessa merkittävän suurta velkarasitetta. Omavaraisuutta kuvaavaa tunnuslukua laskettaessa omaan pääomaan rinnastetaan myös poistoero sekä vapaaehtoiset varaukset.

Suhteellinen velkaantuneisuus, % = $100 * (Vieras\ pääoma - Saadut\ ennakot) / Käyttötulot$

Tunnusluku kertoo kuinka paljon kaupungin käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Käyttötulot muodostuvat tilikauden toimintatuloista, verotuloista ja käyttötalouden valtionosuuksista. Suhteellinen velkaantuneisuus on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku kuntien välisessä vertailussa, koska pysyvien vastaavien hyödykkeiden ikä, niiden arvostus tai poistomenetelmä ei vaikuta tunnusluvun arvoon. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä) = Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) + tilikauden ylijäämä (alijäämä)

Luku osoittaa kuinka paljon kunnalla on kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien liikumavarana, tai paljonko on kertynyttä alijäämää, joka on katettava tulevina vuosina.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), euroa/asukas = $Edellisten\ tilikausien\ ylijäämä\ (alijäämä) + tilikauden\ ylijäämä\ (alijäämä) / asukasmäärä$

Luku osoittaa asukaskohtaisen kertyneen ylijäämän tai katettavan kertyneen alijäämän määrän.

Lainakanta 31.12. = vieras pääoma – (saadun ennakot + ostovelat + siirtovelat + muut velat) sekä Lainat euroa/asukas
Kaupungin lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Lainakantaan lasketaan tällöin koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakoilla sekä osto-, siirto- ja muilla veloilla.

Lainasaamiset 31.12. = sijoituksiin merkityt jvk –lainasaamiset ja muut lainasaamiset Lainasaamisilla tarkoitetaan pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja kaupungin omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen.

1.5 Kokonaistulot ja -menot

Kokonaistulojen ja -menojen laskelma on laadittu tuloslaskelmasta ja rahoituslaskelmasta, jotka sisältävät vain ulkoiset tulot, menot ja rahoitustapahtumat ja joissa liikelaitokset ja muut taseyksiköt on yhdistelty rivi riviltä. Kokonaistulot ja -menot kattavat varsinaisen toiminnan ja investointien tulot ja menot sekä rahoitustoiminnan rahan lähteet ja käytön.

Kaupungin kokonaistulot vuonna 2016 olivat 614,8 milj. euroa ja kokonaismenot 632,9 milj. euroa.

TULOT	1000 e	MENOT	1000 e
Toiminta		Toiminta	
Toimintatuotot	75 405	Toimintakulut	577 447
Verotulot	340 900	-Valmisteverastojen muutos	-26
Valtionosuudet	175 852	-Valmistus omaan käyttöön	-3 169
Korkotuotot	2 051	Korkokulut	2 794
Muut rahoitustuotot	8 232	Muut rahoituskulut	769
Satunnaiset tuotot	1 492	Satunnaiset kulut	0
Tulorahoituksen korjauserät		Tulorahoituksen korjauserät	
-Pysyvien vast. hyödykkeiden		+/- Pakollisten varausten muutos	2 454
luovutusvoitot	-4 303	-Pysyvien vast. hyödykkeiden	
		luovutustappiot	-506
Investoinnit		Investoinnit	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 620	Käyttöomaisuusinvestoinnit	29 194
Pysyvien vast. hyödykkeiden luovutustulot	7 875	Rahoitustoiminta	
Rahoitustoiminta		Antolainasaamisten lisäykset	128
Antolainasaamisten vähennykset	1 852	Pitkäaikaisten lainojen vähennys	23 854
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	1 658	Lyhytaikaisten lainojen vähennys	0
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	1 135	Oman pääoman vähennykset	0
Oman pääoman lisäykset	0		
Kokonaistulot yhteensä	614 768	Kokonaismenot yhteensä	632 940

1.6 Konsernin toiminta ja talous

1.6.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä

Kouvolan kaupunki		
Tytäryhteisöt	Osakkuusyhteisöt	Kuntayhtymät
Energia- ja vesiyhtiöt - KSS Energia Oy 100,0 % - KSS Lämpö Oy 100,0 % - KSS Rakennus Oy 100,0 % - Eficap Oy 100,0 % - Voimakymi Oy 100,0 % - Sähkökymi Oy 100,0 % - KSS Verko Oy 96,7 % - Kouvolan Vesi Oy 100,0 % Elinkeino- ja kehitysyhtiöt - Kouvola Innovation Oy 100,0 % - Kouvolan Yritystilat Oy 100,0 % - Kiinteistö Oy Katajaharjun Yritystalo 85,3 % - Kiinteistö Oy Kouvolan IT-Campus 100,0 % - Kouvolan Pienteollisuustalo 100,0 % - European Business Innovation Center Kymi Oy 80,0 % Muut tytäryhtiöt - Kouvolan Teatteri Oy 100,0 % - Kouvolan Rautatie- ja Aikuiskoulutus Oy 100,0 % - Kaakkois-Suomen Tieto Oy 99,9 % - Anjalankosken Jäähalli Oy 94,3 % - Kuusankosken Tennishalli Oy 87,0 % - Kouvolan Hansapysäköinti Oy (osuus äänimäärästä 65,7%) 37,8 % Kiinteistö- ja asuntoyhtiöt - Kouvolan Asunnot Oy 100,0 % - Asunto Oy Anjalan Niittypuisto 94,3 % - Asunto Oy Elopuiisto 84,1 % - Kiinteistö Oy Kouvolan Asentajankatu 9 100,0 % - Kiinteistö Oy Päätie 19 100,0 % - Pohjois-Kymenlaakson Ympäristölaboratorio Oy 95,1 % - Kiinteistö Oy Pihlajakara 79,0 % - Kiinteistö Oy Madekuja 1 68,1 % - Kiinteistö Oy Korian Liikekeskus 58,9 % - Kiinteistö Oy Korianjousi 58,3 %	Muut osakkuusyhtiöt - Kymenlaakson Jäte Oy 46,7 % - Kymenlaakson Orkesteri Oy 45,0 % - Kaakkois-Suomen Sosiaalialan Osaamiskeskus Oy 37,5 % - Hoiku Oy 34,9 % - Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu Oy 24,5 % - Kymenlaakson Ammattikorkeakoulu Oy 24,5 % - Mikkelin Ammattikorkeakoulu Oy 24,5 % - Disec Oy 24,5 % - Mikopolis Oy 24,5 % - MAMK Areena Oy 24,5 % - Kymen Vesi Oy 32,7 % - Kymin Voima Oy (KSS Energian kautta) 24,0 % - Tykkimäen Vapaa-aikakeskus Oy 20,0 % Kiinteistö- ja asuntoyhtiöt - Kyamk-kiinteistöt Oy 49,0 % - Asunto Oy Aron-Kara 1 * 48,5 % - Asunto Oy Kirkkovoientie 2 * 48,5 % - Asunto Oy Kimmelmanni * 45,4 % - Asunto Oy Enärivi * 40,8 % - Asunto Oy Kaipiaistensato * 40,7 % - Asunto Oy Elimäen Napansäde 40,6 % - Kiinteistö Oy Korian Portti 39,9 % - Kiinteistö Oy Kuusankosken Kiltakuja 1 ** 39,1 % - Asunto Oy Kouvolan Jaalanharju * 39,0 % - Asunto Oy Kouvolan Eväkujaankari 34,7 % - Asunto Oy Kataja-Haikula * 34,1 % - Anjalankosken Painotalo Oy 33,5 % - Asunto Oy Lohitie 5 33,3 % - Kiinteistö Oy Myllykosken Liikekeskus 32,8 % - Asunto Oy Anjalantie 2 31,3 % - Kiinteistö Oy Elimäen Kasarminaukio * 31,0 % - Voikkaan Radanvarren Toimitilat ** 30,8 % - Asunto Oy Elimäen Eläkepuustelli 30,6 % - Asunto Oy Siltapuisto 1 30,6 % - Asunto Oy Huusarinmäki * 30,4 % - Asunto Oy Puutarhurinjousi * 29,3 % - Asunto Oy Silmuntie * 27,9 % - Asunto Oy Ummeljoen Rivitalo * 27,9 % - Asunto Oy Valkealan Riihikaari 27,5 % - Asunto Oy Kuusankosken Hiidentie 8-10* 26,2 % - Asunto Oy Kuusankosken Rantapuisto * 25,0 % - Asunto Oy Suolasenkoski * 23,7 % - Asunto Oy Kasakkakara * 23,1 % - Asunto Oy Rivikolka 2 * 22,0 % - Asunto Oy Naakanhovi * 21,4 % - Voikkaan Linjatalo Oy 21,2 %	Kuntayhtymät - Kymenlaakson Sairaanhoido- ja Sosiaalipalvelujen Kuntayhtymä (osuus äänimäärästä 49%) 51,8 % - Kymenlaakson Liitto 48,6 % - Itä-Suomen Päihdehuollon Kuntayhtymä 9,9 % - Uudenmaan Päihdehuollon Kuntayhtymä 5,8 % *) Kouvolan Asunnot Oy:n osakkuusyhteisö **) Kouvola Innovation Oy:n osakkuusyhteisö

Kouvolan kaupungin konserniin kuului vuoden 2016 lopussa 30 tytäryhteisöä, joista As Oy Anjalankosken Niittypuistoa ei yhdistelty konserniin. Lisäksi konsernitilinpäätökseen yhdisteltiin 4 kuntayhtymää, joissa kaupunki on jäsenenä. Kouvola-konserniin kuului myös 44 osakkuusyhteisöä ja 1 omistusyhteisyyhteisö, joista konsernitilinpäätökseen yhdisteltiin 13 yhteisöä. Konsernikaavioon on täydennetty alakonsernien osakkuusyhteisöt.

1.6.2 Konsernin toiminnan ohjaus

Kouvola-konserniin kuuluu peruskaupungin ja siihen kuuluvien liikelaitosten lisäksi yhtiöitä ja yhteisöjä. Kuntalain mukaan kunnan konsernijohtoon kuuluvat kunnanhallitus, kaupunginjohtaja ja muut johtosäännössä määrätyt viranomaiset. Konsernijaosto huolehtii käytännön konsernivalvonnan toteuttamisesta Kouvola-konsernissa. Talous- ja omistajaohjausyksikkö huolehtii valmistelusta muiden kuin kaupungin elinkeinoyhtiöiden osalta. Tältä osin valmisteluvastuu on elinkeinotoimella. Konsernijaosto kokoontui tilikaudella 3 kertaa ja elinkeinojaosto 11 kertaa.

Kaupunginvaltuusto on asettanut vuosittaiset tavoitteet merkittävillä tytäryhtiöillä. Asetettuja tavoitteita ja talouden kehitystä seurattiin osavuositarkastusten yhteydessä.

Hallintosäännön 7 §:n mukaisen kaupunginhallituksen ratkaisuvallan 7. kohdan mukaan kaupunginhallitus päättää kaupungin edustajien nimeämisestä yhtiö- ja vuosikokouksiin sekä yhteisöjen hallintoelimiin ja tilintarkastajiksi sekä valituille annettavista ohjeista kaupungin kannanotoksi käsiteltäviin asioihin. Kaupunginhallitus on siirtänyt edellä mainitun ratkaisuvallansa yhdistysten osalta sen vastuualueen lautakunnalle, jolla yhdistys toimii, elinkeinoyhtiöiden osalta elinkeinojaostolle ja muiden yhteisöjen osalta konsernijaostolle lukuun ottamatta seuraavia yhteisöjä: Kouvola Innovation Oy, Kouvola Asunnot Oy, Kouvola Rautatie- ja Aikuiskoulutus Oy, Kouvola Vesi Oy, KSS Energia Oy, Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu Oy, Kymenlaakson Sähkö Oy ja Kouvola Ammatillinen Aikuiskoulutussäätiö.

Ennakkokäsityksen hankkiminen on valtuutettu Kuntaliiton suositusten mukaan yhtiön hallituksen puheenjohtajan tehtäväksi. Tavoitteena on omistajatahdon näkyminen yhtiön strategisten päätösten taustalla ja tiiviimpi yhteydenpito omistajaan myös yhtiökokousten välillä.

1.6.3 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat

European Business Innovation Center Oy:llä (Ebick) ei ollut tilikauden aikana liiketoimintaa ja se haettiin selvitystilaan 1.9.2016 alkaen. Velkojille tarkoitetun julkisen haasteen määräaika umpeutui 27.12.2016 ja selvitystila saadaan päätökseen vuoden 2017 aikana.

Kouvola Vesi Oy:n osalta tavoite omistajatuloutuksesta ei toteutunut, koska yhtiön taseessa on kattamatonta alijäämää 1,4 milj. euroa.

Tykkimäen vapaa-aikakeskus Oy:n osakekannasta myytiin 3 400 osaketta yhtiön muille osakkeenomistajille. Osakekaupan yhteydessä päivitettiin yhtiön yhtiöjärjestys sekä osakassopimukset. Kaupungin omistusoikeus pieneni 46,2 %:sta 20,0 %:iin.

Kaupunginhallitus päätti myydä 30 kappaletta Kaakkois-Suomen Tieto Oy:n osakkeista yhtiölle. Järjestely helpottaa yhtiön neuvotteluja uusien asiakkaiden kanssa, koska osakekauppa voidaan tehdä palvelusopimuksen yhteydessä. Varsinainen kauppa toteutui vuoden 2017 puolella.

Keskeisten konserniyhteisöjen tavoitteiden toteutuminen

KSS Energia Oy (konserni)			
Tavoitteet	Mittari	TA 2016	TP 2016
Sijoitetun pääoman tuotto	Sijoitetun pääoman tuotto (%)	≥ 11,0	11,5
Omavaraisuusaste	Omavaraisuusaste (%)	≥ 33,0	34,7
Osinkoa tilikaudelta vähintään (maksu seur. keväänä 2017).	Osinko (milj. euroa)	≥ 5,0	5,0
Energian toimitusvarmuus: Keskimääräinen toimitusaika	Keskeytysaika (h/asiakas)		
- sähkön osalta		≤ 0,70	0,45
- lämmön osalta		≤ 0,70	0,76
Uusiutuvien energialähteiden osuus omasta	Uusiutuvien energialähteiden osuus omasta tuotannosta (%)		
- sähköntuotannosta		≥ 95	93,6
- lämmön tuotannosta		≥ 70	65,7
Kouvola Asunnot Oy			
Tavoitteet	Mittari	TA 2016	TP 2016
Korkea käyttöaste	Käyttöaste (%)	94,0	91,8
Toiminnan kehittämisen mahdollista taloudellinen tulos	Tilikauden tulos (milj. euroa)	+/-0	0,1
Luottotappiot liikevaihdosta enintään	Luottotappioiden osuus liikevaihdosta (%)	1,0	1,0
Vuokrasaamiset liikevaihdosta enintään	Vuokrasaamisten osuus liikevaihdosta (%)	3,0	1,5
Alhaisten käyttöasteen rakennuksista luopuminen	Lukumäärä (kpl)	1	2

Kouvola Innovation Oy (konserni)			
Tavoitteet	Mittari	TA 2016	TP 2016
Yritysassiakkaiden määrän kasvu	Palveluita käyttäneiden tai henkilökohtaisesti kontaktoitujen määrä (kpl). Lähde: Kinnon Yrinet - asiakastieto-tietojärjestelmä	1000	1196
Seudulle perustettujen tai sijoittu- neiden yritysten lukumäärän lisääminen, joista Kinnon palveluja käyttänyt	Perustettujen ja sijoittuneiden yritysten määrä (kpl) Lähde: Patentti- ja rekisterihallitus	300	340
		150	141
Toiminnan kehittämisen mahdollistava taloudellinen tulos	Tilikauden tulos (milj. euroa)	±0	225
Toimivat prosessit	Keskeisten prosessien kuvaus	Toteutunut	Toteutunut
Kaakkois-Suomen Tieto Oy			
Tavoitteet	Mittari	TA 2016	TP 2016
Vertailukelpoisten tuotteiden ja palveluiden hinta verrattuna vastaaviin toimijoihin	Hinta, euroa - Virtuaalipalvelimen kk-hinta - Operointi-/projekti-/johtotyö e/t - Puhelinvaihdopalvelu e/puh	Vertailuhinnat	Hinta (e) KS-Tieto Oy/vertailuyritysten keskiarvo Virtuaalipalvelin: 250e/kk / 385,40 e/kk Operointityö: 60/80/100 e/h / 82,2/122/155,6 e/h Puhelinvaide: Käynnissä olevan puhepalvelu muutosprojektin takia laskelmaa ei voi tehdä
Eri omistajien osuus toiminnasta	%-osuus	80 20	87,7 12,3
Toiminnan kehittämisen mahdollistava taloudellinen tulos	Tilikauden tulos, milj. euroa	0,3	0,1
Kouvolan Vesi Oy			
Tavoitteet	Mittari	TA 2016	TP 2016
Kilpailukykyinen veden hinta verrattuna vastaaviin toimijoihin	e/m ³	max 3,95	3,85
Liikevoitto ja poistot yht.	% liikevaihdosta	> 25	29 %
Omavaraisuusaste	%	55	52,6 %
Omistajatuloutus (sis. haittakorvaukset, lainojen korot, takausprovisiot ja osingot)	milj. euroa	1,51	0,9
Kouvolan Rautatie- ja Aikuiskoulutus Oy			
Tavoitteet	Mittari	TA 2016	TP 2016
Koulutusalan monipuolinen tarjonta	Koulutusmoduulien määrä	27	Seurantamittari osoittautui toimimattomaksi
Toiminnan kehittämisen mahdollistava taloudellinen tulos	Liiketoimintatulos, milj. euroa	0,5	0,24
Merkittävä rooli kouluttajana Liikenneviraston ratateknisessä oppimisympäristössä	Osuus koulutuksista	50%	Ratateknisen oppimiskeskuksen toiminta ei alkanut vielä vuonna 2016
Fasilitteettien ja toimintaympäristön kehittäminen	Tilaus simulaattoreista toteutettu	Toteutettu	Toteutettiin
Muiden uusien tuotteiden tuotteistus ja myynti -asiantuntijapalvelut	Myydyt asiantuntijapalvelut / päivä	20	Asiantuntijapalveluiden tuotteistus käynnistettiin.

Keskeisten konserniyhtiöiden talouden toteutuminen

1000 e	TP 2016	TP 2015	Muutos-%
KSS Energia Oy			
Liikevaihto	111 631	112 079	-0,4
Liikevoitto/-tappio	9 283	8 984	3,3
Tilikauden voitto/tappio	5 729	5 828	-1,7
Liikevoitto, %	8,3	8,0	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	11,5	11,8	
Oman pääoman tuotto, %	11,6	11,8	
Omavaraisuusaste, %	34,7	34,2	
Maksuvalmius	1,6	2,2	
Henkilöstö, keskimäärin	117	122	-4,1
Kouvolan Innovation Oy (konserni)			
Liikevaihto	7 170	7 156	0,2
Liikevoitto/-tappio	465	369	26,0
Tilikauden voitto/tappio	225	164	36,8
Liikevoitto, %	6,5	5,2	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	2,6	2,0	
Oman pääoman tuotto, %	1,9	1,4	
Omavaraisuusaste, %	59,6	56,8	
Henkilöstö, keskimäärin	41	42	-2,4
Kaakkois-Suomen Tieto Oy			
Liikevaihto	6 307	6 091	3,5
Liikevoitto/-tappio	154	103	49,8
Tilikauden voitto/tappio	124	84	47,7
Henkilöstö, keskimäärin	42	42	0,0
Kouvolan Asunnot Oy			
Liikevaihto	23 924	23 260	2,9
Liikevoitto/-tappio	2 560	3 928	-34,8
Tilikauden voitto/tappio	82,8	-85,5	196,8
Liikevoitto, %	10,7	16,9	
Omavaraisuusaste, %	18,3	18,1	
Maksuvalmius (Quick ratio, arava)	2,6	0,8	
Henkilöstö, keskimäärin	23	23	0,0
Kouvolan Vesi Oy			
Liikevaihto	16 011	14 814	8,1
Liikevoitto/-tappio	2 612	1 826	43,1
Tilikauden voitto/tappio	1 715	656	161,2
Liikevoitto, %	16,3	12,3	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	3,1	2,3	
Oman pääoman tuotto, %	3,7	1,5	
Henkilöstö, keskimäärin	58	61	-4,9
Kouvolan Rautatie- ja Aikuiskoulutus Oy			
Liikevaihto	2 404	8 631	-72,1
Liikevoitto/-tappio	242	1 373	-82,4
Tilikauden voitto/tappio	169	1 061	-84,1
Liikevoitto, %	10,1	15,9	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	8,0	78,9	
Oman pääoman tuotto, %	7,8	82,9	
Omavaraisuusaste, %	58,9	56,4	
Henkilöstö, keskimäärin	14	16	-12,5

1.6.4 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Kaupungin konsernivalvonnan tarkoituksena on varmistaa, että konsernin toiminta on taloudellista ja tuloksellista, asetetut tavoitteet saavutetaan, päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa ja että lain säännöksiä, viranomaishojeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan ja että omaisuus ja voimavarat turvataan. Kaupunginvaltuusto on vahvistanut ”Kouvolan kaupungin konserniohjeet sekä hyvä hallinto- ja johtamistapa Kouvola-konsernissa” –asiakirjan sekä omistajapolitiittiset linjaukset. Ohjeiden päivittäminen voimassa olevan kuntalain ja Kuntaliiton konserniohjausta koskevien suositusten mukaiseksi on aloitettu, alla mainittu tarkastusraportti huomioiden.

Osana Kouvolan kaupungin sisäisen tarkastuksen vuosisuunnitelmaa 2016 on teetetty tarkastusraportti konserni- ja omistajaohjauksen toteutumisesta sekä riskien hallinnan arvioinnista. Toimeksiannon tavoitteena oli muun muassa tarkastella Kouvolan kaupungin konserniohjetta, omistajaohjauksen tarkoituksenmukaisuutta ja tehokkuutta, yhtiöiden päätöksentekoa, yhtiöiden sisäistä valvontaa sekä riskienhallintaa. Tarkastus kohdennettiin kuuteen konsernin tytäryhtiöön: KSS Energia Oy, Kouvola Innovation Oy, Kaakkois-Suomen Tieto Oy, Kouvolan Asunnot Oy, Kouvolan Vesi Oy sekä Yritystilat Oy. Tarkastuksen kriteeristöä sovellettiin kuntalakia, Kouvolan kaupungin sisäisiä ohjeita ja määräyksiä sekä Kuntaliiton suosituksia. Tarkastuksen tuloksena raportissa todetaan Kouvolan kaupunkikonsernin ohjauksen toimivan hyväksyttävästi. Kehitettävistä asioista tarkastusraportissa todetaan olevan yhteydenpidon säännöllisyydessä ja varmistamisessa konsernijohtoon ja konserniyhtiöiden välillä, konserniohjeen päivittämisessä ja osittaisessa tarkentamisessa, omistajapolitiikan päivittämisessä sekä osittaisessa tarkentamisessa.

Toimivallan ja vastuunjako konserniohjauksessa

Kuntalain mukaan kaupunginvaltuusto päättää kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista sekä konserniohjauksen periaatteista. Konsernivalvonnasta ja konserniohjauksen järjestämisestä vastaa konsernijohto (kaupunginhallitus, konsernijaosto, elinkeinojaosto ja kaupunginjohtaja). Konsernivalvonnan käytännön toteuttamisesta huolehtii konsernijaosto. Elinkeino-yhtiöiden osalta vastuu on elinkeinojaostolla. Kouvola-konserniin kuuluvat tytäryhtiöt noudattavat toiminnassaan kaupunginvaltuuston vahvistamia ohjeita. Tavoitteena on yhtenäinen toimintatapa konserniin kuuluvissa yhtiöissä, omistajatahdon näkyminen yhteisön strategisten päätösten taustalla ja tiiviimpi yhteydenpito omistajaan myös yhtiökokousten välillä.

Ohjeiden anto kunnan edustajille tytäryhteisöissä

Konsernijaoston ja elinkeinojaoston tehtävänä on osaltaan nimetä kaupungin ehdokkaat yhtiöiden toimielimiin ja tilintarkastajiksi sekä nimetä yhtiökokousedustajat. Pääsääntöisesti ehdokkaat on nimetty valtuustokaudeksi. Jaostot ovat antaneet toimiohjeita kaupungin yhtiökokousedustajille. Yhtiökokouksissa on valittu toimielinten jäsenet ja tilintarkastajat vuosittain. Kaupunginvaltuuston vahvistamat omistajapolitiittiset linjaukset on tarkoitettu ohjeeksi kaupungin päätöksentekijöille ja henkilöstölle, tytär- ja osakkuusyhteisöille sekä kuntayhtymille tulevien yksittäisten päätösten tueksi.

Konsernitavoitteiden asettamista ja toteutumista koskeva arviointi

Merkittäville konserniyhteisöille on asetettu yhtiökohtaiset tavoitteet, joiden toteutumista on seurattu kaupungin osavuositarkastusten yhteydessä. Tavoitteiden asettaminen ja seuranta sekä raportointi ovat kehittyneet. Konserni-tilinpäätöksen laadintaa sähköistettiin ja pääosin yhteisöt syöttivät tilinpäätöstietonsa itse konsernitalinpäätös-ohjelmaan. Kaupungin elinkeino-yhtiöiden osalta toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointi ja raportointi on kehitetty vastaamaan elinkeinostrategiaan ja elinkeino-ohjelmaan asettamia tavoitteita. Mittareita on kehitetty yksiselitteisiksi ja selkeästi mitattaviksi. Merkittävien konserniyhteisöjen johtajia on kuultu konserni- ja elinkeinojaostossa kuluneen vuoden aikana. Konserniohjeessa konsernijohto on edellyttänyt merkittävien taloudellisten ratkaisujen hyväksyttämistä etukäteen. Vastuu konsernijohtoon ennakko-asiakäsityksen hankkimisesta on konserniohjeen mukaan tytäryhteisön hallituksen puheenjohtajalla.

Keskitettyjen konsernitoimintojen ja -palvelujen käyttö

Konserniohje mahdollistaa kaupungin keskitettyjen konsernipalvelujen käyttöä myös konserniyhteisöissä, käytännössä tämä ei ole toteutunut.

Riskienhallintajärjestelmien toimivuus tytäryhteisöissä

Konserniyhteisöjen riskienhallinta tulee järjestää noudattaen soveltuvin osin kaupunginhallituksen hyväksymiä riskienhallintalinjauksia. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisvastuu on yhteisön hallituksella. Yhteisön hallitus vastaa myös omaisuuden vakuuttamisesta. Konserniyhteisöjen riskienhallinnan toteuttamista ei ole seurattu. Merkittävien konserniyhteisöjen riskien tullaan keräämään kaupungin vuoden 2018 talousarvion laadinnan yhteydessä ja niistä kootaan talousarvion konsernitason riskit, joita seurataan osavuositarkastusten yhteydessä.

1.6.5 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

Konsernituloslaskelma

	1.1. – 31.12.2016	1.1. – 31.12.2015
	<i>1000 e</i>	<i>1000 e</i>
Toimintatuotot	291 984	295 397
Toimintakulut	-748 987	-746 789
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	122	1 233
Toimintakate	-456 881	-450 159
Verotulot	339 413	331 432
Valtionosuudet	175 852	166 672
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	343	289
Muut rahoitustuotot	4 001	6 560
Korkokulut	-5 743	-6 737
Muut rahoituskulut	-1 360	-863
Rahoitustuotot ja -kulut	-2 760	-752
Vuosikate	55 624	47 193
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-37 799	-37 457
Omistuksen eliminointierot		-22
Arvonalentumiset	-5	
Poistot ja arvonalentumiset	-37 804	-37 479
Satunnaiset erät	1 492	
Tilikauden tulos	19 311	9 713
Tilinpäätössiirrot	3	3
Tilikauden verot	-2 184	-2 657
Laskennalliset verot	-187	-453
Vähemmistöosuus tilikauden tuloksesta	-40	61
Tilikauden yli- /alijäämä	16 903	6 668

**KONSERNITULOSLASKELMAN
TUNNUSLUVUT**

	2016	2015
Toimintatuotot/Toimintakulut %	39,0	39,6
Vuosikate/Poistot, %	147,1	126,0
Vuosikate, eur/asukas	653	550
Asukasmäärä	85 231	85 831

Konsernituloslaskelmalla liitetietoineen osoitetaan kuntakonsernin tulorahoituksen riittävyys ja toiminnan taloudellinen tulos. Konsernituloslaskelma osoittaa konsernin tuloksen, kun siitä on vähennetty konserniyhteisöjen väliset sisäiset tuotot ja kulut, sisäinen voitonjako, sisäiset katteet ja vähemmistöosuudet.

Konsernin toimintatuotot olivat 292,0 milj. euroa. Toimintatuottojen vähennys edelliseen vuoteen verrattuna oli 3,4 milj. euroa. Toimintakulut olivat 749,0 milj. euroa, kasvua edelliseen vuoteen verrattuna 2,2 milj. euroa, eli -0,3%. Toimintatuotot kattoivat noin 39,0 % toimintakuluista. Osuus osakkuusyhteisöjen tilikauden tuloksista oli noin 0,1 milj. euroa eli 1,0 milj. euroa edellisvuotta vähemmän. Konsernin toimintakatteeksi muodostui -456,9 milj. euroa, muutos -1,5 %.

Toimintakuluihin sisältyvä henkilöstökulujen määrä oli 347,0 milj. euroa, vähennystä edelliseen vuoteen oli 3,1 milj. euroa. Konsernissa palveluja ostettiin 211,5 milj. eurolla eli 5,7 milj. euroa vähemmän kuin edellisvuonna.

Konsernin rahoitustuotot olivat 4,3 milj. euroa. Rahoituskulut olivat yhteensä 7,1 milj. euroa, 0,5 milj. euroa enemmän kuin edellisenä vuonna. Konsernin rahoituskulut olivat 3,5 milj. euroa enemmän kuin kaupungin rahoituskulut.

Vuosikate oli 55,6 milj. euroa ja se parani edellisestä vuodesta 8,5 milj. eurolla. Vuosikate oli 147,1 % poistoista. Asukasta koden laskettuna vuosikate oli 652 euroa.

Poistoja ja arvonalentumisia kirjattiin 37,8 milj. euroa eli lähes saman verran kuin edellisessä konsernitilinpäätöksessä. Satunnaiset erät olivat 1,5 milj. euroa eli muodostuivat Tykkimäen Vapaa-aikakeskus Oy:n osakkeiden myyntivoitosta.

Tilikauden tulos oli 19,3 milj. euroa, 9,8 milj. euroa parempi kuin edellisenä vuotena. Tilikauden verojen, laskennallisten verojen ja vähemmistöosuuksien jälkeen tilikauden ylijäämäksi muodostui 16,9 milj. euroa.

Konsernituloslaskelman tunnusluvut

*Toimintatuotot / toimintakulut, % = 100 * toimintatuotot / toimintakulut*

Konsernin koko ja konserniin kuuluvien yhteisöjen luonne vaikuttavat tunnusluvun arvoon ja selittävät konserni-kohtaisia eroja.

*Vuosikate prosenttia poistoista, % = 100 * vuosikate / (suunnitelman mukaiset poistot ja arvonalentumiset)*

Vuosikate osoittaa konsernin tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, konsernin tulorahoitus on riittävä. Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan konsernin tulosrahoituksen olevan riittävä.

Vuosikate, euroa/asukas

Vuosikate asukasta kohden on yleisesti käytetty tunnusluku tulorahoituksen riittävyyden arvioinnissa. Keskimääräistä kaikkia kaupunkikonserneja koskevaa tavoitearvoa ei voida asettaa. Mm. konsernin koko vaikuttaa vuosikatetavoitteen määrittämiseen konsernissa.

Konsernin rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

	2016	2015
	<i>1000 e</i>	<i>1000 e</i>
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	55 624	47 193
Satunnaiset erät	1 492	
Tilikauden verot	-2 184	-2 657
Tulorahoituksen korjauserät	-3 334	-814
	51 597	43 722
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-54 219	-46 331
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 165	951
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	9 729	2 902
Toiminnan ja investointien rahavirta	9 272	1 243
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-53	-3
Antolainasaamisten vähennykset	70	54
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	19 762	53 558
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-35 695	-35 273
Lyhytaikaisten lainojen muutos	1 874	-3 435
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-69	-194
Vaihto-omaisuuden muutos	-1 610	710
Saamisten muutos	-7 800	8 226
Korottomien velkojen muutos	-314	-9 601
Rahoituksen rahavirta	-23 834	14 043
Rahavarojen muutos	-14 562	15 286
Rahavarat kauden lopussa	58 095	72 658
Rahavarat 1.1.	72 658	57 372
Rahavarojen muutos	-14 562	15 286
KONSERNIN RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2016	2015
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1000 e	-37 001	-50 164
Investointien tulorahoitus, %	106,9	103,8
Lainanhoitokate	1,5	1,3
Kassan riittävyys	25	32

Konsernin rahoituslaskelma laaditaan samoilla periaatteilla kuin kaupungin rahoituslaskelma ja se osoittaa kuinka paljon investointeihin ja lainanlyhennyksiin tarvitaan ulkoista pääomarahoitusta konsernin tulorahoituksen lisäksi.

Rahoituslaskelma laaditaan konsernituloslaskelman ja taseen sekä niitä täydentävien liitetietojen perusteella. Ennen konsernin rahoituslaskelman laadintaa, edellä mainituista laskelmista on tehty sisäisten erien eliminointi- ja yhdistelykirjaukset. Konsernin rahoituslaskelmassa esitetään, kuten konsernituloslaskelmassa ja taseessa, ainoastaan ne erät, jotka ovat syntyneet konsernin ulkopuolisten kanssa.

Konsernin toiminnan rahavirta toteutui 51,6 milj. euna ja 7,9 milj. euroa edellistä vuotta parempana. Tilikauden veroja maksettiin 2,2 milj. euroa eli lähes 0,5 milj. euroa vähemmän kuin edellisvuonna. Tulorahoituksen korjauserien toteutuma oli -3,3 milj. euroa. Tulorahoituksen korjauserillä vuosikatetta oikaistaan kaupunkikonsernin saamien pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoittojen ja -tappioiden, osakkuusyhteisöjen tulososuuksien, osakkuusyhteisöiltä saatujen osinkojen sekä pakollisten varausten muutosten osalta.

Konsernin rahoituslaskelman investoinnit muodostuivat pysyvien vastaavien investointimenoista, rahoitusosuuksista sekä luovutustuloista. Konsernin investointimenot olivat 54,2 milj. euroa eli 7,9 milj. euroa pienemmät kuin edellisellä tilikaudella. Investointimenojen rahoitusosuuksia kertyi 2,2 milj. euroa ja pysyvien vastaavien luovutustuloja 9,7 milj. euroa. Rahoitusosuuksia ja luovutustuloja kertyi 8,2 milj. euroa enemmän kuin edellisellä tilikaudella. Investointien rahavirta oli 42,3 milj. euroa negatiivinen.

Toiminnan ja investointien rahavirran erotuksena laskettu rahavirta oli tilikaudella 9,3 milj. euroa positiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viimeiseltä viideltä vuodelta oli tilinpäätöshetkellä yhteensä -37,0 milj. euroa eli omarahoitusvaatimus ei täyttynyt. Tulorahoituksen riittävyttä kuvaava investointien tulorahoitusprosentti oli 106,9 %.

Rahoituksen nettorahavirta toteutui 23,8 milj. euroa negatiivisena. Pitkäaikaisia lainoja nostettiin 19,8 milj. euroa eli lähes 34 milj. euroa vähemmän kuin edellisellä tilikaudella ja niitä lyhennettiin 35,7 milj. eurolla. Pitkäaikaisten lainojen muutos oli -15,9 milj. euroa. Konsernin lyhytaikaisten lainojen muutos oli 1,9 milj. euroa. Konsernin lainanhoitokate tilipäätöksessä oli 1,5 eli tyydyttävä.

Toiminnan, investointien sekä rahoituksen rahavirroista muodostuva rahavarojen muutos muodostui 14,6 milj. euroa negatiiviseksi. Konsernin rahavarat tilikauden lopussa olivat 58,1 milj. euroa. Konsernin rahavaroilla voitiin kattaa 25 päivän kassasta maksut.

Konsernin rahoituslaskelman tunnusluvut

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, euroa

Toiminnan ja investointien rahavirran tilinpäätösvoiton ja neljän edellisen vuoden kertymän avulla seurataan investointien omarahoituksen toteutumista. Omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätösvoittoa on positiivinen.

*Investointien tulorahoitus, % = 100 * Vuosikate/Investointien omahankintameno*

Investointien tulorahoitus -tunnusluku kertoo kuinka paljon investointien omahankintamenoista on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli käyttömaksuuden myynnillä, lainalla tai kassavarojen määrää vähentämällä. Investointien omahankintamenoilla tarkoitetaan rahoituslaskelman investointimenoja, joista on vähennetty rahoituslaskelmaan merkityt rahoitusosuudet.

Lainanhoitokate = (Vuosikate + Korkokulut) / (Korkokulut + Lainanlyhennykset)

Lainanhoitokate kertoo konsernin tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan konserniyhteisöjen omaisuutta tai vähentämään rahavaroja. Luotettavan kuvan konsernin lainanhoitokyvystä saa tarkastelemalla tunnuslukua useamman vuoden jaksolla. Konsernin lainanhoitokyky on hyvä, kun tunnusluvun arvo on yli 2, tyydyttävä kun tunnusluvun arvo on 1-2 ja heikko, kun tunnusluvun arvo jää alle yhden.

*Kassan riittävyys, pv = 365 pv * Rahavarat 31.12. / Kassasta maksut tilikaudella*

Konsernin maksuvalmiutta kuvataan kassan riittävyytenä päivissä. Tunnusluku ilmaisee monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa konsernin rahavaroilla. Rahavarioihin lasketaan rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset.

Konsernitase ja sen tunnusluvut

Konsernitase					
VASTAAVAA	31.12.2016 1000 e	31.12.2015 1000 e	VASTATTAVAA	31.12.2016 1000 e	31.12.2015 1000 e
PYSYVÄT VASTAAVAT	707 653	699 335	OMA PÄÄOMA	345 205	328 321
Aineettomat hyödykkeet	3 793	5 013	Peruspääoma	285 681	285 681
Aineettomat oikeudet	3 066	3 608	Arvonkorotusrahoitus	387	387
Muut pitkävaikutteiset menot	663	1 287	Muut omat rahastot	40 067	40 087
Ennakkomaksut	64	118	Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	2 168	-4 502
			Tilikauden yli-/alijäämä	16 903	6 668
Aineelliset hyödykkeet	619 159	613 461	VÄHEMMISTÖOSUUDET	3 183	3 143
Maa- ja vesialueet	78 654	76 398			
Rakennukset	314 386	320 779	PAKOLLISET VARAUKSET	6 143	5 669
Kiinteät rakenteet ja laitteet	143 365	140 707	Eläkevaraukset	9	13
Koneet ja kalusto	19 746	20 649	Muut pakolliset varaukset	6 134	5 656
Muut aineelliset hyödykkeet	43 278	37 302			
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	19 729	17 626			
			TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	2 417	2 586
Sijoitukset	84 701	80 861			
Osakkuusyhteisöosuudet	25 191	25 663	VIERAS PÄÄOMA	481 534	495 593
Osakkeet ja osuudet	54 225	49 909			
Muut lainasaamiset	5 179	5 204	Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	296 268	312 152
Muut saamiset	106	85	Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	40 481	39 890
			Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	37 319	35 482
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	1 508	1 626	Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	107 466	108 069
VAIHTUVAT VASTAAVAT	129 322	134 352	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	838 483	835 312
Vaihto-omaisuus	4 521	2 910			
Saamiset	66 706	58 784	KONSERNITASEEN TUNNUSLUVUT	2016	2015
Pitkäaikaiset saamiset	12 038	9 339	Omavaraisuusaste, %	41,7	39,8
Lyhytaikaiset saamiset	54 668	49 445	Suhteellinen velkaantuneisuus, %	59,3	62,0
			Kertynyt yli-/alijäämä, 1000 e	19 071	2 166
Rahoitusarvopaperit	32 445	34 061	Kertynyt yli-/alijäämä, e/asukas	224	25
			Konsernin lainat, e/asukas	3 914	4 050
Rahat ja pankkisaamiset	25 650	38 596	Konsernin lainakanta 31.12., 1000 e	333 587	347 634
			Konsernin lainasaamiset 31.12., 1000 e	5 179	5 204
VASTAAVAA YHTENSÄ	838 483	835 312	Asukasmäärä	85 231	85 831

Konsernitase sisältää konsernin omaisuus- ja pääomaerät tilikauden päättyessä ryhmiteltynä luonteensa mukaan ja osoittaa konsernin varat ja velat sekä vastuut ulkopuolisille. Konsernitase osoittaa konsernin oman pääoman sen jälkeen, kun siitä on vähennetty konserniyhteisöjen väliset keskinäiset saamiset ja velat, konserni-yhteisöjen sisäiset katteet ja keskinäinen osakeomistus, erotettu ulkopuolisten omistus vähemmistöosuudeksi, ja osakkuusyhteisöjen omistusosuutta vastaava määrä osakkuusyhteisöjen voitoista tai tappiosta sekä oman pääoman muutoksesta on yhdistelty konsernitaseeseen.

Konsernitaseen loppusumma oli 838,5 milj. euroa, kasvua edelliseen vuoteen nähden on 2,5 milj. euroa.

Konsernitaseen vastaavista noin 84 % muodostuu pysyvien vastaavien hyödykkeistä (707,7 milj. euroa). Pysyvät vastaavat kasvoivat 7,7 milj. euroa tilikauden aikana. Merkittävin erä on aineelliset hyödykkeet, 619,2 milj. euroa, joista rakennuksia oli 314,4 milj. euroa. Osakkeet ja osuudet kasvoivat edellisestä vuodesta 4,3 milj. euroa. Pysyvien vastaavien lainasaamiset olivat 5,2 milj. euroa eli pysyivät edellisvuoden tasolla. Konsernin rahavarat olivat 58,1 milj. euroa ja ne kasvoivat edelliseen vuoteen verrattuna 14,6 milj. euroa. Konsernin saamiset olivat 66,7 milj. euroa ja kasvua edelliseen vuoteen oli 7,9 milj. euroa.

Konsernin oma pääoma oli 345,2 milj. euroa eli 39,4 % taseen loppusummasta. Edellisiltä tilikausilta kertyneet ylijäämät ovat 2,2 milj. euroa.. Konsernin tilikauden ylijäämäksi muodostui 16,9 milj. euroa. Kertynyttä ylijäämää oli yhteensä 19,1 milj. euroa eli 224 euroa asukasta kohti. Konsernin omavaraisuusaste oli 41,7 %.

Vieras pääoma oli 481,5 milj. euroa, joka oli 57,4 % taseen loppusummasta. Konsernin korollista vierasta pääomaa (lainakanta) oli 333,6 milj. euroa eli 3 914 euroa asukasta kohti. Pitkäaikaista korotonta vierasta pääomaa oli 40,5 milj. euroa ja lyhytaikaista korotonta vierasta pääomaa oli 107,5 milj. euroa. Korotonta vierasta pääomaa oli 12,0 milj. euroa vähemmän kuin edellisellä tilikaudella. Suhteellinen velkaantuneisuus oli 59,3 %.

Konsernitaseen tunnusluvut

Omavaraisuusaste, % = $100 * (Oma\ pääoma + vähemmistöosuus + konsernireservi) / (Koko\ pääoma - Saadut\ ennakot)$
Omavaraisuusaste mittaa konsernin vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Omavaraisuuden tavoitetasona voidaan pitää 50 %:n ylittävää omavaraisuutta. Alempi omavaraisuusaste merkitsee kaupunkikonsernissa merkittävää velkarasitetta.

Suhteellinen velkaantuneisuus, % = $100 * (Vieras\ pääoma - Saadut\ ennakot) / Käyttötulot$

Tunnusluku kertoo kuinka paljon konsernin käyttötuloista tarvitaan vieraan pääoman takaisinmaksuun. Suhteellinen velkaantuneisuus on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku konsernien välisessä vertailussa, koska pysyvien vastaavien hyödykkeiden ikä, niiden arvostus tai poistomenetelmä ei vaikuta tunnusluvun arvoon. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet konsernilla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä) = Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) + tilikauden ylijäämä (alijäämä)

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), euroa/asukas

Luku osoittaa kuinka paljon konsernilla on kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien liiikumavarana, tai paljonko on kertynyttä alijäämää, joka on katettava tulevina vuosina. Kertynyt ylijäämä (alijäämä) euroa/asukas osoittaa asukaskohtaisen kertyneen ylijäämän tai katettavan kertyneen alijäämän määrän.

Konsernin lainakanta 31.12.= vieras pääoma – (saadut ennakot + ostovelat + muut velat)

Konsernin lainat euroa/asukas

Konsernin lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Lainakantaan lasketaan tällöin koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakoilla sekä osto-, siirto- ja muilla veloilla. Asukaskohtainen lainamäärä saadaan jakamalla konsernin lainakanta tilinpäätösvuoden päättymispäivän mukaisella asukasmäärällä.

Konsernin lainasaamiset 31.12. = sijoituksiin merkityt jvk -lainasaamiset ja muut lainasaamiset

Lainasaamisilla tarkoitetaan pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja konsernin omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen.

1.7 Keskeiset liitetiedot

Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän (Carea) taseessa on katettavaa alijäämää 18,0 milj. euroa, josta Kouvolan omistusosuuteen perustuva osuus olisi 3,8 milj. euroa. Jäsenkunnat teettivät BDO Auditor Oy:llä selvityksen Carean kuntalaskutuksesta ja alijäämien kattamisesta. Selvityksen laskelmien perusteella kaupunki varautui alijäämien kattamiseen kirjaamalla 6,3 milj. euron pakollisen varauksen, jota purettiin 2,5 milj. euroa. Selvitystä ei ole hyväksytty kaikissa jäsenkunnissa. Selvitys on Itä-Suomen hallinto-oikeuden käsittelyssä.

Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat tiedot on esitetty liitetiedoissa 34-40. Näistä merkittävin on 414,0 milj. euron osuus Kuntien takauskeskuksen takausvastuista.

Muut taloudelliset vastuut on esitetty liitetiedoissa 41. Merkittävimmät taseen ulkopuoliset järjestelyt liittyvät tehtyihin palvelu- ja vuokrasopimuksiin, joista vastuuta on 55,9 milj. euroa.

1.8 Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet

1.8.1. Tilikauden tuloksen käsittely

Kaupunginhallituksen esitys tilikauden tuloksen käsittelystä

Kuntalain 110 §:n mukaan kunnanhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä sekä talouden tasapainottamista koskevista toimenpiteistä.

Kaupungin tilikauden tulos on 5 692 782,36 euroa ylijäämäinen. Kaupunginhallitus esittää tilikauden tuloksen käsittelystä seuraavaa:

- tuloutetaan investointeihin liittyvää poistoeroa 102 430,92 euroa
- kirjataan sosiaalisen luototuksen rahastoon vähennystä 2 656,78 euroa toteutuneista luottotappiosta
- siirretään tilikauden ylijäämä 5 797 870,06 euroa taseen oman pääoman edellisten tilikausien yli-/alijäämään.

1.8.2. Talouden tasapainottamistoimenpiteet

Kuntalain mukaan, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää, kunnanhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä selkoa talouden taloussuunnitelman ja toimenpideohjelman riittävydestä talouden tasapainottamisessa. Kuntalain 110.3 §:n mukaan taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen enintään neljän vuoden pituisena suunnittelukautena, jos talousarvion laatimisvuoden taseeseen ei arvioida kertyvän ylijäämää.

Tilikauden tulos muodostui 5,8 milj. euroa ylijäämäiseksi. Tulos oli parempi kuin vuoden 2016 talousarviossa oli ennakoitu. Kaupunki sai kertyneet alijäämät katettua ja ylijäämää jäi taseeseen lähes 5 milj. euroa. Vuoden 2017 talousarvion ja vuosien 2017-2019 taloussuunnitelmien valmistelun yhteydessä ennakoitiin vuoden 2016 tuloksen jäävän hieman alijäämäiseksi. Vuoden 2016 ylijäämä parantaa vuosien 2017-2019 taloussuunnitelman tasapainottumista. Kuitenkin, jos vuosi 2017 toteutuu talousarvion mukaisesti, tullaan kertynyt ylijäämä käyttämään jo tämän vuoden aikana. Vuoden 2017 taloudelliseen tilanteeseen sisältyy poikkeuksellisen paljon muutoksia. Merkityksellisimpänä voisi pitää syksyllä 2016 solmittua kilpailukyky sopimusta, joka vaikuttaa useisiin eri eriin. Kilpailukyky sopimus pienentää henkilöstökuluja, verotuloja sekä valtionosuuksia. Erityisesti verotulovaikutuksien arvioinnin onnistumista tarkastellaan vuoden 2017 aikana.

2. TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Kuntalain mukaan kunnan toiminnassa ja talouden hoidossa on noudatettava talousarviota. Talousarvion toteutumisvertailussa on esitetty budjettirahoitteisten tehtävien eli toimialojen vuositavoitteiden, tuloarvioiden ja määrärahojen toteutuminen sekä kohderahoitteisten tehtävien eli taseyksiköiden toiminnan ja talouden toteutuminen. Toimialojen osalta talousarvion määrärahojen sitovuustaso on toimintakate, joka on merkitty harmaalla. Toimialaan sisältyvien palveluketjujen toiminnan ja talouden toteutuminen esitetään informatiivisena. Lisäksi on esitetty tuloslaskelman toteutuminen, investointien toteutuminen ja rahoitusosan toteutuminen sekä liikelaitosten vaikutus kaupungin talouteen.

2.1 Tavoitteiden toteutuminen

Valtuusto päättää kaupunkikonsernin toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista. Tavoitteet on johdettu suoraan valtuuston hyväksymästä kaupunkistrategiasta tai strategian toteuttamisohjelmista.

Tavoitteiden toteutuminen raportoidaan kaupunkistrategian päämäärien mukaan. Toimialojen valtuuston nähden sitovat tavoitteet on esitetty toimialan talousarvion toteutumisen yhteydessä. Toimialaan sisältyvien palveluketjujen tavoitteet sen sijaan ovat informatiivisia.

Liikelaitosten valtuustoon nähden sitovat tavoitteet on esitetty liikelaitosten tilinpäätösten yhteydessä.

Konsernijohdon ja kaupungin johtoryhmän tavoitteiden toteumat on esitetty informatiivisena alla olevassa taulukossa.

	TA 2016	TP 2016
Konsernijohdolle asetetut tavoitteet		
Konsernijohdon raportoitava valtuustolle, krt/v	3	3
Konsernin toimintatulot toimintamenoista, %	36,0	39,0
Konsernin vuosikate poistoista, %	99,7	147,1
Tytäryhteisöjen puheenjohtajille asetetut tavoitteet		
Puheenjohtajien raportoitava tytäryhteisöistä konsernijaos-tolle/elinkeinojaostolle toiminnanohjauksen ohjeistuksen mukaisesti, krt/v	1-2	1*

*Raportointi on tapahtunut pääosin toimitusjohtajien toimesta.

2.2 Käyttötalouden toteutuminen

2.2.1 Budjettirahoitteisten tehtävien toteutuminen

2.2.1.1 Konsernipalvelut

Vastuuhenkilö	Strategia- ja kehittämisjohtaja Jyrki Harjula
Sitovuustaso	Valtuusto, strateginen palvelusopimus

Toiminnan kuvaus

Konsernipalvelujen toiminnanohjaukseen kuuluu demokratiakustannukset, hallinto- ja viestintä, talous ja omistajuus, henkilöstöpalvelut, tietohallinto, strategia ja kehittäminen sekä elinvoima, joka sisältää elinkeinopalvelut, maaseudun kehittämisen, viljelijätuki- ja sekä lomituspalvelut.

Hallinnon osalta tehtäviin kuuluu valtuuston, hallituksen ja kaupunginjohtajan esikuntatehtävät, kaupungin keskushallinnon ja eräiden tukipalvelujen hoitaminen, toimialojen hallinnon ja viestinnän ohjaus ja koordinointi sekä konserniviestintä.

Talous ja omistajuuspalvelujen tehtäviin kuuluu talousarvion ja tilinpäätöksen laadintavastuu, toimialojen ohjeistus ja tukeminen em. prosesseissa sekä yleinen taloudellinen ja rahoituksellinen ohjaus koko kaupungin osalta, verotulokehityksen ennakoiminen, talousraportointi, taloussuunnittelun, sijoitus- ja rahoitustoiminnan ja laskentatoimen sekä niihin liittyvän raportoinnin kehittäminen sekä kaupunkikonserniin kuuluvien yhtiöiden omistajaohjauksesta vastaaminen.

Henkilöstöpalvelujen tehtävänä on ohjata, kehittää, seurata ja arvioida henkilöstövoimavaroja ja -johtamista strategisten tavoitteiden mukaisesti sekä kehittää työnantajakuvaa yhteistyössä toimialojen kanssa, vastata työnantajatoiminnasta, koordinoida työsuojelu- ja yhteistoimintaa sekä työhyvinvointipalveluja sekä tuottaa henkilöstöpalveluihin liittyviä tukipalveluja.

Tietohallinnolla tarkoitetaan Koulolan kaupungin ohjaustoimintoja, joiden tarkoituksena on kehittää, ylläpitää ja varmistaa tietojen käsittelyä, tietovarantojen ja tietojärjestelmien yhteen toimivuutta, toteuttaa tietotekniikan ja tietotekniikka-palveluiden hankintaa ja tarjontaa sekä varmistaa tietotoimintojen turvallisuus ja taloudellisuus.

Strategia ja kehittäminen -palvelun tehtävä on kaupunkistrategian ja toimintaa ohjaavien linjausten laadinta sekä ennakkoinnin, suunnittelun, raportoinnin, arvioinnin ja strategisen tiedontuotannon ja näihin liittyvien toimintamallien kehittäminen sekä ohjeistaminen. Strategia ja kehittäminen -palvelu vastaa palvelu- ja hankintapoliittisten linjausten, strategisen ohjausjärjestelmän sekä riskien- ja jatkuvuudenhallinnan kehittämisestä. Tehtäväalueisiin kuuluu myös sisäinen tarkastus ja operatiivisesta hankintatoimesta vastaaminen.

Elinkeinopalvelut vastaa kaupungin elinvoiman kehittämiseen liittyvästä suunnittelu- ja ohjelmatyöstä, näiden toimeenpanoon liittyvästä ohjauksesta, elinkeinojen kehittämispalvelujen tilaajatoiminnasta sekä tähän liittyvän verkostoyhteistyön koordinoinnista, resurssien hankinnasta ja toteuttamisyhteistyöstä kaupunkikonsernissa sekä ulkoisten kumppaneiden kanssa. Lisäksi elinkeinopalvelut osaltaan tukee kaupunkikonsernin strategiatyötä ja elinvoima-asioihin liittyvää sisäistä yhteistyötä sekä edistää kaupungin näkyvyyttä ja asemaa kansallisissa ja kansainvälisissä toimintaverkostoissa. Elinkeinopalvelujen toimintaa ohjaa hallintosäännön mukaisesti kaupunginhallituksen elinkeinojaosto.

Maaseutupalvelujen tehtävänä on maaseudun elinvoimaisuuden säilyttäminen ja kehittäminen hoitamalla sille laissa säädetyt maaseutuelinkeinoviranomaisen tehtävät, maaseudun ja kylien kansalaisosallistumiseen sekä infrastruktuuriin (tie- ja vesihuollon sekä valokuituavustukset) ja kehittämiseen liittyvät tehtävät ja tuottaa MELA:lle maatalousyrittäjien lomituspalvelut.

Toimintaympäristön muutokset

Vuoden 2016 aikana valmisteltiin elinvoima-, digitalisaatio-, työllisyys- ja Hyvinvoiva Kouvola -ohjelmia sekä tulevaisuuden palvelumallia. Strategia-, asiakas- ja tilastotietojen seuranta kehitettiin johdon työpöytäohjelmaan. Vaikutusten ennakkoarviointimenetelmää (EVA) varten laadittiin ohjeet ja kaupungille kertyneen tietovarannon

avaamista valmisteltiin. Valtuustolle, johtoryhmille ja toteuttamisohjelmien vastuushenkilöille järjestettiin strategiatyöpajoja. Toiminnan tulevia muutoksia ennakoitiin valtuuston ja nuorisovaltuuston yhteisessä tulevaisuusseminaarissa marraskuussa. Hankinnoissa jatkettiin yhteistyön tiivistämistä yrittäjien kanssa. Kunnan varautumissuunnitelmia työstettiin toimialoittain.

Kaupungin strategisten kärkihankkeiden toteuttaminen on korostunut elinkeinopalvelun toiminnassa aiempaa enemmän. Sisäisesti on valmisteltu vuonna 2017 toteutettavia organisoinnin muutoksia.

Osaamisen johtamisen, työhyvinvoinnin sekä johtamisen ja yhteistyön kehittäminen ovat olleet keskeisiä henkilöstöjohtamisen painopisteitä suunnittelukaudella. Määrätietoista työtä työhyvinvoinnin edistämiseksi ja sairauspoissaolojen vähentämiseksi on jatkettu vuonna 2016. Työkyvyn johtamisen prosessia on kehitetty päivittämällä työkyvyn toimintamalli ja jatkamalla Ainin terveysjohtamisen järjestelmän pilotointia vuonna 2016. Henkilöstötyötä on tehostettu kehittämällä ja sähköistämällä HR-prosesseja. Henkilöstöhallinnon prosesseja tukevan Sympa HR-järjestelmän käyttöönotto aloitettiin keväällä 2016. Kouvolan kaupungilla on käyty vuoden 2016 aikana useampi henkilöstövähennyksiin liittyvä yt-menettely (mm. Kouvolan seudun ammattiopisto ja taloudellisen tuen yksikkö/etuuskäsittely), mikä on vaikuttanut henkilöstösuunnitteluun ja rekrytointiin. Sote- ja maakuntauudistus sekä siihen liittyvät muutokset ovat aiheuttaneet epävarmuutta henkilöstön keskuudessa ja vaatineet myös resursointia valmistelutyöhön.

Riskianalyysi

Konsernipalveluilla on kokonaisvastuu kaupungin riskienhallinnassa. Taloudellisten riskien hallinta, rahoituksen riittävyyden varmistaminen, korkosuojaus, sijoitussalkku, sopimushallinta ja vastapuolten luottoluokitusten tarkistaminen ovat konsernipalvelujen vastuulla. Lisäksi konsernipalveluilla on kokonaisvastuu avainhenkilöstöhallinnan kehittämisestä, tietoturvariskeistä sekä elinvoimatekijöihin liittyvistä riskeistä, kuten mainejohtamisesta ja toimintaympäristön muutosten ennakoinnista.

Taloudellisia riskejä on ennakoitu talouden tasapainottamistoimenpiteillä ja kustannusten hallinnalla. Työtä on jatkettava edelleen, esimerkiksi palveluverkon tarkastelun kautta. Sote- ja maakuntauudistuksen vaikutus kaupungin rahoitukseen huomioidaan taloussuunnitelmissa ja -laskelmissa. Rahoitusriskeihin on varauduttu korkosuojausajalla, sijoitussalkun hallinnalla, rahoituksen riittävyyden turvaamisella, sopimushallinnalla sekä vastapuolten luottoluokitusten tarkistamisella. Sopimushallintaa pyritään kehittämään edelleen.

Henkilömäärä	TP 2015	TA 2016	TP 2016
Henkilötyövuosina	202,49	197,87	196,92

Toiminnan volyymi

	TP 2015	TA 2016	TP 2016
Lomituspäiviä/v	25 030	21 000	21 704
Lomitettavia yrittäjiä kpl	570	540	510
Välitetty EU-viljelijätuki, milj. euroa	27	28	29
Tiloja tukihaun piirissä	1 020	1000	994
Saapuneet hakemukset kpl (viljelijätukipalvelut)	3 778	4 900	4 029
Vesihuollon avustukset, euroa	400 000	400 000	400 000
Yksityistieavustukset, euroa	496 500	500 000	498 173
Kansallinen laajakaista 2015-hanke	273 283	960 000	660 899

Toimialan talous

Konsernipalvelujen toimintatuottojen toteutuma, 0,4 milj. euroa, oli ennakoitua parempi. Merkittävimmät arvioitua paremmat poikkeamat olivat pysäköintivirhemaksut, 0,1 milj. euroa ja lomituspalvelumaksut, 0,2 milj. euroa.

Toimintamenojen toteumaksi muodostui 35,4 milj. euroa eli 1,4 milj. euroa arvioitua vähemmän. Henkilöstömenot toteutuivat 0,6 milj. euroa arvioitua pienempinä. Konsernipalvelujen henkilötyövuodet vähenivät edellisestä vuodesta 2,8 %, mm. on pystytty hyödyntämään eläköitymisiä ja maatalouslomittajien määrää on sopeutettu tarvetta vastaavaksi. Lisäksi edellä mainitut syyt ja kilpailukykysojimus vaikuttivat lomapalkkavarauksen purkuun positiivisesti. Uudelleen sijoituksen ja työssäjaksamisen tuen määräraha, 0,1 milj. euroa, on henkilöstöpalveluiden talousarviossa, mutta

toteuma kirjataan aina ao. työyksikön kustannuspaikalle. Tietohallinnon kokonaisarkkitehtuuriin ja tietoturvaan liittyviä ostopalveluja ei pystytty hankkimaan suunnitellussa laajuudessa. Työterveyshuollon menot alittuivat 0,2 milj. euroa johtuen pääosin henkilöstön vähenemisestä. Avustusten osalta laajakaistahankkeen avustuksesta jäi käyttämättä 0,1 milj. euroa 2. rakennusvaiheen viivästymisen johdosta.

Konsernipalvelut						
1000 e	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Tot-%
Toimintatulot	8 308	0	8 308	8 670	-362	104,4
Myyntitulot	5 791	0	5 791	5 856	-64	101,1
Maksutulot	401	0	401	580	-179	144,7
Tuet ja avustukset	1 426	0	1 426	1 440	-14	101,0
Muut toimintatulot	690	0	690	795	-105	115,1
Toimintamenot	-37 009	200	-36 809	-35 375	-1 433	96,1
Henkilöstömenot	-11 926	0	-11 926	-11 324	-602	95,0
Palvelujen ostot	-19 115	0	-19 115	-18 604	-512	97,3
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-242	0	-242	-284	42	117,3
Avustukset	-4 513	200	-4 313	-3 869	-445	89,7
Muut toimintamenot	-1 212	0	-1 212	-1 295	83	106,8
Toimintakate	-28 700	200	-28 500	-26 705	-1 795	93,7
Poistot ja arvonalentumiset	-512		-512	-386	-126	75,5

Tavoitteiden toteutuminen

Konsernipalvelut

strategia-päämäärä	Elinvoimainen kaupunki	strategia-tavoite	Alueen saavutettavuuden kehittäminen ja hyödyntäminen				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Keskustan vetovoimaisuuden vahvistaminen		Kaupunkikeskustan kehittäminen on vielä kesken. Uudistuksilla pyritään lisäämään keskustan vetovoimaa.					
Tilojen käyttöaste (%)		nyky-arvo	85,00	tavoite-arvo	90,00	toteuma-arvo	85,00

strategia-päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia-tavoite	Energiatehokas ja uusiutuviin energialähteisiin tukeutuva kaupunki				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Hankintojen ympäristövaikutusten pienentäminen.		Osassa hankintoja on huomioitu ympäristöarvoja.					
Keskitetyt hankinnat, joissa on käytetty ympäristökriteerejä (%)		nyky-arvo	50,00	tavoite-arvo	55,00	toteuma-arvo	36,00

strategia-päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia-tavoite	Optimaalinen palvelutarjonta ja -verkko				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Tulevaisuuden palvelumallin luominen		Ohjausryhmän palvelumalliraportti on valmistunut.					
Käytettävissä olevat tilat (k-m2)		nyky-arvo	523 269,00	tavoite-arvo	500 000,00	toteuma-arvo	516 658,00
Palvelumallikuvauksen valmiusaste (%)		nyky-arvo	20,00	tavoite-arvo	70,00	toteuma-arvo	70,00
strategia-päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia-tavoite	Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Työhyvinvoinnin edistäminen ja työkykyprosessien toimivuuden kehittäminen		HealthManager-terveysjohtamisen järjestelmää pilotoitu vuonna 2016. Työkyvyn toimintamalli päivitetty (Khhj 14.4.2016) ja työntekijän opas laadittu. Reilu meininki -toimintaohje työpaikan ristiriitatilanteiden käsittelyyn päivitetty (Khhj 23.8.2016). Valmisteltu Uusille urille -valmennushanketta. Käynnistetty lokakuussa Hyvä työ GO- työturvallisuusvalmennukset esimiehille.					
Sairauspoissaolot (kpv/htv)		nyky-arvo	20,90	tavoite-arvo	19,00	toteuma-arvo	19,70
strategia-päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia-tavoite	Strategiaa toteuttava, johdonmukainen päätöksenteko				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Vaikutusten ennakoarviointi osana päätöksentekoa.		Evaus-ohjeet laadittu. Sähköinen evaus -ohjelma vielä keskeneräinen.					
EVAusten määrä evauskriteerien täyttävissä päätöksentekoasioissa (kpl)		nyky-arvo	3,00	tavoite-arvo	20,00	toteuma-arvo	5,00
strategia-päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia-tavoite	Vastuullinen ja osallistava johtaminen				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Toimintakatteen kasvu saadaan pysäytettyä		Käyttötalouden osalta kaupunginhallitus huomioi vuoden 2018 kehyyksen yhteydessä talouden tasapainottamistilannetta ja velvoittaa toimialat valmistelevaan toimenpiteitä asian suhteen. Investointien osalta on käynnistetty suunnitteluprosessin uudistaminen investointien toteutumisen ajantasaistamiseksi.					
Toimintakatteen muutos (%)		nyky-arvo	3,10	tavoite-arvo	0,20	toteuma-arvo	1,10
Nettoinvestointitaso M€		nyky-arvo	42,30	tavoite-arvo	62,10	toteuma-arvo	

Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Henkilöstöjohtamisen ja esimiestyön kehittäminen suunnitelmallisesti		Esimiesten 360-arviointien II vaihe toteutettu. Sympan HR-järjestelmän I vaiheen pilotointi aloitettu. Sympan II vaiheen käyttöönotto aloitettu.					
Toteutetut arvioinnit (%-osuus esimiehistä)		nyky-arvo	,00	tavoite-arvo	100,00	toteuma-arvo	82,00
strategia-päämäärä	Elinvoimainen kaupunki	strategia-tavoite	Yrittäjyyden edistäminen päätöksenteossa, johtamisessa ja elinkeinotoimen organisoinnissa				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Työllistymistä edistävien palvelujen ja toimenpiteiden tehostaminen.		Työllisyysohjelmaa valmistellaan ja linjauksia määritellään elinvoimaohjelmassa, joka valmistuu yhdessä kaupunkistrategian kanssa vuonna 2017.					
Yritysten nettolisäys (kpl)		nyky-arvo	173,00	tavoite-arvo	180,00	toteuma-arvo	151,00

Maaseutulautakunta**Lautakunnan hyväksymien toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen**

strategia-päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia-tavoite	Eheä kaupunkirakenne				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Maaseutualueiden infrastruktuurin kehittäminen		Liikkala-Metsäkylä -vesihuoltohankkeen käynnistyminen toteutui. Laajakaistahankkeen 2. rakentamisvaihe on 90 %:sti valmis. Tavoite ei sen osalta toteutunut kokonaan vuoden loppuun mennessä.					
Toteutumisaste (pros)		nyky-arvo	,00	tavoite-arvo	100,00	toteuma-arvo	50,00

2.2.1.2 Tekniikka- ja ympäristöpalvelut

Palveluketju	Elinympäristön kehittäminen
Vastuuhenkilö	Tekninen johtaja Hannu Tylli
Sitovuustaso	Valtuusto, strateginen palvelusopimus

Toiminnan kuvaus

Tekniikka ja ympäristöpalvelut -toimialan keskeisin tehtävä on kaupunkistrategian mukaan vastata laadukkaan kaupunkiympäristön suunnittelemisesta, rakentamisesta ja hoidosta. Toimiala vastaa omalta osaltaan elinvoimaisen kaupungin kehittämisestä. Toimiala muodostuu kahdesta palveluketjusta, elinympäristön kehittäminen ja tekninen tuotannon liikelaitos. Tuotannon liikelaitos laatii taloudesta ja toiminnasta erillisen tilinpäätöksen vielä vuoden 2016 osalta. Liikelaitoksen toiminta lakkautettiin 31.12.2016.

Elinympäristön kehittäminen -palveluketju toteuttaa yhdyskuntarakenteen kehittämistä ja ylläpitoa laatimalla yleis- ja asemakaavoja, katu- ja yleisten alueiden suunnitelmia, toteuttamalla ympäristön valvontaa, hankkimalla ja luovuttamalla maata. Palveluketju tilasi vuonna 2016 katujen, puistojen ja muiden yleisten alueiden rakentamista ja ylläpitoa sopimusten perusteella teknisen tuotannon liikelaitokselta ja yksityisiltä toimijoilta.

Toimintaympäristön muutokset

Vuoden aikana valmisteltiin toimialan organisaatiomuutos. Teknisen tuotannon liikelaitoksen tehtävät integroitiin toimialan yhteen palveluketjuun. Siinä yhteydessä virkoja lakkautettiin yhteensä neljä (4) ja kolme uutta virkaa perustettiin. Henkilöstön määrän ei arvioitu lisääntyvän organisaatiomuutoksen vuoksi; tavoitteena oli 3 -7 henkilön vähennys.

Maanhankinnassa ja kaavoituksessa panostettiin elinvoimaa vahvistavaan maankäyttöpolitiikkaan. Kaupungin maapoliittisen ohjelman uudistaminen on aloitettu ja maankäytön 10 vuoden toteuttamisohjelmassa painopiste on ollut vuonna 2016 yritystonteissa. Ydinkeskustan osayleiskaavan sekä Kymijoen rantaosayleiskaavan laadinta on aloitettu. Vuoden aikana hyväksyttiin 12 asemakaavaa. Pientalotonttien ja yritystonttien luovutushintoja päivitettiin. Kullasvaaran logistiikka-alueen maanhankintaa edistettiin toimittamalla lunastuslupahakemus ympäristöministeriöön. Vanhojen vuokratonttien myyntikampanjan tuloksena myytiin 86 pientalotonttia. UPM Kymmene Oyj:n kanssa suoritettiin arvoltaan noin yhden miljoonan euron suuruinen vaihto, jossa kaupunki sai omistukseensa n. 70 hehtaaria Kuusankosken katu- ja puistoalueita ja luovutti 284 hehtaaria talousmetsää. Osoitejärjestelmää parannettiin muuttamalla 50 mahdollisesti sekaannusta aiheuttavaa osoitenimeä.

Yhdyskuntatekniset palvelut ja teknisen tuotannon liikelaitoksen aluepalvelut valmistautuivat toimialan organisaatiouudistukseen muutosvalmennuksen kautta. Toimintatapoja yhtenäistettiin syysystä 2016 alkaen ja työ jatkuu vuonna 2017. Omana työnä tehtävä katujen ja puistojen hoito sekä kunnossapitoluonteinen oma rakentaminen siirtyi 1.1.2017 yhdyskuntatekniikkaan. Kaikkia investointien hankesuunnitelmassa esitettyjä kohteita ei saatu vuoden lopussa oletettuun valmiuteen. Syynä viivästyksiin olivat mm. henkilöstövajaus, hallinnolliset viiveet ja kaupungin kärkihankkeiden muuttuneet aikataulut. Talousarviomuutoksessa marraskuussa tehtiin vähennykset viidestä kohteesta ja yhdyskuntatekniikan investointimäärärahaa pienennettiin vuoden aikana yhteensä 6,9 milj. euroa.

Rakennusvalvonnan sähköisen arkiston muodostamishanke jatkui kertomusvuonna. Hanketta varten palkattiin kaksi määräaikaista henkilöä. Sähköiseen lupapalvelun hankinta/kilpailutus on käynnistetty ja toiminnan aloitus tapahtuu viimeistään alkusyksyllä 2017. Kymenlaakson energianeuvontahanketta on hyödynnetty vuodesta 2012 lähtien rakennusvalvonnan lupakäsittelyssä ja asiakasneuvonnassa ohjaamalla rakentajia ottamaan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon mahdollisimman paljon uusiutuvan energian käyttömahdollisuuksia erityisesti rakennusten lämmityksessä, käyttöveden lämmityksessä ja sähköenergian käytössä.

Ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma ja -ohjelma hyväksyttiin lautakunnassa ja valvontaa on alettu toteuttaa sen mukaisesti. Ympäristönsuojelulain vaatimukset täyttävä suunnitelma on edellytys maksun perimiselle suunnitellusta valvonnasta. Lainsäädännön muutoksen myötä ympäristönsuojelulle siirtyi maa-aineslupien käsittely ja valvonta. Terveysvalvonnan suunnitelmalliset tarkastukset ovat toteutuneet lähes suunnitelman ja keskusvirastojen ohjeiden mukaisesti. Ympäristöohjelman päivitys valmistui ja hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa kesäkuussa. Kaupungin taajama-alueet kattava meluselvitys valmistui helmikuussa ja meluntorjuntasuunnitelman laatiminen aloitettiin.

Tupakkalain muutos toi muutoksia valvontakäynteihin ja siihen liittyen uudistettiin taksa, joka tuli voimaan vuoden 2017 alusta.

Kaupungin strategiset kärkihankkeet

Ydinkeskustan kehittäminen on edennyt suunnitelman mukaisesti. Manskin saneeraus on käynnissä ja se valmistuu vuoden 2017 loppuun mennessä. Ydinkeskustan yleiskaavatyöhön liittyen alueelle on laadittu liikenneverkon ja pysäköinnin kehityssuunnitelma, hulevesiselvitys sekä selvitys suojeltavista rakennuksista ja ympäristöistä. Lasipalatsin ja Brankkarin asemakaavat on hyväksytty ja Keskustakortteleiden asemakaavan muutosehdotus on valmis hyväksymiskäsittelyyn. Matkakeskuksen asemakaavamuutos on ehdotusvaiheessa ja se on tarkoitus viedä kaupunginvaltuuston käsiteltäväksi kevään 2017 aikana. Keskustan kehittämiseen ja matkakeskuksen liikenteelliseen toimivuuteen liittyen on Hallituskadun-Kauppamiehenkadun kaksisuuntaistamisen sekä uuden kaukoliikenteen linja-autoterminaalin suunnittelu aloitettu. Maksullisesta pysäköinnistä luovuttiin ja pysäköinnin aikarajoituksia muutettiin ydinkeskustan alueella.

Asuntomessut Kouvola 2019

Kaupunginvaltuusto hyväksyi Pioneeripuiston asemakaavan 12.9.2016 ja kaava sai lainvoiman 26.10.2016. Kouvola kaupunki ja Osuuskunta Suomen Asuntomessujen yhteiset työryhmät sekä asuntomessutoimikunta aloittivat työskentelyn syksyn 2016 aikana. Tekniikkaryhmä kokoontui yhdessä laaturyhmän kanssa 19.10.2016. Markkinointi- ja viestintäryhmä kokoontui ensimmäisen kerran 27.10.2016 ja asuntomessutoimikunta 24.11.2016. Asuntomessutoimikunta hyväksyi projektisuunnitelman 16.12.2016. Asuntomessualueen tonttimarkkinoinnin konsepti suunniteltiin yhdessä Kouvola asumisen markkinoinnin konseptin kanssa. Työ valmistui joulukuussa 2016 ja suunnitelman toimeenpano alkaa tammikuussa 2017. Tekninen lautakunta hyväksyi Pioneeripuiston katu- ja yleisen alueen suunnitelman 13.12.2016. Alueen rakennussuunnitelmat valmistuvat alkuvuodesta 2017.

Kullasvaaran logistiikka-alue, RRT –hanke

Kouvola RRT -hanke sai EU:n komissiolta tukipäätöksen keväällä. Hanke on tukikelpoinen 12.2.2016 - 31.12.2018 välisen ajan. Hankkeen laajuus eli toiminnallisen ja suunnitteluhankkeen kokonaisuus on 3,4 milj. euroa, jolle myönnetty rahoitus on 50,0 % eli 1,7 milj. euroa. Mukana on Kouvola kaupungin lisäksi kehitysyhtiö Kinno. Helmikuussa käynnistyi yhdyskuntatekniikan suunnittelun toimesta yleissuunnitelmatasoinen selvitys, joka sisältää kaavarungon valmistelun. Selvitys valmistuu helmikuussa 2017.

Kymintehtaan alue

Kymin Ruukin asemakaavan muutoksen osalta allekirjoitettiin kaavoituksen käynnistämissopimus huhtikuussa. Valmisteluvaiheen kuuleminen ja yleisötilaisuus järjestettiin marraskuussa. Kaavaa on valmisteltu ns. omana työnä eli kaavatyötä on tehnyt kaupunkisuunnittelu/maankäytön suunnittelu ja alueen katusuunnittelua yhdyskuntatekninen suunnittelu.

Riskianalyysi

Tekniikka- ja ympäristöpalvelut -toimialan merkittävimmät palvelutuotannon toteuttamiseen liittyvät riskit ovat kunnallisteknisten rakenteiden korjausvelan kasvu, avainhenkilöriskit, oikeudelliset riskit (virheet, valitukset, vahingonkorvaukset), vahinkoriskit, mm. ympäristövahingot sekä katujen kuntoon liittyvät vahingot, tietojärjestelmien toimintaan ja tietoturvallisuuteen liittyvät riskit sekä rakentamiseen liittyvät taloudelliset riskit.

Riskien ennalta ehkäisy edellyttää oikein suunnattua henkilöstöpolitiikkaa johon kuuluu myös rekrytointi sekä uusien virkojen ja toimien perustaminen. Avainhenkilöriskit toteutuivat infrarakentamisen henkilöstön osalta. Investointien toteutuminen viivästyi osaksi siitä syystä. Riskien hallitsemiseksi vuodelle 2017 esitettiin uusien virkojen ja toimien perustamista yhdyskuntatekniikkaan. Niukassa henkilöstötilanteessa tiedon siirtymistä uudelle henkilöstölle on turvattu ajantasaisilla prosessikuvauksilla ja laatuksikirjoilla. Investoinneissa harkinnan tulee lähteä koko kaupunkirakenteen tarkastelusta siten että infrastruktuurin toimivuus arvioidaan pitkällä aikavälillä ja korjausvelan määrää vähennetään suunnitellusti ja tarveperusteisesti. Hankintaosaamista on toimialalla lisätty ja kaupungin yhteisiä hankintaohjeita on noudatettu. Urakkasopimuksiin liittyviä riskejä on hallittu koko hankintaprosessin hyvällä toteuttamisella. Vuonna 2016 selvitettiin edelleen edellisenä vuonna toteutunutta sopijavastapuoliriskiä. Sopijavastapuoli asetettiin konkurssiin 2016. Saatavien selvittely jatkuu vuonna 2017. Toimialalle rekrytoitiin lakimies, jonka tehtävänä on mm. päätösten ja sopimusten laadun parantaminen sekä vahingotapahtumien jälkihoito.

Henkilöresurssit

	TP 2015	TA 2016	TP 2016
Henkilömäärä henkilötyövuosina (HTV)	113,91	115,54	114,75

Tunnusluvut

	TP 2015	TA 2016	TP 2016
Asemakaavoitettu alue, ha	9610	9594	11889
Hyväksytyt kaavat kpl/v	14	12	12
Maan osto ha	36	80	152
Luovutettu AO-tontteja kpl	13	30	19
Metsää ha	3843	3860	3910
Peltoa ha	683	670	689
Kadut ja kevyen liikenteen väylät km	975	974	977
Rakennetut puistot ha	250	240	242
Leikkipaikat kpl	135	140	143
Ympäristönsuojelun luvat ja tarkastukset kpl	419	455	604
Terveysvalvonnan tar-kastukset ja toimenpiteet kpl	3229	3100	3144
Eläinlääkintahuollon potilaskäynnit kpl	12289	16000	9938
Rakennusvalvonnan -luvut	930	1220	949
-katselmukset	4505	3000	3128
Asuntotoimen hakemuskäsittelyt ja valvontatoimenpiteet	253	275	226

Toimialan talous

Palveluketjun talous toteutui ennakoitua paremmin. Tulojen ylitys ja oman rakentamisen suuri osuus kompensoivat menojen huomattavan ylittymisen. Valmistus omaan käyttöön (oma rakentaminen) oli 2,4 milj. euroa talousarvioissa ennakoitua 1,2 milj. euron sijaan. Toimialan toimintakate oli noin 2,7 milj. euroa parempi kuin talousarviossa.

Tekniikka- ja ympäristöpalvelut

1000 e	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Tot-%
Toimintatulot	7 810	0	7 810	10 333	-2 523	132,3
Myyntitulot	2 225	0	2 225	2 431	-207	109,3
Maksutulot	1 208	0	1 208	1 778	-570	147,2
Tuet ja avustukset	0	0	0	49	-49	
Muut toimintatulot	4 378	0	4 378	6 075	-1 697	138,8
Valmistus omaan käyttöön	1 155	0	1 155	2 427	-1 272	210,1
Toimintamenot	-21 671	0	-21 671	-22 815	1 144	105,3
Henkilöstömenot	-7 784	0	-7 784	-6 966	-817	89,5
Palvelujen ostot	-12 247	0	-12 247	-13 324	1 076	108,8
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-915	0	-915	-1 648	733	180,1
Muut toimintamenot	-725	0	-725	-877	152	121,0
Toimintakate	-12 706	0	-12 706	-10 055	-2 651	79,1
Poistot ja arvonalentumiset	-7 257	0	-7 257	-7 581	324	104,5

Tavoitteiden toteutuminen

Tekniikka- ja ympäristöpalvelut

Viidestä tavoitteesta kaksi toteutui kokonaan. Kevyen liikenteen väylien rakentaminen ja kunnostus jäi tavoitteesta kuten valtaosa muistakin investoinneista. Kävelykatu Manskin saneerausta viivästytti mm. hankinnan pitkittyminen. Asiakastyytyväisyys oli alle tavoitteen mutta se parantui edellisestä mittauksesta. Suojelukohteiden huomioiminen kaavoituksessa mitattiin inventointitiedon viemisellä paikkatietomuotoon. Tavoitteen toteutumisaste oli 90 %.

strategia-päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia-tavoite	Eheä kaupunkirakenne				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Kaavoituksella täydennetään nykyistä kaupunkirakennetta erityisesti kaupunkikeskustassa ja rakennemallin ydinalueella. Väh. 70 % hyväksytyistä asemakaavoista sijaitsee em. alueilla. 90 % maanhankinnasta sijoittuu keskeiselle kaupunkialueelle.		Asemakaavoitus on toteutunut suunniteltua paremmin.					
Keskeisten alueiden kaavojen osuus kaikista kaavoista (%)	nyky-arvo	75,00	tavoite-arvo	70,00	toteuma-arvo	92,00	
Keskeisten alueiden maanhankintakauppojen osuus kaikista kaupoista (%)	nyky-arvo	61,00	tavoite-arvo	90,00	toteuma-arvo	96,00	
Keskeisten alueiden tonttituotannon osuus koko tonttituotannosta (%)	nyky-arvo	86,00	tavoite-arvo	90,00	toteuma-arvo		
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Kävelykatu Manskin uudistaminen.		Suunnitelmien mukainen saneeraus aloitettu. Työ jatkuu 2017.					
Toteutumisaste (pros)	nyky-arvo	,00	tavoite-arvo	50,00	toteuma-arvo	10,00	

strategia-päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia-tavoite	Joukkoliikenne osana palvelujärjestelmää				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä on edistetty.		Uusia kevyen liikenteen väyliä on rakennettu (Käyrälammen KLV Lautarontien suunnasta, päällystetty Hirveläntien KLV, Pappilapellon alue, Pekantie). Uusintapäällystysohjelmassa on mukana myös kevyen liikenteen väyliä (Oikokatu). Bussipysäkkejä on saneerattu.					
Parannettu/uusi kevyenliikenteen väylästä (km/v)	nyky-arvo	2,00	tavoite-arvo	3,00	toteuma-arvo	2,00	

strategia-päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia-tavoite	Viihtyisä ja toimiva kaupunkiympäristö				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Asuntomessualueen asemakaava on hyväksytty.		Pioneeripuiston asuntomessualueen asemakaavaehdotus on hyväksytty 12.9.2016.					
Toteutumisaste (pros)		nyky-arvo	,00	tavoite-arvo	100,00	toteuma-arvo	100,00

Talousarviotavoite	Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Nykyiset kadut (asuinkadut, keskustaan johtavat pääkadut, jalankulku- ja pyörätiet) pysyvät liikennettä tyydyttävässä kunnossa.	Toteuma-arvo on saatu FCG:n toteuttaman, asukkaille suunnatun kyselytutkimuksen perusteella. Arvo on laskettu seuraaviin kysymyksiin annettujen lukuarvojen keskiarvona: Miten hyvin asuinkadun kunto on hoidettu, miten hyvin keskustaan johtavien pääkatujen kunto on hoidettu ja miten hyvin jalankulku- ja pyöräteiden kunto on hoidettu.					
Asukastyytyväisyys vähintään verrokkikuntien tasolla (mittarina FCG tutkimus)	nyky-arvo	2,88	tavoite-arvo	3,05	toteuma-arvo	2,96

strategia-päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia-tavoite	Ympäristöystävällinen kaupunki				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Luontokohteiden ja rakennetun ympäristön suojelutavoitteet huomioidaan suunnittelussa. Ajantasainen luontokohteiden ja rakennetun kulttuuriympäristön inventointitieto on paikkatietomuodossa.		Rakennettu kulttuuriympäristö on huomioitu maankäytön suunnittelussa ja inventointitietoa on viety paikkatietomuotoon suunnittelukohteittain.					
Toteutuminen (%)		nyky-arvo	80,00	tavoite-arvo	100,00	toteuma-arvo	90,00

PALVELUKETJU

Vastuuhenkilö

Sitovuustaso

Yhteiset hallintopalvelut

Hallinto- ja talouspäällikkö Sirkka Kettunen

Tekninen lautakunta

Toiminnan kuvaus

Tekniikka- ja ympäristöpalvelujen hallintoon sisältyvät toimialan johto ja tukipalvelut. Tukipalvelut tuottavat talous- ja hallintopalveluja toimialan palveluysiköille ja teknisen tuotannon liikelaitokselle

Toimintaympäristön muutokset

Toiminta toteutui suunnitelman mukaisesti. Lakimiehen virka julkistettiin haettavaksi. Tehtävään valittu aloitti työt huhtikuussa. Toimialajohtaja vaihtui heinäkuun alussa.

Talous

Teky yhteiset hallintopalvelut						
1000 e	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Tot-%
Toimintatulot	600	0	600	552	48	92,0
Myyntitulot	600	0	600	540	60	90,1
Tuet ja avustukset	0	0	0	12	-12	
Toimintamenot	-971	0	-971	-1 004	33	103,4
Henkilöstömenot	-764	0	-764	-824	61	107,9
Palvelujen ostot	-105	0	-105	-100	-5	95,5
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-17	0	-17	-22	5	129,3
Muut toimintamenot	-85	0	-85	-57	-27	67,7
Toimintakate	-371	0	-371	-452	81	121,9

Palveluketju

Vastuuhenkilö
Sitovuustaso

Elinympäristön kehittäminen

Tekninen johtaja Hannu Tylli
Tekninen lautakunta

Palvelualueen toiminnan kuvaus

Tekniset palvelut mahdollistavat osaltaan elinkeinohankkeiden toteuttamisen. Maankäytön suunnitteluun kuuluvat asemakaavat ja asemakaavanmuutokset, yleiskaavoitus ja muu yleispiirteinen maankäytön suunnittelu, asemakaavasta poikkeamiset ja suunnittelutarveratkaisut sekä kaupunkikuvaan ja rakennussuojeluun liittyvät asiat. Maaomaisuuden hallintaan kuuluvat maan hankintaan, hallintaan ja luovutukseen sekä kiinteistönmuodostukseen ja kiinteistörekisterin pitoon liittyvät tehtävät ja paikkatietopalvelut. Yhdyskuntatekniset palvelut vastaa kaduista, puistoista ja muista eräistä yleisistä alueista ja näitä alueita koskevasta suunnittelusta, rakennuttamisesta ja ylläpidon tilaajatehtävistä. Teknisen lautakunnan alaista toimintaa ovat myös toimialan yhteiset tuki- ja hallintopalvelut.

Toimintaympäristön muutoksetKaupunkisuunnittelu

Pientalotonttien sekä yritystonttien luovutushintoja päivitettiin. Vanhojen vuokratonttien myyntikampanjan tuloksena myytiin 86 pientalotonttia. UPM Kymmene Oyj:n kanssa suoritettiin arvotaan noin yhden miljoonan euron suuruinen vaihto, jossa kaupunki sai n. 70 hehtaaria Kuusankosken katu- ja puistoalueita ja luovutti 284 hehtaaria talousmetsää. Loppuvuodesta 2016 otettiin käyttöön uusi ohjelmisto maanvuokrien laskutukseen. Osoitejärjestelmää parannettiin muuttamalla 50 mahdollisesti sekaannusta aiheuttavaa osoitenimeä. Trimble Locus-paikkatietojärjestelmää laajennettiin 3D-kaupunkimallisuovelluksella.

Maanhankinnassa ja kaavoituksessa panostettiin elinvoimaa vahvistavaan maankäyttöpolitiikkaan. Kaupungin maapoliittisen ohjelman uudistaminen on aloitettu ja maankäytön 10 vuoden toteuttamisohjelmassa painopiste on ollut vuonna 2016 yritystonteissa. Ydinkeskustan osayleiskaavan sekä Kymijoen rantaosayleiskaavan laadinta on aloitettu. Vuoden aikana hyväksyttiin 12 asemakaavaa.

Yhdyskuntatekniikka

Yhdyskuntatekniset palvelut ja teknisen tuotannon liikelaitoksen aluepalvelut valmistautuivat toimialan organisaatiouudistukseen muutosvalmennuksen kautta. Toimintatapojen yhtenäistämistä tehtiin syksystä 2016 alkaen ja työ jatkuu vuoden 2017 puolella. Kaikkia investointien hankesuunnitelmassa esitettyjä kohteita ei saatu vuoden lopussa oletettuun valmiuteen. Talousarviomuutoksessa marraskuussa tehtiin vähennykset viidestä kohteesta. Rakennuttajapäällikkö irtisanoutui kesällä ja uusi henkilö saatiin palkattua vasta joulukuun alusta alkaen. Toukokuun alussa riveihin saatiin uusi maanrakennustöiden valvoja sekä suunnitteluinsinööri. Investointien toteutumisasteella ja henkilöstön saatavuudella on selkeä yhteys. Tulevassa kehityksessä (mm. kärkihankkeiden toteutuminen) ovat samat toiminnalliset riskit. Vuonna 2016 selviteltiin edelleen edellisenä vuonna toteutunutta sopijavastapuoliriskiä. Sopijavastapuoli asetettiin konkurssiin 2016. Saatavien selvittely jatkuu vuonna 2017.

Tunnusluvut

	TP 2015	TA 2016	TP 2016
Asemakaavoitettu alue, ha	9610	9570	11889
Hyväksytyt kaavat kpl/v	14	12	12
Maan osto ha	36	80	152
Luovutettu AO-tontteja kpl	13	70	19
Metsää ha	3843	3860	3910
Peltoa ha	683	670	689
Kadut ja kevyen liikenteen väylät km	975	974	977
Rakennetut puistot ha	250	240	242
Leikkipaikat kpl	135	140	143
Sillat ja tunnelit kpl	98	98	98
Ulkovalaisimet kpl	23000	23500	23600

Lautakunnan talous

Talous toteutui ennakoitua paremmin. Perustoiminnassa menot ja tulot toteutuvat melko hyvin talousarvion mukaisesti. Yhdyskuntatekniikan toimintakate oli hieman talousarvion mukaista pienempi mutta oman rakentamisen (valmistus omaan käyttöön) kohdalla tulot ja menot ylittivät. Tulojen kohdalla suurin nousu oli maan myyntivoitoissa, jotka ylittivät talousarviossa ennakoidun määrän 1,7 milj. eurolla.

Tekniset palvelut						
1000 e	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Tot-%
Toimintatulot	5 796	0	5 796	8 133	-2 337	140,3
Myyntitulot	1 098	0	1 098	1 338	-240	121,8
Maksutulot	333	0	333	699	-367	210,2
Tuet ja avustukset	0	0	0	37	-37	
Muut toimintatulot	4 365	0	4 365	6 059	-1 694	138,8
Valmistus omaan käyttöön	1 155	0	1 155	2 427	-1 272	210,1
Toimintamenot	-16 305	0	-16 305	-17 853	1 548	109,5
Henkilöstömenot	-3 666	0	-3 666	-3 001	-665	81,9
Palvelujen ostot	-11 463	0	-11 463	-12 694	1 231	110,7
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-844	0	-844	-1 587	743	188,0
Muut toimintamenot	-333	0	-333	-572	239	171,8
Toimintakate	-9 355	0	-9 355	-7 294	-2 061	78,0
Poistot ja arvonalentumiset	-7 253	0	-7 253	-7 548	295	104,1

Tavoitteiden toteutuminen**Tekninen lautakunta**

strategia-päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia-tavoite	Eheä kaupunkirakenne				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Kaavoituksella täydennetään nykyistä kaupunkirakennetta erityisesti kaupunkikeskustassa ja rakennemallin ydinalueella. Väh. 70% hyväksytyistä asemakaavoista sijaitsee em. alueilla. 90% maanhankinnasta sijoittuu keskeiselle kaupunkialueelle.		Asemakaavoitus on toteutunut suunniteltua paremmin.					
Keskeisten alueiden kaavojen %-osuus kaikista kaavoista	nyky-arvo	75,00	tavoite-arvo	70,00	toteuma-arvo	92,00	
Keskeisten alueiden tonttituotannon %-osuus koko tonttituotannosta	nyky-arvo	86,00	tavoite-arvo	90,00	toteuma-arvo		
Keskeisten alueiden maanhankintakauppojen %-osuus kaikista kaupoista	nyky-arvo	61,00	tavoite-arvo	90,00	toteuma-arvo	96,00	

strategia-päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia-tavoite	Joukkoliikenne osana palvelujärjestelmää				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä on edistetty.		Uusia kevyen liikenteen väyliä on rakennettu (Käyrälammen KLV Lautarontien suunnasta, päällystetty Hirveläntien KLV, Pappilapellon alue, Pekantie). Uusintapäällystysohjelmassa on mukana myös kevyen liikenteen väyliä (Suoratie, Oikokatu). Bussipysäkkejä on saneerattu.					
Parannettu/uusi kevyenliikenteen väylästä (km/v)		nyky-arvo	2,00	tavoite-arvo	3,00	toteuma-arvo	2,00

strategia-päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia-tavoite	Viihtyisä ja toimiva kaupunkiympäristö				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Nykyiset kadut (asuinkadut, keskustaan johtavat pääkadut, jalankulku- ja pyörätiet) pysyvät liikennettä tyydyttävässä kunnossa.		Toteuma-arvo on saatu FCG:n toteuttaman, asukkaille suunnatun kyselytutkimuksen perusteella. Arvo on laskettu seuraaviin kysymyksiin annettujen lukuarvojen keskiarvona: Miten hyvin asuin-kadun kunto on hoidettu, miten hyvin keskustaan johtavien pääkatujen kunto on hoidettu ja miten hyvin jalankulku- ja pyöräteiden kunto on hoidettu.					
Asukastyytyväisyys vähintään verrokkikuntien tasolla (mittarina FCG tutkimus)		nyky-arvo	2,88	tavoite-arvo	3,05	toteuma-arvo	2,96

strategia-päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia-tavoite	Ympäristöystävällinen kaupunki				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Luonnossa liikkumisen mahdollisuuksia lisätään toteuttamalla Kuusankoski-Kouvola-Koria- reitti. V. 2016 kaupunki hankkii hallintaansa tarvittavat lisämaa-alueet. (Kymijoen Korian eteläpuolinen osuus).		Kolmen maanomistajan kanssa neuvottelut vielä kesken.					
Toteutumisaste (pros)		nyky-arvo	,00	tavoite-arvo	100,00	toteuma-arvo	90,00
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Luontokohteiden ja rakennetun ympäristön suojelutavoitteet huomioidaan suunnittelussa. Ajantasainen luontokohteiden ja rakennetun kulttuuriympäristön inventointitieto on paikkatietomuodossa.		Rakennettu kulttuuriympäristö on huomioitu maankäytön suunnittelussa ja inventointitietoa on viety paikkatietomuotoon suunnittelukohteittain.					
Toteutuminen (%)		nyky-arvo	100,00	tavoite-arvo	80,00	toteuma-arvo	90,00

Tavoitteet toteutuivat kohtuullisen hyvin. Kaupunkirakenteen täydentämisen ja suojelutavoitteiden huomioimisen tavoitteet toteutuivat. Kevytväylästä rakentamisen/kunnostamisen määrä jäi alle tavoitteen, samoin asiakastyytyväisyys. Asiakastyytyväisyys oli kuitenkin parantunut edelliseen mittaukseen verrattuna. Kymijoen ulkoilureitin maapohjan hallinnan saaminen reittikäyttöön (kaupungille) jäi hieman kesken eli neuvottelut kolmen maanomistajan kanssa jatkuvat seuraavan vuoden puolella.

Kymen jätelautakunta**Vastuuhenkilö**

Jätehuoltopäällikkö Leena Rautiainen

Sitovuustaso

Kymen jätelautakunta

Toiminnan kuvaus

Kymen jätelautakunnan toiminta-alueella on yhdeksän kuntaa. Kouvola kaupunki toimii Kymen jätelautakunnan isäntäkuntana. Lautakunta huolehtii kunnalle jätelain mukaan kuuluvista jätehuollon järjestämiseen, suunnitteluun ja seurantaan liittyvistä viranomaistehtävistä kuten jätehuoltomääräysten ja jätetaksojen hyväksyminen, jätemaksuihin liittyvä päätöksenteko sekä mahdolliset jätteenkuljetusjärjestelmäpäätökset. Toiminnassa varmistetaan asioiden käsittelyn asiantuntemus ja pyritään asiakaslähtöisyyteen. Jätelautakunta toimii yhteistyössä alueen kuntien ympäristösuojeluviranomaisten ja jäteyhtiön kanssa.

Jätelautakunnan päätöksenteolla asetetaan raamit toimivalle ja ympäristöä mahdollisimman vähän kuormittavalle jätehuollolle. Seurannalla varmistetaan, että asuinkiinteistöt sekä julkisen hallinto- ja palvelutoiminnan kiinteistöt ovat kattavasti mukana järjestetyn jätteenkuljetuksen piirissä.

Toimintaympäristön muutokset

Toiminta toteutui pääosin suunnitelmien ja talousarvion mukaisesti. Aloitettiin valmistelut jätepoliittisen ohjelman laatimiseksi. Tässä tehtävässä Kymen jätelautakunta toimii koordinoijana.

Volyymit ja tunnusluvut

Viranhaltijapäätökset kunnittain v. 2016

Kunta	tyhjennysväli	jätehuollon järjest.	kohtuullistaminen	yht.
Hamina	36	1		37
Iitti	29	1	4	34
Kotka	66	28	5	99
Kouvola	235	39	12	286
Lapinjärvi			4	4
Miehikkälä	24		5	29
Mäntyharju	70	30	31	131
Pyhtää	75	33	18	126
Virolahti	18		2	20
yht.	553	132	81	766

Talous

Kymen jätelautakunnan talous toteutui asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Menot yhteensä olivat 218 122,32 euroa ja vuoden 2016 maksutuotot olivat 234 219,53 euroa. Vuosilta 2013 – 2015 oli kertynyt ylimääräistä maksutuloa 83 230,40 euroa (ko. vuosien yhteenlaskettu ylijäämä). Näin ollen vuoden 2016 tilinpäätöksessä kirjattiin jäsenkuntien hyväksymän perustamissopimuksen mukaisesti taseelle yhteensä 100 149,77 euroa käytettäväksi vuoden 2017 alussa maksuosuuksien hyvityksiin jäsenkunnille.

Alueellinen jätehuolto						
1000 e	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Tot-%
Toimintatulot	217	0	217	218	-2	100,7
Myyntitulot	217	0	217	217	-1	100,4
Maksutulot	0	0	0	1	-1	
Toimintamenot	-217	0	-217	-218	2	100,8
Henkilöstömenot	-156	0	-156	-165	9	105,8
Palvelujen ostot	-53	0	-53	-46	-7	87,0
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4	0	-4	-3	-1	84,7
Muut toimintamenot	-4	0	-4	-5	0	103,3
Toimintakate	0	0	0	0	0	

Rakennus- ja ympäristölautakunta

Vastuuhenkilö Rakennusvalvontapäällikkö Tapani Ryyänen
Sitovuustaso Rakennus- ja ympäristölautakunta

Toiminnan kuvaus

Rakennus- ja ympäristölautakunta järjestää ympäristönsuojelun, ympäristöterveydenhuollon, rakennusvalvonnan sekä asuntotoimen palvelut ja huolehtii lainsäädännön mukaisista Kouvolan kaupungille kuuluvista lupa-, valvonta- ja muista viranomaistehtävistä.

Toimintaympäristön muutoksetRakennusvalvonta

Rakennusvalvonnan sähköisen arkiston muodostamishanke jatkui kertomusvuonna. Hanketta varten palkattiin kaksi määräaikaista henkilöä. Sähköiseen lupapalvelun hankinta/kilpailutus on käynnistetty ja toiminnan aloitus tapahtuu viimeistään alkusyksyllä 2017. Kymenlaakson energianeuvontahanketta on hyödynnetty vuodesta 2012 lähtien rakennusvalvonnan lupakäsittelyssä ja asiakasneuvonnassa ohjaamalla rakentajia ottamaan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon mahdollisimman paljon uusiutuvan energian käyttömahdollisuuksia erityisesti rakennusten lämmityksessä, käyttöveden lämmityksessä ja sähköenergian käytössä.

Ympäristöpalvelut

Ympäristöpalvelujen lupa- ja valvontatehtäviin liittyvä toiminta on toteutunut pääpiirteissään suunnitellulla tavalla. Ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma ja -ohjelma hyväksyttiin lautakunnassa ja valvontaa on alettu toteuttaa sen mukaisesti. Ympäristönsuojelulain vaatimukset täyttävä suunnitelma on edellytys maksun perimiselle suunnitellusta valvonnasta. Lainsäädännön muutoksen myötä ympäristönsuojelulle siirtyi rakennusvalvontaviranomaisilta 108 maa-aineslupaa valvottavaksi. Terveysvalvonnan suunnitelmalliset tarkastukset ovat toteutuneet lähes suunnitelman ja keskusvirastojen ohjeiden mukaisesti.

Ympäristöohjelman päivitys valmistui ja hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa kesäkuussa. Ympäristöohjelmatyötä ei ole jälkimmäisellä vuosipuoliskolla voitu toteuttaa täysipainoisesti aikaisempien vuosien tapaan henkilövaihdoksen takia. Uusi ympäristöasiantuntija aloitti tehtävässään vasta vuoden 2017 alusta. Ympäristöohjelman tavoitteiden toteutumisesta ja tilinpäätöksestä esitetään erillinen ympäristöraportti.

Kaupungin taajama-alueet kattava meluselvitys valmistui helmikuussa ja meluntorjuntasuunnitelman laatiminen aloitettiin. Työ valmistuu maaliskuussa 2017. Pohjaveteen kohdistuvien riskitoimintojen kartoitus- ja valvontahanketta jatkettiin harjoittelijavoimin. Vieraslajien torjunnassa on saatu hyviä tuloksia. Työtä on tehty yhteistyössä Kouvolan seudun ammattioppilaitoksen luonnonvaran ja maaomaisuuden hallinnan kanssa.

Ympäristöterveydenhuollossa toteutettiin asiakastytyväisyyskyselyt sekä terveystarkastusten valvontakohteissa että eläinlääkärivastaanotolla. Omat ja Eviran projektit ovat toteutuneet suunnitelmallisesti. Tupakkalain muutos toi muutoksia valvontakäytäntöihin ja siihen liittyen uudistettiin taksa, joka tuli voimaan vuoden 2017 alusta.

Volyymit ja tunnusluvut

	TP 2015	TA 2016	TP 2016
Rakennusvalvonta			
Rakentamisen luvat	930	1 000	940
Maa-ainesluvut*)	4	5	9
Katselmukset	4 505	3 000	3 128
Asuntotoimi			
ARA:n tukihakemukset	40	50	30
ASO-asunnot	42	50	33
Aravalaskutus	1	20	1
Asukasvalinnan valvonta	168	165	161
Omakustannusvuokrien valvonta	-		-
Erityisryhmien investointiavustukset	2		1
Ympäristönsuojelu			
Ympäristöluvitettut laitokset yhteensä, kpl (kunta+AVI)	240	260	240
Maa-ainesluvut, kpl			108
Ympäristölupapäätökset ja annetut lausunnot luvista/vuosi, kpl	43	25	29
Maa-ainesluvut, kpl*)			6
Luvitettujen laitosten tarkastukset/vuosi, kpl (kunta+AVI)	34	80	75
Maa-ainestarkastukset			38
Rekisteröinti-ilmoitukset/vuosi, kpl	7		5
Muut (ei-ympäristölupa) ilmoitukset ja annetut lausunnot	95	100	103
Terveysvalvonta			
Terveysvalvonnan tarkastukset ja toimenpiteet, kpl	3229	2900	3144
Eläinlääkintähuolto			
Eläinlääkintähuollon potilaskäynnit, kpl	12289	15000	9938

*) maa-ainesluvut siirtyivät ympäristöpalveluihin 1.7.2016

Talous

Lautakunnan talous toteutui paremmin kuin talousarviossa oli ennakoitu. Ympäristöpalvelujen maksutuotot toteutuivat talousarvioon nähden kaksinkertaisina (200 %). Rakennusvalvonnan menot olivat 15 % alle talousarvion ja myös ympäristöpalvelujen menot alittivat arvion.

Ympäristö- ja rakennusvalvontapalvelut

1000 e	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Tot-%
Toimintatulot	1 198	0	1 198	1 430	-232	119,4
Myyntitulot	310	0	310	336	-26	108,3
Maksutulot	875	0	875	1 078	-203	123,2
Muut toimintatulot	13	0	13	16	-3	126,0
Toimintamenot	-4 179	0	-4 179	-3 740	-439	89,5
Henkilöstömenot	-3 198	0	-3 198	-2 977	-221	93,1
Palvelujen ostot	-627	0	-627	-484	-143	77,2
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-50	0	-50	-36	-15	71,0
Muut toimintamenot	-304	0	-304	-244	-60	80,3
Toimintakate	-2 981	0	-2 981	-2 310	-671	77,5
Poistot ja arvonalentumiset	-4	0	-4	-32	28	810,7

Tavoitteiden toteutuminen

Rakennus- ja ympäristölautakunta

strategia-päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia-tavoite	Vetovoimaiset luontokohteet				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Tunnistetaan kiireellisimmät luontopolkujen korjaustarpeet ja saadaan vaaralliset rakenteet uusittua.		Korjattuja kohteita olivat Lappalanjärven lintutorni ja pitkospuusilta, Alakylän reitin silta ja Kalalammen pitkospuut.					
Määrä (Kpl)		nyky-arvo	20,00	tavoite-arvo	0,00	toteuma-arvo	10,00

strategia-päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia-tavoite	Ympäristöystävällinen kaupunki				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Luontotiedon syöttäminen paikkatietomuotoon jatkuu suunnitellusti. Uusi inventointitieto on tallennettu.		Seuraavaksi syötetään paikkatietomuotoon tiedot uhanalaislajeista. Loput tiedoista syötetään, kun SYKE:ltä saadaan tiedot laadittavan sopimuksen mukaisesti.					
Toteutumisaste (pros)		nyky-arvo	80,00	tavoite-arvo	100,00	toteuma-arvo	90,00
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Meluntorjuntasuunnitelman laadinta.		Tiedot on kerätty ja raportin laatiminen on meneillään. Valmistuminen maaliskuussa 2017.					
Toteutumisaste (pros)		nyky-arvo	,00	tavoite-arvo	100,00	toteuma-arvo	80,00
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Pohjavedelle riskejä aiheuttavien toimintojen kartoitus ja valvonta.Laaditaan tarkastussuunnitelma.		Tarkastussuunnitelma on laadittu ja valvontakäynnit on toteutettu suunnitellusti.					
Toteutumisaste (pros)		nyky-arvo	,00	tavoite-arvo	100,00	toteuma-arvo	100,00
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Tiedossa olevien haitallisten vieraslajien torjunta kaupungin maalta.		Torjuntatiimi työskenteli 1.6.-14.8.. Vieraslajeista on kerrottu kuntalaisille median kautta.					
Hävinneiden esiintymien osuus torjunnan piirissä olevista		nyky-arvo	25,00	tavoite-arvo	30,00	toteuma-arvo	37,50
Torjunnan piirissä olevat kaupungin maalla tiedossa olevista		nyky-arvo	54,00	tavoite-arvo	100,00	toteuma-arvo	91,00
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Ympäristöohjelma päivitetään.		Ohjelma on hyväksytty kaupunginvaltuustossa kesäkuussa.					
Toteutumisaste (pros)		nyky-arvo	,00	tavoite-arvo	100,00	toteuma-arvo	100,00

2.2.1.3

Hyvinvointipalvelut

Vastuhenkilö	Hyvinvointipalvelujen johtaja Arja Kumpu
Sitovuustaso	Valtuusto, strateginen palvelusopimus

Toiminnan kuvaus

Hyvinvointipalvelut edistävät kouvolaisten elämänhallintaa, oppimista, osallisuutta, terveyttä ja hyvinvointia. Toimiala jakaantuu lasten ja nuorten, aikuisväestön ja ikääntyneiden palveluketjuihin, jotka vastaavat oman asiakasryhmänsä palveluista. Kullakin palveluketjulla on yksi vastuullinen lautakunta, joka huolehtii oman palveluketjunsä resurssien kohdentamisesta asiakastarpeen mukaan ja palvelutuotannon ohjauksesta. Lautakunnat työskentelevät yhdessä toimialan tavoitteiden asettamisessa kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi ja yhteisöllisyyden rakentamiseksi.

Toimialalla tuotetaan varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen, nuorisotyön, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kulttuurin, liikunnan ja muut vapaa-ajanpalvelut.

Toimintaympäristön muutokset

Hyvinvointipalvelujen strategiset tavoitteet toimintavuodelle 2016 on johdettu kaupunkistrategian strategisista päämääristä. Toimialan strategisten tavoitteiden toteutuminen vuoden 2016 osalta on kirjattu Opiferus-ohjelmaan.

Askel-hanke, joka on käynnistynyt hyvinvointipalveluissa 2015 Tekesin rahoittamana, on päättynyt 30.6.2016. Askel-hankkeen loppuraportti 2015–2016 on käsitelty toimialan lautakunnissa ja toimitettu määräaikaan 31.10.2016 Tekesiin. Asiakaslähtöisen toiminnan edistämiseksi on jatkettu Askel-hankkeen jalkauttamista palveluihin mm. toimintamallien arvioinnin ja asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Palvelukohtaiset asiakaslupaukset ovat valmistuneet loppuvuodesta 2016. Toimintamallien uudistamisen lähtökohtana ovat olleet asiakassegmentoinnin perusteella valitut keskeiset avainasiakasryhmät lasten ja nuorten palveluissa sekä ikääntyneiden palveluissa. Lisäksi on otettu käyttöön jatkuvan parantamisen malli, jossa arvioidaan palveluittain laadittujen asiakaslupausten toteutumista ja saadun asiakaspalautteen pohjalta sovitaan tarvittavien muutosten toteuttamisesta. Palveluyksiköillä on mahdollisuus saada Askel-standardi, jonka myöntäminen perustuu toimiviin prosesseihin, asiakaslähtöiseen toimintaan sekä jatkuvaan toiminnan arviointiin. Askel-standardin sisältö, jatkuvan parantamisen mallin kriteerit sekä suunnitelma mallin käyttöönotosta on valmistunut hyvinvointipalvelujen asiakkuuspäälliköiden johdolla vuoden 2016 lopulla. Askel-hankkeen ohjausryhmä ja projektiryhmä ovat kokoontuneet säännöllisesti vuoden 2016 aikana.

Vuoden 2016 alkuvuodesta on käynnistynyt hallitusohjelman mukainen sote- ja maakuntauudistus. Sote-Kymenlaakso – projekti toteuttaa valtakunnallista sote-uudistusta ja valmistelee maakunnan tulevien palvelujen kokonaisuutta Kymenlaaksossa. Projektissa ovat mukana Hamina, Kouvola, Kotka, Miehikkälä, Pyhtää, Virolahti, Carea, Aluehallintovirasto ja Kymenlaakson liitto. Maakunnallisen sote-uudistuksen etenemisestä vastaa sote-projektiryhmä, jossa Kouvolan edustajana on hyvinvointipalvelujen johtaja. Sote-projektiryhmä on kokoontunut säännöllisesti vuoden 2016 alusta lukien. Maakunnallinen valmistelu perustuu kolmen asiakkuusryhmän palvelujen suunnitteluun (lapset, nuoret ja perheiden palvelut, aikuisväestön palvelut ja ikääntyneiden palvelut). Kouvolan kaupungin hyvinvointipalveluista on sovittu edustajat ao. työryhmiin. Toimintavuoden 2016 aikana ovat käynnistyneet maakunnallisesti valtakunnallista muutosta tukevat LAPE- ja Ikäopastin-hanke, jotka on hyväksytty lasten ja nuorten ja ikäihmisten lautakunnassa. Maakunnallisen sote-uudistuksen eteneminen on työllistänyt toimialan henkilöstä toimintavuoden aikana suhteellisen paljon. Maakunnallisen valmistelun väliraportit ovat valmistuneet 30.8.2016.

Lapsiperheiden sosiaalipalvelut on aloittanut toimintansa 1.1.2016. Ao. palvelut ovat mukana Kuntaliiton vaikuttavuusmittarin kehittämistyössä lastensuojelun avopalvelujen ja tehostetun perhetyön osalta. Perhekeskuksen pilottitoimipisteet Keltakankaalla ja Korialla ovat aloittaneet toimintansa keväällä. Kuntakokeiluna aloitettu Ohjaamon toiminta on vakiintunut ja laajentunut arjen toiminnaksi. Tavoitteena on vakinaistaa toiminta osaksi nuorisopalveluja kokeilun päätyttyä. Kouvolan esi- ja perusopetussuunnitelma valmistui keväällä 2016, jonka pohjalta on laadittu päiväkotikohtaiset esiopetussuunnitelmat (käyttöönotto toimintavuoden 2016–2017 aikana). Kouvolan esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelma on hyväksytty 17.2.2016 ja otettu käyttöön 1.8.2016. Koulukohtaiset opetussuunnitelmat on hyväksytty lasten ja nuorten lautakunnassa 6/2016 kokouksessa. Opetussuunnitelmien perusteiden tehtävänä on tukea esiopetuksen ja koulun kehittämistä sekä kasvuyhteisönä että parempana oppimisympäristönä. Anjalan koulun opetus on siirretty väistötiloihin sisäilmaongelmien johdosta, Kirkonkylän koulun osalta asia on valmistelussa. Lukiokoulutusta on järjestetty Elimäen lukiossa, Kouvolan Yhteislukiossa, Kuusankosken lukiossa, Valkealan lukiossa ja Kouvolan aikuislukiossa. Lukiokoulutuksen on aloittanut viime vuosina 46–47 % ikäluokasta, joka

on lähellä valtakunnallista keskiarvoa. Vuoden 2016 keväällä on toteutettu ulkopuolisten asiantuntijoiden toimesta selvitys Kouvolan Seudun Ammattiopiston (KSAO) toiminnasta. Selvityksen perusteella on laadittu KSAO:lle säästö-suunnitelma, jossa on määritelty toimenpiteet tilojen tiivistämiseksi ja käytön tehostamiseksi sekä henkilöstömäärän vähentämiseksi. Vuoden 2016 aikana on käyty henkilöstön vähentämiseen liittyen yhteistoimintalain mukaiset neuvottelut matkailu, ravitsemis- ja talousalan, kulttuurialan sekä kone- ja metallialan opetushenkilöstön osalta. Yhteensä YT-menettelyn johdosta on irtisanottu 31 henkilötyövuotta, joista osa on palkattu KSAO:oon määräaikaisiin tehtäviin ja osa on työllistynyt kaupungin avoinna olleisiin työtehtäviin.

Aikuisväestön palvelujen terveyden edistämisen toiminnassa on jatkettu painopisteen siirtämistä kuntalaisten aktivointiin sekä omaehtoisen terveyden ja liikunnan edistämiseen. Yhteistyössä yhdistysten kanssa toteutettaviin liikuntaryhmiin on osallistunut kuntalaisia arvioitua enemmän. Terveyden edistämisen yksikössä on aloitettu vuoden 2016 aikana omaishoitajien terveys- ja hyvinvointitarkastukset alle 65 vuotiaille omaishoitajille. Ao. yksikkö on koordinoitunut Hyvinvoiva Kouvola -ohjelman valmistelua. Aikuisten elämänhallinnan tukemisen palveluissa pitkäaikais-työttömyys ja muut aikuisikäisten elämänhallinnan ongelmat ovat vaikuttaneet aikuisten elämänhallinnan toimintaympäristöön ja kustannuskehitykseen. Vammaispalvelulain mukaisten kuljetusten yhdistely käynnistyi 1.8.2016. Ao. palveluissa on kehitetty toimintaa entistä asiakaslähtöisemmäksi ja oma työntekijä-työtapaa on jalkautettu palveluun. Yhteisöllisyyden edistämisen palveluissa on kehitetty yhteistyössä liikuntaseurojen kanssa toimintamalli liittyen vuorovaikutukseen liikuntatilojen ja tiloista vastaajien työntekijöiden välille. Vuoden 2016 alussa on laadittu elinkeinotoimen kanssa yhteistyössä arvio kulttuuritalojen toiminnasta ja mahdollisuuksista. Muutoksen valmistelu jatkuu vuonna 2017. Kulttuurisen hyvinvoinnin palveluissa omatoimikirjastojen toiminta on vakiintunut ja asiakaspalaute on ollut myönteistä sekä käyttäjämäärä on lisääntynyt toimintavuoden aikana. Vastaanottopalveluissa on perusterveydenhuoltoon onnistuttu rekrytoimaan lääkäreitä, mutta kokonaisuutena maakunnallisen sote-uudistuksen ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän valmistelu on aiheuttanut terveydenhuollon henkilöstössä epävarmuutta tulevaisuuden osalta. Tämä puolestaan on johtanut hakeutumiseen muualle työhön ja ostopalveluihin turvautuminen on lisännyt kokonaiskustannuksia terveydenhuollon palveluissa. Päivystyspalveluissa on otettu käyttöön triagelääkäritoiminta, jonka tavoitteena on nopeuttaa potilaiden läpimenoaikaa päivystyksessä. Läpimenoaikojen toteutumista seurataan. Päivystykseen kohdennettujen muistutusten määrä on laskenut 2014–2016 välisen aikana (49->41->26kpl). Sairaalapalvelujen talousarvion 2016 määrärahavaraukseen ja toiminnan toteutukseen oli kirjattu 25 potilaspaikan vähentäminen Marjoniemen terveysaseman vuodeosastoilta. Vuoden 2016 aikana potilaspaikkoja on vähennetty yhteensä kymmenen paikkaa. Terveydenhuollon palvelut on ostanut toimintavuoden aikana Hoiku Oy:ltä viittä (5) kiintiöpaikkaa potilaiden jatkokuntoutumista varten. Ao. kiintiöpaikat on irtisanottu syyskuussa 2016 siten, että sopimus päättyy 27.11.2017 ja jatkossa kuntoutuspaikkojen ostosta päätetään asiakaskohtaisesti. Sairaalapalvelujen toimintaa on leimannut vuoden 2016 aikana epävarmuus Pohjois-Kymen sairaalan toiminnan jatkumisesta tulevaisuudessa. Terveydenhuoltolain muutos 1.1.2017 lukien ja maakunnallinen sote-uudistuksen valmistelun eteneminen sekä työnjaon valmistelu Carean ja Poks:n välillä on lisännyt epävarmuuden tunnetta henkilöstön keskuudessa. Carean erikoissairaanhoidon palvelujen käyttö (avopalvelut ja hoitojaksot) on lisääntynyt vuodesta 2015 suoritelmäerien (+5,5 %) ja kustannusten (+8,3 %) osalta.

Ikääntyneiden palveluissa toisen asiakkuuspäällikön siirryttyä vs. ikääntyneiden palvelujen johtajaksi 1.5.2016 lukien on Askel-hankkeen mukaisten asioiden koordinoinnista vastannut yksi asiakkuuspäällikkö ja vastaavasti tehtäviä on delegoitu kehittämisvastaaville ao. ajankohdasta lukien. Ikääntyneiden varhaisissa palveluissa on aloittanut 1.10.2016 palveluohjaaja, jonka vastuualueeseen sisältyy mielenterveys- ja päihdeasiakkuudet. Loppuvuodesta 2016 on käynnistynyt em. asiakasryhmälle kohdennettuna Valkealassa ao. palveluohjaajan vetämänä hyvinvointi- ja toimintapäivien ryhmä. Ryhmätoimintaa toteutetaan määräaikaaisesti ja toimintaa on tarkoitus laajentaa eri puolille kaupunkia. Sosiaalihuolto- ja vammaispalvelulain mukainen kuljetuspalvelujen ja Kelan kuljetusten yhdistely käynnistyi 1.8.2016. Varhaisten palvelujen tiivis yhteistyö järjestöjen kanssa on jatkunut toimintavuoden aikana ja erilaisia teemapäiviä- ja -viikkoja on toteutettu eri puolilla Kouvola. Kotihoitoa tukevissa palveluissa on jatkettu kotiutustiimin toimintaa, jonka tavoitteena on vahvistaa palveluketjun sujuvuutta ja tukea haasteellisia kotiutuksia sekä vastata saattohoidon toteutuksesta kotona. Omaishoidon asiakasmäärä ei ole merkittävästi lisääntynyt vuoden 2016 aikana. Uusille omaishoitajille on järjestetty toimintavuoden aikana kaksi infotilaisuutta liittyen omaishoitajana toimimiseen. Kaunisnurmen palvelukeskuksen sisäilmaongelmien johdosta kotiutustiimi on siirtynyt väistötöihin Marjoniemen terveysasemalle ja Apilan kotiutusyksikölle pyritään löytämään väistötilat alkuvuodesta 2017. Säännöllisen kotioidon palveluseteli on otettu käyttöön 1.1.2016 lukien. Käyttöönoton haasteena on ollut kriteerit täyttävien palveluntuottajien rekrytointi. Kotihoidossa käytössä olevan toiminnanohjausjärjestelmän käytön juurruttamista on jatkettu ja hoitohenkilöstön välitön asiakastyöaika on 47 %. Kotihoidossa on käynnistetty tehostetun kotioidon tiimi 1.3.2016 lukien tukemaan hoito- ja palveluketjujen sujuvuutta ja pitkään sairaalassa tai muussa 24/7 hoitoyksikössä olleiden kotiutuksia. Kotiharjun palvelukeskukseen on keskitetty lyhytaikaishoitoa vuoden 2016 aikana. Hoiva-

asumisessa on otettu käyttöön Askel-hankkeen myötä vastuuhoitaja-malli ja pilotoitu jatkuvan parantamisen toimintamallia. Tehostetussa palveluasumisessa uudet puitesopimuskumppanuudet ovat alkaneet 1.1.2016 lukien. Alkanut sopimuskauti on voimassa vuoden 2019 loppuun. Ikääntyneiden palvelut on ostanut 20 lisäpaikkaa puitesopimus kumppaneilta tukemaan hoito- ja palveluketjujen sujuvuutta yhteistyössä terveydenhuollon kanssa. Valkealakodin peruskorjaus- ja laajennustyöt ovat edenneet suunnitellun mukaisesti ja Elimäkikodin rakentaminen on käynnistynyt kesällä 2016. Ikääntyneiden palveluissa on henkilöstön työhyvinvointiin ja sairauspoissaolojen vähentämiseen kiinnitetty erityistä huomiota. Keskimäärin sairauspoissaoloja on ollut 27,8 kpv/htv. Aino Health Manager-ohjelma on käytössä sekä työterveyshuollon ja henkilöstöyksikön kanssa on tehty tiivistä yhteistyötä sairauspoissaolojen vähentämiseksi.

Kouvolan kaupunginhallitus on kokouksessaan 13.6.2016 § 148 päättänyt käynnistää sosiaali- ja terveystalouden hankintamenettelyn siten, että ensisijaisena tavoitteena on järjestää ao. palvelut julkisena palveluna. Hankintamenettelyä on käsitelty kaupunginhallituksen kokouksissa 5.9.2016 ja 3.10.2016, lisäksi kaupunginvaltuusto on käsitellyt asiaa kokouksessaan 14.11.2016 § 82. Sosiaali- ja terveystalouden hankintamenettelyn valmisteluun on perustettu projekti, joka on vastannut hankinnan etenemisestä. Hankintamenettelyn tarjouspyyntöön jätti kolme palveluntarjoajaa tarjouksen määräaikaan 22.12.2016 mennessä. Hankintamenettely etenee päätöksentekoon vuoden 2017 alkupuolella.

Hyvinvointipalvelut on ollut mukana valtionvarainministeriön kuntakokeilussa vuosina 2015–2016. Palveluketjuittain on osallistuttu kolmeen toimintamalliin; hyvinvoinnin integroitu toimintamalli, asumispalvelujen- ja nuorisotakuun toimintamalli. Kuntakokeilu on päättynyt vuoden 2016 lopussa ja toimintamallien uudistamisessa saavutetut tulokset raportoidaan vuoden 2017 alkupuolella.

Riskianalyysi

Hyvinvointipalvelujen tilinpäätöksen riskianalyysi on laadittu huomioiden talousarvion 2016 laadinnan yhteydessä tunnistetut riskit sekä toimialan palveluketjujen esille nostamat riskit tilinpäätöksen laadinnan yhteydessä.

Hyvinvointipalvelujen keskeisiin toimintaan, kustannuskehitykseen ja henkilöstön jaksamiseen liittyvä riski on ollut vuoden 2016 aikana maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun eteneminen sekä terveydenhuolto- ja sosiaalihuoltolain muutos (29.12.2016; HE 224/2016). Terveydenhuoltolain muutos 1.1.2017 (lain siirtymäaika 1.1.2018 alkuun) tulee vaikuttamaan Pohjois-Kymen sairaalan toimintaan siten, että leikkaustoiminta tullaan keskittämään Kymenlaakson keskussairaalaan ja yhteispäivystys tulee päättymään Poks:ssa 1.1.2018 lukien. Maakunnallisessa sote-uudistuksessa on valmisteltu erikoissairaanhoidon työnjakoa. Em. liittyen terveydenhuollon henkilöstö on kokenut epävarmuutta oman työnsä jatkumisesta sekä Pohjois-Kymen sairaalan tulevasta profiilista perus- ja erikoissairaanhoidon palvelujen tuottajana. Osa henkilökunnasta on hakeutunut muihin työtehtäviin ja henkilöstön rekrytointi (etenkin lääkäreiden) on ollut haasteellista. Erikoissairaanhoidossa on jouduttu turvautumaan ostopalvelujen käyttöön oman tuotannon turvaamiseksi. Sote- ja maakuntauudistus valmistelu on myös työllistänyt henkilöstöä, sillä valmistelun alatyöryhmiin on osallistuttu oman työn ohessa. Toimialalla henkilöstöä on puhuttanut toimialan tulevaisuus ja tuleva organisoituminen, kun sosiaali- ja terveystaloudet irtautuvat maakuntaan 1.1.2019 alkaen.

Kesäkuussa 2016 käynnistynyt sosiaali- ja terveystalouden hankintamenettely on osaltaan aiheuttanut huolta oman työn jatkumisesta mahdollisen yhteisyrityksen käynnistyessä. Henkilöstön kanssa on toteutettu hankintamenettelyn osalta asianmukaiset yhteistoimintalain mukaiset neuvottelut.

Talousarvion 2016 laadinnan yhteydessä on todettu, että talousarvion toteutuminen suunnitellun mukaisena on haasteellista. Terveydenhuollon talousarvioon sisältyneet vuodeosastopaikkojen vähentämiset eivät toteutuneet suunnitellun mukaisena ja ao. palveluissa on jouduttu turvautumaan ostopalveluihin, joka puolestaan on lisännyt ennakoimatonta kustannusta ao. palveluissa. Aikuisväestön palveluissa työmarkkinatuen kuntaosuuden kasvu on ollut maltillisempi kuin 2015. Kouvolan työttömyysaste on ollut 12/2016 16 % (Kaakkois-Suomen työttömyysaste 16,8 %) ja työmarkkinatuen kuntaosuuden piirissä on ollut 31.12.2016 yhteensä 1 499 henkilöä, joista 853 henkilöä on saanut yli 300 päivää työmarkkinatukea ja 646 henkilöä yli 1 000 päivää.

Toimialan strategiset tavoitteet ovat toteutuneet pääsääntöisesti asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Erityisesti Askel-hankkeen tavoitteita ja uusia toimintamalleja sekä asiakassegmentoinnin tuloksia on jalkautettu arjen työhön kaikissa palveluketjuissa. Asiakasymmärrys on lisääntynyt sekä kuntalaisten ja järjestöjen osallisuus on vahvistunut. Peruspalvelujen ja varhaisten palvelujen vahvistaminen niin, että erityisen tuen palvelujen käyttö vähenee, ei ole toteutunut suunnitellun mukaisena. Ao. muutoksen toteuttamiseen liittyvä palvelurakenteen muutos ei ole edennyt

päätöksenteossa tavoitteiden mukaisesti ja htv-resurssia ei ole siirtynyt perus- ja varhaisiin palveluihin. Monituottajamallin vahvistaminen palvelujen järjestämisen vaihtoehtona on edennyt suunnitelmien mukaisesti. Haasteena palvelusetelin käyttöönoton osalta on ollut kriteerit täyttävien palveluntuottajien rekrytointi, etenkin kotihoidon palvelusetelin osalta. Varhaiskasvatuksen puolella palvelusetelin käyttö lasten päivähoidon puolella on vahvistunut toimintavuoden aikana.

Hyvinvointipalvelujen kiinteistöjen peruskorjausvelka terveydenhuollon kiinteistöjen osalta on 56 milj. euroa ja sosiaalipalvelujen osalta 11 milj. euroa. Kiinteistöjen huono kunto on lisännyt sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön sairauspoissaoloja huonon sisäilman johdosta. Lisäksi kiinteistöjen huono kunto aiheuttaa merkittävän tuotannollisen riskin. Perusopetuksen puolella on kahden koulun osalta siirrytty väistötiloihin kiinteistöjen peruskorjaus-/uudisrakentamisen arvioinnin ajaksi.

Toimialan talous

Hyvinvointipalvelujen toimialan sitovuustaso valtuustoon nähden on toimintakate. Hyvinvointipalvelujen talousarvioon 2016 on tehty marraskuussa talousarvionmuutos, yhteensä 6,8 milj. euroa on lisätty toimintamenoihin. Erikoissairaanhoidon ostopalveluihin on kohdentunut yhteensä 5,9 milj. euroa (kuntayhtymän ostot 4,5 milj. euroa ja muu erikoissairaanhoidon osto 0,5 milj. euroa), aikuisten elämänhallinnan tuen palveluihin 0,9 milj. euroa. Hoikun kuntoutuspalvelujen ostoon 0,7 milj. euroa ja sairaalapalveluihin (Marjonien vuodeosasto) 1,2 milj. euroa. Carean alijäämän varausta on purettu toimialan talousarvion 2016 toteutumaan 2,4 milj. euroa kattamaan aikuisväestön palvelujen talousarvion 2016 toteutumaa.

Hyvinvointipalvelujen toimintatuotot ovat olleet vuonna 2016 yhteensä 81,7 milj. euroa (99,2 %), josta asiakasmaksutulon toteutuma on ollut 26,7 milj. euroa (99,7 %). Toimintatuottojen muutos edelliseen vuoteen nähden on -0,9 %. Toimintamenojen toteutuma on ollut vuonna 2016 yhteensä 567,9 milj. euroa (99,5 %), muutos edelliseen vuoteen nähden 0,5 %. Hyvinvointipalvelujen toimintakate on 486,2 milj. euroa (99,6 %), nousua edelliseen vuoteen 0,8 % (toteutumassa on huomioitu 2,5 milj. euron varauksen purku).

Toimintamenoon sisältyvä henkilöstömenon toteutuma on ollut 223,4 milj. euroa (96,5 %), muutos -0,5 % edelliseen vuoteen nähden. Henkilöstömenoon sisältyvä palkkojen toteutuma on ollut 170,2 milj. euroa (96,2 %). Palvelujen oston toteutuma on ollut vuonna 2016 yhteensä 224,6 milj. euroa (102,2 %), muutos edelliseen vuoteen nähden 1,3 %. Asiakaspalvelujen ostoon varattu määräraha on toteutunut 101 % (2,4 %) ja muiden palvelujen oston määräraha 104,0 % (-0,1 %).

Aineet, tarvikkeet ja tavarat tiliryhmän menon toteutuma on ollut 16,1 milj. euroa, muutos -1 %. Avustukset menotilin toteutuma on ollut 45,2 milj. euroa (100,1 %), muutosta edelliseen vuoteen 6,7 %. Muut toimintamenot (pääasiassa vuokrat) toteutuma on ollut 58,5 milj. euroa (99 %), muutos - 2,1 %.

Lasten ja nuorten palvelujen toimintakate on alittunut 5,2 milj. eurolla, suunnitellun talousarvion toteutuma 97,2 %. Aikuisväestön palveluissa toimintakate ylittyi 3,8 milj. eurolla muutettuun talousarvioon nähden, muutetun talousarvion toteutuma 101,7 %. Kokonaisuutena aikuisväestön palveluiden toimintakatteen ylitys suunniteltuun talousarvioon nähden on ollut 10,6 milj. euroa. Kokonaisuutena aikuisväestön toimintakatteen muutos 2015–2016 on ollut 24 milj. euroa (0,97 %). Ikääntyneiden palveluissa toimintakate alittui 0,7 milj. eurolla, suunnitellun talousarvion toteutuma 99 %.

Erikoissairaanhoidon oston toteutuma on ollut vuonna 2016 yhteensä 66,1 milj. euroa (3 %). Terveydenhuollon puolella on käytetty työvoiman vuokraukseen yhteensä 5,4 milj. euroa, josta vastaanottopalvelujen osuus 2,9 milj. euroa (sisältää Attendon ostopalvelusopimuksen), päivystyspalvelut 1,4 milj. euroa ja sairaalapalvelut 0,9 milj. euroa. Työmarkkinatuen kuntaosuuden toteutuma on ollut 7,2 milj. euroa (102,7 %), muutos 5,8 %.

Kokonaisuutena hyvinvointipalvelujen toimintakatteen muutos 0,8 % (sisältäen ta-muutoksen 6,8 milj. euroa ja 2,4 milj. euron muutoksen) on maltillinen huomioiden terveydenhuollon palvelujen järjestämiseen liittyvät epävarmuustekijät.

Hyvinvointipalvelut						
1000 e	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Tot- %
Toimintatulot	82 323	0	82 323	81 675	648	99,2
Myyntitulot	38 291	0	38 291	39 063	-772	102,0
Maksutulot	26 889	0	26 889	26 797	92	99,7
Tuet ja avustukset	11 409	0	11 409	10 230	1 179	89,7
Muut toimintatulot	5 734	0	5 734	5 584	150	97,4
Valmisteveraston muutos	0	0	0	26	-26	
Toimintamenot	-563 853	-6 800	-570 653	-567 874	-2 779	99,5
Henkilöstömenot	-231 338	0	-231 338	-223 351	-7 986	96,5
Palvelujen ostot	-213 352	-6 400	-219 752	-224 620	4 868	102,2
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-15 259	0	-15 259	-16 121	862	105,6
Avustukset	-44 753	-400	-45 153	-45 199	46	100,1
Muut toimintamenot	-59 152	0	-59 152	-58 582	-569	99,0
Toimintakate	-481 530	-6 800	-488 330	-486 174	-2 156	99,6
Poistot ja arvonalentumiset	-1821	0	-1821	-1321	-499	72,6

Tavoitteiden toteutuminen

Hyvinvointipalvelut

strategia- päämäärä	Asiakaslähtöinen toiminta	strategia- tavoite	Asiakkaan kuuleminen				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Syvennetään asiakasymmärrystä ja parannetaan kuntalaisten ja järjestöjen osallisuutta hyvinvoinnin vahvistamiseksi.		Ikääntyneiden palvelut: Asiakaslähtöistä toimintaa on vahvistettu järjestämällä erilaisia tilaisuuksia asiakkaiden ja heidän omaisten osallisuuden vahvistamiseksi. Palveluissa on toteutettu mm. asukaskokouksia, asiakasraateja, omaisteniltoja. Toteutustavat vaihtelevat palveluittain (esim. hoiva-asumisen yksiköissä asukaskokoukset n. 1xkk), mikä vaikuttaa tilaisuuksien määrään. Asiakaskyselyt on toteutettu loppuvuodesta 2016 palveluitta. Lasten ja nuorten palvelut: Raadin toimintaa kehitetään palautteen perusteella sähköisten kyselyjen suuntaan. Lisäksi raatilaiset kutsutaan mm. lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman seminaareihin. Myös tiedotusta lisättiin laatimalla toimintaa esittelevä video kaupungin verkkosivuille. Aikuisten palvelut: Asukasareena-toiminta on vakiintunut osaksi kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia. Liikuntaryhmien toiminnassa ovat yhdistykset vahvasti mukana. Askel-hankkeen tavoitteita (asiakas keskiöön, asiakasymmärrys johtaa palvelutuotantoa) on juurrutettu arjen työhön mm. asiakassegmentoinnin, palvelulupausten kautta toimialalla.					
Asiakastyytyväisyys		nyky- arvo	3,08	tavoite- arvo	3,13	toteuma- arvo	4,29
Asiakasraatien kokoontumismäärät (kpl)		nyky- arvo	6,00	tavoite- arvo	9,00	toteuma- arvo	142,00

strategia- päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia- tavoite	Energiatehokas ja uusiutuviin energialähteisiin tukeutuva kaupunki				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Energiatehokkuuden lisääminen ja jättemäärän vähentäminen.		Aikuisväestön palvelut: Tilajärjestelyt eivät ole edenneet sillä esitet- tyjä toiminnan keskittämisiä ei ole saatu maaliin päätöksen-teossa. Merkittävä osa sotekiinteistöistä odottaa peruskorjausta (perus- korjausvelka yhteensä noin 77 M€). Palveluketjuissa suunnitellut palveluverkkomuutokset eivät ole edenneet suunnitellusti ja epä- tarkoituksenmukaisten tilojen käyttö jatkuu. Ekotukitoiminta on käytössä ikääntyneiden palveluissa.					
		nyky- arvo		tavoite- arvo		toteuma- arvo	

strategia- päämäärä	Asiakaslähtöinen toiminta	strategia- tavoite	Ennaltaehkäisyyn panostaminen				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Asiakkaat saavat palvelun oikea-aikaisena palvelutarvetta vastaavasti.		Ikääntyneiden palvelut: Kotona asumista tukevia palveluita on vahvistettu mm. uusien toimintamallien (Tehostetun kotiutuksen-tiimi, kotiutustiimi 24/7) käyttöönotolla. Hoito- ja palvelutakuut ovat toteutuneet pääsääntöisesti määräajassa. Asiakkaan palvelu-tarpeen arviointi toteutuu ajantasaisena (RAI-arviointi toteutunut 77,30% asiakkaista). Toimintamallia tulee edelleen vahvistaa. Lasten ja nuorten palvelut: Kouvola lapsiperheille on koottu Lasten.kouvola.fi -sivusto, joka on aktiivisessa käytössä. Kouvola Ohjaamon toimintaa kehitetään yhdessä monialaisen verkoston kanssa. Lastensuojelua ja useita muita palveluja käyttävien asiak-kaiden palveluja on kehitetty monialaisessa verkostossa (perustana Askel-hankkeessa toteutettu asiakas-segmentointi). Sovittu uusien toimintamallien pilotoinnista. Verkostotyötä on kehitetty vastaa-maan paremmin asiakas-tarpeiden täyttämiseksi. Hyvinvointi-kartasto on käytössä. Voimaperheet- valmennus-ohjelmaa tarjotaan kohdennetusti 4-vuotiaiden vanhemmille neuvolasta käsin. Aikuisväestön palvelut: Asiakasohjausta on vahvistettu.					
Hoito- ja palvelutakuiden toteutuminen (%)		nyky- arvo	100,00	tavoite- arvo	100,00	toteuma- arvo	100,00
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Peruspalvelujen ja varhaisen tuen palvelujen resurssit lisääntyvät ja erityisen tuen palvelujen käyttö vähenee.		Toimialan palveluketjuissa on vahvistettu ennalta ehkäisevien ja varhaisten palvelujen sekä peruspalvelujen osuutta palvelu-tuotannossa uudistamalla toimintamalleja. Palvelurakennetta ei kaikilta osin ole esityksistä huolimatta voitu keventää (esim. Marjoniemen vuodeosaston toiminnan muutokset). Erityisen/ vaativan palvelun osuus on palveluketjuittain jäänyt tavoitearvoa pienemmäksi.					
Peruspalvelujen ja varhaisen tuen palvelujen osuus (%)		nyky- arvo	52,80	tavoite- arvo	53,30	toteuma- arvo	51,90

strategia- päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia- tavoite	Optimaalinen palvelutarjonta ja -verkko			
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio				
Palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden perustana on asiakastarve.		Ikääntyneiden palvelut: RAI-toimintakyky mittari on käytössä kotihoidossa ja hoiva-asumisen. Henkilöstön RAI-arviointiosaamista on pyritty vahvistamaan. Osaamista tulee edelleen vahvistaa. Asiakassegmentoinnin perusteella vahvistettu kokonaisvaltaista asiakastarpeen arviointia ja uudistettu toimintamalleja. Aikuisväestön palvelut: Asiakasohjaus vahvistunut hoivapalveluissa, terveydenhuollon epävaka tilanne heikentänyt osin toteutumaa. Lasten ja nuorten palvelut: Toimipisteitä ylläpidetty palveluverkko- ja palvelupistepäätösten mukaisesti (esim. perhekeskukset, päiväkotien peruskorjaukset, koulujen väistötilat). Perhekeskustoimintaa vahvistettu toimintavuoden aikana. Lasten, nuorten ja perheiden arjen tukeen kehitetty uusia palvelumuotoja (Lasten.kouvola.fi-sivusto, Ohjaamo-toiminta, Voimaperheet-valmennusohjelma). Asiakasohjaus ja palvelutarpeen arviointi toteutuu ajantasaisena. Asiakassegmentoinnin perusteella uudistettu toimintamalleja monialaisessa yhteistyössä.				
		nyky- arvo		tavoite- arvo		toteuma- arvo

strategia- päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia- tavoite	Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Henkilöstön hyvinvointi ja esimiesten johtaminen paranee kaikissa työyhteisöissä.		Aikuisväestön palvelut: Kehityskeskustelujen toteuma on parantunut, joskin edelleen kehitettävää. Sairauspoissaolot lisääntyivät 2016. Soten tuoma epävarmuus näkyi myös poissaoloja lisäävänä tekijänä. Jouduimme käymään henkilöstön kanssa YT-menettelyn mukaiset neuvottelut toteutuneet (Marjoniemen vuodeosastot). Aino Health Care Management on parantanut poissaoloihin puuttumista ja avun saamista (2016 21,00 kpv/htv). Lasten ja nuorten palvelut: Aino Health Management-ohjelma käytössä ja sen avulla toteutetaan systemaattisesti sairauspoissaolojen seuranta sekä reagointi raja-arvojen ylittyessä. Yhteistyössä henkilöstöhallinnon kanssa käydään läpi sairauspoissaolojen analysointi ja toteutetaan tarvittavat toimenpiteet kohdennettuina yksiköihin. Sairauspoissaolot vuonna 2016 ovat nousseet vuodesta 2015 6% alittaen kuitenkin vuoden 2014 tason (2016 15,50 kpv/htv). Ikääntyneiden palvelut: Henkilöstön työhyvinvointia on pyritty parantamaan mm. sairauspoissaolojen vähentämiseen tähtäävillä toimenpiteillä yhteistyössä henkilöstöyksikön ja työterveydenhuollon kanssa. Aino Helth Manger-järjestelmän avulla esimiehet saavat tietoa pitkittyneistä ja toistuvista poissaoloista. Työhyvinvointikeskustelut toteutuvat ohjeen mukaisesti. Hoitohenkilöstön tuki- ja liikuntasairaudet osin lisänneet sairauspoissaoloja. Sairauspoissaolojen toteuma-arvo on 27,80 kpv/htv.					
Sairauspoissaolot (kpv/htv)		nyky- arvo	13,90	tavoite- arvo	13,50	toteuma- arvo	19,80

strategia- päämäärä	Elinvoimainen kaupunki	strategia- tavoite	Yrittäjyyden edistäminen päätöksenteossa, johtamisessa ja elinkeinotoimen organisoinnissa				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Monituottajamallin vahvistaminen.		Toimintakatteesta 46,2 % ja menoista 39,5 % . Lasten ja nuorten palvelut: Yksityinen Pilkepäiväkotitoiminta aloittanut toimintansa 1.8.2016, Myllykosken yksityinen päiväkotitoiminta avautuu 1.8.2017, rakentaminen käynnissä. Ikääntyneiden palvelut: Kotihoidon palveluseteli on otettu käyttöön 1.1.2016, tehostetun palveluasumisen palvelusetelin käyttö on lisääntynyt vuoden 2016 aikana, palveluasumisen ja omaishoidon palvelusetelin osalta käyttö ennallaan. Aikuisväestön palvelut: Kuntoutuksen palvelusetelin käyttöönottoa 1.1.2017 lukien valmisteltu.					
Palvelusetelin ja ostopalveluiden osuus palveluista (%)		nyky- arvo	48,50	tavoite- arvo	48,70	toteuma- arvo	46,20

PALVELUKETJU

Vastuuhenkilö

Sitovuustaso

Lasten ja nuorten palvelut

Ismo Korhonen

Lasten ja nuorten lautakunta, strateginen palvelutuotantosopimus

Palvelualueen toiminnan kuvaus

Lasten ja nuorten palvelujen toiminta perustuu elämäntapaajatteluun jossa korostuu asiakasvastuu. Asiakasryhminä ovat alle kouluikäiset lapset ja perheet, oppivelvollisuutta suorittavat lapset sekä nuoret ja nuoret aikuiset. Asiakaslähtöisyys ilmenee tavoitteiden asettamisessa ja toteutumisen mittaamisessa sekä palveluiden resurssi-ohjauksessa, jossa huomioidaan asiakastarpeiden ja toimintaympäristön muutokset.

Palvelut on ryhmitelty tukemaan toiminnan edellyttämien resurssien kohdentamista peruspalveluihin, varhaisen tuen palvelujen tarjoamista oikea-aikaisesti ja oikean laatuista, jotta korjaavien palveluiden käyttö olisi mahdollisimman vähäistä. Lasten ja nuorten palveluihin sisältyivät vuonna 2016 varhaiskasvatus, perusopetus, 2. asteen koulutus, lapsiperheiden sosiaalipalvelut sekä kasvun tuen palvelut

Toimintaympäristön muutokset

Vuoden 2016 aikana käynnistyi hallitusohjelman mukainen sote- ja maakuntauudistus. Useat palveluketjun edustajat ovat olleet mukana Kymenlaakson alueelliseen valmisteluun perustettujen ryhmien toiminnassa. Vuoden 2016 lopussa käynnistyi muutosta tukeva valtakunnallinen LAPE-hanke, jonka maakunnalliseen toteutukseen osallistumisen lasten ja nuorten lautakunta hyväksyi marraskuussa.

Asiakaslähtöisen toiminnan edistämiseksi on jatkettu Askel-hankkeen jalkauttamista mm. uusia toimintamalleja kehittämällä monialaisissa verkostoissa. Pilottina on ollut AV-2 asiakassegmentin (Lastensuojelua ja useita muita palveluita käyttävät asiakkaat) prosessien kehittäminen. Lisäksi on otettu käyttöön jatkuvan parantamisen malli, jossa palveluita laadittujen asiakaslupausten toteutumista arvioidaan ja saadun asiakaspalautteen pohjalta toteutetaan muutoksia. Hyvin toimivalla prosessilla on yksiköllä mahdollista saavuttaa Askel-standardi, joka kertoo että toiminta on jatkuvaa ja asiakaslähtöistä. Myös verkostojohtamiseen on laadittu rakenne, jonka käyttöönotosta päätetään vuoden 2017 aikana.

Sosiaalihuoltolain muutoksen johdosta perustettu lapsiperheiden sosiaalipalvelut aloitti toimintansa 1.1.2016. Toimintaa on kehitetty työtapoja uudistamalla. Palvelut on mukana kuntaliiton vaikuttavuusmittarin kehittämistyössä lastensuojelun avopalveluiden ja tehostetun perhetyön osalta. Tunnuslukujen mukaan toiminta on käynnistynyt hyvin sosiaalihuoltolain tavoitteiden suuntaan korjaavista palveluista kohti ennaltaehkäiseviä ja varhaisia tukimuotoja.

Kasvun tuki monialaisena palveluna on yksiköiden perustyn ohella kokeillut verkostomaisia työtapoja ja tehnyt yhteisen toiminnan mallinnuksia asiakaslähtöisesti. Perhekeskuksen pilottitoimipisteet Keltakankaalla ja Koriolla aloittivat toimintansa keväällä. Ohjaamon toiminta on vakiintunut ja laajentunut. Juurruttamissuunnittelu on aloitettu tavoitteena vakinaistaa toiminta osaksi nuorisopalveluja hankkeen päätyttyä. Hyvinvointioppimisen toimintamalli nuorisopalvelujen ja kasvun ja oppimisen tuen yhteistyönä valmistui. Isyyslain muutos toi äitiysneuvolan terveydenhoitajille uuden tehtävän isyyden tunnustamisissa.

Varhaiskasvatuksessa on toteutettu suunnitelmien mukaisesti toiminnan järjestämisen vaatimien toimitilojen lisäämistä joko kaupungin omien tilojen peruskorjauksilla ja laajennuksilla tai yksityisten palvelusetelipäiväkotien käyttöön otolla. Perhepuistotoimintaa ja avointa varhaiskasvatusta on järjestetty kattavasti kaupungin eri alueilla. Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmauudistuksen mukainen Kouvolan esi- ja perusopetussuunnitelman valmistui keväällä 2016. Päiväkotien yksikkökohtaiset esiopetussuunnitelmat laadittiin ja otettiin käyttöön toimintavuoden 2016–2017 alkaessa.

Kouvolan esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelma hyväksyttiin 17.2.2016 ja otettiin käyttöön 1.8.2016. Niistä johdetut koulukohtaiset opetussuunnitelmat hyväksyttiin lasten ja nuorten lautakunnan kesäkuun kokouksessa. Opetussuunnitelmien uudistaminen pyrkii luomaan paremmat edellytykset koulun kasvatustyölle, kaikkien oppilaiden mielekkäälle oppimiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Opetussuunnitelmien perusteiden tehtävänä on tukea esiopetuksen ja koulun kehittämistä sekä kasvuyhteisönä että entistä parempana oppimisympäristönä. Perusopetuksen tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytön strategia hyväksyttiin lautakunnassa tänä vuonna. Vuonna 2016 laadittiin myös uuden opetussuunnitelman oppimiskäsitykseen perustuva TVT-strategia. Sisäilmaongelmien takia lautakunta on päättänyt kahden koulun opetuksen siirtämisistä väistötiloihin.

Lukiokoulutusta annetaan Elimäen lukiossa, Kouvolan Yhteislyseossa, Kuusankosken lukiossa, Valkealan lukiossa sekä Kouvolan aikuislukiossa. Kouvolan Yhteislyseon muodostumiseen liittyen entisen lyseon lukion kiinteistön laajennus on käynnistynyt. Lukio-koulutuksen on aloittanut viime vuosina n. 46-47 % ikäluokasta, joka on lähellä valtakunnallista keskiarvoa. Osa ylioppilaskirjoituksista toteutettiin syksyllä 2016 sähköisesti ja vuonna 2019 kirjoitukset kokonaisuudessaan toteutetaan sähköisesti. Muutos on vaatinut ja vaatii edelleen sekä teknisen infrastruktuurin että opettajien osaamisen kehittämistä.

Vuoden 2016 keväällä toteutettiin ulkopuolisten asiantuntijoiden toimesta selvitys Kouvolan Seudun Ammattiopiston, KSAOn toiminnasta. Selvitys valmistui toukokuussa ja sen perusteella laadittiin KSAOlle säästösuunnitelma, jossa konkretisoitiin toimenpiteet käytössä olevien tilojen tiivistämiseksi ja käytön tehostamiseksi sekä henkilöstömäärän vähentämiseksi. Säästösuunnitelman tavoitteena on saada KSAOn vuosien 2013 - 2016 aikana muodostunut rakenteellinen alijäämä purettua sekä parantaa kykyä vastata valtion rahoituksen leikkauksiin. KSAO toimi vuoden 2016 loppuun taseyksikkönä. Vuoden 2016 aikana KSAOssa toteutettiin kolme henkilöstöä koskevaa YT-neuvottelua, joiden johdosta henkilöstöä vähennettiin luonnonvara-alalta, matkailu-, ravitsemis- ja talousalalta sekä kulttuuri ja kone- ja metallialalta. Toimenpiteiden vuotuinen henkilöstökustannusten säästö on noin 0,45 milj. euroa.

Riskianalyysi

Valtakunnalliset uudistukset, erityisesti sote- ja maakuntauudistus, ja niiden valmistelu työllisti henkilöstöä sekä aiheutti jo hyvinvointipalveluissa merkkejä paluusta entiseen sektoriajatteluun. Nykyinen sote- ja sivistyspalveluita prosesseina yhdistävä organisaatio puretaan ja toiminnan asiakaslähtöinen toteutus vaarantuu.

Valtion toteuttama säästöohjelma vähentää kuntien rahoitusta ja edellyttää toimintojen tehokkaampaa tuottamista. Valtuustokauden lopussa ei kyetty tekemään kaikkia tarvittavia rakenteellisia päätöksiä toimintojen kustannusten hallitsemiseksi mm. muuttuneita asiakasmääriä vastaaviksi. Muutosvaateisiin vastaaminen on näkynyt henkilöstön työssäjaksamisessa erityisesti niillä aloilla, joissa uudet säädökset ovat vaikuttaneet työn määrään.

	TP	TA	TOT.	Tot.	Poikkeama
TUNNUSLUVUT	2015	2016	31.12.2016	%	
Lapsiperheiden sosiaalipalvelut					
Tehdyt palvelutarpeen arvioinnit		400	543	135,8	143
Lapsiperheiden sosiaalityön asiakkaat		150	477	318,0	327
Perheiden määrä lapsiperhetyössä		250	249	99,6	-1
Perheiden määrä lastensuojelun perhetyössä		150	112	74,7	-38
Lastensuojeluilmoitusten määrä	1 562	1 350	1 680	124,4	330
Lastensuojelun avopalveluiden piirissä lapsia	1 262	850	1 134	133,4	284
Huostaan otettujen lasten määrä	201	200	163	81,5	-37
Jälkihuollossa asiakkaita	146	120	151	125,8	31
Perhetukikeskuksen käyttöaste	58	80	76	95,0	-4
Kasvun tuki					
Perheneuvolan asiakkuuksien määrä	986	1 200	996	83,0	-204
Kehitysneuvolaan ohjattujen määrä	50	80	61	76,3	-19
Nuorisopalvelujen toimintaan osall. määrä	87 858	80 000	70 008	87,5	-9 992
Ohjaamon asiakkuuksien määrä		150	908	605,3	758
Varhaiskasvatus					
Lasten päivähoito kk/yht, oma toiminta		26 400	28 174	106,7	1774
Lasten päivähoito kk/yht, palveluseteli		5 260	5 650	107,4	390
Lapsia kotihoidontuen piirissä	1 211	1 270	1 141	89,8	-129
Perusopetus					
Oppilasmäärä	7 782	7 800	7 700	98,7	-100
Erityisen tuen oppilasmäärä (esi-, perusop, lisäop.)	906	850	944	111,1	94
Aamu- ja iltapäivätoimintaan osall. oppilaat	457	480	459	95,6	-21
Kuljetusoppilaat (esi-, perusop, lisäop, valmistava op)	1 602	1 750	1 726	98,6	-24
Toisen asteen koulutus / lukiokoulutus					
Päivälukiot/kurssit	2 039	1 980	1 999	101,0	19
Iltalukio/kurssit	3 149	280	320	114,3	40
Lukioiden opiskelijamäärä	1 310	1 280	1 314	102,7	34

Palveluketjun talous

Lasten ja nuorten lautakunnan alaisten palvelujen toiminta järjestettiin vuonna 2016 talousarvion edellyttämällä tavalla. Talousarvion toimintakatteen toteutuma oli noin 5,2 milj. euroa alle suunnitellun (97,2 %). Toimintavuoden aikana talouden toteutumiseen vaikutti oleellisesti vuodelle 2017 annetun tiukan raamin huomioiminen lukuvuosisidonnaisessa toiminnassa jo syksystä 2016 lähtien, sekä edellisen vuoden tilinpäätöksen toteuma.

Toimintatulot jäivät alle talousarvion noin 0,2 milj. euroa, joka toteutmana 99,3 % on ollut kohtuullisen hyvin onnistunut. Suurin tulojen kertymään vaikuttanut vähenemä oli tuissa ja avustuksissa.

Toimintamenot toteutuivat lähes kaikissa toiminnoissa alle talousarvion yhteensä 5,4 milj. euroa. Henkilöstömenojen alitukseen vaikutti toiminnallisten muutosten lisäksi myös kiky-sopimuksen vaikutus lomapalkkavelan kirjautumisen kautta vuoden 2016 tulokseen. Ammatillisen koulutuksen osalta menojen ylittyminen oli edellisvuosia pienempi eikä sillä ollut vaikutusta koko palveluketjun talouteen.

Lasten ja nuorten palvelut						
1000 e	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Tot-%
Toimintatulot	35 157	0	35 157	34 924	233	99,3
Myyntitulot	26 545	0	26 545	27 197	-652	102,5
Maksutulot	4 451	0	4 451	4 121	330	92,6
Tuet ja avustukset	3 904	0	3 904	3 328	576	85,2
Muut toimintatulot	257	0	257	278	-21	108,0
Valmisteveraston muutos	0	0	0	26	-26	
Toimintamenot	-219 031	0	-219 031	-213 609	-5 422	97,5
Henkilöstömenot	-114 361	0	-114 361	-107 632	-6 729	94,1
Palvelujen ostot	-58 948	0	-58 948	-60 552	1 604	102,7
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-3 388	0	-3 388	-3 929	541	116,0
Avustukset	-9 989	0	-9 989	-10 079	91	100,9
Muut toimintamenot	-32 345	0	-32 345	-31 416	-929	97,1
Toimintakate	-183 874	0	-183 874	-178 659	-5 215	97,2
Poistot ja arvonalentumiset	-207	0	-207	-47	-160	22,6

Tavoitteiden toteutuminen

Lasten ja nuorten palvelut

strategia-päämäärä	Asiakaslähtöinen toiminta	strategia-tavoite	Asiakkaan kuuleminen				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Asiakas- tai asukasraadit ovat toiminnassa		Raadin toimintaa kehitetään palautteen perusteella sähköisten kyselyjen suuntaan. Lisäksi raatilaiset kutsutaan mm. lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman seminaareihin. Myös tiedotusta lisättiin laatimalla toimintaa esittelevä video kaupungin verkkosivuille.					
Asiakasraatien kokoontumismäärät (kpl)		nyky-arvo	1,00	tavoite-arvo	6,00	toteuma-arvo	3,00
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Palvelut tukevat yhteisöllisyyttä.		Kaikkiin palveluihin on laadittu asiakaslupaus ja niillä on käytössä yhteisöllisyyttä tukevia toimintamalleja kuten pien- ja vertaisryhmä-toimintoja tai palvelut ovat yhdessä muodostaneet monialaisia yhteisöllisyyttä tukevia työmuotoja. Suuri osa toiminnasta on mallinnettu osaksi työskentelyä (esim. nuorisopalvelut ja lapsiperheiden sos.pa.) ja ne sisältyvät vuosittaiseen suunnitteluun (esim. varhaiskasvatus ja perusopetus) tai sitä ohjataan erillisten laatukriteereiden pohjalta (esim. 2. aste).					
Asiakastytytyväisyys %		nyky-arvo	79,00	tavoite-arvo	80,00	toteuma-arvo	81,00
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Palveluita tuotetaan paikallisesti lähiverkoston avulla mm. kerhomuotoiset toiminnot.		Perhekeskusten yhteisöllinen toiminta on käynnistynyt sekä Keltakankaalla että Korialla. Toimijoina ovat sekä kolmas sektori että keskeiset kaupungin toteuttamat lapsiperheiden palvelut ml. avoin varhaiskasvatus joka toimii koko Kouvolaassa. Kouluissa on kerhotoimintaa erityisesti liikuntakerhoja, joita koordinoidaan mm. urheiluakatemia toimesta. Urheiluakatemia on myös keskeinen kumppani seuratoimintaan 2. asteen akatemiaopiskelijoille.					
Palveluiden alueellinen kattavuus		nyky-arvo	100,00	tavoite-arvo	100,00	toteuma-arvo	100,00

Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Jokaisella palvelulla on käytössä asiakkaan osallistamisen ja kuulemisen toimintamalli		Asiakaslupaukset on määritelty palvelutasolla. Osassa palveluita niiden jalkauttaminen yksiköihin jatkuu vuoden 2017 aikana. Kaikissa palveluissa on huomioitu säädöksissä ja normeissa määritellyt osallistamisen velvoitteet. Toimintaa kehitetään edelleen asiakaskokemuksen mittaamisen ja siitä saatavan palautteen käsittelyn osalta systemaattisemmaksi sekä asiakasrajapinnan toimintaan vaikuttavammaksi.					
Toteutuminen (%)		nyky-arvo	95,00	tavoite-arvo	100,00	toteuma-arvo	100,00

strategia- päämäärä	Asiakaslähtöinen toiminta	strategia- tavoite	Ennaltaehkäisyyn panostaminen				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Toimivat peruspalvelut.		Kaikissa palveluissa on tehty asiakaskyselyjä. Palautteet on summattu yhteen ja niiden tulosta on täydennetty kohdennettujen pilotti- vaiheessa olevien Surveypal ja Hyvinvointikartan kyselyjen tuloksilla.					
Asiakastytyväisyys (1-5)		nyky- arvo	3,80	tavoite- arvo	4,00	toteuma- arvo	4,06
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Lapsilla, nuorilla ja perheillä on mahdollisuus saada helposti tukea arkeen mm. tukipalveluita, neuvontaa ja ohjausta sekä uusia sähköisiä palvelumuotoja on käytössä enemmän kuin v. 2014.		Kouvolan lapsiperheille on koottu Lasten.kouvola.fi -sivusto, joka on aktiivisessa käytössä. Kouvolan Ohjaamon toimintaa kehitetään yhdessä monialaisen verkoston kanssa. Lastensuojelua ja useita muita palveluja käyttävien asiakkaiden palveluja on kehitetty monialaisessa verkostossa. Sovittu uusien toimintamallien pilotoinnista. Verkostotyötä on kehitetty vastaamaan paremmin asiakastarpeiden täyttämiseksi. Hyvinvointikartasto on käytössä. Voimaperheet- valmennusohjelmaa tarjotaan kohdennetusti 4-vuotiaiden vanhemmille neuvolasta käsin.					
Koulutustakuun toteutuminen		nyky- arvo	100,00	tavoite- arvo	100,00	toteuma- arvo	100,00
Lastensuojelun avopalveluiden asiakkaat (kpl)		nyky- arvo	1359,00	tavoite- arvo	950,00	toteuma- arvo	1 161,00
Lastensuojeluilmoitusten lkm		nyky- arvo	1411,00	tavoite- arvo	1 400,00	toteuma- arvo	1 680,00
Alle 25 v. työttömien määrä (hlö)		nyky- arvo	1073,00	tavoite- arvo	1 000,00	toteuma- arvo	962,00
Palvelutakuun toteutuminen		nyky- arvo	100,00	tavoite- arvo	100,00	toteuma- arvo	100,00
Sijoitetut lapset		nyky- arvo	204,00	tavoite- arvo	200,00	toteuma- arvo	163,00
Erityisten/vaativien palveluiden kustannus (%)		nyky- arvo	7,60	tavoite- arvo	7,10	toteuma- arvo	8,52
Varhaisten tuen palveluiden kustannus (%)		nyky- arvo	7,00	tavoite- arvo	7,50	toteuma- arvo	8,50
Peruspalveluiden kustannus (%)		nyky- arvo	85,40	tavoite- arvo	85,40	toteuma- arvo	82,98

strategia-päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia-tavoite	Optimaalinen palvelutarjonta ja -verkko				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Palvelut ja tilat reagoivat asiakasmäärien, -tarpeiden ja toimintaympäristön muutoksiin.		Toimipisteitä on ylläpidetty verkko- ja palvelupistepäätösten mukaisesti (esim. perhekeskukset, päiväkotien peruskorjaukset ja koulujen väistötilat). Kaupunginhallituksen asettaman talouden tasapainottamistyöryhmän hyväksymät suunnitelmat perusopetuksen sopeuttamiseksi eivät edenneet päätöksentekoon. KSAOn talouden tasapainottamissuunnitelma hyväksyttiin marraskuussa ja se sisältää kiinteistöjen karsimista n. -40%. Perusopetuksessa hyväksyttiin Valkealan kirkonkylän ja Sarkolan koulujen investoinnit sekä lautakunnassa tehtiin päätös Anjalan koulun rakentamisesta.					
Käytössä olevat tilat (m2)		nyky-arvo	269318,00	tavoite-arvo	255 000,00	toteuma-arvo	250 225,00

strategia-päämäärä	Elinvoimainen kaupunki	strategia-tavoite	Osaamis- ja innovaatiopääoman kehittäminen				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen. Kaikki perusopetuksen 6. lk oppilaat osallistuvat Yrityskylä-opintokonaisuuteen. Yhteiskunnan, työelämän ja yrittäjyyden oppimisympäristö.		Vuonna 2016 hyväksytty uusi opetussuunnitelma vahvistaa yrittäjyyskasvatuksen asemaa opetustyössä. YES- Kouvola on järjestänyt aktiivisesti toimintaa opettajille ja edistänyt koulujen ja työelämän yhteistyötä. Kouvola on mukana Kaakkois-Suomen yrittäjyyskasvatuksen strategian jalkauttamishankkeessa.					
Suoritetut ammatilliset perustutkinnot (kpl)		nyky-arvo	532,00	tavoite-arvo	545,00	toteuma-arvo	710,00
Toteutuminen (%)		nyky-arvo	100,00	tavoite-arvo	100,00	toteuma-arvo	92,50

strategia-päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia-tavoite	Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Henkilöstön työhyvinvointi ja työkyky paranee kaikissa työyhteisöissä, dialogisen menetelmän käyttö laajenee.		Työhyvinvointikyselyt on toteutettu ja analyysit yksikkökohtaisesti käynnistymässä keväällä 2017, joiden pohjalta toteutetaan korjaavat toimenpiteet. Työtyytyväisyys on laskenut 1,9 % vaikka työpaineet- ja stressi ovat helpottaneet, innostus työstä on parantunut ja työnantajaan sekä johtamiseen ollaan entistä tyytyväisempiä.					
Työtyytyväisyys (%)		nyky-arvo	79,40	tavoite-arvo	80,00	toteuma-arvo	77,50
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Sairauspoissaolot vähenevät.		Aino Health Management-ohjelma käytössä ja sen avulla toteutetaan systemaattisesti sairauspoissaolojen seuranta sekä reagointi raja-arvojen ylittyessä. Yhteistyössä henkilöstöhallinnon kanssa käydään läpi sairauspoissaolojen analysointi ja toteutetaan tarvittavat toimenpiteet kohdennettuina yksiköihin. Sairauspoissaolot vuonna 2016 ovat nousseet vuodesta 2015 6 % alittaen kuitenkin vuoden 2014 tason.					
Sairauspoissaolot (kpv/htv)		nyky-arvo	14,60	tavoite-arvo	15,00	toteuma-arvo	15,50

strategia-päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia-tavoite	Ympäristöystävällinen kaupunki				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Ympäristökasvatusta toteutetaan kaikissa kasvatus ja koulutuspalveluissa. Perusopetuksen 4 lk:n oppilaat osallistuvat ympäristökoulu Reginan opintokokonaisuuteen		Varhaiskasvatuksessa ympäristökasvatuksen suunnitelmat tehty 80 %. Peruskoulun 4-luokkalaisten ympäristökasvatuspäivät ovat jo osa lukuvuoden vakiintunutta toimintaa. Luonto- ja ympäristökasvatus toteutuu kaikessa opetuksessa ja koulutuksessa opetussuunnitelmissa määritellyillä tavoilla.					
Osallistujat (%)		nyky-arvo	100,00	tavoite-arvo	100,00	toteuma-arvo	90,00

strategia-päämäärä	Elinvoimainen kaupunki	strategia-tavoite	Yrittäjyyden edistäminen päätöksenteossa, johtamisessa ja elinkeinotoimen organisoinnissa				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Edistetään palvelusetelimallin/ulkoisten palveluntuottajien käyttöä		Yksityinen Pilkepäiväkotitoiminta aloittanut toimintansa 1.8.2016, Myllykosken yksityinen päiväkotitoiminta avautuu 1.8.2017, rakentaminen käynnissä.					
Palvelusetelin ja ostopalveluiden osuus palveluista (%)		nyky-arvo	16,00	tavoite-arvo	20,00	toteuma-arvo	18,00

Hyvinvointipalvelujen tukipalvelut

Vastuuhenkilö Arja Kumpu
 Sitovuustaso Lasten ja nuorten lautakunta

Palvelualueen toiminnan kuvaus

Johdon tukipalveluihin sisältyy toimialan johto, hallintopalvelut, talouspalvelut sekä tieto- ja viestintäpalvelut. Joukkoliikenteen määrärahat sisältyvät hallintopalveluihin. Tukipalvelujen käyttösuunnitelmassa toimintakate on nolla. Johdon tukipalveluiden menot jaetaan palveluketjujen kesken prosentuaalisessa suhteessa.

Palveluketjuilla menot näkyvät sisäisinä palvelujen ostoina ja johdon tukipalveluissa sisäisinä palvelujen myynteinä. Johdon tukipalvelut kuuluvat Lasten ja nuorten lautakunnan alaisuuteen.

Palveluketjun talous

Johdon tukipalvelujen talousarvio 2016 on toteutunut suunnitelman mukaisesti.

Hypa yhteiset hallintopalvelut						
1000 e	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Tot-%
Toimintatulot	6 446	0	6 446	5 770	676	89,5
Myyntitulot	5 951	0	5 951	5 255	695	88,3
Maksutulot	0	0	0	0	0	140,0
Tuet ja avustukset	495	0	495	513	-18	103,6
Muut toimintatulot	0	0	0	1	-1	
Toimintamenot	-6 446	0	-6 446	-5 770	-676	89,5
Henkilöstömenot	-3 481	0	-3 481	-3 107	-374	89,2
Palvelujen ostot	-2 632	0	-2 632	-2 322	-309	88,2
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-65	0	-65	-72	7	111,0
Avustukset	-9	0	-9	-9	0	95,4
Muut toimintamenot	-259	0	-259	-260	1	100,4
Toimintakate	0	0	0	0	0	0,0
Poistot ja arvonalentumiset	-152	0	-152	-2	-150	1,4

PALVELUKETJU

Vastuuhenkilö

Sitovuustaso

Aikuisväestön palvelut

Vesa Toikka

Aikuisväestön lautakunta, strateginen palvelutuotantosopimus

Palvelualueen toiminnan kuvaus

Aikuisväestön palveluketju tuottaa kulttuuri-, vapaa-ajan, kirjasto-, kansalaisopisto- sekä terveydenhuollon palvelut koko väestölle. Aikuisten elämänhallinnan tukemisessa tuetaan pääsääntöisesti aikuisia, jotka eri syistä tarvitsevat sosiaalipalveluita ja/tai -avustuksia. Asiakassegmentointi on suunniteltu hyvinvointia edistävään ja ylläpitävään palvelukokonaisuuteen sekä toimintakykyä palauttavaan kokonaisuuteen. Ratamo terveyspalvelut ovat suunnittelun mukaisessa aikataulussa uuden toimitilan valmistuessa 2018. Toiminta-ajatus perustuu perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalipalveluiden vahvaan integraatioon, siten että asiakaspolku on mahdollisimman saumaton.

Strategisena tavoitteena on saada aikaiseksi palvelusiirtymään ylläpitäviin palveluihin, jotka ovat kevyempiä. Asiakaan hyvinvoinnin parantaminen ja omavastuun edistäminen ovat toiminnan keskeinen tavoite. Tähän tavoitteeseen päästään asiakaslähtöisten palvelupolkujen toteuttamisella ja resurssien oikea-aikaisella sekä -tasoisella kohdentamisella. Hyvinvointia ylläpitävissä palveluissa kehitetään edelleen uusia palvelumuotoja matalan kynnyksen palveluihin sekä asiakkaan omatoimisuutta edistään.

Toimintaympäristön muutokset

Kouvolan väestö ikääntyy ja hoidontarve lisääntyy. Kymmenen suurimman kaupungin joukossa Kouvola väestö on selvästi ikääntynein. Kasvun taittamiseksi on pyritty muuttamaan palvelutarjontaa kevyemmäksi ja nopeammin reagoivaksi. Potilaan läpimenoaikoja hoitoprosessissa on pyritty saada lyhentymään aktiivisella kuntoutuksella. Valtakunnallinen trendi on edelleen vähentää laitospaikkoja, joten uusien korvaavien palveluiden kehittämistä on jatkettava. Päivystyspotilaiden ikäjakauma muuttuu koko ajan iäkkäämpään suuntaan ja oireiden syyt ovat moninaisia. Iäkkäiden potilaiden vaivojen selvittely on haastavaa ja siihen tarvitaan laajoja tutkimuksia. Myös muuttuvat hoitosuosituksot ja tutkimusmahdollisuuksien lisääntyminen vaikuttavat käytettyihin tutkimuksiin lisäten kuvantamisen sekä laboratorio-palvelujen kustannuksia.

Terveyden edistämisen toiminnassa on jatkettu painopisteen siirtämistä kuntalaisten aktivointiin ja omaehtoisen terveyden ja liikunnan edistämiseen. Yhteistyö järjestöjen, vertaisten ja yritysten kanssa on tiivistynyt ja selittää osin palveluiden hyvää tulosta sekä taloudellisesti että toiminnallisesti. Hyvinvoiva Kouvola -ohjelman koordinointi tapahtuu

terveyden edistämisen palveluissa. Palvelemme yhteisötyönpalveluissa kuntalaisia ja muitakin asiakkaita, erityisesti yhdistysyhteistyön ja AsukasAreenoiden kautta. Yhdistysten tukemisessa avustukset, sopimukset, tilapalvelut, koulutus ja yhteiset tapahtumat ovat tärkeimmät toimintatavat, joilla edistettiin järjestöjen toimintaa vuonna 2016 merkittävästi.

Pitkäaikaistyöttömyys ja muut aikuisikäisiä työelämän ulkopuolelle määrittävät asiat niihin liittyvine seurannais-ilmiöineen ohjaavat pitkälti aikuisten elämänhallinnan toimintaympäristöä sekä kustannuskehitystä. Palvelukysyntä on palveluissa ollut kasvava, joten kustannuskehitys on kumuloitunut heikon talousympäristön myötä. Pitkäaikaisyöttömyys on ollut edelleen kasvussa, joten työmarkkinatuen kuntaosuus on ollut edelleen kasvussa. Tähän rakenteelliseen ongelmaan haetaan ratkaisuja. Yhteisöllisyyden edistäminen ja aikuissosiaalipalvelujen yhteistyö on vahvistumassa, jolloin tuen tarpeessa oleville asiakkaille löydetään uusia aktivoitumismahdollisuuksia.

Syksyn tilanne Pohjois-Kymen sairaalassa oli heikko erityisesti operatiivisen toiminnan lääkäreiden saatavuudessa. Tiedot terveydenhuollon lain sisällöstä vaikuttivat oman henkilöstön hakeutumista muihin sairaaloihin. Loppu vuotta kohden tilanne parantui ostopalveluiden turvin. Tämä aiheutti sairaalan palveluostojen lisääntymistä kuntayhtymiltä viimeisellä vuosi kolmanneksella. Pienien erikoisaloiden lääkäreiden eläköitymisellä oli myös vaikutusta ostopalvelujen lisääntymiseen. Edellä kuvatulla muutoksella on ollut vaikutusta heikkenevään talouden toteumaan. Erityisesti kuntayhtymän laskutus on merkinnyt talouden heikentymiseen viimeisellä kolmanneksella. Sairaalapalveluiden henkilöstömenojen poikkeamista talousarviosta selittää merkittävin osin perusterveydenhuollon vuodeosasto-toiminnan, terveyskeskussairaalan, ylittyneet henkilöstökulut, jossa määrärahat oli varattu sulkemissuunnitelman mukaisesti vain kahdelle vuodeosastolle nykyisen kolmen sijaan.

Riskianalyysi

Viime vuoden loppujaksolla osaamisriski oli korkea. Tämän pohjalta mahdollisia potilassiirtoja on myös suunniteltu. Sairaalan vastaava lääkäri (ovo) sanoutui irti, hänen tilalle saimme anestesia ylläkäarin jatkamaa tehtävää. Henkilöstön jaksamiselle epävarmuus jatkosta on lisännyt kuormittavuutta, sen hallinta on erityisen hankalaa alati heikkojen viestien vuoksi.

Suuren tuotannollisen riskin muodostaa myös sairaalan heikko tekninen kunto. Joitakin osia on suljettuna heikon huoneilman laadun vuoksi. Leikkaussalien jäähdytysjärjestelmä on heikko, joten sen vikaantuminen aiheuttaisi tuotannon katkoksen.

Säästöpainheet edellyttää toimenpiteitä joista vuodeosastopaikkojen vähentäminen on yksi. Vähentäminen tulee tehdä hallitusti, muutoin laitoshoidon palveluiden purkaminen saattaa johtaa tilanteeseen, jossa avopalvelut eivät pysty vastaamaan kattavasti asukkaiden sairaanhoidon tarpeisiin. Laitoshoidon vähentäminen tulee olemaan vahvasti esillä lähitulevaisuuden terveydenhuollon suunnitelmissa.

TUNNUSLUVUT	TP 2015	TA 2016	TOT. 31.12.2016	Tot. %	Poikkeama
Aikuisten elämänhallinnan tukeminen					
Toimeentulotukea saaneet kotitaloudet vuoden aikana	3 914	3 700	3 835	103,6	135
Erityisryhmien palveluasumisen asiakkaat 31.12.	457	430	472	109,8	42
Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat vuoden aikana	423	500	391	78,2	-109
Kaupungin työmarkkinatuen maksuosuuden määrittävien työttömien määrä 31.12.	1 389	1 350	1 499	111,0	149
Sosiaali- ja kriisipäivystys, asiakastapaukset	3 259	3 000	3 636	121,2	636
Terveyden, yhteisöllisyyden ja kulttuurisen hyvinvoinnin edistäminen					
Terveyden, yhteisöllisyyden ja kulttuurisen hyvinvoinnin kävijämäärä yhteensä	1 216 582	1 273 600	1 145 455	89,9	-128 145
Tapahtumien määrä yhteensä	1 348	1 000	1 678	167,8	678
Kehittämistyötä ko. palvelujen kanssa tekevien yhteisöjen määrä	25	40	30	75,0	-10
RATAMO-palvelut					
Päivystys, käynnit ja puhelut (lääkäri ja hoitaja)	54 291	53 000	55 037	103,8	2 037
Terveydenhuollon vastaanotto, käynnit yhteensä	277 140	283 000	293 459	103,7	10 459
avopsykiatria	28 506	28 000	30 170	107,8	2 170
suun terveydenhuolto	76 596	80 000	76 907	96,1	-3 093
perusterveydenhuolto	114 219	125 000	134 914	107,9	9 914
poliklinikat, esh	57 819	50 000	51 468	102,9	1 468
Sairaalahoitopäivät ja hoitajakset, oma	66 211	60 000	69 133	115,2	9 133
terveyskeskussairaala	27 605	26 000	25 764	99,1	-236
erikoissairaanhoido	38 606	34 000	43 369	127,6	9 369

Palveluketjun talous

Ketjun reaaliakasvu edellisen vuoden 2015 toteumaan verrattuna on tullut 2 %. Carean alijäämien varausta voitiin purkaa 2,5 milj. euroa. Tällä oikaistiin aikuispalvelujen palveluustoja vastaavalla summalla. Ketjun talous on tällöin n. 3,8 milj. euroa yli muutetun talousarvion. Toimintakatteen toteutuman kasvu vuodesta 2015 vuoteen 2016 on 2,2 milj. euroa (0,97 %).

Aikuisten elämänhallinnan tukemisen asiakkaiden palvelutarpeisiin ei pystytty vastaamaan talousarvioon varatuin määrärahoihin. Toimeentulotuen palvelutakuu oli 99 %. Henkilöstömenot ylittivät 2016 talousarvion noin 0,3 milj. eurolla. Talousarvio ylittyi noin 1,1 milj. eurolla asiakkaiden tarpeisiin myönnettyissä palveluissa (erityisesti työ- ja päivätoiminta). Myös työmarkkinatuen kuntaosuus kasvoi edelleen 0,4 milj. euroa, vaikka työllistymistä edistävillä toimilla on ollut kasvua hillitsevä vaikutus. Tuloja ei kertynyt arvioidusti.

Vuoden 2016 toteuma Sairaalapalveluissa jäi talousarviosta selvästi. Toimintakatteen toteuma oli 102,2 %. Toimintakatteen ylitys muutettuun talousarvion nähden oli 2,0 milj. euroa. Toimintatuottoja kertyi noin 0,5 milj. euroa talousarviota enemmän. Sairaalapalveluiden menokehitystä selittää henkilöstökulujen lisäksi Carean erikoissairaanhoidon palvelujen kasvanut kysyntä sekä käyntien, hoitajaksojen ja hoitopäivien kohonneet kustannukset. Kokonaisuudessaan kasvu oli 4 milj. euroa vuoteen 2015 verrattuna. Diagnoosien ja toimenpiteiden tarkempaan kirjaukseen Careassa on kiinnitetty huomiota mikä selittänee osaltaan hintatason nousua.

Kirjastojen säästöjen toteutuminen eteni jo vuonna 2016: mm. uusien omatoimikirjastojen valmistelut aloitettiin sekä toteutettiin ja edistettiin tilojen monitoimikäyttöä. Museon taloutta rasittivat yllättäen eteen tulleet varastojen tyhjennykset jälkitöineen – lisätyövoiman palkkaamiseen ja lisätilojen vuokraamiseen ei pystytty varautumaan talousarviossa

Aikuisväestön palvelut						
1000 e	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Tot-%
Toimintatulot	23 124	0	23 124	23 492	-368	101,6
Myyntitulot	4 649	0	4 649	5 291	-642	113,8
Maksutulot	8 405	0	8 405	9 020	-614	107,3
Tuet ja avustukset	6 878	0	6 878	6 098	780	88,7
Muut toimintatulot	3 191	0	3 191	3 082	109	96,6
Toimintamenot	-245 130	-6 800	-251 930	-256 135	4 205	101,7
Henkilöstömenot	-64 165	0	-64 165	-63 917	-247	99,6
Palvelujen ostot	-123 931	-6 400	-130 331	-133 725	3 393	102,6
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-10 105	0	-10 105	-10 469	364	103,6
Avustukset	-26 451	-400	-26 851	-27 213	362	101,3
Muut toimintamenot	-20 478	0	-20 478	-20 811	332	101,6
Toimintakate	-222 006	-6 800	-228 806	-232 644	3 838	101,7
Poistot ja arvonalentumiset	-1 225	0	-1 225	-956	-269	78,0

Tavoitteiden toteutuminen

Aikuisväestön palvelut

strategia-päämäärä	Asiakaslähtöinen toiminta	strategia-tavoite	Asiakkaan kuuleminen				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Kuntalaisten palvelutarjonnan parantaminen yhdessä yhteisöjen kanssa		AsukasAreenat jatkavat toimintaansa ja ovat vakiintuneet osaksi kuntalaisten osallistumismuotoa. Liikuntaryhmiä toteutetaan yhteistyössä yhdistysten kanssa. Osallistuja määrät ovat kasvaneet yli tavoitteen					
Tapahtumiin osallistuvien määrä (hlö)		nyky-arvo	1950,00	tavoite-arvo	4 000,00	toteuma-arvo	6 208,00
strategia-päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia-tavoite	Energiatehokas ja uusiutuviin energialähteisiin tukeutuva kaupunki				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Tilojen vähentäminen ja uusiminen		Tilajärjestelyt eivät ole edenneet sillä esitettyjä toiminnan keskittämisiä ei ole saatu maaliin päätöksenteossa.					
Energiakulutus vähenee , %		nyky-arvo		tavoite-arvo	5,00	toteuma-arvo	
strategia-päämäärä	Asiakaslähtöinen toiminta	strategia-tavoite	Ennaltaehkäisyyn panostaminen				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Asiakasohjauksen parantaminen, asiakas saa oikea-aikaisen ja laatuisen palvelun. Resurssien tarkoituksenmukainen käyttö.		Asiakasohjauksen parantaminen hoivapalveluissa on edennyt. Epävakaa tilanne lähinnä lääkäriresurssin osalta on heikentänyt toteumaa.					
Peruspalveluiden kustannus (%)		nyky-arvo	25,00	tavoite-arvo	25,50	toteuma-arvo	24,10
Erityisten/vaativien palveluiden kustannus (%)		nyky-arvo	75,00	tavoite-arvo	74,50	toteuma-arvo	75,90

strategia- päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia- tavoite	Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Henkilöstön työhyvinvointia parannetaan lisäämällä työyhteisön osallisuutta toiminnan arviointiin ja suunnitteluun		Kehityskeskustelujen toteuma on parantunut, joskin edelleen kehitettävää. Sairaspoissaolot lisääntyivät 2016. Soten tuoma epävarmuus näkyi myös poissaoloja lisäävänä tekijänä. Jouduimme käymään henkilöstön kanssa YT-menettelyn mukaisia neuvotteluita. Aino Health Care Management on parantanut poissaoloihin puuttumista ja avun saamista.					
Kehityskeskustelujen kattavuus (%)		nyky- arvo	80,00	tavoite- arvo	100,00	toteuma- arvo	95,00
Sairauspoissaolot (kpv/htv)		nyky- arvo	18,40	tavoite- arvo		toteuma- arvo	21,00

strategia- päämäärä	Elinvoimainen kaupunki	strategia- tavoite	Yrittäjyyden edistäminen päätöksenteossa, johtamisessa ja elinkeinotoimen organisoinnissa				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Palvelusetelitoiminnan edistäminen terveydenhuollossa		Kuntoutuksen palveluseteli on otettu käyttöön. Palveluntuottajia on saatu järjestelmään, 5,00 % tavoite ei ole toteutunut.					
Palvelusetelien määrä tuotetuista palveluista (%)		nyky- arvo	,00	tavoite- arvo	5,00	toteuma- arvo	0,00

PALVELUKETJU

Vastuuhenkilö
Sitovuustaso

Ikääntyneiden palvelut

Tuula Jaakkola
Ikäihmisten lautakunta, strateginen palvelutuotantosopimus

Palvelualueen toiminnan kuvaus

Ikääntyneiden palveluihin sisältyvät varhaiset palvelut, kotihoitoa tukevat palvelut, kotihoito ja kotihoidon tukipalvelut sekä hoiva-asuminen (oma ja osto tuotanto). Toiminnan tavoitteena on vastata asiakkaan palvelutarpeeseen asiakaslähtöisesti ja oikea-aikaisesti. Tavoitteena on siirtää palveluiden painopistettä edistäviin ja palvelutarvetta ennakoiviin palveluihin. Asiakkaan osallisuutta sekä itsenäistä toimintakykyä ja kotona asumista tuetaan. Keskeistä on kotona asumista tukevien palveluiden kehittäminen vastaamaan asiakastarvetta. Toimivan asiakasohjauksen merkitys on erittäin tärkeää.

Ikääntyneiden palveluiden toteutuksen perustana on osaava ja ammattitaitoinen henkilöstö sekä ajantasainen palveluiden kustannusten seuranta ja kokonaistaloudellisesti kestävien toimintamallien kehittäminen. Ikääntyneiden palveluissa korostuu palvelujen ja palveluketjujen välillä tehtävä yhteistyö. Myös järjestöjen ja kolmannen sektorin kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää. Toimiva yhteistyö on tärkeää, jotta asiakastarpeeseen voidaan vastata tarkoituksenmukaisesti. Terveystuella ja terveydenhuollon kanssa tehtävässä yhteistyössä korostuu asiakas siirtymä terveydenhuollosta ikääntyneiden palveluihin, palveluketjun sujuvuus. Toimintamallien ja palveluiden kehittämisessä huomioidaan vanhuspäätöslain (980/2012), STM:n (2013/11) laatusuosituksen sekä sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaiset velvoitteet ja sisällön määrittelyt.

Vanhuspäätöslain mukaiset odotusajat (palvelutarpeen arviointi, omaishoito, kotihoito, ympärivuorokautinen asuminen) on raportoitu kuukausi- ja osavuositarkastuksissa ikäihmisten lautakunnalle. Odotusajat on myös nähtävillä kaupungin nettisivuilla, jonne ne päivitetään osavuositarkastuksen yhteydessä.

Toimintaympäristön muutokset

Ikääntyneiden palveluissa Askel -hankkeen mukaisten toimintamallien valmistelusta ovat vastanneet asiakkuuspäälliköt. Toisen asiakkuuspäällikön siirtyessä palveluketjun johtajan virkaan, on ketjussa 1.5.2016 alkaen toiminut vain yksi asiakkuuspäällikkö, jonka vastuulla on ollut mm. Askel -hankkeen mukaisten asioiden koordinointi. Tehtävien uudelleen järjestelyssä ikääntyneiden palvelujen kehittämisvastaaville siirtyi 1.5.2016 lukien yksityisten palveluntuottajien valvontaan ja palveluntuottajien hyväksyntään liittyvä valmistelu.

Askel-hanke projektina päättyi kesäkuun lopussa, mutta hankkeen mukainen toiminnan ja palveluiden kehittäminen jatkuivat. Hankkeessa korostui asiakkaan osallisuus palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä sekä asiakaslähtöisyyden vahvistaminen mm. asiakaslupauksen kautta. Kukin palvelu määritteli omat konkreettiset asiakaslupauksensa hyvinvointipalvelujen asiakaslupauksen pohjalta. Asiakkaita ja heidän omaisiaan kuultiin asiakas- ja omaisraadeissa, omaistenilloissa sekä palvelujen arviointi- ja infotilaisuuksissa. Askel-projektin kehittämishankkeena käynnistettyyn IkäJelppi -asiakaspalvelunumeroon tuli vuoden 2016 aikana yhteensä 1 235 yhteydenottoa. Palvelun vakiintuminen on selkeyttänyt asiakasohjauksen toimintaa. Toisena kehittämishankkeena ollut hoiva-asumisen vastuuhoitajamalli saatiin vahvasti juurtumaan vuoden 2016 aikana. Askel-hankkeessa jatkettiin myös asiakassegmentoinnin ja Askel-standardin työstämistä. Segmentoinnissa tarkempaan selvittelyyn otettiin paljon sosiaali- ja terveyspalveluita käyttävät asiakkaat. Ikääntyneiden palvelut jatkoivat yhdessä aikuisväestön palvelujen kanssa yhteistyötä puuttuvien palveluiden ja uudistettavien toimintamallien kehittämiseksi. Askel-standardia kehitettiin pilotoimalla jatkuvan parantamisen mallia Sippolakodissa sekä Kuusankosken ja Myllykosken päiväkeskuksissa SurveyPal-arviointityökalua hyödyntämällä. Askel-standardin sisältö, jatkuvan parantamisen mallin kriteerit sekä suunnitelma mallin käyttöönotosta saatiin hyvinvointipalvelujen asiakkuuspäälliköiden johdolla valmiiksi vuoden 2016 lopulla.

Varhaisissa palveluissa aloitti uusi palveluohjaaja lokakuun alussa. Uuden palveluohjaajan toimi kohdentuu mielenterveys- ja päihdeasiakkuuksiin. Ko. palveluohjaajan vetämä hyvinvointi- ja toimintapäivien ensimmäinen ryhmä käynnistyi loppuvuodesta Valkealassa. Toiminta toteutetaan toiminnallisina määräaikaaisina ryhminä ja jatkossa on tarkoitus toteuttaa ryhmiä eri puolella kaupunkia asiakastarpeen mukaan. Muistikoordinaattorien asiakkaiden tilanteet ovat muuttuneet haasteellisimmiksi ja yksittäiset asiakkuudet vaativat entistä enemmän ja intensiivisempää muistikoordinaattorin työpanosta. Tämä näkyy asiakasmäärän hienoisena laskuna edelliseen vuoteen verrattuna.

Toisaalta muistikoordinaattorien intensiivisellä asiakaskohtaisella työllä voidaan vaikuttaa myöhentävästi asiakkaan ympärivuorokautiseen hoitoon siirtymisessä. Kuljetusten yhdistely sosiaalihuoltolain mukaisten ja vammaispalvelulain mukaisten kuljetuspalveluiden sekä Kelan kuljetusten osalta käynnistyi 1.8.2016. Varhaisia palveluita koskeva sosiaalihuoltolain mukaisen kuljetuspalvelun osalta asiakaskohtaista valmistelua tehtiin kesän aikana eikä siirtymisessä uuteen toimintamalliin tullut ongelmia.

Varhaisissa palveluissa on jatkettu tiivistä yhteistyötä järjestöjen kanssa. Yhteistyö on toiminut hyvin hyvinvointiasemilla sekä erilaisissa teemapäivien ja – viikkojen toteutuksessa. Vuonna 2016 käynnistyi uusi hyvinvointiasema Elimäellä ja Myllykosken hyvinvointiaseman toiminta muuttui suunnitellusti Myllykosken kirjaston tiloihin. Hyvinvointiasemia oli vuoden lopussa yhteensä 6. Varhaiset palvelut oli mukana Paletti II-työtä nuorille ja hyvinvointia ikääntyneille kulttuurista hankkeessa. Hankkeen kulttuurista hyvinvointityötä haluttiin juurruttaa osaksi kulttuuritoimen ja ikääntyneiden palveluiden yhteistyötä ja ehkäisevää vanhustyötä, joten varhaiset palvelut osallistuvat vuonna 2016 alkaneeseen Kulttuuriseen seniori- ja vanhustyön kansalliseen verkostohankkeeseen.

Kotihoitoa tukevissa palveluissa kotiutustiimin 24/7 toimintaa jatkettiin. Tällä pyrittiin osaltaan vahvistamaan palveluketjun sujuvuuteen. Kotiutustiimin asiakaskäyntien kasvu (+700) edelliseen vuoteen verrattuna tukee ympärivuorokautisen toiminnan tarpeellisuutta. Omaishoidossa omaishoitajien määrä oli lähes sama kuin edellisenä vuotena. Uusien omaishoitajien infotilaisuudet toteutuivat onnistuneesti kaksi kertaa vuoden aikana. Omaishoidon tuen hakemusten käsittelyaikaa saatiin lyhennettyä. Keskimääräinen käsittelyaika vuonna 2016 oli 6 viikkoa. Omaishoitajien jaksamista tukevia toimintamalleja vahvistettiin esim. vesiliikuntaryhmät, iltapäiväkahvihetket. Perhehoidon käyttö omaishoidon lakisääteisen vapaan aikaisena hoitomuotona lisääntyi. Koulutettuja perhehoitajia Kouvolan alueella vuonna 2016 oli 28. Kotiutusyksiköiden toiminnan tehostaminen näkyi asiakasmäärän kasvuna, mutta toisaalta pitkäaikaispaikan jonottajien runsas määrä vaikutti asiakasvirran sujuvuuteen. Kaunisnurmen palvelukeskuksen sisäilmaongelmat näkyivät kotiutustiimin ja kotiutusyksikkö Apilan henkilöstön sairauspoissaoloissa. Kotiutustiimi siirtyi väistötiloihin Marjonien terveysasemalle. Apilan kotiutusyksikölle ei vielä ole väistötiloja löytynyt. Sisäilmaongelman tiimoilta on tehty tiivistä yhteistyötä tilaliikelaitoksen vastaavien kanssa. Tilaliikelaitos teetti Kaunisnurmen palvelukeskuksessa laajan sisäilmaselvityksen loppuvuodesta. Selvityksen tulokset on käytettävissä vuoden 2017 alkupuolella. Sisäilmaongelmista aiheutuneista sairauspoissaoloista huolimatta kotihoitoa tukevissa palveluissa henkilöstön sairauspoissaolot vähenivät.

Kotihoidossa otettiin vuoden 2016 alussa käyttöön säännöllisen kotihoidon palveluseteli. Ko. palvelusetelin ovat valinneet lähinnä 1-2 kertaa viikossa apua tarvitsevat asiakkaat. Säännöllisen kotihoidon palvelusetelin osalta haasteena oli palveluntuottajien rekrytointi. Kotihoidon palvelujen piiriin pääsi jonottamatta. Kotihoidon tilapäisten asiakkaiden määrä pysyi edelleen korkeana. Säännöllisen kotihoidon asiakasmäärä ei olennaisesti lisääntynyt, mutta asiakkaille annettu palvelunmäärä (käynnit ja tunnit) lisääntyi. Kotihoidon asiakkaista 74 % oli RAI-toimintakykymittarin Maple luokissa 3-5 eli heidän hoidon tarpeensa oli kohtalainen, suuri tai erittäin suuri. Kotihoidossa käytössä olevan toiminnanohjausjärjestelmän käytön juurruttamista jatkettiin. Hoitohenkilöstön välitön asiakastyöaika oli 47 %. Kotihoito sai poikkeuslupapäätöksen (7.11.2016 Dnro LSAV539/04.02/2016) jaksotyöajan toteuttamisesta ajalla 26.12.2016 – 31.1.2018. Palvelu- ja hoitoketjujen sujuvuuden tehostamiseen liittyen kotihoidossa aloitti maaliskuussa pilottina Tehostetun kotiutuksen tiimi. Tehostetun kotiutuksen tavoitteena on tukea tehostetusti pitkään sairaalassa tai muussa ympärivuorokautisessa hoitoyksikössä olleiden asiakkaiden kotiutumista. Kotihoito osallistui Valkealakodin alueella toteutettavaan kuntakokeiluun. Kokeilussa mm. yhdistettiin palveluasumisen yksikkö kotihoidon tiimiin. Kokeilu oli haasteellinen, mutta sen myötä saatiin paljon arvokasta tietoa tulevaa toiminnan kehittämistä varten.

Hoiva-asumisessa lyhytaikaishoitoa keskitettiin vuoden 2016 aikana Kotiharjun palvelukeskukseen, jossa palvelu muutettiin tehostetuksi palveluasumiseksi. Eri tarpeista (esim. omaishoidon tukeminen, kriisitilanne) johtuvan lyhytaikaishoidon järjestämisestä vastaavat kaksi palveluohjaajaa. Hoiva-asumisessa on Askel-hankkeen myötä otettu käyttöön vastuuhoitaja-malli sekä pilotoitu jatkuvan parantamisen mallia. RAI-toimintakyky mittari otettiin käyttöön kaikissa hoiva-asumisen yksiköissä. Tehostetun palveluasumisen uusi puitesopimuskausi alkoi 1.1.2016 ja se on voimassa vuoden 2019 loppuun. Hoito- ja palveluketjujen sujuvuuden turvaamiseksi hoiva-asumisessa ostettiin 20 tehostetun palveluasumisen lisäpaikkaa. Valkealan palvelualueen Valkealakodin laajennus ja peruskorjaus etenivät suunnitellun aikataulun mukaisesti. Elimäkeläkodin rakentaminen alkoi heinä-elokuussa 2016. Hoiva-asumisen lääkäripalvelut kilpailutettiin Aikuisväestön palveluiden (terveyspalvelut) toimesta ajalle 1.1.2016 - 31.12.2019. Palvelu hankittiin Attendo Terveyspalvelut Oy:ltä.

Henkilöstön työhyvinvointiin ja sairauspoissaolojen vähentämiseen on ikääntyneiden palveluissa kiinnitetty erityistä huomiota. Tehdyt toimenpiteet eivät vielä ole olleet täysin riittäviä, sillä henkilöstön sairauspoissaoloja oli edelleen

melko runsaasti. Sairauspoissaolojen määrä vaihteli palveluittain. Keskimäärin ikääntyneiden palveluissa sairauspoissaoloja oli 27,8 kpv/htv. Hoitohenkilöstölle on järjestetty mm. ergokortti-koulutusta. Henkilöstöyksikön ja työterveyshuollon kanssa on tehty yhteistyötä sairauspoissaolojen vähentämiseksi. Palveluissa on toteutettu mm. erilaisia tukitoimia. Aino Health Manager-ohjelma on käytössä. Sen avulla esimiehet ovat voineet seurata poissaoloja ja puuttua mahdollisiin ongelmiin jo varhaisessa vaiheessa. Henkilöstön työhyvinvoinnin kysely toteutettiin vuoden 2016 loppupuolella. Tulokset ovat esimiesten käytettävissä alkuvuodesta 2017. Ikääntyneiden palveluiden hallinnossa toteutetut henkilöstöjärjestelyt sekä tapahtuneet henkilömuutokset toivat myös osaltaan haasteita henkilöstöressurssien riittävyyteen.

Henkilöstöressurssien riittävyyteen toi haasteita myös maakunnallinen Sote-valmistelu. Valmistelutyö toteutettiin oman työn ohessa. Valmisteluun liittyvä väliraportti valmistui elokuun loppuun mennessä. Väliraportin valmisteluun liittyvä työskentely oli tiivistä lomakaudesta huolimatta. Maakunnallinen Sote-valmistelu jatkui loppuvuonna. Maakunnallisena yhteistyönä työstiin kesän aikana myös hallituksen kärkihankkeen hankehakemus. Hakehakemuksen valmistelusta vastasi Kouvola ikääntyneiden palvelujen johtava sosiaalityöntekijä. Sosiaali- ja terveysministeriö myönsi 12.10.2016 päätöksellään valtionavustuksen Kotkan kaupungille maakunnan yhteisen Kymenlaakson IkäOpastin hankkeen toteuttamiseen. Hankkeen tavoitteena on luoda keskitetty ja alueellinen asiakas- palveluohjauksen toimintamalli. Hanketyöskentely käynnistyi loppuvuodesta.

Riskianalyysi

Ikääntyneiden palvelujen keskeinen strateginen tavoite on ollut asiakaslähtöisyys ja asiakkaan palvelutarpeeseen perustuvat palvelut. Erityisesti asiakastarpeeseen perustuvaa asiakasohjausta on pyritty vahvistamaan. Asiakkaiden palvelu- ja hoitoketjun sujuvuuden tehostamiseksi ja osaltaan terveyskeskusvuodeosastopaikkojen hallitun vähentämisen turvaamiseksi ikääntyneiden palveluissa toteutettiin toimenpiteitä ja otettiin uusia toimintamalleja käyttöön. Edelleen kuitenkin haasteena oli hoitoketjun sujuvuuteen liittyen asiakastarpeeseen perustuvan asiakasohjauksen toteutuminen koko palvelu- ja hoitoketjun osalta. Jollei ketju toimi kokonaisuudessaan tavoitteiden ja sovitun mukaisesti on vaarana, esim. asiakkaiden sijoittuminen ei tarkoituksenmukaiseen hoitopaikkaan mistä puolestaan saattaa aiheutua ylimääräistä jonotusta. Kaiken kaikkiaan palvelu- ja hoitoketjun sujuvuutta pystyttiin kuitenkin tehostamaan, sillä ympärivuorokautisen hoiva-asumisen paikkaa jonottavien määrä pysyi kohtuullisena ja kotihoidon palveluiden piiri pääsi ilman jonotusta.

Kotiin annettavien palveluiden kehittämisen näkökulmasta haasteena oli myös esim. kuntoutuspalveluiden sekä lääkäripalveluiden riittävyys. Näiden osalta on terveystoimen kanssa tehty tiivistä yhteistyötä resurssien lisäämiseksi ja nykyisten resurssien tarkoituksenmukaisen kohdentumisen osalta. Kotiin annettavien palveluiden sisällön ja toimintamallien kehittämistä vastaamaan asiakkuuteen tulee myös edelleen kehittää. Ikääntyneiden palveluissa henkilöstön sairauspoissaolot olivat edelleen korkeat. Runsaat poissaolot sekä henkilöstön vaihtuvuus ja tapahtuneet muutokset aiheuttivat osaltaan haasteita palvelujen toteuttamiselle. Sisäilmaongelmat ovat myös osaltaan lisänneet henkilöstön sairauspoissaoloja. Ikääntyneiden palveluissa on tehty tiivistä yhteistyötä henkilöstöhallinnon ja työterveyshuollon kanssa toimivuuden aikana sairauspoissaolojen vähentämiseksi. On mm. sovittu tukitoimenpiteistä (työkokeilu, osa-aikaisuus, työnkierto ym.). Näiden ansioista on joissain palveluissa saatu sairauspoissaoloja vähenemään. Henkilöstön sairauspoissaolojen vähentämiseksi tähtääviä toimenpiteitä tulee kuitenkin edelleen vahvistaa.

Omaishoidon tuen osalta asiakkuuksien määrässä ei tapahtunut oleellista muutosta edelliseen vuoteen verrattuna. Uusien hakemusten käsittelyaikaa kyettiin lyhentämään. Haasteita henkilöstöressurssien riittävyydelle toi 1.7.2016 voimaan tullut uusi omaishoitolaki, joka velvoittaa päivittämään kaikki palvelusuunnitelmat vastaamaan uutta lakia. Myös seurantakäytien toteuttamisessa tavoitteiden mukaisesti oli suuria haasteita.

Asiakkaiden lisääntynyt palveluntarve sekä tilanteiden haasteellisuus ja moniongelmaisuus toivat myös henkilöstön osaamiselle ja riittävyydelle haasteita. Henkilöstön asiakastarpeet huomioivasta täydennyskoulutuksesta tulee huolehtia, henkilöstön jaksamista tukea ja varmistaa, että henkilöstön työ kohdentuu tarkoituksenmukaisesti. Esim. kotihoidossa toiminnanohjausjärjestelmän käytön juurruttaminen korostuu. Haasteena oli ajoittain myös osaavien ja vanhustyöhön sitoutuneiden sijaisten rekrytointi. Vakituinen varahenkilöstötoiminta malli on osoittautunut erittäin hyväksi niin henkilöstön työhyvinvoinnin vahvistamisen kuin taloudenkin näkökulmasta. Vakituista varahenkilöstöä olisikin tarkoituksenmukaista lisätä. Kotihoidon saama poikkeuslupa jaksotyöaikaan siirtymisestä, vahvistaa osaltaan hoitohenkilöstön jaksamista.

Tunnusluvut

	TP	TA	TOT.	Tot.	Poikkeama
TUNNUSLUVUT	2015	2016	31.12.2016	%	
Kotona asuvat % / 75 vuotta täyttäneet	88,3	91,5	90,7	99,1	-0,8
Säännöllisen kotihoidon asiakkaat *)	2 534	2 634	1 075	40,8	-1 559
Säännöllisen kotihoidon peittävyys % / 75 vuotta täyttäneet	14,1	13,5	8,5	63,0	-5,0
Kotihoidon odotusaika (keskiarvo/pvä)	1	0	0		0
Hoiva-asumisen asiakkaat	1 195	1 165		0,0	-1 165
Ympäri vuorokautisen hoivan peittävyys % / 75 vuotta täyttäneistä -		9,4	9,3	98,9	-0,1
Hoiva-asumisen odotusaika (keskiarvo/pv)	46	50	35	70,0	-15
Omaishoidon tuen hakemusten käsittelyajat (keskiarvo/vko)	8	7	6	90,0	-1
Palvelutarpeen arvioinnin toteutuminen %	100	100	100	100,0	0

*) laskentatavan muutos

Palveluketjun talous

Ikääntyneiden palvelujen toimintatulon toteuma on vuoden 2016 osalta arvioitua pienempi (99,4 %). Hoitopäivämaksut (90,7 %) ja tukipalvelumaksut (90,0 %) ovat toteutuneet arvioitua pienempänä. Kotihoitomaksut (110,9 %) ja asumispalvelumaksut (100,6 %) ovat puolestaan toteutuneet hieman yli suunnitellun. Toimintatuottoihin on kirjattu myös sotaveteraanien kotipalveluiden järjestämiseen tarkoitettu kuntaosuus yhteensä 0,3 milj. euroa.

Toimintamenojen toteuma on 99,0 %. Henkilöstömenojen toteuma on 98,7 % ja palvelujen oston toteuma 100,6 %. Vuoden 2016 toimintakate on 99,0 %. Ikääntyneiden palvelut alittaa suunnitellun talousarvion 0,8 milj. euroa. Hoiva-asumisen palveluseteliostot toteutuvat arvioitua alhaisempana ja lisäksi henkilöstömenojen toteuma on ollut arvioitua alhaisempi.

Ikääntyneiden palvelut						
1000 e	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Tot-%
Toimintatulot	17 596	0	17 596	17 489	107	99,4
Myyntitulot	1 146	0	1 146	1 320	-173	115,1
Maksutulot	14 032	0	14 032	13 656	376	97,3
Tuet ja avustukset	132	0	132	291	-159	220,5
Muut toimintatulot	2 286	0	2 286	2 222	63	97,2
Toimintamenot	-93 247	0	-93 247	-92 360	-887	99,0
Henkilöstömenot	-49 331	0	-49 331	-48 696	-635	98,7
Palvelujen ostot	-27 841	0	-27 841	-28 021	180	100,6
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 701	0	-1 701	-1 650	-51	97,0
Avustukset	-8 305	0	-8 305	-7 898	-406	95,1
Muut toimintamenot	-6 069	0	-6 069	-6 095	26	100,4
Toimintakate	-75 650	0	-75 650	-74 871	-779	99,0
Poistot ja arvonalentumiset	-237	0	-237	-317	80	133,8

Tavoitteiden toteutuminen
Ikääntyneiden palvelut

strategia- päämäärä	Asiakaslähtöinen toiminta	strategia- tavoite	Asiakkaan kuuleminen			
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio				
Toiminta on asiakaslähtöistä, asiakkaat osallistuvat toiminnan arviointiin ja kehittämiseen.		Asiakaslähtöistä toimintaa on vahvistettu järjestämällä erilaisia tilaisuuksia asiakkaiden ja heidän omaisten osallisuuden vahvistamiseksi. Palveluissa on toteutettu mm. asukaskokouksia, asiakasraateja, omaisteniltoja. Toteutustavat vaihtelevat palveluittain (esim. hoiva-asumisen yksiköissä asukaskokoukset n. 1xkk), mikä vaikuttaa tilaisuuksien määriin.				
Omaistenillat (kpl)	nyky- arvo	45,00	tavoite- arvo	34,00	toteuma- arvo	35,00
Asiakasraatien kokoontumismäärät (kpl)	nyky- arvo	11,00	tavoite- arvo	13,00	toteuma- arvo	139,00
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio				
Asiakaspalaute huomioidaan toiminnassa		Asiakaskysely toteutettiin loppuvuodesta 2016 kotihoidossa, kotihoitoa tukevissa palveluissa, hoiva-asumisessa sekä varhaisen tuen palveluissa sosiaalihuoltolain mukaisen kuljetuspalvelun ja palvelutarpeen arvioinnin asiakkaille.				
Asiakastyytyväisyys (1-5)	nyky- arvo	3,24	tavoite- arvo	3,50	toteuma- arvo	4,29

strategia- päämäärä	Asiakaslähtöinen toiminta	strategia- tavoite	Ennaltaehkäisyyn panostaminen				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Ikääntyneiden kotona asumista tukevien palveluiden vahvistaminen		Kotona asumista tukevia palveluita on vahvistettu mm. uusien toimintamallien (Tehostetun kotiutuksen-tiimi, kotiutustiimi 24/7) käyttöönotolla.					
Palveluiden painopisteen muutos (%)		nyky- arvo	39,20	tavoite- arvo	50,00	toteuma- arvo	44,04
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Palveluiden toteutus perustuu asiakkaan ajantasaiseen palvelutarpeen tunnistamiseen. Hoito- ja palvelutakuut toteutuvat määräajassa.		Hoito- ja palvelutakuut ovat toteutuneet pääsääntöisesti määräajassa.					
Hoito- ja palvelutakuiden toteutuminen (%)		nyky- arvo	85,00	tavoite- arvo	100,00	toteuma- arvo	100,00
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Kokonaisvaltainen asiakkuuden arviointi toteutuu ja odotusajat palveluihin lyhenevät.		Kokonaisvaltaista asiakkuuden arviointia on vahvistettu ja palveluketjujen sujuvuutta on pyritty tehostamaan mm. uusien toimintamallien avulla.					
Hoiva-asumisen odotusaika (pvää)		nyky- arvo	52,00	tavoite- arvo	50,00	toteuma- arvo	35,00
Kotihoidon odotusaika (pvää)		nyky- arvo	,00	tavoite- arvo	0,00	toteuma- arvo	0,00
Omaishoidon odotusaika (vkoa)		nyky- arvo	6,50	tavoite- arvo	7,00	toteuma- arvo	6,00

strategia-päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia-tavoite	Optimaalinen palvelutarjonta ja -verkko				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Palveluiden toteutus perustuu ajantasaiseen palvelutarpeen arviointiin.		RAI-toimintakykymittari on käytössä kotihoidossa ja hoiva-asumisen. Henkilöstön RAI-arviointiosaamista on pyritty vahvistamaan. Osaamista tulee edelleen vahvistaa.					
Rai-arvioinnin toteutumisaste (%)		nyky-arvo	85,00	tavoite-arvo	100,00	toteuma-arvo	77,30

strategia-päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia-tavoite	Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Henkilöstön työhyvinvointi paranee, vahvistetaan työyhteisöjen osallisuutta ja dialogisten toimintamallien käyttöä sekä henkilöstön osallisuutta toiminnan arviointiin ja kehittämiseen.		Henkilöstön työhyvinvointia on pyritty parantamaan mm. sairauspoissaolojen vähentämiseen tähtäävillä toimenpiteillä yhteistyössä henkilöstöyksikön ja työterveydenhuollon kanssa. Aino Helth Manager-järjestelmän avulla esimiehet saavat tietoa pitkittyneistä ja toistuvista poissaoloista. Työhyvinvointikeskustelut toteutuu ohjeen mukaisesti. Sairauspoissaolojen toteuma-arvo on kpv/htv.					
Sairauspoissaolot (kpv/hlö)		nyky-arvo	23,60	tavoite-arvo	19,00	toteuma-arvo	27,80

strategia-päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia-tavoite	Vastuullinen ja osallistava johtaminen				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Esimiesten sitouttaminen vastuulliseen johtamiseen, resurssien tarkoituksen mukainen käyttö. Johtamisen arviointi- ja vaikuttavuusosaamista vahvistetaan.		Esimiesten sitoutumista vastuulliseen johtamiseen, resurssien tarkoituksen mukaista käyttöä sekä arviointiosaamista on pyritty vahvistamaan erilaisten toimintamallien avulla (seurantaohjelma, vakituinen varahenkilötoimintamalli) Esimiesosaamista tulee kuitenkin edelleen vahvistaa.					
Toimintamallit käytössä (kpl/v)		nyky-arvo	,00	tavoite-arvo	1,00	toteuma-arvo	2,00

2.2.2 Kohderahoitteiset tehtävät

2.2.2.1 Taseyksiköt

Kouvolan seudun ammattiopisto

Vastuuhenkilö

Rehtori Timo Olli

Toiminnan kuvaus

Kouvolan seudun ammattiopisto on monialainen ammatillinen oppilaitos, jonka perustehtävänä on toteuttaa ammatillista perus- ja lisäkoulutusta, oppisopimuskoulutusta sekä maksullisen palvelutoiminnan koulutusta Kouvolan seudulla. Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on kohottaa väestön ammatillista osaamista, kehittää työelämää, vastata työelämän osaamistarpeisiin Kouvolan seudulla ja valtakunnallisesti sekä edistää työllisyyttä. Kouvolan seudulla tehtyihin työelämän rakennemuutoksiin liittyen KSAO:ssa luodaan valmiudet joustaviin uudelleen koulutuksen polkuihin.

Ammatillista koulutusta järjestetään Kouvolan seudun ammattiopistossa (KSAO) kahdeksalla (8) koulutusallalla. Koulutuksen painopiste on edelleen siirtynyt nuorten ikäluokkien vähenemisen myötä aikuiskoulutukseen. Osaamistarpeiden määrällistä ja laadullista ennakkointia pyritään kehittämään yhdessä yhteistyötahojen kanssa. Uusia

ammattillisia koulutusohjelmia aloitetaan seudullisen työvoiman kysynnän tarpeen mukaisesti joustavin järjestelyin, etenkin aikuiskoulutuksessa.

Toimintaympäristön muutokset

KSAO luonnonvara-alan toimipisteen osalta on tehty konkreettinen suunnitelma, jolla toimipisteen käytössä olevia tiloja vähennettiin noin 6 200 m²:llä, tämä vähentää tiloista maksettavan vuokran määrää noin 0,6 milj. eurolla vuodessa. Toimipisteen käyttöön jää vielä noin 3 900m² tiloja, joista vuokra on noin 0,3 milj. Vuoden 2016 alussa luovuttiin Tekniikka ja palvelut, Kuusankoski toimipisteestä, jonka vuokrasäästö noin 1 milj. euroa vuodessa sekä Utinkatu 85 asuntolasta, jonka vuokrasäästö vuodessa on noin 0,03 milj. euroa vuodessa. Utinkatu 44 - 48 siipi 4 saneeraus valmistui niin, että uusissa tiloissa toiminta alkoi vuoden 2016 alussa. Uudistetuissa tiloissa toimii kauneudenhoitoala (uusi ala), hiusala sekä prosessiteollisuus- ja laboratorioala.

Vuoden 2016 aikana tehtiin KSAOn säästösuunnitelman päivitys, jossa tehtiin suunnitelma käytössä olevien tilojen tiivistämiseksi ja käytön tehostamiseksi sekä henkilöstömäärän vähentämiseksi. Suunnitelmaan vaikuttaa opetus- ja kulttuuriministeriön tekemät leikkaukset yksikköhinnan mukaiseen rahoitukseen. Vuoden 2016 osalta rahoitusleikkaus oli 3 %. Vuoden 2017 rahoituksen leikkaus on 12,44 %.

YT neuvottelujen tuloksena luonnonvara-alan toimipisteen opetushenkilöstöstä irtisanottiin sekä kesällä 2016 käydyt YT neuvottelut, jotka koskivat matkailu, ravitsemis- ja talousalan, kulttuurialan ja kone- ja metallialan opetushenkilöstöä irtisanottiin henkilöstöä. Näiden vuotuinen henkilöstömenojen säästö on noin 0,5 milj. euroa.

Edellä mainittujen irtisanomisten vaikutukset näkyvät vasta vuoden 2017 taloudessa. Uuden henkilöstön rekrytoinnissa on noudatettu tämän vuoden osalta erittäin kriittistä linjaa ja kaikki uudet tai määräaikaisten työsuhteet käsitellään ennen sopimuksen tekoa yhdessä oppilaitoksen johdon kanssa. Aikuiskoulutuksen laadittiin tilojen käyttösuunnitelma, jossa luovuttiin Viitakummun toimipisteestä. Syksyllä 2016 käynnistettiin koko KSAOa koskevat YT neuvottelut, jossa oli tavoitteena saavuttaa noin 2,5 miljoonan säästöt. Tuleva tilanne edellyttää myös talouden näkökulmasta reformin mukaista organisointia, jonka valmistelu on aloitettu.

Syksyn 2016 aikana suunniteltiin ja osittain toteutettiin nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen toteuttaminen samoilla toimintaperiaatteilla tulevan ammatillisen koulutuksen reformin mukaisesti. Reformin mukaiseen toimintatapaan liittyen on perustettu reformityöpajat ja asian osalta tehdään tiivistä verkostoyhteistyötä Sampon ja Ekamin kanssa.

Rahoitusleikkausten johdosta vuoden 2017 perustutkintokoulutuksen aloituspaikkasuunnitelmassa vähennetään noin 300 opiskelijapaikkaa, muun muassa lakkauttamalla kannattamattomia tutkintoja.

Riskianalyysi

Arvio toiminnan laajuuteen ja rakenteeseen nähden tasapuolisesti ja kattavasti merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista.

Strategiavalinta	Tavoite	Merkittävä riski	Arvio
Asiakkaan kuuleminen	Työelämäyhteyksien parantaminen alakohtaisten työelämätapoamisten avulla. Kouluttajajäsenen ja tarvittaessa myös työelämän edustajien nimeäminen alakohtaisiin jaoksiin. Koulutusten kehittäminen vastaamaan entistä paremmin tunnistettuja asiakastarpeita. Tarjousprosessin kehittäminen. (Aikuiskoulutus)	Työelämän edustajat eivät osallistu järjestettyihin tapaamisiin. Tilaisuudet eivät johda toimenpiteisiin.	Riski ei toteutunut.
Asiakkaan kuuleminen	Wilman (opiskelijahallintaohjelma Primus) kehittäminen tukemaan eHOPS- (sähköinen henkilökohtainen optussuunnitelma) ja eHEKSU (sähköinen henkilökohtainen suunnitelma) -prosessien käyttöönottoa. Henkilöstön koulutus uuteen toimintamalliin.	Uusien toimintamallien kehittäminen viivästyy. Uusien toimintamallien käytöstä ei anneta selkeää määräystä. Uusien toimintamallien jalkautus ei onnistu, jolloin henkilöstö ei osaa toimia uusien toimintatapojen mukaisesti.	Uusien toimintatapojen käyttöönoton kannalta riski on toteutunut jossain määrin, sillä kaikki eivät vielä toimi uusien toimintatapojen mukaisesti.
Ennaltaehkäisyyn panostaminen	Toimenkuvien päivitys. Keskeyttämisen syiden tutkiminen ja mahdollisten toimenpiteiden suunnittelu.	Toimenkuvien päivitys ei tue ennaltaehkäisyä / toiminta ei muutu päivityksen myötä. Tutkimus ei tuota tietoa toiminnan kehittämiseksi.	Riski ei toteutunut.

	TP 2015	TA 2016	TOT. 31.12.2016	Tot. %	Poikkeama
TUNNUSLUVUT					
Ammatillinen koulutus oppilasmäärä	2 293	2 330	2 274	97,6	-56
Ammatillinen lisäkoulutus työvuosi	55,4	61,5	57,2	93,0	-4,3
Voimassa olevat oppisopimukset	423	460	443	96,3	-17

Talous

Kouvolan seudun ammattiopiston taloudellinen tulos vuodelta 2016 on noin 0,5 miljoonaa euroa alijäämäinen. Toimintatuotot olivat noin 25,7 milj. euroa ja toimintamenot noin 26,1 milj. euroa. Alijäämäisestä tuloksesta huolimatta KSAO:n tulos on kääntynyt positiiviseen suuntaan verrattuna edellisiin vuosiin (alijäämät olivat tilinpäätöksissä vuonna 2015 1,7 milj. euroa ja vuonna 2014 2,5 milj. euroa).

Vuoden 2016 aikana on toteutettu vuonna 2014 tehtyä säästöohjelmaa ja kustannussäästöjä on tehty koko toiminnassa. Vuoden 2016 aikana on tehty säästösuunnitelma, jonka taloudelliset vaikutukset eivät näy vielä vuoden 2016 tuloksessa. Vaikutukset tulevat näkyviin vuosina 2017 - 2019. Talouden osalta on tehty pitkän ajan suunnitelmaa taloudellisen tilanteen parantamisesta.

Toimintatuotot eivät toteutuneet aivan täysin talousarvion mukaisina (poikkeama 0,4 miljoonaa euroa). Asiaan on vaikuttanut se, että nuorten ammatillisen perustutkintokoulutuksen opiskelijamäärä ei toteutunut talousarvion mukaisesti. Toimintamenojen osalta toteuma on hyvin lähellä talousarviota. Toimintamenot ylittyivät hieman (n. 0,05 milj. eurolla). Menojen arviointi toteutuivat vuoden 2016 aikana hyvin. Aikaisemmin tehdyt säästötoimenpiteet näkyvät tuloksessa.

Kouvolan seudun ammattiopisto						
1000 e	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Tot-%
Toimintatulot	26 076	0	26 076	25 688	388	98,5
Myyntitulot	24 960	0	24 960	24 525	435	98,3
Maksutulot	93	0	93	71	22	76,7
Tuet ja avustukset	915	0	915	1 020	-105	111,5
Muut toimintatulot	108	0	108	71	37	65,7
Valmisteveraston muutos	0	0	0	26	-26	
Toimintamenot	-26 076	0	-26 076	-26 131	55	100,2
Henkilöstömenot	-13 829	0	-13 829	-14 579	749	105,4
Palkat ja palkkiot	-10 385	0	-10 385	-10 868	483	104,6
Henkilösivumenot	-3 444	0	-3 444	-3 711	267	107,7
Palvelujen ostot	-4 050	0	-4 050	-4 424	374	109,2
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-636	0	-636	-923	287	145,2
Avustukset	0	0	0	-1	1	
Muut toimintamenot	-7 561	0	-7 561	-6 204	-1 357	82,1
Toimintakate	0	0	0	-416	416	
Poistot ja arvonalentumiset	-185	0	-185	-458	273	

Tavoitteiden (mm. toiminnalliset, ympäristö- ja tuottavuustavoitteet) toteumat ja mittareiden arvot

strategia-päämäärä	Asiakaslähtöinen toiminta	strategia-tavoite	Asiakkaan kuuleminen				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Henkilökohtaistamisen > 4.2 toimintamallin kehittäminen. Osaamisen tunnistaminen. Osaamisen tunnustaminen. Joustavat ja yksilölliset opintopolut. Opiskelija-palautteiden tulokset (asteikolla 1-5)		eHeksu, eHOPS ja eHojks ovat käytössä ja henkilöstö on koulutettu ja ohjeistettu niiden käyttöön.					
Palautteet (kpl)		nyky-arvo	4,10	tavoite-arvo	4,20	toteuma-arvo	4,20

Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Koulutusta työelämätarpeisiin, toteutuneet koulutukset.		KSAO aikuisopisto järjestänyt työelämätapaamisia eri aloilla tavoitteenaan kohdennettu markkinointi ja koulutusten suunnittelu. Työelämätapaamiset ovat johtaneet koulutusten toteutuksiin (esim. AVEKKI -koulutuksen Kouvola kaupungille) ja oppisopimusryhmän syntymiseen. Tarjousten läpimeno on ollut n. 98 %. Tarjousprosessia on kehitetty suunnitellusti. KSAOn pedagogisiin katselmuksiin on osallistunut työelämän edustajia.					
Toteutuminen (%)		nyky-arvo	80,00	tavoite-arvo	80,00	toteuma-arvo	98,00
strategiapäämäärä	Asiakaslähtöinen toiminta	strategiatavoite	Ennaltaehkäisyyn panostaminen				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Ohjauksen kehittäminen. Ryhmäohjaajat. Vastuukouluttajat. Opinto-ohjaajat.Oppimisvalmentajat. Opiskelijahuolto. Opetushenkilöstö. Toimenkuvien päivitys.		Moniammatillinen ohjausmalli on käytössä. Päivitetty KSAOn opintojen ohjaussuunnitelma, opiskeluhuoltosuunnitelma (lisätty mukaan hyvinvointioppiminen) ja erityisen tuen suunnitelma. Laadittu varhaisen tuen ohjeistus. RYhmäohjaajan ohjausmalli otettu käyttöön pilotoidulla alalla ja käyttöönotto koko oppilaitoksen tasolla aloitettu.					
Läpäisyaste		nyky-arvo	58,00	tavoite-arvo	70,00	toteuma-arvo	63,00
strategiapäämäärä	Elinvoimainen kaupunki	strategiatavoite	Osaamis- ja innovaatiopääoman kehittäminen				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Osuuskuntatoiminnan suunnitelma.		Yrittäjyystiimi kokoontuu säännöllisesti. Peli- ja käsi ja taideteollisuusosalalle perustettu osuuskunnat. Moniammatillisen osuuskunnan suunnittelu aloitettu.					
Toteutuminen (%)		nyky-arvo	,00	tavoite-arvo	1,00	toteuma-arvo	1,00
strategiapäämäärä	Elinvoimainen kaupunki	strategiatavoite	Yrittäjyyden edistäminen päätöksenteossa, johtamisessa ja elinkeinotoimen organisoinnissa				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Uudet koulutusavaukset		Vuoden aikana haetut uudet järjestämisluvut: Siivousteknikko eat, Lähiesimiestyön at, Sihteerin at					
Uudet tutkinnot (kpl)		nyky-arvo	7,00	tavoite-arvo	5,00	toteuma-arvo	3,00

strategia-päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia-tavoite	Ympäristöystävällinen kaupunki				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
KSAOn Keke - suunnitelman tekeminen		Tavoite ei ole toteutunut resurssipulan vuoksi.					
Toteutuminen (%)		nyky-arvo	,00	tavoite-arvo	1,00	toteuma-arvo	0,00

strategia-päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia-tavoite	Optimaalinen palvelutarjonta ja -verkko				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Kampus tilojen optimointi- verkko-opetus, kaikilla yhteisten tutkinnon osilla		Kampus-hanketta on toteutettu suunnitelman mukaisesti. Käytössä olevat toimipisteet UK 44, UK 85, Kopterikuja 65, Kauppakatu 1-3 sekä Ankkapurhantie 5. Vuoden vaihteessa käytössä on ollut vielä Salpausselänkadun toimipiste kokonaisuudessaan, mutta suurin osa opiskelijoista on jo muuttanut UK 44 toimipisteeseen. Aikuis-koulutus on jakautunut muihin toimipisteisiin. Uudeksi verkko-oppimisolustaksi on valittu Pedanet. Valmiiden verkkokussien (YTO-pakolliset ja suurin YTO-valinnaisista) siirto uudelle verkko-oppimisolustalle on meneillään. Ilmoittautuminen ja kurssitarjotin suunnitteilla. Suunnitellaan myös vanhojen ammatillisten aineiden siirtoa Moodlesta uudelle alustalle.					
Käytössä olevat tilat		nyky-arvo	71000,00	tavoite-arvo	45 000,00	toteuma-arvo	48 001,00

strategia-päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia-tavoite	Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Nuorten ja aikuiskoulutuksen yhdistyminen Sekaryhmien määrä 20 % Yhteinen opintotarjotin Yhteiset tilat (90 %). Yhteinen opetushenkilöstö 50 %.		Sekaryhmät toteutuvat luonnonvara-, sote-, kauneudenhoito- ja kulttuurialoilla. Verkkokursseja on toteutettu sekä kouluttajien että opettajien toimesta. Yhteistä opintotarjotinta ei ole laadittu sillä odotetaan vahvistettuja reformin linjauksia.					
Ryhmät		nyky-arvo	15,00	tavoite-arvo	20,00	toteuma-arvo	15,00
Henkilömäärä		nyky-arvo	20,00	tavoite-arvo	50,00	toteuma-arvo	20,00

Käyttötalouden toteutuminen toimialoittain

Peruskaupunki	Euroa	Talousarvio	Ta- muutos	Muut. talous- arvio	Toteutuma	Tot-%	Poikkeama
Konsernipalvelut	Toimintatuotot	8 308 333	0	8 308 333	8 670 153	104,4	-361 820
	Toimintakulut	-37 008 591	200 000	-36 808 591	-35 375 271	96,1	-1 433 320
Jyrki Harjula	Toimintakate	-28 700 258	200 000	-28 500 258	-26 705 118	93,7	-1 795 140
Hyvinvointipalvelut	Toimintatuotot	82 322 924	0	82 322 924	81 673 699	99,2	649 225
	Valmisteveraston muutos			0	26 312		-26 312
	Toimintakulut	-563 852 861	-6 800 000	-570 652 861	-567 873 545	99,5	-2 779 316
Arja Kumpu	Toimintakate	-481 529 937	-6 800 000	-488 329 937	-486 173 534	99,6	-2 156 403
HVP yhteiset hallintopalvelut	Toimintatuotot	6 445 836	0	6 445 836	5 769 888	59,5	675 948
	Toimintakulut	-6 445 837		-6 445 837	-5 769 888	89,5	-675 949
	Toimintakate	-1	0	-1	0		-1
Lasten ja nuorten palvelut	Toimintatuotot	35 157 137	0	35 157 137	34 923 821	99,3	233 316
	Valmisteveraston muutos			0	26 312		-26 312
	Toimintakulut	-219 030 637		-219 030 637	-213 608 840	97,5	-5 421 797
Ismo Korhonen	Toimintakate	-183 873 500	0	-183 873 500	-178 658 707	97,2	-5 214 793
Aikuisväestön palvelut	Toimintatuotot	23 123 800	0	23 123 800	23 490 932	101,6	-367 132
	Toimintakulut	-245 129 750	-6 800 000	-251 929 750	-256 134 761	101,7	4 205 011
Vesa Toikka	Toimintakate	-222 005 950	-6 800 000	-228 805 950	-232 643 829	101,7	3 837 879
Ikääntyneiden palvelut	Toimintatuotot	17 596 150	0	17 596 150	17 489 058	99,4	107 092
	Toimintakulut	-93 246 638	0	-93 246 638	-92 360 057	99,0	-886 581
Arja Kumpu	Toimintakate	-75 650 488	0	-75 650 488	-74 870 999	99,0	-779 489
Tekniikka- ja ympäristöpalvelut	Toimintatuotot	7 810 280	0	7 810 280	10 333 198	132,3	-2 522 918
	Valm. omaan käyttöön	1 155 000		1 155 000	2 426 769	210,1	-1 271 769
	Toimintakulut	-21 671 133	0	-21 671 133	-22 815 233	105,3	1 144 100
Hannu Tylli	Toimintakate	-12 705 853	0	-12 705 853	-10 055 266	79,1	-2 650 587
Teky yhteiset hallintopalvelut	Toimintatuotot	600 000	0	600 000	552 198	92,0	47 802
	Toimintakulut	-970 670	0	-970 670	-1 004 072	103,4	33 402
	Toimintakate	-370 670	0	-370 670	-451 874	121,9	81 204
Elinympäristön kehittäminen	Toimintatuotot	7 210 280	0	7 210 280	9 781 000	135,7	-2 570 720
	Valm. omaan käyttöön	1 155 000	0	1 155 000	2 426 769	210,1	-1 271 769
	Toimintakulut	-20 700 463	0	-20 700 463	-21 811 162	105,4	1 110 699
Hannu Tylli	Toimintakate	-12 335 183	0	-12 335 183	-9 603 393	77,9	-2 731 790
Peruskaupunki yhteensä	Toimintatuotot	98 441 536	0	98 441 536	100 677 050	102,3	-2 235 514
	Valmisteveraston muutos			0	26 312		-26 312
	Valm. omaan käyttöön	1 155 000	0	1 155 000	2 426 769	210,1	-1 271 769
	Toimintakulut	-622 532 585	-6 600 000	-629 132 585	-626 064 050	99,5	-3 068 535
	Toimintakate	-522 936 049	-6 600 000	-529 536 049	-522 933 920	98,8	-6 602 129

2.3 Tuloslaskelmaosan toteutuminen

Tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosien talousarvion toteutumisvertailut esitetään sisältäen kaikki peruskaupungin kustannukset ilman liikelaitoksia. Toteutumisvertailuissa esitetään alkuperäinen talousarvio ja siihen hyväksytyt muutokset, muutettu talousarvio, toteutuma sekä poikkeamana esitetään muutetun talousarvion ja toteuman erotus.

Talousarvion tuloslaskelmaosan toteutumisvertailu

Peruskaupunki 2016	Alkup. Ta	Ta-muutos	Muutettu ta	Toteutuma	Poikkeama
Toimintatulot	98 441 536	0	98 441 536	100 677 050	-2 235 513
Myyntitulot	46 307 246	0	46 307 246	47 349 990	-1 042 744
Maksutulot	28 497 550	0	28 497 550	29 155 614	-658 064
Tuet ja avustukset	12 835 000	0	12 835 000	11 718 876	1 116 124
Muut toimintatulot	10 801 740	0	10 801 740	12 452 569	-1 650 829
Valmisteveraston muutos	0	0	0	26 312	-26 312
Valmistus omaan käyttöön	1 155 000	0	1 155 000	2 426 769	-1 271 769
Toimintamenot	-622 532 585	-6 600 000	-629 132 585	-626 064 050	-3 068 535
Henkilöstömenot	-251 046 982	0	-251 046 982	-241 642 074	-9 404 909
Palkat ja palkkiot	-190 885 639	0	-190 885 639	-183 298 107	-7 587 532
Henkilösivumenot	-60 161 343	0	-60 161 343	-58 343 967	-1 817 376
Eläkemenot	-48 715 536	0	-48 715 536	-45 835 006	-2 880 530
Muut henkilösivumenot	-11 445 807	0	-11 445 807	-12 508 961	1 063 154
Palvelujen ostot	-244 713 930	-6 400 000	-251 113 930	-256 546 881	5 432 951
Asiakaspalvelujen ostot	-123 094 521	-6 400 000	-129 494 521	-130 849 575	1 355 054
Muiden palvelujen ostot	-121 619 409	0	-121 619 409	-125 697 306	4 077 897
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-16 417 069	0	-16 417 069	-18 053 536	1 636 466
Avustukset	-49 265 835	-200 000	-49 465 835	-49 067 300	-398 535
Muut toimintamenot	-61 088 769	0	-61 088 769	-60 754 260	-334 509
Toimintakate	-522 936 049	-6 600 000	-529 536 049	-522 933 920	-6 602 129
Verotulot	338 500 000	0	338 500 000	340 900 375	-2 400 375
Valtionosuudet	173 000 000	0	173 000 000	175 851 891	-2 851 891
Rahoitustulot ja -menot	13 520 000	0	13 520 000	12 834 312	685 688
Korkotulot	2 320 000	0	2 320 000	2 117 506	202 494
Muut rahoitustulot	14 772 000	0	14 772 000	14 228 474	543 526
Korkomenot	-3 545 000	0	-3 545 000	-2 770 859	-774 141
Muut rahoitusmenot	-27 000	0	-27 000	-740 808	713 808
Vuosikate	2 083 951	-6 600 000	-4 516 049	6 652 658	-11 168 707
Poistot ja arvonalentumiset	-9 589 500	0	-9 589 500	-9 288 481	-301 019
Suunnitelman muk. poistot	-9 589 500	0	-9 589 500	-9 288 481	-301 019
Arvonalentumiset	0	0	0	0	0
Satunnaiset erät	0	1 500 000	1 500 000	1 491 961	8 039
Satunnaiset tulot	0	1 500 000	1 500 000	1 491 961	8 039
Satunnaiset menot	0	0	0	0	0
Tilikauden tulos	-7 505 549	-5 100 000	-12 605 549	-1 143 862	-11 461 687
Poistoeron muutos	0	0	0	22 492	-22 492
Rahastojen muutos	0	0	0	2 657	-2 657
Tilikauden ylijäämä (alij.)	-7 505 549	-5 100 000	-12 605 549	-1 118 713	-11 486 836

Toimintatulot

Toimintatulot toteutuivat 2,2 milj. euroa muutettua talousarviota suurempina (toteutuminen 102,3 %). Toimintatuloihin ei tehty talousarviomuutoksia vuonna 2016. Tiliryhmäkohtaisesti kaikki muut, paitsi tuet ja avustukset toteutuivat talousarviossa arvioitua paremmin.

Toimintamenot

Toimintamenot toteutuivat 99,5 prosenttisesti eli 3,1 milj. euroa pienempinä muutettuun talousarvioon nähden. Suurimmat poikkeamat olivat henkilöstömenoissa, joiden alitus oli 9,4 milj. euroa (toteutuminen 96,3 %) ja palvelujen ostot 5,4 milj. euroa (toteutuminen 102,2 %) sekä aineet, tarvikkeet ja tavarat 1,6 milj. euroa (toteutuminen 110,0 %), jotka toteutuivat muutettua talousarviota suurempina. Talousarviomuutoksina avustusmenoista vähennettiin laajakaista-avustusta 0,2 milj. euroa konsernipalveluista hankkeen viivästymisen johdosta ja lisättiin hyvinvointipalveluiden aikuisväestön palveluketjuun työmarkkinatuen kuntaosuutta 0,4 milj. euroa sekä hyvinvointipalvelujen aikuisväestön palveluketjuun lisättiin yhteensä 6,4 milj. euroa menoja pääosin asiakaspalvelujen ostoihin.

Toimintakate

Tuloslaskelman toimintakate, -522,9 milj. euroa, toteutui 98,8 prosenttisesti eli 6,6 milj. euroa paremmin muutettuun talousarvioon nähden.

Vuosikate

Julkinen rahoitus, (verotulot ja valtionosuudet) yhteensä 516,8 milj. euroa, toteutui 5,3 milj. euroa talousarviota paremmin. Verotulot, 340,9 milj. euroa, toteutuivat 2,45 milj. euroa talousarviota suurempina. Valtionosuuksien kertymä 175,9 milj. euroa oli 2,9 milj. euroa talousarviota suurempi. Rahoitustulot ja -menot toteutuivat 94,9 prosenttisesti eli 0,7 milj. euroa arvioitua heikommin. Korkotulot toteutuivat 0,2 milj. euroa talousarviossa arvioitua pienempinä ja korkomenot 0,8 milj. euroa muutettua talousarviota pienempinä. Muut rahoitustulot toteutuivat 0,5 milj. euroa muutettua talousarviota pienempinä. Muut rahoitusmenot toteutuivat 0,7 milj. euroa arvioitua suurempina. Vuosikate muodostui 6,7 milj. euroa positiiviseksi, joka oli 11,2 milj. euroa muutettua talousarviota parempi.

Verotulot

2016	Alkup. ta	Ta-muutos	Muutettu ta	Toteutuma	Tot %	Poikkeama
Verotulot	338 500 000		338 500 000	340 900 375	100,7	-2 400 375
Kunnan tulovero	293 860 000		293 860 000	294 657 460	100,3	-797 460
Kiinteistövero	29 140 000		29 140 000	28 776 223	98,8	363 777
Osuus yhteisöveron tuotosta	15 500 000		15 500 000	17 466 691	112,7	-1 966 691

Verotettava tulo			
Kouvola	Tuloveroprosentti	milj. euroa	Muutos
Verovuosi 2009	19,00	1 303	-1,1 %
Verovuosi 2010	19,00	1 310	0,6 %
Verovuosi 2011	20,00	1 350	3,0 %
Verovuosi 2012	20,00	1 375	1,9 %
Verovuosi 2013	20,00	1 397	1,6 %
Verovuosi 2014	20,00	1 411	1,0 %
Verovuosi 2015	20,50	1 416	0,3 %
Verovuosi 2016	20,75		

Kiinteistöveroprosentit	2016
Yleinen kiinteistövero	1,45 %
Vakituiset asuinrakennukset	0,65 %
Muut asuinrakennukset	1,35 %
Yleishyödyllinen yhteisö	0,00 %
Voimalaitosrakennus	3,10 %
Rakentamaton rakennuspaikka	-

2016	Alkup. ta	Ta-muutos	Muutettu ta	Toteutuma	Tot %	Poikkeama
Valtionosuudet	173 000 000		173 000 000	175 851 891	101,6	-2 851 891
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus, ml. tasaukset	161 500 000		161 500 000	162 137 734	100,4	-637 734
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	146 000 000		136 500 000	146 530 546	107,3	-10 030 546
Verotuloihin perustava valtionosuuden tasaus	15 500 000		15 000 000	15 607 188	104,0	-607 188
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	11 500 000		11 500 000	13 714 157	119,3	-2 214 157

2.4 Investointien toteutuminen

Investointien toteutumisvertailu on esitetty taseen pysyvien vastaavien mukaisesti jaoteltuna tase-erittäin sisältäen sisäiset erät. Vertailu käsittää peruskaupungin toimialojen investoinnit ilman liikelaitosten investointeja. Kaupungin investointimenot olivat muutetussa talousarviossa yhteensä 16,6 milj. euroa, toteuman ollessa 12,9 milj. euroa. Investointitulot olivat muutetussa talousarviossa yhteensä 3,7 milj. euroa ja niiden toteutuma 5,1 milj. euroa. Rahoitusosuuksia kertyi 0,2 milj. euroa. Pysyvien vastaavien myyntituloja oli muutetussa talousarviossa arvioitu 3,7 milj. euroa ja niitä toteutui 4,9 milj. euroa. Nettoinvestointien toteumasumma oli 7,8 milj. euroa eli 5,1 milj. euroa alle talousarvion.

Investointiosan sitovuustaso on kunkin projektin hyväksytty kokonaiskustannusarvio. Jos investoinnin toteutuminen kohdistuu kahdelle tai useammalle suunnitteluvuodelle, ilmoitetaan kokonaiskustannusarvio ja sen jakotus suunnitteluvuosille. Alle yhden miljoonan ns. pienet kohteet ovat sitovia myönnettyjen määrärahojen kokonaismäärän puitteissa vuositasolla.

AINEETTOMAT HYÖDYKKEET

Aineettomat hyödykkeet

Aineettomat hyödykkeet koostuvat aineettomista oikeuksista, joita ovat tietokoneohjelmistojen käyttöoikeus- ja lisenssimaksut sekä mm. järjestelmien käyttöönottoon liittyvistä kustannuksista (muut pitkävaikutteiset menot). Yhteensä aineettomia hyödykkeitä toteutui 0,3 milj. euroa, josta merkittävin erä oli muut pitkävaikutteiset menot, 0,3 milj. euroa. Aineettomien hyödykkeiden ennakkomaksuihin jäivät keskeneräisenä oleva käyttövaluuashallinta.

Käyttövaluuashallinnan (IDM) järjestelmän käyttöönotto eteni ja käyttöä on laajennettu uusiin järjestelmiin. HR -järjestelmän käyttö eteni pilottivaiheeseen ja suunnitelmat käytön laajentamisesta on tehty. Tiedolla johtamisen ohjelmasta johdon työpöytää on kehitetty ja uusia ominaisuuksia on otettu käyttöön. Johdon työpöydän käytön laajentamista jatketaan. Tiedolla johtamisen ohjelman osalta käynnistyivät myös TOS ja TOJ hankinnat. Taloushallinnon osalta merkittävä muutos on ollut valitun Kuntamallin käyttöönotto. Taloushallinnon järjestelmien toteuma jäi alle ennakoidun, koska valitussa ratkaisussa on voitu hyödyntää aiempia integraatioiden toteutusmalleja ennakoitua paremmin. Sähköisen asiainnin osalta Sharepointin käyttöönotto on edennyt ja vuonna 2016 on toteutettu muun muassa verkostotyötilojen käyttöönotto. Sharepointin osalta toteuma jäi ennakoitua pienemmäksi, koska pystyimme hyödyntämään Microsoftin sopimuksen mukaisia koulutus- ja konsultointiseteleitä. Primuksen käytön laajentamista on jatkettu ja päiväkotimobiili on otettu käyttöön. MuseEKG siirtyi Carean toteuttamaksi, jolloin investointikustannukset jäivät pois.

AINEELLISET HYÖDYKKEET

Maa- ja vesialueet

Maa- ja vesialueiden hankintaan oli muutetussa talousarviossa varattu 3,0 milj. euroa, toteutuma oli 2,8 milj. euroa. Maanmyyntituloksi muutetussa talousarviossa arvioitiin 1,7 milj. euroa ja niitä toteutui 2,8 milj. euroa. Merkittävimmät erät olivat maanvaihdot UPM:n ja Senaatti-kiinteistöjen kanssa.

Rakennukset

Tilaliikelaitos toteuttaa kaupungin rakennusinvestoinnit, ja ne on esitetty Tilaliikelaitoksen erillistilinpäätöksen yhteydessä.

Kiinteät rakenteet ja laitteet

Yhdyskuntatekniikan kiinteiden rakenteiden ja laitteiden investointimenoihin oli muutetussa talousarviossa varattu 11,0 milj. euroa, josta toteutui 6,4 milj. euroa. Tästä myöhemmin valmistuviin keskeneräisiin investointeihin jäi 3,2 milj. euroa, josta katujen, teiden ja kevyen liikenteen väylien osuus on 2,8 milj. euroa, viheralueiden 0,2 milj. euroa ja liikenteen ohjauslaitteiden sekä muiden maa- ja vesirakenteiden osuus yhteensä 0,1 milj. euroa. Suurimmat yksittäiset keskeneräiset investointikohteet ovat Manskin saneeraus, Ratamon liikennejärjestelyt, Pioneeripuisto/Asuntomessu – alue, RR-termiinali ja Korjalan kolmio.

Yhdyskuntatekniikan investointien menot toteutuvat muutettuun talousarvioon verrattuna 58,5 %. Asfalttikartellista saatu korvaussumma, 0,4 milj. euroa, kirjattiin katujen, teiden ja kevyen liikenteen väylien erään investointimenojen oikaisuksi. Kärkihankkeista Pioneeripuiston asuntomessualueen toteuma oli 72,5 % ja kävelykatu Manskin saneeraus

toteutui 73,2 %:sesti. RR-terminaalien suunnitteluun käytettiin 0,4 milj. euroa ja rahoitusosuutta investointiin saatiin 0,2 milj. euroa. Ratamon liikennejärjestelyihin ja liikennealueiden johtosiirtoihin varatut määrärahat ylittivät 0,2 milj. euroa. Ylitys johtui siitä, että marraskuussa tehdyssä määrärahamuutoksessa ei huomioitu KSS Verkon johtojen siirtomaksua.

Muiden kiinteiden rakenteiden ja laitteiden investointien osalta pysyttiin talousarvion mukaisissa raameissa. Uusinvestointien toteutumisaste oli 86,8 % (3,4 milj. euroa) ja korvausinvestointien 94,1 % (6,7 milj. euroa).

Koneet ja kalusto

Koneiden ja kaluston investointimenoihin oli talousarviossa varattu 0,5 milj. euroa, josta toteutui lähes 0,2 milj. euroa. Toteutuneet investointihankinnat olivat suun terveydenhuollon laitteet 61 400 euroa, Valkealakodin 1. vaiheen irtaimisto 92 000 euroa ja ICT-laitteet 13 600 euroa, joihin on varauduttu tietohallinnon aineettomissa hyödykkeissä.

Osakkeet ja osuudet

Osakkeiden ja osuuksien hankintaan oli varattu talousarviossa yhteensä 0,2 milj. euroa. Nämä sijoitukset ovat kunnan toiminnan edistämiseksi tehtäviä sijoituksia ja niitä tehdään esimerkiksi yhteisöihin, jotka hoitavat kunnan tehtäviä tai joiden toiminnan tarkoituksena on tukea kunnan tehtäviin liittyviä päämääriä. Tällainen sijoitus oli kirjastojenjärjestelmien ylläpitoa ja kehittämistä varten perustetun Koha Suomi Oy:n osakkeiden hankinta, 9 447 euroa.

Investointitulot

Investointitulot muodostuvat rahoitusosuuksista ja pysyvien vastaavien myyntituloista. Rahoitusosuutta saatiin RR-terminaalien suunnitteluun 0,2 milj. euroa. Myyntituloista 2,8 milj. euroa on maanmyyntituloja ja 2,1 milj. euroa Tykkimäen vapaa-ajankeskus Oy:n osakkeiden myynnistä.

Investointien toteutumisvertailu

Peruskaupunki 2016	Alkup. ta	Ta-muutos	Muutettu ta	Toteutuma	Tot %	Poikkeama
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET	-2 002 000		-2 002 000	-301 544	15,1	-1 700 456
Aineettomat oikeudet	-2 002 000		-2 002 000	-32 258	1,6	-1 969 742
Muut pitkävaikutteiset menot				-255 482		255 482
Ennakkomaksut				-13 804		13 804
AINEELLISET HYÖDYKKEET	-19 226 000	4 850 000	-14 376 000	-12 585 345	87,5	-1 790 655
Maa- ja vesialueet	-1 000 000	-2 000 000	-3 000 000	-2 814 235	93,8	-185 766
Kiinteät rakenteet ja laitteet	-17 820 000	6 850 000	-10 970 000	-6 419 207	58,5	-4 550 793
Koneet ja kalusto	-406 000		-406 000	-166 937	41,1	-239 063
Keskener. hankinnat ja				-3 184 966		3 184 966
SJOITUKSET	-200 000	0	-200 000	-32 410	16,2	-167 590
Osakkeet ja osuudet	-200 000		-200 000	-32 410	16,2	-167 590
INVESTOINTIMENOT YHTEENSÄ	-21 428 000	4 850 000	-16 578 000	-12 919 299	77,9	-3 658 701
Rahoitusosuudet			0	218 006		-218 006
Pysyvien vastaavien myynti	1 100 000	2 613 000	3 713 000	4 888 758	131,7	-1 175 758
INVESTOINTITULOT YHTEENSÄ	1 100 000	2 613 000	3 713 000	5 106 765	137,5	-1 393 765
NETTOINVESTOINNIT YHTEENSÄ	-20 328 000	7 463 000	-12 865 000	-7 812 534	60,7	-5 052 466
Aineellisten hyödykkeiden investointimenojen jakautuminen						
Korvausinvestoinnit	-9 856 000	2 540 000	-7 316 000	-6 371 795	87,1%	-944 205
Uus-/laajennusinvestoinnit	-9 370 000	2 310 000	-7 060 000	-6 213 550	88,0%	-846 450
Aineelliset hyödykkeet	-19 226 000	4 850 000	-14 376 000	-12 585 345	87,5%	-1 790 655

Yhdyskuntatekniikan investointien toteutumisvertailu hankkeittain

	Kustannus- arvio ja sen muutokset	Ed. vuosien käyttö	Alkuperäinen TA 2016	Talousarvio- muutos	Muutettu TA 2016	Toteuma	Poikkeama	Kustannus- arviosta käytetty
1000 e								
Keskustan kehittäminen/ Manski								
Tulot	0	0	0	0	0		0	
Menot	-5 000	-97	-3 000	2 000	-1 000	-732	-268	-829
Netto	-5 000	-97	-3 000	2 000	-1 000	-732	-268	-829
Pioneeripuisto/asuntomessut								
Tulot	0	0	0	0	0		0	
Menot	-6 870	0	-1 250	550	-700	-505	-195	-505
Netto	-6 870	0	-1 250	550	-700	-505	-195	-505
RR-termiinalin suunnittelu								
Tulot	1 025	0	0	0	0	218	-218	218
Menot	-2 050	-80	-400	0	-400	-436	36	-516
Netto	-1 025	0	-400	0	-400	-218	-182	-218
Ratamon liikennejärjestelyt ja liikennealueiden johtosiirrot								
Tulot	0	0	0	0	0			
Menot	-10 670	-487	-3 670	3 300	-370	-597	227	-1 084
Netto	-10 670	-487	-3 670	3 300	-370	-597	227	-1 084
Maa- ja vesialueet								
Tulot			1 100	550	1 650	2 824	-1 174	
Menot			-1 000	-2 000	-3 000	-2 814	-186	
Netto			100	-1 450	-1 350	10	-1 360	
Kadut tiet ja kevyt liikenne								
Menot			-5 280	930	-4 350	-3 448	-902	
Viheralueet								
Menot			-920	0	-920	-1 003	83	
Sillat ja erikoisrakenteet								
Menot			-500	0	-500	-576	76	
Ulkovalaistus								
Menot			-1 800	0	-1 800	-1 542	-258	
Suunnittelu ja pieninvestoinnit								
Menot			-560	0	-560	-533	-27	
Muut maa- ja vesirakenteet								
Menot			-260	70	-190	-125	-65	
Liikenteen ohjauslaitteet								
Menot			-180	0	-180	-107	-73	
Investoinnit yhteensä								
Tulot			1 100	550	1 650	3 042	-1 392	
Menot			-18 820	4 780	-13 970	-12 418	-1 288	
Netto			-17 720	5 330	-12 320	-9 376	-2 680	

Investointien toteutumisvertailu toimialoittain

Peruskaupunki					
toimialoittain 2016	Alkup. ta	Ta-muutos	Muutettu ta	Toteutuma	Poikkeama
Konsernipalvelut					
Aineettomat hyödykkeet	-2 002 000		-2 002 000	-301 544	-1 700 456
Aineelliset hyödykkeet				-13 557	
Sijoitukset	-200 000		-200 000	-32 410	-167 590
Investointimenot yhteensä	-2 202 000		-2 202 000	-347 510	-1 854 490
Pysyvien vastaavien myynti			0	2 064 313	-2 064 313
Investointitulot yhteensä			0	2 064 313	-2 064 313
Nettoinvestoinnit yhteensä	-2 202 000		-2 202 000	1 716 802	-3 918 802
Hyvinvointipalvelut					
Aineelliset hyödykkeet	-406 000		-406 000	-153 381	-252 619
Investointimenot yhteensä	-406 000		-406 000	-153 381	-252 619
Nettoinvestoinnit yhteensä	-406 000		-406 000	-153 381	-252 619
Tekniikka ja ympäristöpalvelut					
Aineelliset hyödykkeet	-18 820 000	4 850 000	-13 970 000	-12 418 408	-1 551 592
Investointimenot yhteensä	-18 820 000	4 850 000	-13 970 000	-12 418 408	-1 551 592
Rahoitusosuudet	0		0	218 006	-218 006
Pysyvien vastaavien myynti	1 100 000	550 000	1 650 000	2 824 446	-1 174 446
Investointitulot yhteensä	1 100 000	550 000	1 650 000	3 042 452	-1 392 452
Nettoinvestoinnit yhteensä	-17 720 000	5 400 000	-12 320 000	-9 375 956	-2 944 044
Kouvolan kaupunki					
Aineettomat hyödykkeet	-2 002 000		-2 002 000	-301 544	-1 700 456
Aineelliset hyödykkeet	-19 226 000	4 850 000	-14 376 000	-12 585 345	-1 790 655
Sijoitukset	-200 000	0	-200 000	-32 410	-167 590
Investointimenot yhteensä	-21 428 000	4 850 000	-16 578 000	-12 919 299	-3 658 701
Rahoitusosuudet	0		0	218 006	-218 006
Pysyvien vastaavien myynti	1 100 000	550 000	1 650 000	4 888 758	-3 238 758
Investointitulot yhteensä	1 100 000	550 000	1 650 000	5 106 764	-3 456 764
Nettoinvestoinnit yhteensä	-20 328 000	5 400 000	-14 928 000	-7 812 534	-7 115 466

2.5 Rahoitusosan toteutuminen

Peruskaupunki 2016	Alkup. ta	Ta-muutos	Muutettu ta	Toteutuma	Poikkeama
Toiminta ja investoinnit					
Toiminnan rahavirta					
Vuosikate	2 083 951	-6 600 000	-4 516 049	6 652 658	-11 168 706
Satunnaiset erät		1 500 000	1 500 000	1 491 961	8 039
Tulorahoituksen korjauserät	-699 500	-1 500 000	-2 199 500	-6 218 446	4 018 946
Investointien rahavirta					
Investointimenot	-21 428 000	4 850 000	-16 578 000	-12 919 299	-3 658 701
Rahoitusosuudet			0	218 006	-218 006
Pysyvien vastaavien hyöd. luov.tulot	1 100 000	2 613 000	3 713 000	4 888 758	-1 175 758
Toiminta ja investoinnit, netto	-18 943 549	863 000	-18 080 549	-5 886 361	-12 194 188
Rahoitustoiminta					
Antolainauksen muutokset	-20 445 000	0	-20 445 000	2 995 615	-23 440 615
Antolainasaamisten lisäykset muille	-100 000		-100 000	-53 540	-46 460
Antolainasaamisten lisäykset liikelaitoksille	-24 500 000		-24 500 000		-24 500 000
Antolainasaamisten vähennykset muilta	2 500 000		2 500 000	1 844 115	655 885
Antolainasaamisten vähennykset liikelaitoksilta	1 655 000		1 655 000	1 205 040	449 960
Lainakannan muutokset	41 600 000		41 600 000	-13 758 229	55 358 229
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	64 000 000		64 000 000	0	64 000 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-22 400 000		-22 400 000	-23 249 559	849 559
Lyhytaikaisten lainojen muutos				9 491 330	-9 491 330
Oman pääoman muutokset					
Muut maksuvalmiuden muutokset	-3 000 000		-3 000 000	-3 019 101	19 101
Vaikutus maksuvalmiuteen	-788 549	863 000	74 451	-19 668 076	19 742 528

Toiminnan rahavirta toteutui 7,1 milj. euroa muutettua talousarviota paremmin. Satunnaiset erät muodostuvat Tykkimäen Vapaa-aikakeskus Oy:n osakkeiden myyntivoitosta (0,7 milj. euroa). Tulorahoituksen korjauserät muodostuvat pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitoista (3,9 milj. euroa) ja pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntitappioista (0,2 milj. euroa) sekä pakollisten varausten muutoksesta (2,5 milj. euroa).

Tilaliikelaitokselle suunniteltua sisäistä antolainaa ei tarvittu vuonna 2016, koska tilaliikelaitoksen nettoinvestoinnit eivät toteutuneet suunnitellusti, vaan jäivät 4,9 milj. euroa talousarviota pienemmiksi. Merkittävimmät antolainasaamisten vähennykset ovat KSS Energia Oy:n pääomalainan lyhennykset (1,6 milj. euroa) sekä tilaliikelaitoksen sisäisen lainan lyhennykset (1,2 milj. euroa).

Lainakannan muutos toteutui talousarvioon nähden 55,4 milj. euroa pienempänä. Pitkäaikaista lainaa ei nostettu vuoden 2016 aikana. Pitkäaikaisia lainoja lyhennettiin 23,2 milj. eurolla. Lyhytaikaisten lainojen muutos oli 9,5 milj. euroa ja se muodostuu pääosin kaupungin ja liikelaitosten välisestä yhdystilin käsittelystä.

Muut maksuvalmiuden muutokset sisältävät toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset, vaihto-omaisuuden muutoksen sekä muiden velkojen ja saamisten muutokset. Vaikutus maksuvalmiuteen oli 19,7 milj. euroa eli 18,1 milj. euroa muutettua talousarviota heikompi.

2.6 Liikelaitosten vaikutus kaupungin talouteen

Kaupungin talousarviossa ja sen toteutumisvertailussa liikelaitokset käsitellään ulkoisina talousyksikköinä. Tilinpäätöksessä liikelaitokset ovat osa kaupungin taloutta. Liikelaitosten vaikutus kaupungin tuloksen muodostumiseen sekä vaikutus kaupungin toiminnan rahoitukseen esitetään laskelmien avulla.

Liikelaitosten vaikutus kaupungin tilikauden tuloksen muodostumiseen

2016	Talousarvion toteutuminen		Eliminoinnit		Kokonais- tarkastelu
	Peruskaupunki	Liikelaitokset	Peruskaupunki	Liikelaitokset	Tuloslaskelma kaupungin tilinpäätöksessä
Toimintatulot	100 677 050	114 895 950	-31 474 855	-108 693 226	75 404 918
Myyntitulot	47 349 990	50 754 195	-30 995 609	-49 716 756	17 391 821
Maksutulot	29 155 614		-1 115		29 154 499
Tuet ja avustukset	11 718 876	331 705			12 050 581
Muut toimintatulot	12 452 569	63 810 049	-478 131	-58 976 470	16 808 018
Valmisteveraston muutos	26 312				26 312
Valmistus omaan käyttöön	2 426 769	742 691			3 169 460
Toimintamenot	-626 064 050	-91 551 081	115 033 512	25 134 569	-577 447 050
Henkilöstömenot	-241 642 074	-27 347 470			-268 989 543
Palkat ja palkkiot	-183 298 107	-20 187 376			-203 485 483
Henkilösivumenot	-58 343 967	-7 160 094			-65 504 060
Eläkemeno	-45 835 006	-5 830 722			-51 665 727
Muut henkilösivumenot	-12 508 961	-1 329 372			-13 838 333
Palvelujen ostot	-256 546 881	-36 009 653	56 444 646	23 536 441	-212 575 447
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-18 053 536	-17 908 150	632 792	87 666	-35 241 229
Avustukset	-49 067 300		150		-49 067 150
Muut toimintamenot	-60 754 260	-10 285 808	57 955 925	1 510 462	-11 573 680
Toimintakate	-522 933 920	24 087 559	83 558 657	-83 558 657	-498 846 360
Verotulot	340 900 375				340 900 375
Valtionosuudet	175 851 891				175 851 891
Rahoitustulot ja -menot	12 834 312	-6 114 697	-6 071 910	6 071 910	6 719 616
Korkotulot	2 117 506	5 132	-71 910		2 050 727
Muut rahoitustulot	14 228 474	3 868	-6 000 000		8 232 342
Korkomenot	-2 770 859	-95 262		71 910	-2 794 211
Muut rahoitusmenot	-740 808	-6 028 434	0	6 000 000	-769 243
Vuosikate	6 652 658	17 972 862	77 486 747	-77 486 747	24 625 521
Poistot ja arvonalentumiset	-9 288 481	-11 136 219			-20 424 700
Suunnitelmanmukaiset poistot	-9 288 481	-11 134 899			-20 423 380
Arvonalentumiset		-1 320			-1 320
Satunnaiset erät	1 491 961	0			1 491 961
Satunnaiset tulot	1 491 961	0			1 491 961
Satunnaiset menot					
Tilikauden tulos	-1 143 862	6 836 643	77 486 747	-77 486 747	5 692 782
Poistoeron muutos	22 492	79 938			102 431
Rahastojen muutos	2 657				2 657
Tilikauden yli/alijäämä	-1 118 713	6 916 581	77 486 747	-77 486 747	5 797 870

Toimintatuloista on eliminoitu kaupungin ja liikelaitosten sisäiset ja väliset palvelujen myyntitulot sekä muut toimintatulot, jotka ovat pääasiassa sisäisiä vuokratuloja. Liikelaitosten osalta näillä tuloilla on merkittävä vaikutus niiden tuloksen muodostumiseen. Toimintamenoista on vähennetty kaupungin ja liikelaitosten väliset palvelujen myynnit sekä muut toimintamenot, jotka ovat pääasiassa sisäisiä vuokramenoja. Rahoitustuloista ja -menoista on eliminoitu Tilaliikelaitoksen korvaus peruspääomasta sekä sisäiset korkotulot ja -menot.

Liikelaitosten vaikutus toiminnan rahoitukseen

2016	Talousarvion toteutuminen		Eliminoinnit		Kokonais- tarkastelu
	Peruskaupunki	Liikelaitokset	Peruskaupunki	Liikelaitokset	Rahoituslaskelma kaupungin tilinpäätöksessä
Toiminta ja investoinnit					
Toiminnan rahavirta					
Vuosikate	6 652 658	17 972 863	77 486 747	-77 486 747	24 625 521
Satunnaiset erät	1 491 961	0			1 491 961
Tulorahoituksen korjauserät	-6 218 446	-33 606			-6 252 051
Investointien rahavirta					
Investointimenot	-12 919 299	-16 358 068		83 000	-29 194 367
Rahoitusosuudet	218 006	2 401 520			2 619 526
Pysyvien vastaavien hyöd. luov.tulot	4 888 758	3 069 125	-83 000		7 874 883
Toiminta ja investoinnit, netto	-5 886 361	7 051 834	77 403 747	-77 403 747	1 165 473
Rahoitustoiminta					
Antolainauksen muutokset	2 995 615	-66 342	-1 205 040		1 724 233
Antolainasaamisten lisäys	-53 540	-74 502			-128 042
Antolainasaamisten lisäys (sisäiset)	0				
Antolainasaamisten vähennys	1 844 115	8 160			1 852 275
Antolainasaamisten vähennys (sisäiset)	1 205 040		-1 205 040		
Lainakannan muutokset	-13 758 229	-151 996	-8 356 614	1 205 040	-21 061 799
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		1 657 500			1 657 500
Pitkäaikaisten lainojen lisäys (sisäiset)					
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-23 249 559	-604 456			-23 854 015
Pitkäaikaisten lainojen vähennys (sisäiset)		-1 205 040		1 205 040	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	9 491 330		-8 356 614		1 134 716
Oman pääoman muutokset					
Muut maksuvalmiuden muutokset	-3 019 101	-6 833 496		8 356 614	-1 495 983
Vaikutus maksuvalmiuteen	-19 668 076	0	67 842 093	-67 842 093	-19 668 076

Laskelma osoittaa liikelaitoksen vaikutuksen kaupungin toiminnan rahoitukseen. Vuosikatteesta on eliminoitu kaupungin ja liikelaitosten sisäiset ja väliset erät. Investointimenoista ja pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutu stuloista on eliminoitu kaupungin ja Tilaliikelaitoksen välinen siirto pysyvien vastaavien erien osalta. Antolainauksesta on eliminoitu kaupungin Tilaliikelaitokselle myöntämän lainan lyhennys ja liikelaitoksen puolelta vastaava summa pitkäaikaisten lainojen vähennyksistä. Lyhytaikaisten lainojen muutos sekä muut maksuvalmiuden muutokset riveiltä on eliminoitu kaupungin ja liikelaitosten välisen yhdystilin saldo joko velkana tai saamisena.

Liikelaitosten vaikutus investointeihin

2016	Peruskaupunki	Tilaliikelaitos	Eliminoinnit	Kaupunki yhteensä
Aineettomat hyödykkeet	-301 544			-301 544
Aineelliset hyödykkeet	-12 585 345	-16 358 068	83 000	-28 860 413
Sijoitukset	-32 410			-32 410
Investointimenot	-12 919 299	-16 358 068	83 000	-29 194 367
Rahoitusosuudet	218 006	2 401 520		2 619 526
Pysyvien vastaavien myynti	4 888 758	3 069 125	-83 000	7 874 883
Investointitulot	5 106 764	5 470 645	-83 000	10 494 409
Nettoinvestoinnit	-7 812 535	-10 887 423	0	-18 699 958
Aineellisten hyödykkeiden investointimenojen jakautuminen				
Korvausinvestoinnit	-6 371 795	-10 319 067		-16 690 862
Uus-/laajennusinvestoinnit	-6 213 550	-6 039 002		-12 252 552

3. TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

3.1 Kaupungin tuloslaskelma

	1.1.- 31.12.2016	1.1.- 31.12.2015
Toimintatuotot		
Myyntituotot	17 391 820,63	17 878 856,50
Maksutuotot	29 154 498,72	28 518 082,77
Tuet ja avustukset	12 050 581,32	12 690 858,50
Muut toimintatuotot	16 808 017,56	15 805 286,65
Toimintatuotot	75 404 918,23	74 893 084,42
Valmisteverastojen muutos	26 311,69	60 873,61
Valmistus omaan käyttöön	3 169 459,54	2 377 836,81
Toimintakulut		
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-203 485 483,10	-206 397 507,59
Eläkekulut	-51 665 727,04	-53 785 182,28
Muut henkilösivukulut	-13 838 333,23	-11 197 092,06
Henkilöstökulut	-268 989 543,37	-271 379 781,93
Palvelujen ostot		
Asiakaspalvelujen ostot	-130 849 574,51	-127 840 823,31
Muiden palvelujen ostot	-81 725 872,95	-79 246 090,91
Palvelujen ostot	-212 575 447,46	-207 086 914,22
Aineet tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-35 241 626,87	-34 986 352,72
Varastojen lisäys (+) tai vähennys (-)	397,97	-3 087,66
Aineet tarvikkeet ja tavarat	-35 241 228,90	-34 989 440,38
Avustukset	-49 067 149,64	-46 123 360,82
Muut toimintakulut	-11 573 680,35	-11 214 472,04
Toimintakulut	-577 447 049,72	-570 793 969,39
TOIMINTAKATE	-498 846 360,26	-493 462 174,55
Verotulot	340 900 374,58	332 743 893,06
Valtionosuudet	175 851 891,00	166 671 815,00
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	2 050 727,16	2 253 582,53
Muut rahoitustuotot	8 232 341,89	10 182 506,54
Korkokulut	-2 794 210,71	-3 158 459,75
Muut rahoituskulut	-769 242,59	-649 039,10
Rahoitustuotot ja -kulut	6 719 615,75	8 628 590,22
VUOSIKATE	24 625 521,07	14 582 123,73
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-20 423 379,76	-20 378 983,82
Arvonalentumiset	-1 320,00	-543 668,00
Poistot ja arvonalentumiset	-20 424 699,76	-20 922 651,82
Satunnaiset erät		
Satunnaiset tuotot	1 491 961,05	2 445 007,76
Satunnaiset kulut		-572 337,09
Satunnaiset erät	1 491 961,05	1 872 670,67
TILIKAUDEN TULOS	5 692 782,36	-4 467 857,42
Poistoeron vähennys	102 430,92	102 430,92
Rahastojen muutos	2 656,78	3 231,26
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	5 797 870,06	-4 362 195,24

3.2 Kaupungin rahoituslaskelma

	2016	2015
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	24 625 521,07	14 582 123,73
Satunnaiset erät	1 491 961,05	1 872 670,67
Tulorahoituksen korjauserät	-6 252 051,33	-2 003 326,85
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-29 194 367,08	-30 105 704,46
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 619 526,33	951 152,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	7 874 882,68	5 776 354,03
Toiminnan ja investointien rahavirta	1 165 472,72	-8 926 730,88
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-128 042,15	-961 402,41
Antolainasaamisten vähennykset	1 852 274,74	258 130,96
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	1 657 500,00	50 000 000,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-23 854 014,84	-25 401 902,88
Lyhytaikaisten lainojen muutos	1 134 715,88	0,00
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-82 833,68	-186 255,89
Vaihto-omaisuuden muutos	5 146,27	239 093,73
Saamisten muutos	3 002 686,82	3 579 490,83
Korottomien velkojen muutos	-4 420 982,07	-7 538 081,53
Rahoituksen rahavirta	-20 833 549,03	19 989 072,81
Rahavarojen muutos	-19 668 076,31	11 062 341,93
Rahavarat kauden lopussa	25 268 153,20	44 936 229,51
Rahavarat 1.1.	44 936 229,51	33 873 887,58
Rahavarojen muutos	-19 668 076,31	11 062 341,93

3.3 Kaupungin tase

VASTAAVAA	31.12.2016	31.12.2015	VASTATTAVAA	31.12.2016	31.12.2015
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
Aineettomat hyödykkeet			Peruspääoma	285 680 540,57	285 680 540,57
Aineettomat oikeudet			Muut omat rahastot	33 984 846,65	34 005 451,70
Aineettomat oikeudet	121 055,17	401 597,80	Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-954 170,67	3 408 024,57
Muut pitkävaikutteiset menot	587 523,53	1 206 500,46	Tilikauden yli-/alijäämä	5 797 870,06	-4 362 195,24
Ennakkomaksut	19 432,00	60 240,25	OMA PÄÄOMA	324 509 086,61	318 731 821,60
Aineettomat hyödykkeet	728 010,70	1 668 338,51			
			POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Aineelliset hyödykkeet			Poistoero	1 788 727,18	1 891 158,10
Maa- ja vesialueet	70 141 709,21	67 877 419,66	POISTOERO JA VAPAAEHTOISET	1 788 727,18	1 891 158,10
Rakennukset	167 471 659,49	167 733 071,09			
Kiinteät rakenteet ja laitteet	90 513 139,32	87 459 950,31	PAKOLLISET VARAUKSET		
Koneet ja kalusto	1 637 883,95	2 366 168,30	Eläkevaraukset	9 238,58	13 390,10
Muut aineelliset hyödykkeet	1 272 678,41	1 272 678,41	Muut pakolliset varaukset	3 840 000,00	6 290 000,00
Ennakkomaksut ja keskeneräiset	7 958 096,50	8 730 525,47	PAKOLLISET VARAUKSET	3 849 238,58	6 303 390,10
Aineelliset hyödykkeet	338 995 166,88	335 439 813,24			
			TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Sijoitukset			Valtion toimeksiannot	51 523,55	58 826,32
Osakkeet ja osuudet	156 979 262,63	157 521 130,34	Lahjoitusrahastojen pääomat	1 497 316,70	1 397 221,64
Muut lainasaamiset	38 862 791,24	40 706 905,98	Muut toimeksiantojen pääomat	653 527,56	729 148,63
Muut saamiset	456 868,84	336 986,69	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	2 202 367,81	2 185 196,59
Sijoitukset	196 298 922,71	198 565 023,01			
			VIERAS PÄÄOMA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	536 022 100,29	535 673 174,76	Pitkäaikainen vieras pääoma		
			Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	157 954 980,20	179 658 541,40
TOIMEKSIANTOJEN VARAT			Pitkäaikainen vieras pääoma	157 954 980,20	179 658 541,40
Valtion toimeksiannot	27 527,10	33 562,95			
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	1 249 302,85	1 162 125,83	Lyhytaikainen vieras pääoma		
Muut toimeksiantojen varat	15 680,16	14 764,70	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	24 495 777,08	23 854 014,84
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	1 292 510,11	1 210 453,48	Saadut ennakot	2 490 056,22	2 826 545,09
			Ostovelat	26 978 551,16	25 483 263,81
VAIHTUVAT VASTAAVAT			Muut velat	16 715 683,30	18 295 775,25
Vaihto-omaisuus			Siirtovelat	37 135 042,21	41 134 730,81
Aineet ja tarvikkeet	228 016,01	259 473,97	Lyhytaikainen vieras pääoma	107 815 109,97	111 594 329,80
Keskeneräiset tuotteet	320 197,09	293 885,40			
Vaihto-omaisuus	548 213,10	553 359,37	VIERAS PÄÄOMA	265 770 090,17	291 252 871,20
Saamiset			VASTATTAVAA	598 119 510,35	620 364 437,59
Pitkäaikaiset saamiset					
Myyntisaamiset	0,00	3 775 687,87			
Lainasaamiset	12 317 867,06	7 576 332,72			
Muut saamiset	686 619,87	1 730 584,03			
Pitkäaikaiset saamiset	13 004 486,93	13 082 604,62			
Lyhytaikaiset saamiset					
Myyntisaamiset	7 135 942,21	11 665 191,90			
Lainasaamiset	3 340 507,62	2 802 786,94			
Muut saamiset	6 815 845,33	4 562 421,25			
Siirtosaamiset	4 691 751,56	5 878 215,76			
Lyhytaikaiset saamiset	21 984 046,72	24 908 615,85			
Saamiset	34 988 533,65	37 991 220,47			
Rahoitusarvopaperit					
Muut arvopaperit	25 169 112,88	24 919 453,20			
Rahoitusarvopaperit	25 169 112,88	24 919 453,20			
Rahat ja pankkisaamiset					
Rahat ja pankkisaamiset	99 040,32	20 016 776,31			
VAIHTUVAT VASTAAVAT	60 804 899,95	83 480 809,35			
VASTAAVAA	598 119 510,35	620 364 437,59			

3.4 Konsernilaskelmat

Konsernituloslaskelma

	1.1. – 31.12.2016	1.1. – 31.12.2015
	<i>1000 e</i>	<i>1000 e</i>
Toimintatuotot	291 984	295 397
Toimintakulut	-748 987	-746 789
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	122	1 233
Toimintakate	-456 881	-450 159
Verotulot	339 413	331 432
Valtionosuudet	175 852	166 672
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	343	289
Muut rahoitustuotot	4 001	6 560
Korkokulut	-5 743	-6 737
Muut rahoituskulut	-1 360	-863
Rahoitustuotot ja -kulut	-2 760	-752
Vuosikate	55 624	47 193
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-37 799	-37 457
Omistuksen eliminointierot		-22
Arvonalentumiset	-5	
Poistot ja arvonalentumiset	-37 804	-37 479
Satunnaiset erät	1 492	
Tilikauden tulos	19 311	9 713
Tilinpäätössiirrot	3	3
Tilikauden verot	-2 184	-2 657
Laskennalliset verot	-187	-453
Vähemmistöosuus tilikauden tuloksesta	-40	61
Tilikauden yli- /alijäämä	16 903	6 668

Konsernin rahoituslaskelma

	2016	2015
	<i>1000 e</i>	<i>1000 e</i>
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	55 624	47 193
Satunnaiset erät	1 492	
Tilikauden verot	-2 184	-2 657
Tulorahoituksen korjauserät	-3 334	-814
	51 597	43 722
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-54 219	-46 331
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 165	951
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	9 729	2 902
Toiminnan ja investointien rahavirta	9 272	1 243
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-53	-3
Antolainasaamisten vähennykset	70	54
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	19 762	53 558
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-35 695	-35 273
Lyhytaikaisten lainojen muutos	1 874	-3 435
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-69	-194
Vaihto-omaisuuden muutos	-1 610	710
Saamisten muutos	-7 800	8 226
Korottomien velkojen muutos	-314	-9 601
Rahoituksen rahavirta	-23 834	14 043
Rahavarojen muutos	-14 562	15 286
Rahavarat kauden lopussa	58 095	72 658
Rahavarat 1.1.	72 658	57 372
Rahavarojen muutos	-14 562	15 286

Konsernitase

VASTAAVAA	31.12.2016	31.12.2015	VASTATTAVAA	31.12.2016	31.12.2015
	<i>1000 e</i>	<i>1000 e</i>		<i>1000 e</i>	<i>1000 e</i>
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
Aineettomat hyödykkeet			Peruspääoma	285 681	285 681
Aineettomat oikeudet	3 066	3 608	Arvonkorotusrahasto	387	387
Muut pitkävaikutteiset menot	663	1 287	Muut omat rahastot	40 067	40 087
Ennakkomaksut ja keskeneräiset	64	118	Edellisten tilikausien alijäämä	2 168	-4 502
Aineettomat hyödykkeet	3 793	5 013	Tilikauden yli-/alijäämä	16 903	6 668
			OMA PÄÄOMA	345 205	328 321
Aineelliset hyödykkeet			VÄHEMMISTÖOSUUDET	3 183	3 143
Maa- ja vesialueet	78 654	76 398			
Rakennukset	314 386	320 779	PAKOLLISET VARAUKSET		
Kiinteät rakenteet ja laitteet	143 365	140 707	Eläkevaraukset	9	13
Koneet ja kalusto	19 746	20 649	Muut pakolliset varaukset	6 134	5 656
Muut aineelliset hyödykkeet	43 278	37 302	PAKOLLISET VARAUKSET	6 143	5 669
Ennakkomaksut ja keskeneräiset	19 729	17 626			
Aineelliset hyödykkeet	619 159	613 461	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
			Valtion toimeksiannot	157	352
Sijoitukset			Lahjoitusrahastojen pääomat	1 607	1 505
Osakkuusyhteisöosuudet	25 191	25 663	Muut toimeksiantojen pääomat	654	729
Muut osakkeet ja osuudet	54 225	49 909	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	2 417	2 586
Muut lainasaamiset	5 179	5 204			
Muut saamiset	106	85	VIERAS PÄÄOMA		
Sijoitukset	84 701	80 861	Pitkäaikainen vieras pääoma		
PYSYVÄT VASTAAVAT	707 653	699 335	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	291 242	307 152
			Lainat muilta luotonantajilta	5 026	5 000
TOIMEKSIANTOJEN VARAT			Saadut ennakot	132	139
Valtion toimeksiannot	133	341	Muut velat	33 634	33 288
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	1 359	1 270	Laskennalliset verovelat	6 714	6 535
Muut toimeksiantojen varat	16	15	Pitkäaikainen vieras pääoma	336 749	352 114
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	1 508	1 626			
			Lyhytaikainen vieras pääoma		
VAIHTUVAT VASTAAVAT			Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	37 319	35 482
Vaihto-omaisuus			Saadut ennakot	3 042	3 286
Aineet ja tarvikkeet	1 870	2 002	Ostovelat	36 960	31 594
Keskeneräiset tuotteet	2 071	310	Muut velat	13 707	14 468
Valmiit tuotteet	1	3	Siirtovelat	51 777	56 780
Muu vaihto-omaisuus	579	596	Laskennalliset verovelat	1 980	1 869
Vaihto-omaisuus	4 521	2 910	Lyhytaikainen vieras pääoma	144 785	143 479
			VIERAS PÄÄOMA	481 534	495 593
Saamiset			VASTATTAVAA	838 483	835 312
Pitkäaikaiset saamiset					
Myyntisaamiset	0	187			
Lainasaamiset	7 675	5 954			
Laskennalliset verosaamiset	1 322	1 219			
Muut saamiset	3 040	1 979			
Pitkäaikaiset saamiset	12 038	9 339			
Lyhytaikaiset saamiset					
Myyntisaamiset	29 739	29 366			
Lainasaamiset	1 165	409			
Muut saamiset	9 096	6 167			
Siirtosaamiset	14 669	13 502			
Lyhytaikaiset saamiset	54 668	49 445			
Saamiset	66 706	58 784			
Rahoitusarvopaperit					
Osakkeet ja osuudet	7 276	9 142			
Muut arvopaperit	25 169	24 919			
Rahoitusarvopaperit	32 445	34 061			
Rahat ja pankkisaamiset	25 650	38 596			
VAIHTUVAT VASTAAVAT	129 322	134 352			
VASTAAVAA	838 483	835 312			

3.5 Kaupungin ja konsernin tunnusluvut

TUNNUSLUVUT

Kaupunki	2016	2015	Konserni	2016	2015
Tuloslaskelman tunnusluvut			Konsernin tuloslaskelman tunnusluvut		
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	13,1	13,2	Toimintatuotot/Toimintakulut, %	39	39,6
Vuosikate/Poistot, %	120,6	69,7	Vuosikate/Poistot, %	147,1	126,0
Vuosikate, euroa/asukas	289	170	Vuosikate, euroa/asukas	653	550
Asukasmäärä	85 231	85 831	Asukasmäärä	85 231	85 831
Rahoituslaskelman tunnusluvut			Konsernin rahoituslaskelman tunnusluvut		
Toiminnan ja investointien raha-virran kertymä 5 vuodelta, 1000 e	-43 711	-59 833	Toiminnan ja investointien raha-virran kertymä 5 vuodelta, 1000 e	-37 001	-50 164
Investointien tulorahoitus, %	92,7	50,0	Investointien tulorahoitus, %	106,9	103,8
Lainanhoitokate	1,0	0,6	Lainanhoitokate	1,5	1,3
Kassan riittävyys, pv	15	26	Kassan riittävyys, pv	25	32
Taseen tunnusluvut			Konsernitaseen tunnusluvut		
Omavaraisuusaste, %	54,8	51,9	Omavaraisuusaste, %	41,7	39,8
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	44,5	50,1	Suhteellinen velkaantuneisuus, %	59,3	62,0
Kertynyt yli-/alijäämä 1000 e	4 844	-954	Kertynyt yli-/alijäämä 1000 e	19 071	2 166
Kertynyt yli-/alijäämä, e/asukas	57	-11	Kertynyt yli-/alijäämä, e/asukas	224	25
Lainat euroa/asukas	2 141	2 371	Lainat euroa/asukas	3 914	4 050
Lainakanta 31.12., 1000 e	182 451	203 513	Lainakanta 31.12., 1000 e	333 587	347 634
Lainasaamiset 31.12., 1000 e	38 863	40 707	Lainasaamiset 31.12., 1000 e	5 179	5 204
Henkilöstön lukumäärä	5 886	6 002			

4. LIITETIEDOT

4.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Kaupungin tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

1. Tilinpäätöstä laadittaessa noudatetut arvostusperiaatteet ja -menetelmät, sekä jaksotusperiaatteet ja -menetelmät

Jaksotusperiaatteet

Tulot ja menot on merkitty tuloslaskelmaan suoriteperusteen mukaisesti. Suoriteperusteesta poiketen verotulot on kirjattu niiden tilitysjankohdan mukaisesti ao. tilikausille.

Pysyvät vastaavat

Pysyvien vastaavien aineelliset ja aineettomat hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoa vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla, poikkeuksena ent. Kuusankosken kaupungin arvo ja taide-esineet, jotka on arvostettu vakuutusarvoon. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa. Pysyvien vastaavien osakkeet on merkitty taseeseen hankintamenoa.

Vaihto-omaisuus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen keskihinnan määräisenä. Rahoitusarvopaperit on merkitty taseeseen hankintamenoa tai sitä alempaan arvoon.

Konsernitili

Kaupungin kuntakonsernitilisopimuksen tiliehtojen mukaisesti sopimukseen liitettyjen muiden yhteisöjen rahavarat esitetään kaupungin rahoissa ja pankkisaamisissa sekä lainana muilta luotonantajilta. Vastaavasti rahoja ja pankkisaamisista vähentänyt muun yhteisön negatiivinen tilin saldo on esitetty vaihtuvien vastaavien lyhytaikaisena lainasaamisena.

Taseen rahat ja pankkisaamiset sisältävät muiden yhteisöjen alatilien saldoja 10,75 milj. euroa, joka jakautuu lainoihin muilta luotonantajilta 12,17 milj. euroa ja lainasaamisiin 1,42 milj. euroa. Konsernitilin vaikutus heijastuu myös rahoituslaskelman eriin. Saamisten muutokseen konsernitili vaikuttaa -0,22 milj. euroa (ilman konsernitiliä muutos olisi 2,78 milj. euroa), korottomien velkojen muutokseen vaikutus on -1,36 milj. euroa (ilman konsernitiliä muutos olisi -5,78 milj. euroa).

Johdannaissopimusten käsittely

Kouvolan kaupungin lainat nostetaan pääsääntöisesti vaihtuvakorkoisena. Osa kaupungin lainasalkusta on suojattu korkojohdannaisilla. Korkosuojausinstrumentteina on käytetty peruskoronvaihtosopimuksia (korkoswap), joista osa on tulevaisuudessa alkavia (fwd start) ja yksi on korkokattorakenteinen. Kaupunki käyttää korkojohdannaisia korkoriskin hallitsemiseen. Samalla pyritään pienentämään kaupungin korkomenojen vaihtelua ja parantamaan ennustettavuutta. Kaikki kaupungin johdannaissopimukset on tehty suojaamistarkoituksessa. Lainakohtaisen suojauksen ohella on käytetty koko lainasalkun suojausta ennakolta lainamäärän kasvua ja korkotason nousua. Kaikki kaupungin korkokiinnitykset ovat luonteeltaan varmoja. Sopimuksiin ei sisälly kertoimia tai kumulatiivisia elementtejä. Mitään erityisiä purkuehtoja, kuten ”oikeus purkaa sopimus kuluitta (ns. purettava koronvaihtosopimus)” tai ”oikeus eräännyttää sopimus markkina-arvoonsa (ns. break clause)” ei Kouvolan kaupungin johdannaissopimuksissa ole. Kouvolan kaupungin lainasalkkuun ei sisälly myöskään valuuttakurssiriskiä. Korkojohdannaisista aiheutuneet kassavirrat on kirjattu tilikauden aikana korkokulujen oikaisuksi. Sopimuksia on voimassa 18.3.2024 asti.

Liitetietojen esittäminen

Liitetiedot on numeroitu Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen liitetiedoista antaman yleisohjeen mukaisesti. Mikäli yleisohjeen mukaiseen liitetietoon ei tule mitään tietoja, ei kyseistä liitetietoa esitetä. Liitetietoina ei ole ilmoitettavaa seuraavien liitetietojen osalta: 2, 3, 5, 10, 17, 26, 28, 29, 30, 36, 37 ja 43.

Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki tytäryhteisöt lukuun ottamatta Asunto Oy Anjalankosken Niittypuistoa, koska Kouvolan Asunnot Oy ei tehnyt alakonsernitilinpäätöstä. Osakeyhtiöalakerneina on yhdistelty KSS Energia ja Kouvola Innovation, jolla on alakonserni Kouvolan Yritystilat. Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty jäsenosuuden mukaisessa suhteessa kaikki neljä kuntayhtymää, joissa kaupunki on jäsenenä. Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty konsernin kannalta olennaiset osakkuusyhteisöt, joita on kuusi.

Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty konsernituloslaskelmaa ja konsernitasetta laadittaessa. Konserniyhteisöjen maksamat kiinteistöverot on eliminoitu konsernitilinpäätöksessä sisäisinä erinä. Samoin konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta. Olennaiset pysyviin vastaaviin sisältyvät sisäiset katteet on vähennetty siltä osin, kun ne ovat tiedossa. Konsernin sisäiset liittymismaksut on eliminoitu.

Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kaupungin ja sen tytäryhteisöjen sekä kaupungin ja yhdistettyjen kuntayhtymien keskinäinen omistus on eliminoitu.

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa, sekä konsernin omasta pääomasta konsernitaseessa. Negatiivisia vähemmistöosuuksia ei ole erotettu.

Suunnitelmapoistojen oikaisu

Kiinteistötytäryhteisöjen aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden poistot on oikaistu suunnitelman mukaisiksi yhteisöjen omien ilmoitusten perusteella ja jäännösarvojen ero on kirjattu konsernituloslaskelmassa tytäryhteisön poistojen oikaisuksi ja aikaisemmille tilikausille kertynyt ero konsernitaseessa edellisten tilikausien yli- tai alijäämän oikaisuksi.

Osakkuusyhteisöt

Konsernin kannalta olennaiset osakkuusyhteisöt on yhdistelty sovelletulla pääomaosuusmenetelmällä konsernitilinpäätökseen. Muita osakkuusyhteisöjä ei yhdistelty, koska yhdistely ei ole tarpeen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi konsernin toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Yhdistelemättömien osakkuusyhteisöjen osakkeet ja osuudet on siirretty muihin osakkeisiin ja osuuksiin.

Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset

Konsernitaseessa poistoero ja vapaaehtoiset varaukset on uuden yleisohjeen mukaisesti jaettu vapaaseen omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan.

Poikkeavat arvostus- ja jaksotusperiaatteet ja menetelmät

Konsernitilinpäätöstä laadittaessa on noudatettu samoja arvostus- ja jaksotusperiaatteita kuin kaupungin tilinpäätöksessä.

Konsernirakenteen muutokset tilikaudella

Osakkuusyhteisön Tykkimäen Vapaa-aikakeskus Oy:n omistusprosentti muuttui vuonna 2016. Kouvolan kaupunki myi osuuttaan konsernin ulkopuolelle niin, että omistusprosentti laski 46,15 prosentista 20,00 prosenttiin. Tämä on huomioitu osakkuusyhteisön yhdistelyssä.

Oikaisut edellisen tilikauden tietoihin

Uuden konsernitilinpäätösohjelman käyttöönoton yhteydessä on tehty oikaisuja vuoden 2015 lukuihin. Sisäisten erien täsmäytystä rahoitustuottojen ja -kulujen osalta on tarkennettu, vaikutus toimintatuottoihin -2 000 euroa, toimintakuluihin 10 000 euroa, rahoitustuottoihin -2 000 euroa ja rahoituskuluihin -7 000 euroa. Vuoden 2015 konsernitilinpäätöksestä on puuttunut rakennuksiin kirjattujen KSS Energia -konsernin palautuskelpoisten liittymismaksujen eliminointiin liittyvä poiston oikaisu, vaikutus suunnitelman mukaisiin poistoihin ja rakennuksiin -126 000 euroa.

Yhdistelemättömien osakkuusyhteisöjen osakkeita ja osuuksia on oikaistu vuodella 2015 muihin osakkeisiin ja osuuksiin liikaa ja tämä on vertailutietoon korjattu. Vaikutus osakkuusyhteisöosakkeisiin ja -osuuksiin sekä vastaavasti muihin osakkeisiin ja osuuksiin on 3,6 milj. euroa.

Pitkäaikainen myyntisaaminen muulta omistusyhteisyyshenkilöltä Kymen Vesi Oy:ltä on siirretty vuonna 2016 lainasaamiseksi ja vertailutietoa on korjattu tältä osin. Vaikutus pitkäaikaisiin myyntisaamisiin ja lainasaamisiin 3,8 milj. euroa.

Kouvola Innovation -konsernin alakonsernissa Kouvola Yritystilat on tehty uuden konsernitilinpäätösohjelman myötä oikaisuja ja tarkennuksia ja vertailutieto on korjattu niiden osalta. Alakonsernissa on oikaistu osakkuusyhteisöjen yhdistelyä. Vaikutus osuuteen osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta) -90 000 euroa ja osakkuusyhteisöosakkeisiin ja -osuuksiin -23 000 euroa. Lisäksi on tehty uusia poisto-oikaisuja, jonka vuoksi aiemmin tehtyjä poisto-oikaisuja Kouvola-konsernissa on peruttu. Vaikutus suunnitelman mukaisiin poistoihin -10 000 euroa, muihin pitkävaikutteisiin menoihin -6 000 euroa, rakennuksiin 851 000 euroa, koneisiin ja kalustoon -37 000 euroa ja muihin aineellisiin hyödykkeisiin 4 000 euroa. Rakennusten koneiden ja laitteiden kirjauspaikkaa on tarkennettu, vaikutus rakennuksiin -12 000 euroa ja kiinteisiin rakenteisiin ja laitteisiin 12 000 euroa. Tuloverosaamisten esittämipaikka on korjattu, vaikutus muihin saamisiin 16 000 euroa ja siirtosaamisiin -17 000 euroa. Lisäksi laskennalliset verovelat on siirretty esitettäväksi pitkäaikaisissa veloissa, vaikutus 72 000 euroa. Edellä selostettujen oikaisujen vaikutus tilikauden tulokseen on yhteensä -226 000 euroa ja edellisten tilikausien yli-/alijäämään 888 000 euroa.

4.2 Tuloslaskelman liitetiedot

6. Toimintatuotot tehtävälueittain

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Konsernipalvelut	2 301 586,85	2 476 101,25	2 752 767,62	2 998 945,32
Hyvinvointipalvelut	51 564 604,51	51 819 004,27	133 119 876,05	138 177 372,57
Kaupunkikehitys	21 538 726,87	20 597 978,90	156 111 472,41	154 220 743,20
Yhteensä	75 404 918,23	74 893 084,42	291 984 116,08	295 397 061,09

7. Verotulojen erittely

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015
Kunnan tulovero	294 657 460,47	288 291 455,81
Osuus yhteisöveron tuotosta	17 466 691,45	19 392 178,62
Kiinteistövero	28 776 222,66	25 060 258,63
Verotulot yhteensä	340 900 374,58	332 743 893,06

8. Valtionosuuksien erittely

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	146 530 546,00	138 273 072,00
<i>Siitä:</i> Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	15 607 188,00	15 162 662,00
Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet	13 714 157,00	13 236 081,00
Valtionosuudet yhteensä	175 851 891,00	166 671 815,00

9. Palvelujen ostojen erittely

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015
Asiakaspalvelujen ostot	130 849 574,51	127 840 823,31
Muiden palvelujen ostot	81 725 872,95	79 246 090,91
Kunnan palvelujen ostot yhteensä	212 575 447,46	207 086 914,22

11. Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista

Käyttöomaisuuden poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu käyttöomaisuuden hankintamenoista arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan. Poistosuunnitelman mukaiset arvioidut poistoajat ja poistomenetelmät ovat:

	ennen vuotta 2013 hankitut hyödykkeet	vuonna 2013 ja sen jälkeen hankitut hyödykkeet	
	vuotta	vuotta	poistomenetelmä
Aineettomat oikeudet	5	2 - 5	Tasapoisto
Muut pitkävaikutteiset menot	5	2	Tasapoisto
Rakennukset			
Asuinrakennukset	40	30	Tasapoisto
Hallinto- ja laitosrakennukset	40	20	Tasapoisto
Tehdas- ja tuotantorakennukset	30	20	Tasapoisto
Muut rakennukset	30	20	Tasapoisto
Talousrakennukset	15	10	Tasapoisto
Kiinteät rakenteet ja laitteet			
Maa- ja vesirakenteet	15 - 20	10 - 15	Tasapoisto
Johtoverkostot ja laitteet	10 - 40	10 - 30	Tasapoisto
Muut kiinteät rakenteet ja laitteet	10	10 - 15	Tasapoisto
Koneet ja kalusto			
Kuljetusvälineet	10	4	Tasapoisto
Muut koneet ja kalusto	3 - 10	3 - 5	Tasapoisto

Pienet käyttöomaisuushankinnat, joiden hankintameno on alle 30 000 euroa, on kirjattu vuosikuluiksi. Perusparannusmeno lisätään poistamattomaan hankintamenoon, jollei erilliseen poistosuunnitelmaan ole erityistä syytä.

12. Pakollisten varausten muutokset

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Eläkevastuut 1.1.	13 390,10	17 541,62	13 390,10	17 541,62
Vähennykset tilikaudella	-4 151,52	-4 151,52	-4 151,52	-4 151,52
Eläkevastuut 31.12.	9 238,58	13 390,10	9 238,58	13 390,10
Potilasvahinkovaraus 1.1.	0,00	0,00	5 433 588,00	4 462 832,55
Lisäykset tilikaudella	0,00	0,00	523 036,08	970 755,45
Potilasvahinkovaraus 31.12.	0,00	0,00	5 956 624,08	5 433 588,00
Pylväiden hävittämisvaraus 1.1.	0,00	0,00	222 500,00	154 500,00
Lisäykset tilikaudella	0,00	0,00	0,00	68 000,00
Vähennykset tilikaudella	0,00	0,00	-45 000,00	0,00
Pylväiden hävittämisvaraus 31.12	0,00	0,00	177 500,00	222 500,00
Carean alijäämän kattaminen 1.1.	6 290 000,00	6 290 000,00	0,00	0,00
Vähennykset tilikaudella	-2 450 000,00	0,00	0,00	0,00
Carean alijäämän kattaminen 31.12	3 840 000,00	6 290 000,00	0,00	0,00

13. Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot ja -tappiot

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Muut toimintatuotot				
Osakkeiden luovutusvoitot	34 436,09	66 232,06	253 889,12	66 232,06
Kiinteistöjen luovutusvoitot	340 262,42	250 925,88	340 262,42	250 925,88
Maa-alueiden luovutusvoitot	2 436 771,13	598 094,10	2 437 518,19	598 094,10
Muut luovutusvoitot	0,00	0,00	13 715,38	189,94
Luovutusvoitot yhteensä	2 811 469,64	915 252,04	3 045 385,11	915 441,98

Muut toimintakulut

Osakkeiden luovutustappiot	10 087,36	5 940,52	84 147,36	24 303,99
Maa-alueiden luovutustappiot	164 438,17	82 806,86	164 438,17	82 806,86
Rakennusten luovutustappiot	331 005,35	0,00	579 562,51	31 516,74
Luovutustappiot yhteensä	505 530,88	88 747,38	828 148,04	138 627,59

14. Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Satunnaiset tuotot				
Pysyvien vastaavien myyntivoitot				
Krao liiketoimintakauppa	0,00	700 000,00	0,00	0,00
Asunto-osakkeiden myynti Kouvolan Asunnot Oy:lle, luovutusvoitot	0,00	1 745 007,76	0,00	0,00
Tykkimäen Vapaa-aikakeskus, osakkeiden luovutusvoitto	1 491 961,05	0,00	1 491 961,05	0,00
Satunnaiset tuotot yhteensä	1 491 961,05	2 445 007,76	1 491 961,05	0,00
Satunnaiset kulut				
Asunto-osakkeiden myynti Kouvolan Asunnot Oy:lle, luovutustappiot	0,00	-572 337,09	0,00	0,00
Satunnaiset kulut yhteensä	0,00	-572 337,09	0,00	0,00

15. Osinkotuottojen ja peruspääoman korkotuottojen erittely

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Osinkotuotot	6 704 481,08	6 800 187,78	1 830 076,49	2 095 626,86

16. Erittely poistoeron muutoksista

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015
Investointivaraukseen liittyvä poistoeron muutos	-102 430,92	-102 430,92
Poistoeron muutos yhteensä	-102 430,92	-102 430,92

18. Arvonkorotukset

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Maa- ja vesialueet				
Arvo 1.1.	0,00	0,00	387 231,13	387 231,13
Arvo 31.12.	0,00	0,00	387 231,13	387 231,13
Arvonkorotukset yhteensä	0,00	0,00	387 231,13	387 231,13

Arvonkorotus käsittää Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalveluiden kuntayhtymälle fuusiossa Kymenlaakson erityishuollon kuntayhtymän kanssa siirtyneen maaomaisuuden. Erityishuollon kuntayhtymä oli saanut maaomaisuuden lahjoituksena Kuusankosken kaupungilta.

4.3 Taseen liitetiedot

Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

19. Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet 2016

Aineettomat hyödykkeet							
	Aineettomat oikeudet	Muut pitkävaikutteiset menot	Ennakkomaksut	Yhteensä			
Poistamaton hankintameno 1.1.	401 597,80	1 206 500,46	60 240,25	1 668 338,51			
Lisäykset tilikauden aikana	32 258,06	255 481,93	13 804,00	301 543,99			
Siirto erien välillä	0,00	54 612,25	-54 612,25	0,00			
Tilikauden poisto	-312 800,69	-929 071,11	0,00	-1 241 871,80			
Poistamaton hankintameno 31.12.	121 055,17	587 523,53	19 432,00	728 010,70			
Kirjanpitoarvo 31.12.	121 055,17	587 523,53	19 432,00	728 010,70			

Aineelliset hyödykkeet							
	Maa-alueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	67 877 419,66	167 733 071,09	87 459 950,31	2 366 168,30	1 272 678,41	8 730 525,47	335 439 813,24
Lisäykset tilikauden aikana	2 816 402,18	12 631 915,72	7 027 341,40	231 975,23	0,00	6 152 778,96	28 860 413,49
Rahoitusosuudet tilikaudella	0,00	-937 500,00	-68 000,00	0,00	0,00	-1 614 026,33	-2 619 526,33
Vähennykset tilikauden aikana	-469 112,63	-3 023 505,57	-10 087,36	0,00	0,00	0,00	-3 502 705,56
Siirto erien välillä	-83 000,00	1 230 321,00	4 162 540,60	0,00	0,00	-5 309 861,60	0,00
Tilikauden poisto	0,00	-10 162 642,75	-8 058 605,63	-960 259,58	0,00	0,00	-19 181 507,96
Arvonlennukset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-1 320,00	-1 320,00
Poistamaton hankintameno 31.12.	70 141 709,21	167 471 659,49	90 513 139,32	1 637 883,95	1 272 678,41	7 958 096,50	338 995 166,88
Kirjanpitoarvo 31.12.	70 141 709,21	167 471 659,49	90 513 139,32	1 637 883,95	1 272 678,41	7 958 096,50	338 995 166,88

Pysyvien vastaavien sijoitukset					
Osakkeet ja osuudet					
	Tytäryhteisö-osakkeet ja -osuudet	Kuntayhtymäosuudet	Osakkuusyhteisö-osakkeet ja -osuudet	Muut osakkeet ja osuudet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	90 687 781,92	40 382 866,06	8 050 671,69	18 399 810,67	157 521 130,34
Lisäykset tilikauden aikana	0,00	0,00	0,00	32 409,60	32 409,60
Vähennykset tilikauden aikana	0,00	0,00	-571 838,95	-2 438,36	-574 277,31
Hankintameno 31.12.	90 687 781,92	40 382 866,06	7 478 832,74	18 429 781,91	156 979 262,63
Kirjanpitoarvo 31.12.	90 687 781,92	40 382 866,06	7 478 832,74	18 429 781,91	156 979 262,63

	Saamiset konserniyhteisöt	Saamiset kuntayhtymät	Saamiset muut yhteisöt	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	40 816 020,00	0,00	227 872,67	41 043 892,67
Lisäykset tilikauden aikana	106 879,85	0,00	21 162,30	128 042,15
Vähennykset tilikauden aikana	-1 782 274,74	0,00	0,00	-1 782 274,74
Hankintameno 31.12.	39 140 625,11	0,00	249 034,97	39 389 660,08
Arvonlennukset	0,00	0,00	-70 000,00	-70 000,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	39 140 625,11	0,00	179 034,97	39 319 660,08

Maa- ja vesialueet erittely

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Maa- ja vesialueet				
Kiinteistöjen liittymismaksut	46 470,98	43 583,30	1 794 814,70	1 779 141,78
Arvonkorotukset	0,00	0,00	387 231,13	387 231,13
Muut maa- ja vesialueet	70 095 238,23	67 833 836,36	76 471 733,20	74 231 792,94
Maa- ja vesialueet yhteensä	70 141 709,21	67 877 419,66	78 653 779,03	76 398 165,85

20. Omistukset tytäryhteisöissä

Nimi	Kotipaikka	Kunnan omistus-osuus %	Konsernin omistus-osuus %	Konsernin osuus omasta pääomasta (€)	Konsernin osuus vieraasta pääomasta (€)	Konsernin osuus tilikauden tuloksesta (€)
Anjalankosken Jäähalli Oy	Kouvola	94,25	94,25	212 525,63	149 739,03	-5 274,34
European Business Innovation Center Kymi Oy	Kouvola	80,00	90,00	6 985,59	3 747,38	-1 463,73
Kaakkois-Suomen Tieto Oy	Kouvola	99,92	99,92	1 210 959,18	706 563,28	123 438,36
Kiinteistö Oy Korian Liikekeskus	Kouvola	58,95	58,95	254 687,31	17 981,10	0,00
Kiinteistö Oy Korianjousi	Kouvola	58,30	58,30	1 176,65	8 405,81	12,88
Kiinteistö Oy Kouvolan Asentajankatu 9	Kouvola	100,00	100,00	396 999,33	198 133,07	-1 779,55
Kiinteistö Oy Madekuja 1	Kouvola	68,09	68,09	584 751,27	4 306,03	-5 538,57
Kiinteistö Oy Pihlajakara	Kouvola	79,00	79,00	1 553,54	19 264,92	1,19
Kiinteistö Oy Päätie 19	Kouvola	100,00	100,00	717 784,58	15 675,35	3 587,50
Kouvola Innovation Oy (alakonsernitp)	Kouvola	100,00	100,00	11 982 851,09	8 159 116,69	224 915,92
Kouvolan Yritystilat Oy (Innovationin alakonsernitp)	Kouvola	100,00	100,00	*)	*)	*)
Kiinteistö Oy Katajaharjun Yritystalo	Kouvola	14,70	100,00	*)	*)	*)
Kiinteistö Oy Kouvolan IT-Campus	Kouvola		100,00	*)	*)	*)
Kouvolan Pienteollisuustalo Oy	Kouvola		100,00	*)	*)	*)
Kouvolan Asunnot Oy	Kouvola	100,00	100,00	16 379 925,16	104 385 687,09	82 764,54
Asunto Oy Elopuisto	Kouvola		84,10	114 192,38	206 739,76	1 229,94
Kouvolan Rautatie- ja Aikuiskoulutus Oy	Kouvola	100,00	100,00	2 248 179,11	1 577 054,72	168 980,49
Kouvolan Hansapysäköinti Oy (äänivalta 65,7 %)	Kouvola	37,84	37,84	1 147 791,35	4 763,03	-2 540,94
Kouvolan Teatteri Oy	Kouvola	100,00	100,00	187 747,21	470 869,58	-12 944,88
Kouvolan Vesi Oy	Kouvola	100,00	100,00	47 666 272,96	42 946 844,46	1 714 585,88
KSS Energia Oy (alakonsernitp)	Kouvola	100,00	100,00	49 786 734,77	95 208 858,55	5 729 490,66
Eficap Oy	Kouvola		100,00	*)	*)	*)
KSS Lämpö Oy	Kouvola		100,00	*)	*)	*)
KSS Rakennus Oy	Kouvola		100,00	*)	*)	*)
KSS Verkko Oy	Kouvola		96,96	*)	*)	*)
Kuusankosken Tennishalli Oy	Kouvola	86,99	87,02	418 435,37	14 224,12	4 997,26
Pohjois-Kymenlaakson Ympäristölaboratorio Oy	Kouvola	95,06	95,06	159 201,13	2 657,51	-2 775,94
Yhdistelemättömät						
Kouvolan Asunnot Oy						
Asunto Oy Anjalankosken Niittypuisto (osaomistus)	Kouvola		94,33	567 500,48	744 040,42	10,31

*) tiedot sisältyvät alakonsernin lukuihin

21. Omistukset kuntayhtymissä

Nimi	Kotipaikka	Kunnan omistus- osuus %	Konsernin omistus- osuus %	Konsernin osuus omasta pääomasta (€)	Konsernin osuus vieraasta pääomasta (€)	Konsernin osuus tilikauden tuloksesta (€)
Itä-Suomen päihdehuollon kuntayhtymä	Mäntyharju	9,91	9,91	175 740,84	54 092,63	-7 239,69
Kymenlaakson liitto	Kotka	48,56	48,56	255 886,38	224 969,34	-17 932,23
Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä (alakonsernitp)	Kotka	51,78	51,78	26 533 205,47	24 872 405,39	5 519 575,73
Kastek Oy	Kotka		51,78	*)	*)	*)
Carea Sairaalat Oy	Kotka		51,78	*)	*)	*)
Sairaalanmäen Vuokratalot Oy	Kouvola	16,67	59,82	*)	*)	*)
Uudenmaan päihdehuollon kuntayhtymä	Hyvinkää	5,80	5,80	113 606,13	20 917,57	18 544,97

*) tiedot sisältyvät alakonsernin lukuihin

22. Omistukset muissa yhteisöissä

Nimi	Kotipaikka	Kunnan omistus- osuus %	Konsernin omistus- osuus %	Konsernin osuus omasta pääomasta (€)	Konsernin osuus vieraasta pääomasta (€)	Konsernin osuus tilikauden tuloksesta (€)
Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu Oy (alakonsernitp)	Kouvola	24,50	24,50	5 782 680,79	2 009 722,00	24 643,62
Kymenlaakson Ammattikorkeakoulu Oy	Kotka		24,50	*)	*)	*)
Mikkelin Ammattikorkeakoulu Oy (alakonsernitp)	Mikkeli		24,50	*)	*)	*)
Disec Oy	Mikkeli		24,50	*)	*)	*)
MAMK Areena Oy (13.2.2015 alkaen)	Mikkeli		24,50	*)	*)	*)
Mikpolis Oy	Mikkeli		24,50	*)	*)	*)
Kiinteistö Oy Korian Portti	Kouvola	39,92	39,92	742 377,59	1 989,35	-217,84
KSS Energia (alakonsernitp)						
Kymin Voima Oy	Helsinki		24,00	*)	*)	*)
Kyamk-kiinteistöt Oy	Kotka	49,00	49,00	7 868 735,78	4 453 148,51	819 084,95
Kymenlaakson Jäte Oy	Kouvola	46,70	46,70	3 173 922,62	1 739 669,59	182 551,98
Kymenlaakson Orkesteri Oy	Kotka	45,00	45,00	128 350,60	217 002,98	13,11
Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä (äänivalta 48,9 %) (alakonsernitp)						
Kymijoen Ravintopalvelut Oy	Kotka		17,33	*)	*)	*)
Tykkimäen vapaa-aikakeskus Oy	Kouvola	20,00	20,00	1 111 080,26	614 236,22	113 186,03
Yhdistelemättömät						
Anjalankosken Painotalo Oy	Kouvola	33,46	33,46	458 295,11	3 837,37	1 921,73
Asunto Oy Anjalantie 2 (päiväkotitilat)	Kouvola	31,26	31,26	34 340,96	35 447,02	34,94
Asunto Oy Elimäen Eläkepuustelli (hoitokoti)	Kouvola	30,57	30,57	274 884,39	802,19	0,00
Asunto Oy Elimäen Napansäde (osaomistus)	Kouvola	40,59	40,59	458 906,27	170 472,80	0,00
Asunto Oy Kouvolan Eväkjankaari	Kouvola	34,67	34,67	453 258,35	1 596,58	670,49
Asunto Oy Lohitie 5	Kouvola	33,27	33,27	555 685,60	3 367,40	4 802,10
Hoiku Oy	Hamina	23,00	34,91	482 550,80	471 238,57	35 907,51
Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy	Kouvola	29,86	37,50	56 349,21	155 838,20	10 248,51
Kiinteistö Oy Myllykosken Liikekeskus	Kouvola	32,80	32,80	70 867,37	94,01	258,38
Kouvolan Asunnot Oy						
Asunto Oy Aron-Kara I	Kouvola		48,48	622 546,89	2 445,00	-2 137,99
Asunto Oy Enärivi	Kouvola		40,77	189 084,77	428,26	7,95
Asunto Oy Huusarinmäki	Kouvola		30,39	111 317,18	2 235,39	6,38
Asunto Oy Kaipiaistensato	Kouvola		40,72	190 131,50	339,21	6,76
Asunto Oy Kasakkakara	Kouvola		23,10	255 092,20	795,87	5,76
Asunto Oy Kataja-Haikula	Kouvola		34,08	245 431,17	1 434,43	0,00
Asunto Oy Kimmelmani	Kouvola		45,38	225 709,08	1 911,72	0,00
Asunto Oy Kirkkovuorentie 2	Kouvola		48,51	105 094,34	22 155,30	6 303,11
Asunto Oy Kouvolan Jaalanharju	Kouvola		39,02	**)	**)	**)
Asunto Oy Kuusankosken Hiidentie 8-10	Kouvola		27,06	160 384,28	8 658,50	-2 185,44
Asunto Oy Kuusankosken Rantapuisto	Kouvola		25,00	267 177,71	1 005,66	1 622,37
Asunto Oy Naakanhovi	Kouvola		21,40	210 519,75	1 983,08	4,63
Asunto Oy Puutarhurinjousi	Kouvola		29,28	270 638,26	11 897,43	3 784,83
Asunto Oy Rivikolka 2	Kouvola		21,95	46 640,34	18,54	-346,10
Asunto Oy Silmuntie	Kouvola		27,85	85 622,42	25 159,05	1,84
Asunto Oy Siltapuisto 1	Kouvola	26,04	30,57	62 169,27	77 250,56	0,00
Asunto Oy Suolasenkoski	Kouvola		23,72	226 532,48	2 765,72	457,22
Asunto Oy Ummeljoen Rivitalo	Kouvola		27,86	6 969,24	44 219,03	1 789,92
Kiinteistö Oy Elimäen Kasarminaukio	Kouvola		31,00	6 455,02	593 910,82	4,38
Kouvolan Yritystilat Oy (Innovationin alakonsernitp)						
Kiinteistö Oy Ksnk Kiltakuja 1	Kouvola		39,07	408 601,35	6 986,67	-2 402,99
Voikkaan Linjatalo Osakeyhtiö	Kouvola	6,29	21,19	**)	**)	**)
Voikkaan Radanvarren Toimitilat Oy	Kouvola		30,80	42 355,20	130 754,93	6 791,74
Kuusankosken Pienteollisuustalo Oy	Kouvola	21,57	21,57	46 592,79	1 752,98	3 876,41
Kymen Vesi Oy (äänivalta 19 %) (omistusyhteisö)	Kotka	32,65	32,65	13 836 215,55	23 100 001,04	1 716,47

*) tiedot sisältyvät alakonsernin lukuihin

**) tietoja ei ole saatu

23. Saamisten erittely

	Kaupunki 2016 pitkäaikaiset	Kaupunki 2016 lyhytaikaiset	Kaupunki 2015 pitkäaikaiset	Kaupunki 2015 lyhytaikaiset
Saamiset tytäryhteisöiltä				
Myyntisaamiset	0,00	279 497,29	0,00	4 513 027,93
Lainasaamiset	4 855 719,56	2 255 878,15	5 691 095,12	2 480 271,18
Siirtosaamiset	0,00	108 404,21	0,00	119 173,91
Muut saamiset	12 346,46	0,00	15 717,59	0,00
Yhteensä	4 868 066,02	2 643 779,65	5 706 812,71	7 112 473,02
Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä				
Myyntisaamiset	0,00	153 706,71	0,00	147 551,31
Siirtosaamiset	0,00	0,00	0,00	0,00
Yhteensä	0,00	153 706,71	0,00	147 551,31
Saamiset osakkuus- sekä muilta omistusyhteisyyksiltä				
Myyntisaamiset	0,00	80 038,10	0,00	80 340,19
Siirtosaamiset	0,00	0,00	0,00	0,00
Yhteensä	0,00	80 038,10	0,00	80 340,19
Saamiset yhteensä	4 868 066,02	2 877 524,46	5 706 812,71	7 340 364,52

24. Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Lyhytaikaiset siirtosaamiset				
Siirtyvät korot	108 404,21	185 497,50	8,60	77 090,71
Kelan korvaus työterveyshuollosta	1 325 261,02	1 373 034,03	1 553 431,86	1 631 903,67
Valtion avustukset ja korvaukset	1 564 260,86	1 523 608,02	1 702 830,86	1 523 608,02
Verosaamiset	0,00	0,00	149 230,10	126 874,13
Projektisaamiset	304 670,31	802 939,97	355 656,41	808 939,97
EU-avustukset	0,00	0,00	578 924,12	441 048,33
Siirtosaamiset muilta	1 389 155,16	1 993 136,24	10 328 516,38	8 831 983,04
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	4 691 751,56	5 878 215,76	14 668 598,33	13 441 447,87

Taseen vastattavaa koskevat liitetiedot

25. Oman pääoman erittely

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Peruspääoma 1.1.	285 680 540,57	285 680 540,57	285 680 540,57	285 680 540,57
Peruspääoma 31.12.	285 680 540,57	285 680 540,57	285 680 540,57	285 680 540,57
Arvonkorotusrahasto 1.1.	0,00	0,00	387 231,13	387 231,13
Arvonkorotusrahasto 31.12.	0,00	0,00	387 231,13	387 231,13
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto 1.1.	0,00	0,00	919 200,00	919 200,00
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto 31.12.	0,00	0,00	919 200,00	919 200,00
Rakennusrahasto 1.1.	23 546,31	23 546,31	1 153 399,21	1 153 399,21
Rakennusrahasto 31.12.	23 546,31	23 546,31	1 153 399,21	1 153 399,21
Muut omat rahastot 1.1.	99 957,12	103 188,38	4 132 665,20	4 135 896,46
Vähennykset tilikaudella	-2 656,78	-3 231,26	-2 656,78	-3 231,26
Muut omat rahastot 31.12.	97 300,34	99 957,12	4 130 008,42	4 132 665,20
Nuorten opintoavustusrahasto 1.1.	17 948,27	17 948,27	17 948,27	17 948,27
Vähennykset tilikaudella	-17 948,27	0,00	-17 948,27	0,00
Nuorten opintoavustusrahasto 31.12.	0,00	17 948,27	0,00	17 948,27
Kouvolan kaupungin pääomarahasto 1.1.	33 864 000,00	33 864 000,00	33 864 000,00	33 864 000,00
Kouvolan kaupungin pääomarahasto 31.12.	33 864 000,00	33 864 000,00	33 864 000,00	33 864 000,00
Edellisten tilikausien alijäämä 1.1.	-954 170,67	3 408 024,57	2 165 603,08	-4 505 398,04
Aikaisempiin tilikausiin liittyvät korjaukset	0,00	0,00	2 354,63	3 027,38
Edellisten tilikausien alijäämä 31.12.	-954 170,67	3 408 024,57	2 167 957,71	-4 502 370,66
Tilikauden yli-/alijäämä	5 797 870,06	-4 362 195,24	16 903 144,29	6 667 973,73
Oma pääoma yhteensä	324 509 086,61	318 731 821,60	345 205 481,33	328 320 587,45
Nuorten opintoavustusrahasto on siirretty tase-erästä muut omat rahastot lahjoitusrahastojen pääomiin.				

27. Pitkäaikaiset velat

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Velat, jotka erääntyvät myöhemmin kuin 5 v. kuluttua				
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	80 606 145,80	98 028 351,00	174 405 995,11	188 881 549,42
Lainat julkisyhteisöiltä	0,00	0,00	5 322 938,80	8 109 404,25
Muut pitkäaikaiset velat	0,00	0,00	17 098,12	0,00
Pitkäaikaiset velat yhteensä	80 606 145,80	98 028 351,00	179 746 032,03	196 990 953,67

30. Vieras pääoma

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Kaupunki 2015
	pitkäaikaiset	lyhytaikaiset	pitkäaikaiset	lyhytaikaiset
Velat tytäryhteisöille				
Ostovelat	0,00	3 639 825,51	0,00	3 119 823,86
Muut velat	0,00	12 166 522,43	0,00	13 529 811,81
Siirtovelat	0,00	32 159,30	0,00	16 209,91
Yhteensä	0,00	15 838 507,24	0,00	16 665 845,58
Velat jäsenkuntayhtymille				
Ostovelat	0,00	8 529 729,64	0,00	8 694 765,56
Siirtovelat	0,00	275 088,15	0,00	550 000,00
Yhteensä	0,00	8 804 817,79	0,00	9 244 765,56

Velat osakkuus- sekä omistusyhteisyyksille

Saadut ennakot	0,00	0,00	0,00	83 230,40
Ostovelat	0,00	292 187,56	0,00	199 273,32
Siirtovelat	0,00	89 874,40	0,00	0,00
Yhteensä	0,00	382 061,96	0,00	282 503,72

31. Sekkitililimiitti

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015
Luotollisen konsernitilin sekkilimiitti		
31.12.	14 000 000,00	12 000 000,00
- siitä käyttämättä oleva määrä	12 865 283,12	12 000 000,00

32. Muiden velkojen erittely

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Muut velat				
Liittymismaksuvelat	0,00	0,00	33 622 674,78	33 276 264,18
Muut velat	0,00	0,00	11 571,32	11 571,32
Muut velat yhteensä	0,00	0,00	33 634 246,10	33 287 835,50

33. Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Lyhytaikaiset siirtovelat				
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	1 502 235,61	1 000 281,54	2 699 284,32	2 238 436,73
Lomapalkkajaksotukset	29 977 258,23	33 425 939,20	41 051 779,85	45 185 652,96
Korkojaksotukset	313 573,90	452 311,02	593 118,20	841 036,31
Verovelat	0,00	0,00	440 893,77	464 920,47
Carean loppulasku tilikaudelle	275 088,15	550 000,00	132 638,46	265 191,91
Muut siirtovelat muille	5 066 886,32	5 706 199,05	6 859 418,40	6 943 983,56
Lyhytaikaiset siirtovelat yhteensä	37 135 042,21	41 134 730,81	51 777 133,00	55 939 221,94

4.4. Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot**34. Kiinnitykset, panttaukset tai muu omaisuusvelkojen vakuutena****Velat, joiden vakuudeksi annettu kiinnityksiä kiinteistöihin**

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	0,00	0,00	9 394 243,88	10 632 041,86
Vakuudeksi annetut kiinnitykset	0,00	0,00	9 607 240,14	9 607 240,14
Vakuudeksi annetut kiinnitykset yhteensä	0,00	0,00	9 607 240,14	9 607 240,14

Velat, joiden vakuudeksi annettu osakkeita

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	0,00	0,00	5 000 000,00	5 000 000,00
Pantattujen osakkeiden kirjanpitoarvo	0,00	0,00	4 093 400,00	4 093 400,00

Pantatut osakkeet yhteensä	0,00	0,00	4 093 400,00	4 093 400,00
35. Muut omasta puolesta annetut vakuudet				

	Kaupunki	Kaupunki	Konserni	Konserni
	2016	2015	2016	2015
Kiinteistökiinnitykset	0,00	0,00	11 725 095,76	4 000 000,00
Yrityskiinnitykset	0,00	0,00	9 763 759,00	9 763 759,00
Muut kiinnitykset	0,00	0,00	5 743 792,29	5 876 009,12
Muut omasta puolesta annetut vakuudet yhteensä	0,00	0,00	27 232 647,05	19 639 768,12

38. Vuokravastuut

	Kaupunki	Kaupunki	Konserni	Konserni
	2016	2015	2016	2015
Vuokravastuut				
Vuokravastuut yhteensä, vastuut voimassa 1.6.2040 asti	28 497 156,83	37 071 264,73	28 506 333,83	37 087 817,12
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	1 728 154,32	2 127 061,32	1 735 495,92	2 134 402,92
- sopimuksiin sisältyvät lunastusvelvoitteet	0,00	0,00	0,00	0,00
Leasingvastuut yhteensä				
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	1 176 053,80	1 472 430,33	4 493 786,95	2 366 478,52
- siitä kiinteistöihin liittyvät rahoitusleasingvastuut	300 072,04	369 604,96	300 072,04	369 604,96
Yhteensä	1 176 053,80	1 472 430,33	4 793 858,99	2 736 083,48

39-40. Vastuusitoumukset**Järjestelyjen luonne ja liiketoiminnallinen peruste**

	Kaupunki	Kaupunki
	2016	2015
Takaukset samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta		
Alkuperäinen pääoma	210 111 454,16	205 709 581,98
Jäljellä oleva pääoma	146 768 690,44	147 619 202,46
Takaukset muiden puolesta		
Alkuperäinen pääoma	42 223 515,41	46 862 723,10
Jäljellä oleva pääoma	18 196 755,64	18 850 254,42

Vastuu Kuntien takauskeskuksen vastuista

	2016	2015
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	413 990 879,00	412 285 646,74
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	309 016,73	293 797,13

41. Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt

Järjestelyn tarkoitus	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Sopimusvastuut				
Sitoumukset avustukseen	2 580 800,00	3 348 665,32	2 580 800,00	3 348 665,32
Seuraavalle tilikaudelle kohdistuva osuus	1 125 600,00	767 890,00	1 125 600,00	767 890,00
Yhteistyö- ja kumppanuussopimukset *)	900 000,00	900 000,00	900 000,00	900 000,00
Seuraavalle tilikaudelle kohdistuva osuus	180 000,00	180 000,00	180 000,00	180 000,00
Maankäytösopimuksista kunnalle aih. velvoitteet	193 970,00	264 500,00	193 970,00	264 500,00
Seuraavalle tilikaudelle kohdistuva osuus	193 970,00	70 530,00	193 970,00	70 530,00
Palvelusopimukset yhteensä	27 394 427,00	21 167 550,00	16 366 427,00	9 536 350,00
Seuraavalle tilikaudelle kohdistuva osuus	13 934 270,00	13 194 150,00	10 258 270,00	7 378 550,00
Sopimusvastuut yhteensä	31 069 197,00	25 680 715,32	20 041 197,00	14 049 515,32
Johdannaisopimukset				
Koronvaihtosopimus 1				
Kuntarahoitus 31734, (lainakoht.), korkoswap 10 v.				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen Kuntarahoituksen lainan (15102/11) korkoriskin suojaamiseksi. Sopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Suojaus on tehty osalle lainan pääomasta. Sopimus erääntyy 30.3.2021. Kyseessä on alun perin 10- vuotinen peruskoronvaihtosopimus.				
Nimellisarvot	9 500 000,00	10 500 000,00	9 500 000,00	10 500 000,00
Markkina-arvot	-1 084 473,00	-1 272 008,18	-1 084 473,00	-1 272 008,18
Koronvaihtosopimus 2				
Nordea 1302616 (salkun suojaus), korkoswap 5 v.				
Koronvaihtosopimuksella suojataan koko lainasalkkua. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Suojan eräpäivä on 24.1.2019.				
Nimellisarvot	5 000 000,00	5 000 000,00	5 000 000,00	5 000 000,00
Markkina-arvot	-141 858,00	-167 928,00	-141 858,00	-167 928,00
Koronvaihtosopimus 3				
Nordea 1302615 (salkun suojaus), korkoswap 10v.				
Koronvaihtosopimuksella suojataan koko lainasalkkua. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Suojan eräpäivä on 24.1.2024.				
Nimellisarvot	10 000 000,00	10 000 000,00	10 000 000,00	10 000 000,00
Markkina-arvot	-1 236 456,00	1 021 160,00	-1 236 456,00	1 021 160,00
Koronvaihtosopimus 4				
Nordea 1302622, (salkun suojaus), korkokatto 10 v.				
Koronvaihtosopimuksella suojataan koko lainasalkkua. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Korkokattorakenteinen suoja. Jos 3 kk euribor on vähemmän kuin 3,00 % p.a. niin sopimuskorko on 1,359 % p.a. Jos 3 kk euribor on suurempi tai yhtä suuri kuin 3 % niin sopimuskorko on 1,359 % miinus 3 %. Suojan eräpäivä on 24.1.2024.				
Nimellisarvot	5 000 000,00	5 000 000,00	5 000 000,00	5 000 000,00
Markkina-arvot	-464 505,00	-347 449,00	-464 505,00	-347 449,00

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Koronvaihtosopimus 5 Nordea 1333887 (salkun suojaus), 10 v., 18.3.2014 Koron-vaihtosopimuksella suojataan koko laina- salkkua. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Suojan eräpäivä on 18.3.2024.				
Nimellisarvot	10 000 000,00	10 000 000,00	10 000 000,00	10 000 000,00
Markkina-arvot	-1 050 939,00	-812 777,00	-1 050 939,00	-812 777,00
Koronvaihtosopimus 6 Kuntarahoitus 32132, (salkun suojaus), fwd start 9 v. 18.3.2014 tehty 18.3.2015 alkanut forward start sopimus. Koronvaihtosopimuksella suojataan koko lainasalkkua. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Suojan eräpäivä on 18.3.2024.				
Nimellisarvot	10 000 000,00	10 000 000,00	10 000 000,00	10 000 000,00
Markkina-arvot	-1 190 640,00	-927 024,06	-1 190 640,00	-927 024,06
Koronvaihtosopimus 7 Nordea 1256171, (laina/salkun suojaus), fwd start 8v. 7.9.2013 tehty 7.9.2015 alkanut forward start sopimus. Rahavirrat mukailevat Kuntarahoituksen lainan (16771/13) koron maksupäiviä. Koronvaihto- sopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Suojan eräpäivä on 7.8.2023.				
Nimellisarvot	10 000 000,00	10 000 000,00	10 000 000,00	10 000 000,00
Markkina-arvot	-1 635 038,00	-1 513 364,00	-1 635 038,00	-1 513 364,00
Koronvaihtosopimus 8 Kouvolan Asunnot Oy:n koronvaihtosopimus on tehty suojaamaan lainasalkun vaihtuvan koron riskiä. Vaihtuva korko 0,215 (0,573) % ja kiinteä korko 2,291 %. Sopimus on voimassa 15.3.2016 asti.				
Nimellisarvot				3 111 500,00
Markkina-arvot				-65 523,86
Koronvaihtosopimus 9 Kouvolan Asunnot Oy:n koronvaihtosopimus on tehty suojaamaan lainasalkun vaihtuvan koron riskiä. Vaihtuva korko 0,3710 (0,1860) % ja kiinteä korko 2,98 %. Sopimus on voimassa 15.7.2019 asti.				
Nimellisarvot			2 691 007,00	2 691 007,00
Markkina-arvot			-234 392,00	-302 615,00
Koronvaihtosopimus 10 Kouvolan Asunnot Oy:n koronvaihtosopimus on tehty suojaamaan lainasalkun vaihtuvan koron riskiä. Vaihtuva korko 0,3720 (0,1780) % ja kiinteä korko 3,15 %. Sopimus on voimassa 10.10.2019 asti.				
Nimellisarvot			1 334 177,00	1 377 215,00
Markkina-arvot			-124 570,00	-161 214,00

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015	Konserni 2016	Konserni 2015
Koronvaihtosopimus 11 KSS Energia -konsernin koronvaihtosopimus on tehty suojaamaan lainasalkun vaihtuvan koron riskiä. KSS Energia -konserni saa vaihtuvaa euribor 3 kk korkoa ja maksaa sovittua kiinteää korkoa. Sopimus on voimassa maaliskuuhun 2024 asti.				
Nimellisarvot			16 000 000,00	16 000 000,00
Markkina-arvot			-2 918 482,00	-2 717 076,00
Koronvaihtosopimus 12 Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän (Carean) koronvaihtosopimus on tehty suojaamaan vaihtuvakorkoisen pankkilainan riskiä ja se on kirjanpidossa käsitelty suojaavana. Sopimus on voimassa 13.6.2023 asti.				
Nimellisarvot			3 624 830,30	3 624 830,30
Markkina-arvot			619 268,08	-724 966,06
Koronvaihtosopimus 13 Kouvola Innovation -konsernin tyttären Kiinteistö Oy Kouvola IT-Campuksen koronvaihtosopimus on tehty suojaamaan lainan vaihtuvan koron riskiä. Vaihtuva korko 0,216 % ja kiinteä korko 2,55 %. Sopimus on voimassa 27.12.2022 asti				
Nimellisarvot			2 352 941,20	2 500 000,00
Markkina-arvot			-287 531,45	-290 970,09
Koronvaihtosopimus 14 Kouvolan Vesi Oy:n koronvaihtosopimus on tehty suojaamaan lainan vaihtuvan koron riskiä. Vaihtuva korko 0,301 % ja kiinteä korko 1,76 %. Sopimus on voimassa 22.12.2016 asti.				
Nimellisarvot				1 500 000,00
Markkina-arvot				-29 429,87
Sähkötermiinit				
Markkina-arvot			674 601,18	-9 085 876,54

*) Tämän lisäksi on kaksi muuta yhteistyösopimusta, joiden vuosikustannus on n. 605 000 euroa ja ne ovat voimassa toistaiseksi.

4.5 Henkilöstöä koskevat liitetiedot

42. Henkilöstön lukumäärä 31.12.

	2016	2015
Konsernipalvelut	234	247
Hyvinvointipalvelut	4 830	4 915
Kaupunkikehitys	127	119
Tilaliikelaitos	16	16
Teknisen tuotannon liikelaitos	679	705
Yhteensä	5 886	6 002

44. Luottamushenkilön palkkioista perityt ja tilitetyt luottamushenkilömaksut

	2016	2015
Kaakkois-Suomen Kokoomus Ry	132,00	180,00
Keskustan Kouvola Kunnallisjärjestö ry	6 750,00	8 086,50
Keskustan Pyhtään Paikallisyhdistys ry	48,00	0,00
Kokoomuksen Kouvola Kunnallisjärjestö ry	10 263,00	11 071,50
Kouvolan puolueisiin sitoutumattomien Kunnallisjärjestö ry	2 262,00	2 368,00
Kouvolan Seudun Perussuomalaiset ry	1 496,00	289,00
Kouvolan Sosialidemokraattinen Kunnallisjärjestö ry	16 708,00	18 032,00
Kymen Sosiaalidemokraattinen piiri ry	0,00	152,00
Pohjois-Kymenlaakson Perussuomalaiset ry	3 152,00	5 480,50
Suomen Kristillisdemokraattien KD Kouvola kunnallisjärjestö ry	4 056,00	4 222,00
Vasemmistoliiton Kouvola kunnallisjärjestö ry	1 576,00	1 928,00
Tilitetyt luottamushenkilömaksut yhteensä	46 443,00	51 809,50

45. Tilintarkastajan palkkiot

	Kaupunki 2016	Kaupunki 2015
Oy Auditor Ab / BDO Auditor Oy		
Tilintarkastuspalkkiot	34 787,12	33 475,50
Tilintarkastajan lausunnot	2 906,00	3 525,00
Tarkastuslautakunnan sihteerin tehtävät	0,00	0,00
Muut palkkiot	0,00	360,00
Yhteensä	37 693,12	37 360,50

5. ERIYTETYT TILINPÄÄTÖKSET

5.1 Tilaliikelaitos

Vastuuhenkilö	Toimitilajohtaja Timo Oksanen
Toimielin	Liikelaitosten johtokunta

1 TOIMINTAKERTOMUS

Toiminnan kuvaus

Tilaliikelaitos huolehtii Kouvolan toimitilakäyttäjien tyytyväisyydestä ja vastuullaan olevan toimitilavarallisuuden suunnitelmallisesta kehittämisestä ja hoidosta elinkaariajattelun pohjalta sekä vastaa omaisuusmassan arvon säilymisestä.

Tilaliikelaitos vastaa kaupungin suoraan omistaman rakennusomaisuuden kehittämisestä, ylläpidosta sekä hyvästä vuokrausasteesta. Tilaliikelaitos hoitaa keskitetysti toimitilojen välivuokrauksen sekä toimii koko konsernin kiinteistöasioiden asiantuntijana.

Tilaliikelaitos vastaa kaupungin investointi- ja perusparannusohjelmien sekä elinkeinotoimen investointiohjelmiin sisältyvien kohteiden rakennuttamisesta kaupunginvaltuuston hyväksymän strategian mukaisesti.

Olennaiset tapahtumat toiminnassa

Tilaliikelaitos lakkautettiin 1.1.2017. Kaupungin kannalta tarpeettomia rakennuksia myytiin 10 kpl sekä asuntoja 2 kpl, myyntiä jatketaan edelleen. Kolme kiinteistöä lahjoitettiin yhdistyksille. Senaatti-kiinteistöjen kanssa suoritettiin kiinteistöjen vaihtokauppa. Hovioikeustalo ostettiin kaupungille 4,0 milj. eurolla ja Valimontie 5 - 7 myytiin Senaatti-kiinteistölle 3,0 milj. eurolla.

Tilaliikelaitos maksoi lainanlyhennyksiä kaupungille 1,8 milj. euroa. Vastaavasti pitkäaikaista lainaa siirtyi tilaliikelaitokselle 1,66 milj. euroa.

Tilaliikelaitoksen ylijäämä on 6,4 milj. euroa, joka on 1,2 milj. euroa pienempi kuin talousarviossa.

Ero talousarvioon johtuu pääosin KSAO:n säästöohjelman aiheuttamasta toimipisteiden vähentämisestä, jotka aiheuttivat vuokratulojen pienenemisen 1,2 milj. eurolla.

Tuloutus kaupungille

Tilaliikelaitoksen tuottovaatimus oli 4 % peruspääomasta eli tuloutus kaupungille oli 6,0 milj. euroa.

Toiminnalliset tavoitteet

Toiminnalliset tavoitteet on esitetty tarkemmin taulukossa vuositavoitteiden toteutuma.

Tilikauden tulos

Tilaliikelaitoksen liikevaihto oli 63,8 milj. euroa ja tuloslaskelma osoittaa tilikauden ylijäämäksi 6,4 milj. euroa. Vastaavat luvut v. 2015 olivat 65,5 milj. euroa ja 11,1 milj. euroa.

Investoinnit ja rahoitus

Investointimenot olivat 16,4 milj. euroa. Investointien rahoitusosuudet olivat 2,2 milj. euroa ja investointien myyntitulot 3,0 milj. euroa, joten nettoinvestointimenot olivat 11,2 milj. euroa. Investointimenoista säästy 4,9 milj. euroa.

Suurimmat valmistuneet investoinnit olivat Myllykosken paloasema 1,9 milj. euroa ja Niskalan päiväkotia 1,6 milj. euroa. Ratamo-keskuksen suunnittelu keskeytettiin toistaiseksi, josta aiheutui rakennustyön aloittamisen siirtyminen tuleville vuosille; määrärahaa jäi käyttämättä 0,5 milj. euroa.

Henkilöstö

Tilaliikelaitoksella oli henkilökuntaa 16 vakituista henkilöä. Henkilöstökulut yhteensä olivat 1,0 milj. euroa.

Hallinto

Liikelaitosten johtokuntaan kuuluivat seuraavat luottamushenkilöt:

Jäsen	Varajäsen
Maria Eloranta, puheenjohtaja	Tiina Vilko
Pasi Hedman, varapuheenjohtaja	Jaakko Forsell
Susanna Hillenbrand	Liisa Sulanen
Petri Kuutti	Kyösti Skippari
Keijo Kaskiaho	Tiina Köninki
Sakari Viinikainen, kaupunginhallituksen edustaja	Marja-Terttu Nuorivuori

Esittelijänä on toiminut toimitilajohtaja Timo Oksanen ja sihteerinä Ritva Ahola. Johtokunta kokoontui tilikauden aikana 11 kertaa.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen

Tilaliikelaitoksen toimintaan ja toimintaympäristöön liittyviä riskejä arvioidaan ja vähennetään sekä riskien seurauksiin varaudutaan. Vuokrausriskiä vähennetään solmimalla pitkäkestoisia vuokrasopimuksia ja määrittämällä vuokrien lähtötaso vastaamaan todellisia kustannuksia.

Teknisiä riskejä (esim. vesivuodot, jäätymiset) ja toiminnan keskeytysriskejä (tulipalot, ilkivalta) vähennetään tavoitteellisella hankesuunnittelulla, rakentamisen ja suunnittelun ohjauksella sekä suunnitelmallisella rakennusten ylläpidolla ja erilaisilla turvajärjestelyillä. Riskiin varaudutaan vahinkovakuutuksin.

Luonnonvoimien toiminnalle aiheuttamiin riskeihin ei voida vaikuttaa, mutta riskeihin varaudutaan vakuutuslaitosten vakuutuksin.

Henkilöstöriskiä vähennetään henkilöstön suunnitelmallisella koulutuksella ja tarjoamalla henkilöstölle työkykyä ylläpitävää toimintaa.

Henkilöstön vähyyden vuoksi kaikkia toimintoja ei pystytty tekemään omana työnä, vaan osa rakennuttamispalveluista ostettiin ulkoa.

Yhteistoimintaverkoston osalta organisaatioriskiä pienennetään tarkistamalla sopimuskäytäntöjä joustavimmiksi.

Taloudellisia riskejä on määrärahojen riittävyys rakennusten ylläpitoon ja välttämättömien investointien toteuttamiseen. Käytöstä poistettavien rakennusten myynti viivästyy; eräänä keinona täytyy harkita rakennusten purkua tai lahjoittamista, jotta päästään eroon ylläpitokustannuksista eroon. Vuokrausriskiä vähennetään solmimalla pitkäkestoisia vuokrasopimuksia ja määrittämällä vuokrien lähtötaso vastaamaan todellisia kustannuksia sekä sisäisten että ulkoisten vuokrien osalta.

Sisäistä valvontaa suoritetaan päivittäin tapahtuvan raportoinnin kautta, vuokra-, urakka-, konsultti- ym. sopimusten toimeenpanon seurannan kautta sekä työpaikkakokousten avulla. Lisäksi noudatetaan kaupungin tarkastusyksikön laatimia ohjeita, jotka on jalkautettu koko henkilökunnalle.

Ennalta arvaamattomista riskeistä toteutuivat eri kohteiden sisäilmakorjaustyöt, yhteensä 0,4 milj. euroa.

Esitys tilikauden tuloksen käsittelystä

Tilaliikelaitoksen tilikauden tulos (ylijäämä ennen varauksia) on 6 441 395,02 euroa ylijäämäinen. Kaupunginhallitus esittää tilikauden tuloksen käsittelystä seuraavaa:

- puretaan kertynyttä poistoeroa 79 938,42 euroa
- siirretään tilikauden ylijäämä 6 521 333,44 euroa taseen edellisten tilikausien yli-/alijäämätileille.

Valtuuston liikelaitokselle asettamat tavoitteet			
2015 tavoite	Mittari	Tavoitteen tila	Tilannekuvaus 12/2016
Pitkä aikaväli n. 4-10v: Toiminnanohjauksemme on toimivaa ja vaikuttavaa			
Tulos ennen tilinpäätössiirtoja on positiivinen			Tulos positiivinen 6,5 milj. euroa.
Kaupungin omistamat tilat ovat optimaalisessa käytössä	Käyttöaste (%) tilat/asunnot	95 % / 95 %	Tilat 95 %/asunnot 95 %.
Kiinteistöjen ja osakkeiden realisointi	Toteutustilanne. realisoidut kiinteistöt ja osakkeet		10 kiinteistöä myyty ja kolme lahjoitettu. Osakkeita on myyty kaksi.
Toiminnan tehostaminen	Nykyinen palvelutuotanto ja kustannukset -3 %		-2,5 %

2 JOHTOKUNNAN HYVÄKSYMÄ TALOUSARVION TOTEUTUMISVERTAILU

strategia-päämäärä	Laadukas ympäristö	strategia-tavoite	Energiatehokas ja uusiutuviin energialähteisiin tukeutuva kaupunki				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Uusiutuvien energialähteiden käyttöä lisätään		Toimenpiteet menossa; aurinkopaneelit varikolle. Jatkuvaa toimintaa.					
Määrä (Kpl)		nyky-arvo	1,00	tavoite-arvo	2,00	toteuma-arvo	1,00
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Alennamme kiinteistöjemme veden ja energian kulutusta		Jatkuvaa toimintaa					
Prosenttia		nyky-arvo	,00	tavoite-arvo	3,00	toteuma-arvo	2,50

strategia-päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia-tavoite	Vaikuttava omistajaohjaus				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Palvelutuotannossa käytämme ensisijassa kaupungin omia kiinteistöjä		Toimintojen keskittäminen Hovioikeustaloon siirtyy v. 2017					
Ulkoa vuokrattujen tilojen suhde omiin tiloihin (%)		nyky-arvo	95,00	tavoite-arvo	96,00	toteuma-arvo	95,00
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Tyhjät kiinteistöt myymme, vuokraamme tai puramme rakennusten salkutuksen mukaisesti.		10 kiinteistöä myyty, 3 luovutettu. Yksi rakennus on purettu. Riskinä kysynnän puute.					
Tyhjien kiinteistöjen myynti (%)		nyky-arvo	,00	tavoite-arvo	5,00	toteuma-arvo	18,00

TULOSLASKELMAOSAN TOTEUTUMISVERTAILU

Tilaliikelaitos						
1000 e	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Tot-%
Toimintatulot	65 224	0	65 224	63 806	1 418	97,8
Myyntitulot/liikevaihto	64 701	0	64 701	63 424	1 277	98
Valmistus omaan käyttöön	400	0	400	743	-343	185,7
Muut tulot	523	0	523	382	141	73
Toimintamenot	-41 325	0	-41 325	-41 251	-74	99,8
Materiaalit ja palvelut	-32 828	0	-32 828	-32 197	-631	98,1
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-10 857	0	-10 857	-10 134	-723	93,3
Ostot tilikauden aikana	-10 857	0	-10 857	-10 134	-723	93,3
Palvelujen ostot	-21 970	0	-21 970	-22 063	92	100,4
Henkilöstömenot	-945	0	-945	-1 011	66	107
Palkat ja palkkiot	-743	0	-743	-745	2	100,3
Henkilösivumenot	-202	0	-202	-266	64	131,5
Eläkemenot	-158	0	-158	-218	60	137,9
Muut henkilösivumenot	-44	0	-44	-48	4	108,3
Muut menot	-7 552	0	-7 552	-8 043	491	106,5
Toimintakate	24 299	0	24 299	23 298	1 001	95,9
Rahoitusmenot ja -tulot	-6 195	0	-6 195	-6 116	-79	98,7
Korkotulot	0	0	0	5	-5	
Muut rahoitustulot	0	0	0	2	-2	
Korkomenot(sisäiset)	-80	0	-80	-72	-8	89,9
Muut korkomenot	-45	0	-45	-23	-22	51,9
Korvaus peruspääomasta	-6 000	0	-6 000	-6 000	0	100
Muut rahoitusmenot	-70	0	-70	-28	-42	40,5
Vuosikate	18 104	0	18 104	17 182	922	94,9
Poistot ja arvonalentumiset	-10 450	0	-10 450	-10 740	290	102,8
Suunnitelman mukaiset poistot	-10 450	0	-10 450	-10 739	289	102,8
Arvonalentumiset		0		-1		
Tilikauden tulos	7 654	0	7 654	6 441	1 213	84,2
Poistoeron lisäys(-) tai vähennys(+)	0	0	0	80	-80	
Tilikauden ylijäämä (alij.)	7 654	0	7 654	6 521	1 133	85,2

Sitovuustaso korostettu harmaalla

Vuoden 2016 talousarvion mukaan liikelaitoksia sitoo tilikauden tulos ja erikseen määriteltävä tuottovaatimus.

TALONRAKENNUSINVESTOINTIEN TOTEUTUMINEN VUONNA 2016 (summat alv 0)

Kaupungin museon näyttelytilan työt valmistuivat 2015. Vuonna 2016 saatiin hankkeelle vielä opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksesta viimeinen osa, 45 000 euroa.

Niskalan päiväkodin työt aloitettiin lokakuussa 2015 ja päiväkoti valmistui elo-syyskuussa 2016. Uudisosan lisäksi vanha päiväkoti peruskorjattiin. Kustannukset vuonna 2016 olivat 1 656 000 euroa. Hankkeen kokonaiskustannukset olivat 2 471 000. Urakat vastaanotettiin etuajassa. Pihatyöt toteutti Aluepalvelut.

KSAO Biosammon työt käynnistyivät joulukuussa 2015 ja chargoal-halli valmistui kesäkuussa 2016. Uudishankkeen kustannukset vuonna 2016 olivat 418 000 euroa ja kokonaiskustannukset 518 000 euroa.

Valkealakodin vaihe 1 työt käynnistyivät joulukuussa 2015 ja työt vaiheen 1 osalta valmistuivat lokakuussa 2016. Valkealakodin vaihe 2 suunnitelmat valmistuivat laskentaan maaliskuussa 2016. Valkealakodin peruskorjauksen kustannukset vuonna 2016 olivat 3 527 000 euroa. Hankkeelle on ARA:n myöntänyt avustuksia yhteensä 2 289 000 euroa, joka on haettavissa 2017. Hankkeen kokonaiskustannusarvio on 7 575 000 euroa.

Myllykosken paloaseman työt käynnistyivät joulukuussa 2015 ja uudiskohde valmistui elokuussa 2016. Hankkeelle saatiin palosuojelurahaston avustusta 225 000 euroa. Hankkeen kustannukset vuonna 2016 olivat 1 903 000 euroa. Hankkeen kokonaiskustannukset olivat 2 210 000 euroa.

Ratamon suunnittelutyön kokonaiskustannukset 2016 olivat 974 000 euroa, kun vuoden 2016 alkuperäisessä talousarviossa oli varattu 27 000 000 euroa suunnitteluun ja hankkeen rakennustöiden aloittamiseen. Hankkeen suunnittelu keskeytettiin elokuussa.

Kehistysvammaisten asumisyksikön nimeä muutettiin kuntoutujien asumisyksiköksi. Suunnittelu toteutettiin kesä-joulukuussa 2016. Uudishanke keskeytettiin Sote-kiinteistöhankeena. Hankkeen kustannukset 2016 olivat 85 000 euroa. Hankkeen kokonaiskustannusarvio on 3 100 000 euroa. ARA on myöntänyt ehdollista avustusta 847 000 euroa.

KSAO Tornionmäen koulun peruskorjauksen hankesuunnittelu toteutettiin maalis-elokuussa 2016. Hankkeen kustannukset vuonna 2016 olivat 17 000 euroa. Hanke keskeytettiin ennen suunnitteluvaiheen alkamista. Hanke liittyi osana KSAO Tornionmäen kampus hankkeeseen.

Kuusankosken terveysaseman peruskorjauksen hankesuunnittelu toteutettiin elo-joulukuussa 2016. Hankkeen kustannukset vuonna 2016 olivat 48 000 euroa. Hanke keskeytettiin ennen suunnitteluvaiheen alkamista Sote-kiinteistöhankeena.

Kaunisnurmen palvelukeskuksen hankesuunnittelua ei käynnistetty ollenkaan. Kohteen myymistä pidettiin vaihtoehtona. Hanke lopulta keskeytettiin Sote-kiinteistöhankeena.

Yhteislyseon laajennuksen hankesuunnitelma oli valmistunut lokakuussa 2015. Suunnittelu käynnistettiin helmikuussa ja laskentaan suunnitelmat saatiin kesäkuussa 2016. Työt käynnistyivät syyskuussa ja valmistuvat elokuussa 2017. Kustannukset vuonna 2016 olivat 1 002 000 euroa, kokonaiskustannusarvion ollessa 5 800 000 euroa. Hanke laajeni koskemaan myös vanhaa koulurakennusta, jossa tehdään mm. tilamuutoksia.

Pieninvestointeja toteutettiin yhteensä 27 kpl yhteisarvoltaan 2 735 000 euroa. 6 kohdetta siirrettiin käyttötalouteen, joiden loppusumma jäi alle 30 000 euron. Kohteet olivat Koivulan asumisyksikkö, Haanojan päiväkoti, Kuusankoskitalo, Puhjonmäen väestönsuoja, Kankaan koulu sekä Urheilupuiston uimahalli. Jaalan paloaseman, Sippolakodin sprinklerin, Anjalan ja Pilkanmaan koulun sekä Vuohijärven neuvolan pieninvestointeja ei käynnistetty.

Investointiraportti 1000 e	Kustannus- arvio ja sen muutokset	Edellisten vuosien käyttö	Alkuper. talous- arvio	Ta-muu- tokset	Muutettu talous- arvio	Toteutuma	Poik- keama	Kustannus- arviosta käytetty
RATAMO	-84 500	-3 167	-27 000	25 500	-1 500	-974	-526	-4 141
Kulut	-84 500	-3 167	-27 000	25 500	-1 500	-974	-526	-4 141
Kaupunginmuseo			0	0	0	45	-45	45
Tuotot			0	0	0	45	-45	45
Valkealakoti	-2 855	-162	-2 505	0	-2 505	-1 238	-1 287	-1 400
Tuotot	1 645		1 495	0	1 495	2 289	-794	2 289
Kulut	-4 500	-162	-4 000	0	-4 000	-3 527	-493	-3 689
KSAO Tornionmäen koulu	-9 900		-2 300	0	-2 300	-17	-2 283	-17
Kulut	-9 900		-2 300	0	-2 300	-17	-2 283	-17
Kuusankosken terveysasema	-2 700		-200	0	-200	-48	-152	-48
Kulut	-2 700		-200	0	-200	-48	-152	-48
Kaunisnurmen palvelukeskus	-3 300		-100	0	-100	0	-100	0
Kulut	-3 300		-100	0	-100	0	-100	0
Myllykosken VPK	-1 775	-82	-1 775	0	-1 775	-1 903	128	-1 985
Tuotot	225	225	225	0	225	0	225	225
Kulut	-2 000	-307	-2 000	0	-2 000	-1 903	-97	-2 210
KSAO Biosampo	-300	-100	0	-400	-400	-418	18	-518
Kulut	-300	-100	0	-400	-400	-418	18	-518
Niskalan päiväkoti	-2 400	-815	-1 900	0	-1 900	-1 656	-244	-2 471
Kulut	-2 400	-815	-1 900	0	-1 900	-1 656	-244	-2 471
Kehitysvammaisten asumisyksikkö	-2 200		-100	0	-100	-85	-15	-85
Kulut	-2 200		-100	0	-100	-85	-15	-85
Yhteislyseon laajennus	-3 000		-1 500	0	-1 500	-1 002	-498	-1 002
Kulut	-3 000		-1 500	0	-1 500	-1 002	-498	-1 002
Pieninvestoinnit, KI			-3 000	0	-3 000	-2 735	-265	-2 735
Tuotot			45	0	45	68	-23	68
Kulut			-3 045	0	-3 045	-2 803	-242	-2 803
Osakkeet ja osuudet			0	0	0	36	-36	36
Tuotot			0	0	0	36	-36	36
Rakennusten myynti			500	3 000	3 500	3 033	467	3 033
Tuotot			500	3 000	3 500	3 033	467	3 033
Rakennusten osto			0	-4 000	-4 000	-3 922	-78	-3 922
Kulut			0	-4 000	-4 000	-3 922	-78	-3 922
Kiinteistöjen liittymismaksut			0	0	0	-2	2	-2
Kulut			0	0	0	-2	2	-2
RAPORTTI YHTEENSÄ	-112 930	-4326	-39 880	24 100	-15 780	-10 887	-4 893	-15 213
Tuotot	1 870	225	2 265	3 000	5 265	5 471	-206	5 696
Kulut	-114 800	-4551	-42 145	21 100	-21 045	-16 358	-4 687	-20 909

Talonrakennuksen pieninvestoinnit 2016

1 000 €

Kouvola-talo	253	Kuusankosken uimahalli	65
Kymintehtaan koulu	166	Valkealan alakoulu	49
Valkeala-talo uimahalli	61	Kymintehtaan päiväkot	65
Keskusurheilukenttä, jälkirahoitt. avustus	-15	Honeywell-valvontajärj. P	85
Keltakankaan terveysasema	277	Viialan koulu	93
Toriparkki	30	Kouvolan paloasema	36
Sairaalakoulu, sairaalankuja 6	179	Utinkatu 44-48, Kouvola	222
Naukion koulu	132	Kuusaa paloasema	59
Hirvelän koulu	78	Vennanranta, Utti	58
Tekniikka- ja ympäristötalo	70	Lautaron kuntorata, Valkeala	35
Kaupungintalo	289	Käyrälammen uimaranta	32
Napan koulu, Korja	35	Viialan koulun lähiliikuntap.	102
Valkealan jäähalli	128	Kaunisnurmen koulu	52
Kuusankosken jäähalli	98		
Talonrakennuksen pieninvestoinnit yhteensä			2 734

RAHOITUSOSAN TOTEUTUMISVERTAILU

1000 euroa	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama	Tot-%
Toiminnan rahavirta						
Vuosikate	18 104		18 104	17 182	922	94,9 %
Tulorahoituksen korjauserät	-490		-490	-34	-456	6,9 %
Investointien rahavirta						
Investointimenot	-42 145	21 100	-21 045	-16 358	-4 687	77,7 %
Rahoitusosuudet investointimenoihin	1 765		1 765	2 402	-637	136,1 %
Omaisuuksien myyntitulot	500	3 000	3 500	3 069	431	87,7 %
Toiminnan ja investointien rahavirta	-22 266	24 100	1 834	6 261	-4 427	341,4 %
Rahoituksen rahavirta						
Antolainauksen muutokset						
Antolainasaamisten lisäykset muille				-75	75	
Antolainasaamisten vähennykset muilta			0	8	-8	
Lainakannan muutokset						
Pitkäaikaisten lainojen lisäys kunnalta	24 500		24 500	1 658	22 843	6,8 %
Pitkäaikaisten lainojen vähennys kunnalle	-1 655		-1 655	-1 205	0	72,8 %
Pitkäaikaisten lainojen vähennys muilta	-600		-600	-604	4	100,7 %
Oman pääoman muutokset						
Muut maksuvalmiuden muutokset				-6 042	6 042	
Vaikutus maksuvalmiuteen	-21	24 100	24 079	0	24 079	
Sitovuustaso johtokunta						
Sitovuustaso valtuusto						

3 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT JA TUNNUSLUVUT**Tuloslaskelma**

	1.1. - 31.12.2016	1.1. - 31.12.2015
Liikevaihto	63 424 186,85	65 514 343,39
Valmistus omaan käyttöön	742 690,75	343 491,88
Liiketoiminnan muut tuotot	381 320,63	401 516,08
Muut tuet ja avustukset	323,38	
 Materiaalit ja palvelut	 -32 197 093,06	 -31 349 812,28
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-10 134 370,87	-9 961 532,96
Palvelujen ostot	-22 062 722,19	-21 388 279,32
Henkilöstökulut	-1 010 839,54	-837 068,99
Palkat ja palkkiot	-745 085,46	-673 663,32
Henkilösivukulut	-265 754,08	-163 405,67
Eläkekulut	-218 053,69	-129 748,24
Muut henkilösivukulut	-47 700,39	-33 657,43
Poistot ja arvonalentumiset	-10 740 332,38	-10 698 265,88
Suunnitelman mukaiset poistot	-10 739 012,38	-10 698 265,88
Arvonalentumiset	-1 320,00	
Liiketoiminnan muut kulut	-8 042 720,78	-7 724 499,39
Liikeliiketoiminta (-alijäämä)	12 557 535,85	15 649 704,81
Rahoitustuotot ja -kulut	-6 116 140,83	-6 128 059,28
Korkotuotot	5 131,69	16 715,88
Muut rahoitustuotot	2 362,44	2 731,61
Kunnalle maksetut korkokulut	-71 910,36	-68 536,31
Muille maksetut korkokulut	-23 351,57	-28 542,23
Korvaus peruspääomasta	-6 000 000,00	-6 000 000,00
Muut rahoituskulut	-28 373,03	-50 428,23
Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä	6 441 395,02	9 521 645,53
Satunnaiset tuotot ja kulut	0,00	1 540 650,98
Satunnaiset tuotot	0,00	1 770 889,45
Satunnaiset kulut	0,00	-230 238,47
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	6 441 395,02	11 062 296,51
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	79 938,42	79 938,42
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	6 521 333,44	11 142 234,93
 Tuloslaskelman tunnusluvut	 2016	 2015
Sijoitetun pääoman tuotto, %	5,2	6,7
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	5,3	6,8
Voitto, %	10,2	16,9

Rahoituslaskelma

	1.1. - 31.12.2016	1.1. - 31.12.2015
Toiminnan rahavirta		
Liikeliiketoiminta (-alijäämä)	12 557 535,85	15 649 704,81
Poistot ja arvonalentumiset	10 740 332,38	10 698 265,88
Rahoitustuotot ja -kulut	-6 116 140,83	-6 128 059,28
Satunnaiset erät	0,00	1 540 650,98
Tulorahoituksen korjauserät	-33 605,80	-1 851 868,40
	<u>17 148 121,60</u>	<u>19 908 693,99</u>
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-16 358 068,31	-14 771 588,35
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 401 520,00	485 228,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	3 069 124,54	3 509 547,88
	<u>-10 887 423,77</u>	<u>-10 776 812,47</u>
Toiminnan ja investointien rahavirta	6 260 697,83	9 131 881,52
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset muilta	-74 502,15	-43 960,00
Antolainasaamisten vähennykset muilta	8 160,00	
	<u>-66 342,15</u>	<u>-43 960,00</u>
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys kunnalta/kuntayhtymältä		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys muilta	1 657 500,00	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys kunnalle/kuntayhtymälle	-1 205 040,00	-1 205 040,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys muille	-604 456,00	-604 456,00
	<u>-151 996,00</u>	<u>-1 809 496,00</u>
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Vaihto-omaisuuden muutos		
Saamisten muutos kunnalta/kuntayhtymältä	-7 925 111,69	-5 238 697,37
Saamisten muutos muilta	2 106 979,55	-2 079 476,57
Korottomien velkojen muutos muilta	-224 227,54	39 748,42
	<u>-6 042 359,68</u>	<u>-7 278 425,52</u>
Rahoituksen rahavirta	-6 260 697,83	-9 131 881,52
Rahavarojen muutos	0,00	0,00
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	0,00	0,00
Rahavarat 1.1.	<u>0,00</u>	<u>0,00</u>

Rahoituslaskelman tunnusluvut	2016	2015
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, euroa	44 339 904,56	41 946 404,04
Investointien tulorahoitus, %	123,1	142,0
Lainanhoitokate	9,1	10,7
Quick ratio	13,0	11,1
Current ratio	13,0	11,1

Tase

	31.12.2016	31.12.2015
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	184 115 656,93	183 868 617,59
Aineelliset hyödykkeet	175 728 456,53	175 545 833,53
Maa- ja vesialueet	45 750,98	43 583,30
Rakennukset	167 471 659,49	167 733 071,09
Kiinteät rakenteet ja laitteet	4 350 890,37	4 331 786,11
Koneet ja kalusto	82 111,03	82 500,54
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	3 778 044,66	3 354 892,49
Sijoitukset	8 387 200,40	8 322 784,06
Osakkeet ja osuudet	8 004 351,56	8 006 277,37
Muut saamiset	382 848,84	316 506,69
VAIHTUVAT VASTAAVAT	63 788 565,03	57 970 432,89
Saamiset	63 788 565,03	57 970 432,89
Pitkäaikaiset saamiset	654 856,96	1 693 914,96
Muut saamiset	654 856,96	1 693 914,96
Lyhytaikaiset saamiset	63 133 708,07	56 276 517,93
Myyntisaamiset	191 394,64	3 233 046,96
Saamiset kunnalta	58 854 608,60	50 929 496,91
Muut saamiset	4 083 381,65	2 082 788,78
Siirtosaamiset	4 323,18	31 185,28
VASTAAVAA YHTEENSÄ	247 904 221,96	241 839 050,48
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	230 577 060,17	224 055 726,73
Peruspääoma	150 000 000,00	150 000 000,00
Rakennusrahasto	23 546,31	23 546,31
Edellisten tilikausien ylijäämä	74 032 180,42	62 889 945,49
Tilikauden ylijäämä	6 521 333,44	11 142 234,93
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	1 565 676,56	1 645 614,98
Poistoero	1 565 676,56	1 645 614,98
VIERAS PÄÄOMA	15 761 485,23	16 137 708,77
Pitkäaikainen	10 901 548,35	11 061 830,35
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	3 671 361,00	2 626 603,00
Lainat kunnalta	7 230 187,35	8 435 227,35
Lyhytaikainen	4 859 936,88	5 075 878,42
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	612 742,00	604 456,00
Lainat kunnalta	1 205 040,00	1 205 040,00
Ostovelat	2 773 235,08	3 007 846,61
Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	17 293,40	17 022,60
Siirtovelat	251 626,40	241 513,21
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	247 904 221,96	241 839 050,48
Taseen tunnusluvut	2016	2015
Omavaraisuusaste, %	92,3	91,0
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	24,7	24,5
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1 000 euroa	80 554	74 032
Lainakanta, 1 000 euroa	12 719	12 871

Tunnuslukujen laskentakaavat**Sijoitetun pääoman tuotto, %**

= $100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{kunnalle/kuntayhtymälle maksetut korkokulut} + \text{Muille maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Sijoitettu korollinen vieras pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$. Tunnusluvun tase-erät on laskettu tilikauden alun ja lopun keskiarvona.

Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %

= $100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalle maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Lainat kunnalta/kuntayhtymältä} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$. Tunnusluvun tase-erät on laskettu tilikauden alun ja lopun keskiarvona.

Voitto, %

= $100 * (\text{Yli- /alijäämä ennen varauksia} / \text{Liikevaihto})$

Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä

Tilinpäätösvuoden ja neljän edellisen vuoden toiminnan ja investointien rahavirran kertymä.

Investointien tulorahoitus, %

= $100 * (\text{Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} - \text{Tuloverot}) / \text{Investointien omahankintameno}$

Lainanhoitokate

= $(\text{Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} + \text{Korkokulut} - \text{Tuloverot}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

Quick ratio

= $(\text{Rahat} + \text{pankkisaamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Lyhytaikaiset saamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{saadut ennakot})$

Current ratio

= $(\text{Vaihto-omaisuus} + \text{Lyhytaikaiset saamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Rahat ja pankkisaamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Omavaraisuusaste, %

= $100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

= $100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{käyttötulot}$

Kertynyt ylijäämä (alijäämä)

= $\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}$

Lainakanta 31.12.

= $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$

4 TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT**4.1 Liikelaitoksen tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot****1. Tilinpäätöstä laadittaessa noudatetut arvostusperiaatteet ja -menetelmät sekä jaksotusperiaatteet ja -menetelmät**

Pysyvien vastaavien aineelliset ja aineettomat hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu kaupunginhallituksen hyväksymän poistosuunnitelman mukaisesti. Laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa.

Liitetiedot on numeroitu Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen liitetiedoista antaman yleisohjeen mukaisesti. Mikäli yleisohjeen mukaiseen liitetietoon ei tule mitään tietoja ei kyseistä liitetietoa esitetä. Liikelaitoksella ei ole liitetietoina ilmoitettavaa seuraavien liitetietojen osalta: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 15, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 43, 45 ja 46

4.2 Tuloslaskelman liitetiedot**6. Toimintatuotot**

	2016	2015
Keskinäiset liiketoiminnan tuotot	120,98	
Liiketoiminnan myyntituotot	353,23	440,32
Vuokratuotot	63 423 712,64	65 513 903,07
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot	374 698,51	317 157,94
Muut tuotot	6 622,12	5 181,12
Muut tuet ja avustukset	323,38	
Toimintatuotot yhteensä:	63 805 830,86	65 836 682,45

11. Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista

Käyttöomaisuuden poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu käyttöomaisuuden hankintamenoista arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan.

Poistosuunnitelman mukaiset arvioidut poistoajat ja poistomenetelmät ovat:

	ennen vuotta 2013 hankitut hyödykkeet	v. 2013 ja sen jälkeen hankitut hyödykkeet	
	vuotta	vuotta	poistomenetelmä
Aineettomat oikeudet	5	2 - 5	Tasapoisto
Muut pitkävaikuttiset menot	5	2	Tasapoisto
Rakennukset			
Asuinrakennukset	40	30	Tasapoisto
Hallinto- ja laitosrakennukset	40	20	Tasapoisto
Tehdas- ja tuotantorakennukset	30	20	Tasapoisto
Muut rakennukset	30	20	Tasapoisto
Talousrakennukset	15	10	Tasapoisto
Kiinteät rakenteet ja laitteet			Tasapoisto
Maa- ja vesirakenteet	15 - 20	10 - 15	Tasapoisto
Johtoverkostot ja laitteet	10 - 40	10 - 30	Tasapoisto
Muut kiinteät rakenteet ja laitteet	10	10 - 15	Tasapoisto
Koneet ja kalusto			
Kuljetusvälineet	10	4	Tasapoisto
Muut koneet ja kalusto	3 - 10	3 - 5	Tasapoisto

Pienet käyttöomaisuushankinnat, joiden hankintameno on alle 30 000 euroa, on kirjattu vuosikuluksi. Perusparannusmeno, alle 200 000 e, lisätään poistamattomaan hankintamenoon, jollei erilliseen poistosuunnitelmaan ole erityistä syytä.

13. Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot ja -tappiot

	2016	2015
Muut toimintatuotot		
Osakkeiden luovutusvoitot	34 436,09	66 232,06
Kiinteistöjen luovutusvoitot	340 262,42	250 925,88
Luovutusvoitot yhteensä	374 698,51	317 157,94
Muut toimintakulut		
Osakkeiden luovutustappio		5 940,52
Kiinteistöjen luovutustappio	341 092,71	
Luovutustappiot yhteensä	341 092 71	5 940,52

14. Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely

Satunnaiset tuotot	2016	2015
Pysyvien vastaavien myyntivoitot		
Asunto-osakkeiden myynti Kouvolan Asunnot Oy:lle		1 770 889,45
Satunnaiset tuotot yhteensä	0,00	1 770 889,45
Satunnaiset kulut		
Asunto-osakkeiden myynti Kouvolan Asunnot Oy:lle		230 238,47
Satunnaiset kulut yhteensä	0,00	230 238,47

16. Erittely poistoeron muutoksista

	2016	2015
Investointivaraukseen liittyvä poistoeron muutos	-79 938,42	-79 938,42
Poistoeron muutos yhteensä	-79 938,42	-79 938,42

4.3 Taseen liitetiedot***Taseen vastaavia koskevat liitetiedot*****19. Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet 2016**

Aineelliset hyödykkeet						
	Maa- ja vesialueet (kiint.liitymismaksut)	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Koneet ja kalusto	Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	43 583,30	167 733 071,09	4 331 786,11	82 500,54	3 354 892,49	175 545 833,53
Lisäykset tilikauden aikana	2 167,68	12 714 915,72	608 133,92	65 037,82	2 967 813,17	16 358 068,31
Rahoitusosuudet tilikaudella		-937 500,00	-68 000,00		-1 396 020,00	-2 401 520,00
Vähennykset tilikauden aikana		-3 023 505,57	-10 087,36			-3 033 592,93
Siirrot erien välillä		1 147 321,00			-1 147 321,00	0,00
Tilikauden poisto		-10 162 642,75	-510 942,30	-65 427,33		-10 739 012,38
Arvonlennukset					-1 320,00	-1 320,00
Poistamaton hankintameno 31.12	45 750,98	167 471 659,49	4 350 890,37	82 111,03	3 778 044,66	175 728 456,53
Arvonkorotukset						
Kirjanpitoarvo 31.12.	45 750,98	167 471 659,49	4 350 890,37	82 111,03	3 778 044,66	175 728 456,53

Maa- vesialueet erittely

	2016	2015
Kiinteistöjen liittymismaksut	45 750,98	43 583,30
Maa- ja vesialueet yhteensä	45 750,98	43 583,30

Sijoitukset

Pysyvien vastaavien sijoitukset	Osakkeet ja osuudet				Muut saamiset		
	Tytäryhteisö- osakkeet ja osuudet	Osakkuusyhteisö- osakkeet ja - osuudet	Muut osakkeet ja osuudet	Yhteensä	Muut saamiset tytäryhteisöiltä	Muut saamiset muilta	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	2 826 942,19	3 060 737,96	2 118 597,22	8 006 277,37	239 564,69	76 942,00	316 506,69
Lisäykset tilikauden aikana				0,00	45 179,85	21 162,30	66 342,15
Vähennykset tilikauden aikana			-1 925,81	-1 925,81			0,00
Siirto erien välillä				0,00			0,00
Arvonlennukset				0,00			0,00
HANKINTAMENO 31.12.	2 826 942,19	3 060 737,96	2 116 671,41	8 004 351,56	284 744,54	98 104,30	382 848,84

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot**25. Oman pääoman erittely**

	2016	2015
Peruspääoma 1.1.	150 000 000,00	150 000 000,00
Peruspääoma 31.12.	150 000 000,00	150 000 000,00
Rakennusrahasto 1.1.	23 546,31	23 546,31
Rakennusrahasto 31.12.	23 546,31	23 546,31
Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.	74 032 180,42	62 889 945,49
Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.	74 032 180,42	62 889 945,49
Tilikauden yli-/alijäämä	6 521 333,44	11 142 234,93
Oma pääoma yhteensä	230 577 060,17	224 055 726,73

27. Pitkäaikaiset velat

	2016	2015
Velat, jotka erääntyvät myöhemmin kuin 5 v. kuluttua		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	3 000 605,00	1 395 587,00
Lainat kaupungilta	2 410 027,35	3 615 067,35
Pitkäaikaiset velat yhteensä	5 410 632,35	5 010 654,35

33. Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät

	2016	2015
Lyhytaikaiset siirtovelat		
Lomapalkkajaksotukset	179 147,11	171 487,69
Muut siirtovelat	66 487,57	64 179,12
Siirtyvät korot	5 991,72	5 846,40
Lyhytaikaiset siirtovelat yhteensä	251 626,40	241 513,21

4.5 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot**38. Vuokravastuut**

	2016	2015
Leasingvastuut yhteensä	2 295 052,22	2 567 434,05
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	305 228,35	301 334,50
- siitä kiinteistöihin liittyvät rahoitusleasingvastuut	2 283 630,35	2 564 168,07

Leasingvuokrasopimuksiin ei sisälly olennaisia irtisanomis- ja lunastusehdon mukaisia vastuuta.

4.6 Henkilöstöä koskevat liitetiedot**42. Henkilöstön lukumäärä 31.12.**

	2016	2015
Hallinto ja johto	2	2
Suunnittelu	3	3
Rakennuttaminen	5	5
Toimitilojen isännöinti, vuokraus ja ylläpito	5	5
Kehittäminen	1	1
Henkilöstön määrä yhteensä	16	16

5.1 Luettelo käytetyistä kirjanpitokirjoista

Pääkirjanpito

Käyttöomaisuuskirjanpito	atk-tuloste
Myyntireskontra	atk-tuloste
Ostoreskontra	atk-tuloste
Päiväkirja	atk-tuloste
Pääkirja	atk-tuloste
 Palkkaluettelo	 atk-tuloste

Tilinpäätös
Liitetietotositteet

Kaikki asiakirjat säilytetään paperimuotoisena.

Tasekirja säilytetään pysyvästi, ja muut kirjanpitokirjat 10 vuotta tilikauden päättymisestä

5.2 Luettelo käytetyistä tositelajeista

ALKUSA	Alkusaldot
BUD	Talousarvio
IRTAIN	Irtaimisto
KOKI	Koki kp-siirto
KOKISI	Kokisi kp-siirto, sisäiset vuokrat
KOMMUI	Käyttöomaisuusmuistiot
KOMTOS	Käyttöomaisuustositteet
MUIST1	Muistiotositteet 1
OMAKSU	Ostoreskontra maksut
OSTOT	Ostolaskut
PALKAR	Palkkatositteet RAKLA
PANKKI	Pankin tiliotteet
TRAVEL	Travel-matkalaskut
VARAS1	Varasto 1
YMR79	MR Laskulaji 79
YMRHYV	MR hyvityslask. kuitt.
YMRMAN	MR Manuaalisuoritukset
YMRVII	MR viitesuoritukset

5.2 Teknisen tuotannon liikelaitos

Vastuuhenkilö Kiinteistöpalvelujohtaja Päivi Takkinen
Toimielin Kaupunginhallitus

1 TOIMINTAKERTOMUS

Toiminnan kuvaus

Kouvolan teknisen tuotannon liikelaitos on sisäinen liikelaitos, jonka tehtävänä oli tuottaa kiinteistö- ja aluepalveluja liiketaloudellisten periaatteiden mukaan suurimmaksi osaksi palvelusopimusten perusteella. Liikelaitos ei toiminut kilpailutilanteissa markkinoilla.

Olennaiset tapahtumat toiminnassa

Liikelaitoksen toiminnassa ei esiintynyt merkittäviä poikkeamia talousarvioon ja palvelusopimuksiin nähden kertomusvuoden aikana. Palvelut pystyttiin tuottamaan pääosin ennalta sovittuja hintoja alhaisemmilla yksikköhinnoilla. Sairauspoissaolot vähenivät määrätietoisesti työn tuloksena. Kaupunginvaltuusto päätti 14.3.2016 § 16 lakkauttaa teknisen tuotannon liikelaitoksen ja sen toiminnot siirrettiin peruskaupungin organisaatioon tekniikka- ja ympäristöpalvelut toimialalle 1.1.2017 alkaen.

Kiinteistöpalvelut

Kiinteistöpalvelut tuottaa puhtaus-, ruoka-, kiinteistönhoito- ja kunnossapitopalveluja sekä liikuntapaikkojen ja -alueiden hoitoa, uimahallipalveluja ja uimaopetusta. Kiinteistöpalveluilla oli tilivuoden lopussa 568 työntekijää. Palvelutuotantoa oli n. 300 rakennuksessa, kiinteistöjen hoitoa 554 000 m² ja siivottavaa pinta-alaa 349 748 m². Aterioita valmistui n. 5,1 milj. annosta. Palvelutuotannon määrä ei merkittävästi laskenut, siivottavat neliöt ja ateriamäärät vähenivät hieman (keskimäärin alle 1 %), joka osaltaan näkyi myös menojen laskemisena.

Aluepalvelut

Aluepalvelut tuottaa logistiikkapalveluja sekä teknisiä työsuorituksia. Logistiikkapalveluja ovat ajoneuvojen hallinnointi sekä materiaali-, korjaamo- ja lähettitoiminnot. Teknisiä työsuorituksia ovat maastomittauspalvelut sekä liikenne- ja viheralueiden kunnossapito, johon on sisältynyt myös pieniä investointikohteita. Kertomusvuoden aikana tuotettiin suunniteltua huomattavasti enemmän infran rakentamispalveluja yhdyskuntatekniikalle. Siltä osin menot nousivat edelliseen vuoteen verrattuna n. 1,0 milj. euroa. Alueiden hoidon vuotuinen vaihtelu mm. sääolosuhteista johtuen, aiheutti n. 0,5 milj. euron menojen nousun.

Tuloutus kaupungille

Teknisen tuotannon liikelaitokselle asetettu sitova tavoite on positiivinen tulos. Taseessa ei ole peruspääomaa, joten peruspääomasta maksettavaa korvausta ei ole määritelty eikä myöskään kaupungille maksettavia muita tuotto-vaatimuksia.

Tilikauden tulos

Tilikauden tulos on positiivinen 0,4 milj. euroa. Edellisen vuoden tulos oli hieman parempi, 0,5 milj. euroa. Sisäisen liikelaitoksen tavoitteena ei ole voiton tuottaminen, joten tulos on hyvä. Siihen päästiin alentamalla asiakkaiden maksaman palvelun hintaa loppuvuodesta niiltä osin kuin toiminta tehostui. Aluepalveluissa tuotettiin huomattavasti edellistä vuotta enemmän infran rakentamispalveluja ja niistä saatiin vastaavasti enemmän tuloja.

Investoinnit ja rahoitus

Kaupunginvaltuuston hyväksymän linjauksen mukaisesti teknisen tuotannon kone- ja kalustohankinnat on vuonna 2016 rahoitettu leasing-rahoituksella. Konsernihallinto on tehnyt rahoitusleasingsopimuksen Nordea Rahoitus Suomi Oy:n kanssa.

Henkilöstö (HTV)

Palvelu	Vakinaiset	Määräaikaiset	Työllistetyt	Yhteensä	Tot. 2015	Muutos
Teknisen tuotannon hallinto	0,92	0,00	0,00	0,92	1,00	-8,00 %
Aluepalvelut	88,21	27,59	11,98	127,78	127,23	0,43 %
Kiinteistöpalvelut	434,20	92,51	13,08	539,79	562,67	-4,07 %
Yhteensä	523,33	120,10	25,06	668,49	690,90	-3,24 %

Henkilöstömenot tilikaudella olivat 26,3 milj. euroa, joka on 52,3 % toimintamenoista. Henkilöstön vähenemä oli 22,4 htv (3,24 %). Kiinteistöpalvelujen henkilöstöä siirtyi eläkkeelle tai poistui muusta syystä yhteensä 46 henkilöä. Näistä 25 tointa jätettiin täyttämättä eli 54 % poistumasta. Aluepalvelujen henkilöstön määrä pysyi lähes ennallaan.

Kiinteistöpalvelujen toiminnan kehittämistä on jatkettu moniammatillisuutta lisäämällä. Monialakoulutus saatiin päätökseen joulukuussa; koulutukseen osallistui 16 kiinteistöpalvelujen henkilöä. Kaupungin järjestämän esimiesvalmennuksen suoritti 16 esimestä. Sairauspoissaolojen hallintaa on tuettu tuki- ja liikuntaelinsairaiden tulerhymällä sekä varhaisen välittämisen mallin aktiivisella käytöllä, Aino-terveysjohtamisen käyttöönnotolla ja tarkoituksenmukaisilla työjärjestelyillä sekä tiimityöskentelytaitojen kehittämisellä. Teknisen tuotannon sairauspoissaolot ovat vähentyneet ko. toimenpiteiden johdosta, sairauspoissaolot ovat 21,6 kalpv/htv, laskua edellisestä vuodesta lähes 2 kalpv/htv. Työtapaturmat ja niistä aiheutuneet poissaolot vähenivät myös. Esimiesten työsuojeluasenne on erittäin hyvä ja henkilöstö on sitoutunut vahvasti Hyvä työ GO-työpajojen toimintaan. Vaaratilanteiden kirjaamisessa ja käsittelyssä on toimipaikoissa aktivoiduttu, mutta se on edelleen kehittämiskohde.

Teknisen tuotannon työvire ja tyytyväisyys on hyvällä tasolla. Työelämä 2016 -tulokset olivat kehittyneet edellisestä kyselystä hyvään suuntaan. Eriyksen tyytyväisiä henkilöstö on omaan työhön; tulos 69,4 %, samoin työpaikan ilmapiiriin 3,77 (asteikko 1-5) ja työyhteisön tuki esimiestyölle on hyvää tasoa 3,66, samoin esimiestuki on 3,62. Henkilöstö kokee, että kohtelu on oikeudenmukaista; tulos 3,80. Kehitettävää on työaikaohjelmien hallinnassa.

Asiakassuhteita on hallittu asiakasraadeilla ja -palavereilla, asiakastyytyväisyys-kyselyillä sekä tiimityötaitoja kehittämällä. Ruokapalvelujen asiakastyytyväisyyskyselyä tehtiin kolmelle asiakasryhmälle ja tulosten keskiarvo oli 3,20 (asteikko 1-4). Puhtaus- ja kiinteistönhoitopalvelujen asiakastyytyväisyyskysely suunnattiin koulukiinteistöihin, tulos puhtauspalveluilla 3,32 ja kiinteistönhoitopalveluilla 3,20 eli asiakkaat ovat erittäin tyytyväisiä (asteikko 1-4) palveluumme.

Hallinto

Kouvolan kaupungin v. 2016 voimassa olleen hallintosäännön mukaan teknisen tuotannon liikelaitoksella ja tilaliikelaitoksella oli yhteinen johtokunta. Johtokunnassa oli viisi kaupunginvaltuuston valitsemaa jäsentä. Johtokunnan esittelijöinä toimivat liikelaitosten johtajat kumpikin oman liikelaitoksensa osalta. Yhteiset asiat esitteli tilaliikelaitoksen johtaja. Johtokunta kokoontui 11 kertaa vuoden 2016 aikana.

Liikelaitoksen johtokunnan kokoonpano:

puheenjohtaja	Eloranta Maria	varajäsen	Vilko Tiina
varapuheenjohtaja	Hedman Pasi	varajäsen	Forsell Jaakko
jäsen	Hillenbrand Susanna	varajäsen	Sulanen Liisa
jäsen	Kuutti Petri	varajäsen	Skippari Kyösti
jäsen	Kaskiaho Keijo	varajäsen	Köninki Tiina

Kaupunginhallituksen edustajana johtokunnassa on toiminut Sakari Viinikainen. Esittelijöinä ovat toimineet liikelaitoksen johtaja Jari Horppu ja 1.9.2017 jälkeen liikelaitoksen johtaja vs/va Päivi Takkinen sekä toimitilajohtaja Timo Oksanen. Kokoussihteerinä on toiminut Ritva Ahola tai Lea Korjala.

Ympäristötilinpäätös

Kiinteistöpalvelut on huomioinut toiminnassaan ympäristövastuun. Henkilöstön entistä parempaa ympäristöosaamista on lisätty ekotukitoiminnan laajentamisella sekä ympäristöpassien suorittamisella. Kiinteistöpalvelujen henkilöstöstä 69 on koulutautunut ekotukihenkilöiksi ja ruokapalvelun henkilöstöstä 133 eli 83 % on suorittanut ympäristöpassin. Kouvolan ympäristökoulutuksiin on osallistunut 368 henkilöä vuodessa. Kouluilla toteutetun Tähteitä nolla! -kampanjan tarkoituksena oli herätellä koululaisia huomioimaan ruokajätteen määrää ja ohjeistaa ottamaan lautaselle vain sen verran kuin on nälkä. Liikelaitoksen päälliköt osallistuivat kaupungin ympäristöohjelman päivystyöpajoihin.

Ympäristöohjelman toteutuminen ja muut ympäristötilinpäätöskohdat esitellään tarkemmin Ympäristöraportti 2016 – asiakirjassa, joka julkaistaan kesällä 2017.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen

Liikelaitoksen sisäisen valvonnan järjestämisestä vastaavat liikelaitoksen johtokunta ja liikelaitoksen johtaja. Palvelujen johtajat ja palveluysiköiden päälliköt vastaavat oman alueensa ja yksikkönsä sisäisen valvonnan käytännön toimenpiteistä. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohje on käsitelty johtokunnassa ja johtoryhmässä. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kriteerit sisältyvät pääasiassa johtamiseen, prosesseihin ja esimiestyöhön. Tavoitteita ja toiminnan tuloksellisuutta seurataan mm. talousraportoinnin yhteydessä ja työpaikkakokouksissa. Johtokunnan tai viranhaltijoiden päätöksiä koskevia oikaisuvaatimuksia ei ole ollut. Sisäisen valvonnan tila oli hyvä.

Riskianalyysi

Merkittävimmät henkilöriskit liittyvät eläköitymisen myötä avainhenkilöiden vaihtumiseen. Avainhenkilöiden vaihtumiseen on varauduttu mm. rekrytoinnin aikaistamisella. Vahinkoriskejä ovat mm. teknisten töiden yhteydessä syntyvät laajat vauriot esim. vesiverkostoon ja/tai kiinteistöille sekä ruokapalveluissa erilaisten ruoka-aineiden aiheuttamat sairastumiset. Ruokapalveluissa riskejä hallitaan ajantasaisilla omavalvontasuunnitelmillä sekä koulutuksilla. Hankinnoissa riskit liittyvät sopimusten hallintaan ja hankintojen kilpailuttamiseen. Palvelujen ja palveluysiköiden johtajat ja päälliköt vastaavat oman yksikkönsä riskienhallinnan käytännön toimenpiteistä. Riskikartoitukset ovat ajan tasalla. Hankintakilpailuissa on käytetty konsernipalvelujen asiantuntemusta. Pienhankinnoissa on siirrytty käyttämään Cloudia -pienhankinta-ohjelmaa. Riskienhallinnan järjestämisestä vastaavat johtokunta ja liikelaitoksen johtaja.

Esitys tilikauden tuloksen käsittelystä

Kaupunginhallitus esittää että tilikauden ylijäämä, 395.249,22 euroa siirretään taseen edellisten tilikausien yli-alijäämätilille.

2 JOHTOKUNNAN HYVÄKSYMÄN TALOUSARVION TOTEUMISVERTAILU

Vuositavoitteiden toteutuma - valtuuston asettamien sitovien vuositavoitteiden toteutumat

2016 tavoite	Mittari	Tilannekuvaus 12/2016
Tulos ennen tilinpäätössiirtoja on positiivinen	Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja	Ylijäämä 395 249,22 euroa Tavoite toteutettu.
Liikelaitoksen organisoitumistavan selvitys toteutetaan yhdessä konsernipalvelujen kanssa	Aloitettu/valmis	Uusi organisaatio otettu käyttöön 1.1.2017. Tavoite toteutettu
Nykyinen palvelutuotanto ja kustannukset -3 % - n. 43 henkilöä - tilaaja määrittelee palvelutason ja - vaatii palveluverkkomuutosta	Toiminnan tehostaminen	Kustannukset +3,4 %, n. 1,7 milj. euroa Palvelutuotannon määrässä ei merkittävää laskua (palveluverkot eivät muuttuneet), ifrarakentamisen osalta nousua n. 1 milj. euroa. Henkilöstön määrä - 22,4 htv Tavoite toteutui liikelaitoksen osalta.
Hallitun alueellisen kilpailutuksen valmistelu	Kiinteistöpalvelujen markkinaehtoisuus	Kaupunginhallitus keskeytti valmistelun, kh 18.4.2016 § 94. Tavoite ei toteutunut

Valtuuston asettamat sitovat tavoitteet ovat liikelaitoksen toimivallassa olevilta osin toteutuneet. Tulos oli positiivinen ja henkilöstön määrä väheni. Koko liikelaitoksen kustannukset nousivat n. 1,7 milj. euroa. Palvelutuotanto kuitenkin tehostui, koska tuotannon määrä koko liikelaitos huomioon ottaen lisääntyi. Tehostuminen näkyy kiinteistöpalvelujen kohdalla, jonka menot vähenivät n. 0,3 milj. euroa ja henkilöstö väheni 4,07 %. Palvelujen vähentämistavoite ei toteutunut koska palveluverkkomuutoksia ei tehty ja yhdyskuntatekniikka lisäsi rakentamispalvelujen ostoa n. 1,0 milj. eurolla. Toiminnallisten sitovien tavoitteiden toteutuminen on esitetty kohdassa 2 olevassa taulukossa.

Tavoitteiden toteumat

Alla olevan Opiferus-taulukon mukaisesti tavoitteet pystyttiin saavuttamaan hyvin. Joissakin tuloksissa jäätin vähäisessä määrin alle tavoitteen mutta pääosin tavoitearvot ylitettiin. Sairauspoissaolojen ja tapaturmien määrä laski huomattavasti arvioitua alemmalle tasolle. Kiinteistöjen hoitoa lukuun ottamatta myös kustannustavoitteet saavutettiin. Kiinteistöjen hoidon kustannuksiin vaikuttavat myös muutokset toimintaympäristön olosuhteissa, esim. sää ja ylimääräiset tilaukset mm. vahinkojen johdosta. Omat toimenpiteet eivät aina riittä tavoitteen saavuttamiseksi.

strategia-päämäärä	Asiakaslähtöinen toiminta	strategia-tavoite	Asiakkaan kuuleminen			
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio				
Asiakastyytyväisyyden pitäminen hyvällä tasolla.		Tavoitteet ovat toteutuneet hyvin.				
Puhtauspalvelujen asiakastyytyväisyyskysely 1-4	nyky-arvo	3,34	tavoite-arvo	3,45	toteuma-arvo	3,32
Teknisten asiakastyytyväisyys	nyky-arvo	2,88	tavoite-arvo	3,00	toteuma-arvo	2,96
Ruokapalvelujen asiakastyytyväisyys	nyky-arvo	2,80	tavoite-arvo	3,00	toteuma-arvo	3,20

strategia-päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia-tavoite	Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Sairauspoissaolojen ja työssä tapahtuvien tapaturmien jatkuva alentaminen.		Tavoitteet ovat toteutuneet erinomaisesti. Sairauspoissaolot ovat laskeneet edellisestä vuodesta lähes 2 kalpv/htv. Myös työtapaturmat ja niistä aiheutuneet poissaolot vähenivät.					
Sairauspoissaolot (kpv/htv)		nyky-arvo	25,70	tavoite-arvo	24,40	toteuma-arvo	21,60
Työtapaturmien lukumäärä (kpl)		nyky-arvo	64,00	tavoite-arvo	61,00	toteuma-arvo	56,00

strategia-päämäärä	Tasapainoinen talous	strategia-tavoite	Vastuullinen ja osallistava johtaminen				
Talousarviotavoite		Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Optimaalinen, monipuolinen, laadukas ja kustannustehokkaasti tuotettu palvelutarjonta.		Tavoitteet ovat toteutuneet hyvin, toiminta on ollut kustannustehokasta.					
Kiinteistöjen hoito (€/m2/kk)	nyky-arvo	1,20	tavoite-arvo	1,20	toteuma-arvo	1,24	
Puhtauspalvelut (€/m2)	nyky-arvo	23,85	tavoite-arvo	25,82	toteuma-arvo	24,39	
Ruokapalvelut: €/Ateria	nyky-arvo	2,87	tavoite-arvo	2,90	toteuma-arvo	2,77	

Talousarviotavoite	Tilannekuvaus ja riskiarvio					
Hyvä esimiestyö ja laadukas työelämä.	Tavoitteet ovat toteutuneet erinomaisesti. Tyytyväisyys työhön ja oikeudenmukaisuuden tunne ovat lisääntyneet työyksiköissä. Lähin esimies toimii esimiehenä hyvin - kyselyä ei suoritettu v.2016					
Sosiaalinen pääoma	nyky-arvo	3,55	tavoite-arvo	3,65	toteuma-arvo	3,69
Lähin esimies toimii esimiehenä hyvin	nyky-arvo	7,36	tavoite-arvo	7,50	toteuma-arvo	–
Esimiestuki	nyky-arvo	3,36	tavoite-arvo	3,50	toteuma-arvo	3,62
Päätöksenteon oikeudenmukaisuus	nyky-arvo	3,11	tavoite-arvo	3,19	toteuma-arvo	3,23
Kohtelun oikeudenmukaisuus	nyky-arvo	3,62	tavoite-arvo	3,70	toteuma-arvo	3,80

Toiminnan volyymit

	TP 2015	TA 2016	Muutettu TA 2016	TP 2016	Tot- %
Rakennusten hoito (m2)	554 000	554 175	554 175	554 000	99,97
Siivottavat neliöt	359 408	354 000	354 000	349 748	98,80
Ateriamäärä (kpl)	5 148 500	4 700 000	4 700 000	5 095 700	108,42

Tunnusluvut (jos on talousarviossa)

	TP 2015	TA 2016	Muutettu TA 2016	TP 2016	Tot- %
Ateriamäärä eur/kpl	2,78	2,90	2,90	2,77	95,52
Puhtauspalvelut/siivottavat neliöt eur/m2	24,02	25,82	25,82	24,39	94,46
Rakennusten hoito ja kunnossapito eur/m2/kk	1,31	1,2	1,2	1,24	103,33

Henkilöstömäärä (vakinaiset, määräaikaiset, työllistetyt)

	TP 2015	TA 2016	Muutettu TA 2016	TP 2016	Tot- %
Henkilömäärä	705	695	695	679	97,70
Henkilötyövuosina HTV	690,90	700,84	700,84	668,49	95,38

TULOSLASKELMAN TOTEUTUMISVERTAILU (ulkoiset ja sisäiset menot yhteensä)

1 000 e	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Tot. %	Poikkeama
Toimintatulot	48 962	48 962	48 962	51 091	104,3	-2128
Myyntitulot/liikevaihto	48 551	48 551	48 551	50 754	104,5	-2203
Muut tulot	412	412	412	324	78,6	88
Tuet ja avustukset	0	0	0	13		-13
Toimintamenot	-48 446	-48 446	-48 446	-50 300	103,8	1 854
Materiaalit ja palvelut	-18 400	-18 400	-18 400	-21 721	118,0	3 321
Aineet, tarvikkeet, tavarat	-7 008	-7 008	-7 008	-7 774	110,9	766
Palvelujen ostot	-11 392	-11 392	-11 392	-13 947	122,4	2 555
Henkilöstömenot	-27 721	-27 721	-27 721	-26 337	95,0	-1 384
Muut menot	-2 325	-2 325	-2 325	-2 243	96,5	-82
Toimintakate	516	516	516	790	152,9	-274
Rahoitustulot ja -menot	0	0	0	1		-1
Korkotulot	0	0	0	2		-2
Vuosikate	516	516	516	791	153,3	-275
Poistot ja arvonalentumiset	-475	-475	-475	-396	83,3	-79
Suunnitelman mukaiset poistot	-475	-475	-475	-396	83,3	-79
Tilikauden tulos	41	41	41	395	955,3	-354
Tilikauden yli/alijäämä	41	41	41	395	955,3	-354

Talousarvion mukaan tuloja arvioitiin kertyvän yhteensä 49,0 milj. euroa ja menoja 48,4 milj. euroa. Poistot olivat 0,5 milj. euroa. Tulojen toteuma oli 51,0 milj. euroa ja menojen toteuma 50,3 milj. euroa poistojen ollessa 0,4 milj. euroa.

Liikelaitoksen tulos oli positiivinen, 395 249,22 euroa. Talousarviossa tavoiteltiin 41 373 euron ylijäämää.

Menot ylittyivät palvelutuotannon laajentumisen vuoksi. Alueiden hoidon ja kunnossapidon sekä infrarakentamisen menot ja tulot ylittyivät talousarvioon nähden n. 3,5 milj. eurolla. Kiinteistöpalveluissa menot ja tulot jäivät talousarvion alle. Palvelusopimuksissa on edellytetty että tuottajan kulujen jäädessä pienemmiksi kuin ennalta sovittujen yksikköhintojen mukaisesti laskutetut tuotot, ylijäämä palautetaan tilaajalle ennen tilinpäätöstä. Palautuksilla ja hyvityksillä päästiin lähemmäksi tavoiteltua tulosta. Aluepalvelut ei – toiminnan luonteesta johtuen – tasannut kaikkia tuloja palvelujen ostajien kanssa. Palvelujen ostajia oli useita, eikä kaikkien tuotteiden hintaa pystytty laskemaan tarkasti.

RAHOITUSLASKELMAN TOTEUTUMISVERTAILU

1 000 e	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Muutettu talousarvio	Toteuma	Tot.-%	Poikkeama
Toiminta ja investoinnit						
Toiminnan rahavirta						
Vuosikate	516		516	790	153,1	-274
Toiminta ja investoinnit, netto	516	0	516	790	153,1	-274
Rahoitustoiminta						0
Muut maksuvalmiuden muutokset	0			-790		790
Vaikutus maksuvalmiuteen	516	0	516	0		516

Rahoituslaskelma sisältää ainoastaan vuosikatteen, johtuen siitä että tuotannon liikelaitoksella ei ole omia investointeja tai rahoitustoimintaa. Toteutunut vuosikate poikkesi talousarviosta osittain toiminnan volyymin kasvun vuoksi.

3 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT JA TUNNUSLUVUT**Tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja tase****Tuloslaskelma**

	1.1. - 31.12.2016	1.1. - 31.12.2015
Liikevaihto	44 686 614,95	43 558 592,22
Liiketoiminnan muut tuotot	323 766,86	410 852,11
Tuet ja avustukset kunnalta	12 630,77	0,00
Materiaalit ja palvelut	-15 653 604,13	-14 011 864,40
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-7 706 045,44	-7 213 495,64
Ostot tilikauden aikana	-7 707 259,16	-7 214 055,64
Varastojen lisäys(+) tai vähennys(-)	1 213,72	560,00
Palvelujen ostot	-7 947 558,69	-6 798 368,76
Henkilöstökulut	-26 336 630,31	-26 748 452,96
Palkat ja palkkiot	-19 442 290,75	-20 107 757,97
Henkilösivukulut	-6 894 339,56	-6 640 694,99
Eläkekulut	-5 612 667,83	-5 545 070,15
Muut henkilösivukulut	-1 281 671,73	-1 095 624,84
Poistot ja arvonalentumiset	-395 886,66	-475 089,96
Suunnitelman mukaiset poistot	-395 886,66	-475 089,96
Liiketoiminnan muut kulut	-2 243 086,65	-2 204 272,61
Liikelylijäämä (-alijäämä)	393 804,83	529 764,40
Rahoitustuotot ja -kulut	1 444,39	-4 558,80
Muut rahoitustuotot	1 505,72	618,71
Muut rahoituskulut	-61,33	-5 177,51
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	395 249,22	525 205,60
Tuloslaskelman tunnusluvut		
Sijoitetun pääoman tuotto, %	-85,9	-56,5
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	-85,9	-57,1
Voitto, %	0,9	1,2

Rahoituslaskelma

	1.1. - 31.12.2016	1.1. - 31.12.2015
Toiminnan rahavirta		
Liikelylijäämä (-alijäämä)	393 804,83	529 764,40
Poistot ja arvonalentumiset	395 886,66	475 089,96
Rahoitustuotot ja -kulut	1 444,39	-4 558,80
Toiminnan ja investointien rahavirta	791 135,88	1 000 295,56
Rahoituksen rahavirta		
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Vaihto-omaisuuden muutos	31 407,52	47 354,39
Saamisten muutos kunnalta/kuntayhtymältä	-431 502,50	-717 936,75
Saamisten muutos muilta	-114 621,37	78 783,29
Korottomien velkojen muutos muilta	-276 419,53	-408 526,49
Rahoituksen rahavirta	-791 135,88	-1 000 325,56
Rahavarojen muutos	0,00	-30,00
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	210,00	210,00
Rahavarat 1.1.	210,00	240,00
Rahoituslaskelman tunnusluvut		
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta euroa	6 711 240,60	4 692 618,91
Quick ratio	0,8	0,7
Current ratio	0,8	0,7

Tase

	31.12.2016	31.12.2015
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	795 653,26	1 191 539,92
Aineelliset hyödykkeet	795 653,26	1 191 539,92
Koneet ja kalusto	795 653,26	1 191 539,92
VAIHTUVAT VASTAAVAT	4 468 565,68	3 953 849,33
Vaihto-omaisuus	97 900,56	129 308,08
Aineet ja tarvikkeet	97 900,56	129 308,08
Saamiset	4 370 455,12	3 824 331,25
Lyhytaikaiset saamiset	4 370 455,12	3 824 331,25
Myyntisaamiset	148 898,35	81 774,30
Saamiset kunnalta	3 890 849,56	3 459 347,06
Muut saamiset	289 959,93	204 812,60
Siirtosaamiset	40 747,28	78 397,29
Rahat ja pankkisaamiset	210,00	210,00
VASTAAVAA YHTEENSÄ	5 264 218,94	5 145 389,25
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	-262 642,97	-657 892,19
Edellisten tilikausien ylijäämä	-657 892,19	-1 183 097,79
Tilikauden ylijäämä	395 249,22	525 205,60
VIERAS PÄÄOMA	5 526 861,91	5 803 281,44
Lyhytaikainen	5 526 861,91	5 803 281,44
Ostovelat	1 111 080,29	903 174,10
Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	352 865,32	363 498,95
Siirtovelat	4 062 916,30	4 536 608,39
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	5 264 218,94	5 145 389,25
Taseen tunnusluvut		
Omavaraisuusaste, %	5,0	-12,8
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	12,3	13,2
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1 000 euroa	-263,0	-658

Tunnuslukujen laskentakaavat**Sijoitetun pääoman tuotto, %**

= $100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{kunnalle/kuntayhtymälle maksetut korkokulut} + \text{Muille maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Sijoitettu korollinen vieras pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$. Tunnusluvun tase-erät on laskettu tilikauden alun ja lopun keskiarvona.

Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %

= $100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalle maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Lainat kunnalta/kuntayhtymältä} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$. Tunnusluvun tase-erät on laskettu tilikauden alun ja lopun keskiarvona.

Voitto, %

= $100 * (\text{Yli- /alijäämä ennen varauksia} / \text{Liikevaihto})$

Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä

Tilinpäätösvuoden ja neljän edellisen vuoden toiminnan ja investointien rahavirran kertymä.

Investointien tulorahoitus, %

= $100 * (\text{Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} - \text{Tuloverot}) / \text{Investointien omahankintameno}$

Lainanhoitokate

= $(\text{Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} + \text{Korkokulut} - \text{Tuloverot}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

Quick ratio

= $(\text{Rahat} + \text{pankkisaamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Lyhytaikaiset saamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{saadut ennakot})$

Current ratio

= $(\text{Vaihto-omaisuus} + \text{Lyhytaikaiset saamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Rahat ja pankkisaamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Omavaraisuusaste, %

= $100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

= $100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{käyttötulot}$

Kertynyt ylijäämä (alijäämä)

= Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) + Tilikauden ylijäämä (alijäämä)

Lainakanta 31.12.

= $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$

4 TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

4.1 Teknisen tuotannon liikelaitoksen tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

1. Tilinpäätöstä laadittaessa noudatetut arvostusperiaatteet ja -menetelmät sekä jaksotusperiaatteet ja -menetelmät

Pysyvien vastaavien aineelliset ja aineettomat hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoa vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu kaupunginhallituksen hyväksymän poistosuunnitelman mukaisesti. Laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa. Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen keskihinnan mukaisena.

Liitetiedot on numeroitu kirjanpitolautakunnan kuntajaoston kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen liitetiedoista antaman yleisohjeen mukaisesti. Mikäli yleisohjeen mukaiseen liitetietoon ei tule mitään tietoa, ei kyseistä liitetietoa esitetä. Liikelaitoksella ei ole liitetietoina ilmoitettavaa seuraavien liitetietojen osalta: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 43, 45, ja 46

6. Toimintatuotot

	2016	2015
Teknisen tuotannon hallinto	9 183,37	19 432,13
Aluepalvelut	12 881 099,13	11 438 589,93
Kiinteistöpalvelut	32 132 730,08	32 511 422,27
Toimintatuotot yhteensä	45 023 012,58	43 969 444,33

11. Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista

Käyttöomaisuuden poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua Kouvolan kaupungin poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu käyttöomaisuuden hankintamenoista arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan.

Poistosuunnitelman mukaiset arvioidut poistoajat ja poistomenetelmät ovat:

	Ennen vuotta 2013 hankitut hyödykkeet	Vuonna 2013 ja sen jälkeen hankitut hyödykkeet	
	vuotta	vuotta	poistomenetelmä
Koneet ja kalusto			
Kuljetusvälineet	10	4	tasapoisto
Muut koneet ja kalusto	3-10	3-5	tasapoisto

Teknisen tuotannon liikelaitoksen pysyvät vastaavat on hankittu ennen vuotta 2013.

19. Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet 2016

Aineelliset hyödykkeet	Kuljetusvälineet	Muut koneet ja kalusto	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	695 143,46	496 396,46	1 191 539,92
Tilikauden poisto	-214 265,91	-181 620,75	-395 886,66
Poistamaton hankintameno 31.12.	480 877,55	314 775,71	795 653,26
Kirjanpitoarvo 31.12.	480 877,55	314 775,71	795 653,26

25. Oma pääoma	TP 2016	TP 2015
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 1.1.	-657 892,19	-1 183 097,79
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 31.12.	-657 892,19	-1 183 097,79
Tilikauden yli-/alijäämä	395 249,22	525 205,60
Oma pääoma yhteensä	-262 642,97	-657 892,19

33. Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät

	2016	2015
Lyhytaikaiset siirtovelat		
Lomapalkkavelan ja henkilösivukulujen jaksotukset	3 402 691,91	3 892 942,99
Muut palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	195 416,74	262 589,20
Muut menojaämät	464 807,65	381 076,20
Lyhytaikaiset siirtovelat yhteensä	4 062 916,30	4 536 608,39

38. Vuokravastuut

	2016	2015
Leasingvastuut yhteensä	1 029 495,72	1 220 257,79
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	348 439,84	453 091,01
- siitä kiinteistöihin liittyvät rahoitusleasingvastuut		
Yhteensä	1 029 495,72	1 220 257,79

42. Henkilöstön lukumäärä 31.12.

	2016	2015
Palvelualue		
Hallinto	0	1
Kiinteistöpalvelut	568	602
Aluepalvelut	111	102
Yhteensä	679	705

44. Luottamushenkilön palkkioista perityt ja tilitetyt luottamushenkilömaksut

	2016	2015
Keskustan Kouvolan Kunnallisjärjestö ry	162,00	180,00
Kokoomuksen Kouvolan Kunnallisjärjestö ry	150,00	150,00
Kouvolan puolueisiin sitoutumattomien Kunnallisjärjestö ry	184,00	188,00
Kouvolan Seudun Perussuomalaiset ry	48,00	12,00
Kouvolan Sosialidemokraattinen Kunnallisjärjestö ry	168,00	376,00
Pohjois-Kymenlaakson Perussuomalaiset ry	0,00	28,00
Tilitetyt luottamushenkilömaksut yhteensä	712,00	934,00

LUETTELO KIRJANPIDOISTA JA AINEISTOISTA.**5.1 Luettelo käytetyistä kirjanpitokirjoista**

Pääkirjanpito	
Käyttöomaisuuskirjanpito	atk-tuloste
Myyntireskontra	atk-tuloste
Ostoreskontra	atk-tuloste
Päiväkirja	atk-tuloste
Pääkirja	atk-tuloste

Palkkaluettelo	atk-tuloste
----------------	-------------

Tilinpäätös
Tase-erittelyt
Liitetietotositteet

Kaikki asiakirjat säilytetään paperimuotoisena.

Tilinpäätös säilytetään pysyvästi ja muut kirjanpitokirjat 10 vuotta tilikauden päättymisestä.

5.2 Luettelo käytetyistä tositelajeista

ALKUSA	Alkusaldot
BUD	Talousarvio
IRTAIN	Irtaimisto
KASSA	Cpu kassa
KOKISI	Kokisi, keskinäiset vuokrat
KOMTOS/KOMMUI	Käyttöomaisuustositteet
MUIST1	Excel-muistio, ulkoinen
MUISIS	Excel-muistio, sisäinen
OSTOT	Ostolaskut, IP
OMAKSU	Ostoreskontra maksut
PALKAR	Palkkatositteet/rakl
TRAVEL	Travel
VARAS1	Varasto
YMR10 - YMR98	MR Laskulaji 10 - MR Laskulaji 98
YMRHYV	Hyvityslaskujen kuittaus
YMRMAN	Manuaalisuoritukset
YMRVII	Viitesuoritukset

5.3 Kouvolan seudun ammattiopisto

Kouvolan kaupunki

Tuloslaskelma Kouvolan seudun ammattiopisto	31.12.2016	31.12.2015
Liikevaihto	24 667 796,78	25 912 473,06
Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen lisäys (+) tai vähennys (-)	26 311,69	60 873,61
Muut tuet ja avustukset	1 020 385,77	852 662,47
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		
Ostot tilikauden aikana	-923 005,98	-1 058 209,90
Palvelujen ostot	-4 424 254,38	-5 194 717,62
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-10 867 556,78	-11 993 539,87
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-2 924 070,07	-3 102 335,39
Muut henkilösivukulut	-787 160,37	-633 719,81
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-41 215,03	-127 508,23
Liiketoiminnan muut kulut	-6 204 815,91	-7 146 320,83
Liikelylijäämä (-alijäämä)	-457 584,28	-2 430 342,51
Rahoitustuotot ja kulut		
Muut rahoitustuotot	0,00	0,00
Korkokulut	0,00	-5,51
Muut rahoituskulut	-113,30	-1 123,70
Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä	-457 697,58	-2 431 471,72
Satunnaiset tuotot ja -kulut		
Satunnaiset tuotot	0,00	700 000,00
Satunnaiset kulut	0,00	0,00
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	-457 697,58	-1 731 471,72
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-457 697,58	-1 731 471,72

Kouvolan seudun ammattiopisto

Tase

	31.12.2016	31.12.2015		31.12.2016	31.12.2015
VASTAAVAA			VASTATTAVAA		
Aineelliset hyödykkeet			OMA PÄÄOMA		
Kiint.rakenteet ja laitteet	67 766,81	78 926,52	Edellisten tilik. yli/alijäämä	-4 123 982,64	-2 392 510,92
Koneet ja kalusto	33 080,11	63 135,43	Tilikauden yli/alijäämä	-457 697,58	-1 731 471,72
Enn.maksut ja kesken- eräiset hankinnat	345 627,60	345 627,60	OMA PÄÄOMA	-4 581 680,22	-4 123 982,64
Aineelliset hyödykkeet	446 474,52	487 689,55			
PYSYVÄT VASTAAVAT	446 474,52	487 689,55	Lyhytaikainen		
			Lainat kunnalta	3 436 974,54	2 658 351,32
VAIHTUVAT VASTAAVAT			Saadut ennakot	454 553,52	551 161,00
Vaihto-omaisuus			Ostovelat	325 615,44	256 790,53
Keskeneräiset tuotteet	320 197,09	293 885,40	Muut velat/liit.maksut ja muut velat	263 397,96	286 929,85
Vaihto-omaisuus	320 197,09	293 885,40	Siirtovelat	1 388 717,43	1 783 105,90
			VIERAS PÄÄOMA	5 869 258,89	5 536 338,60
Saamiset					
Lyhytaikaiset saamiset			VASTATTAVAA	1 287 578,67	1 412 355,96
Myyntisaamiset	128 517,79	212 819,14			
Muut saamiset	56 017,44	51 214,87			
Siirtosaamiset	335 711,83	366 139,00			
Lyhytaikaiset saamiset	520 247,06	630 173,01			
Saamiset	520 247,06	630 173,01			
Rahat ja pankkisaamiset					
Rahat ja pankkisaamiset	660,00	608,00			
VAIHTUVAT VASTAAVAT	841 104,15	924 666,41			
VASTAAVAA	1 287 578,67	1 412 355,96			

6. LUETTELOT JA SELVITYKSET

6.1 Luettelo käytetyistä kirjanpitokirjoista

Pääkirjanpito	
Käyttöomaisuuskirjanpito	atk-tuloste
Myyntireskontra	atk-tuloste
Ostoreskontra	atk-tuloste
Päiväkirja	atk-tuloste
Pääkirja	atk-tuloste
 Palkkaluettelo	 atk-tuloste
 Tasekirja	
Tase-erittelyt	
Liitetietojen erittelyt	

Kaikki asiakirjat säilytetään paperimuotoisena.

Tasekirja säilytetään pysyvästi ja muut kirjanpitokirjat 10 vuotta tilikauden päättymisestä.

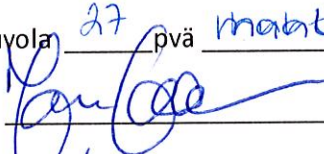
6.2 Luettelo käytetyistä tositelajeista

ALKUSA	Alkusaldot	YMR38	MR laskulaji 38
BUD	Talousarvio	YMR39	MR laskulaji 39
BUDL	Lisätalousarvio	YMR40	MR laskulaji 40
IRTAIN	Irtaimisto	YMR41	MR laskulaji 41
KASSA	CPU kassa	YMR42	MR laskulaji 42
KOKISI	Kokisi kp-siirto	YMR54	MR laskulaji 54
KOMMUI	Käyttöomaisuuden muistiot	YMR55	MR laskulaji 55
KOMTOS	Käyttöomaisuusositteet	YMR56	MR laskulaji 56
MUISIS	Muistio sisäinen	YMR57	MR laskulaji 57
MUIST1	Muistio ulkoinen	YMR58	MR laskulaji 58
OMAKSU	Ostoreskontran maksut	YMR59	MR laskulaji 59
OSTOT	Ostolaskut	YMR61	MR laskulaji 61
PALKAR	Palkkatositteet	YMR62	MR laskulaji 62
PANKKI	Pankkien tiliotteet	YMR63	MR laskulaji 63
TRAVEL	Travel	YMR64	MR laskulaji 64
VARAS1	Varasto	YMR65	MR laskulaji 65
YMR11	MR laskulaji 11	YMR70	MR laskulaji 70
YMR12	MR laskulaji 12	YMR71	MR laskulaji 71
YMR13	MR laskulaji 13	YMR75	MR laskulaji 75
YMR20	MR laskulaji 20	YMR76	MR laskulaji 76
YMR23	MR laskulaji 23	YMR80	MR laskulaji 80
YMR24	MR laskulaji 24	YMR89	MR laskulaji 89
YMR25	MR laskulaji 25	YMR90	MR laskulaji 90
YMR26	MR laskulaji 26	YMR91	MR laskulaji 91
YMR27	MR laskulaji 27	YMR92	MR laskulaji 92
YMR28	MR laskulaji 28	YMR93	MR laskulaji 93
YMR29	MR laskulaji 29	YMR98	MR laskulaji 98
YMR30	MR laskulaji 30	YMR99	MR laskulaji 99
YMR31	MR laskulaji 31	YMRHYV	MR hyvityslaskut
YMR32	MR laskulaji 32	YMRMAN	MR manuaalisuoritukset
YMR33	MR laskulaji 33	YMRVII	MR Viitesuoritukset
YMR34	MR laskulaji 34	YPHEFF	YPH Effica
YMR36	MR laskulaji 36	ZKOM	KOM konversio

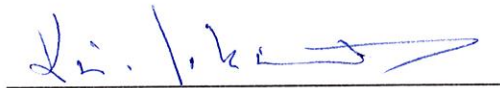
7. TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUS JA TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

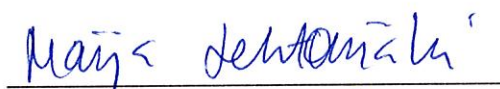
7.1 Tilinpäätöksen allekirjoitus

Kouvola 27 päivä marrasku kuuta 2017

Kari Järvelin

Mika Räsänen

Li. Järvelin

Marja Lehto

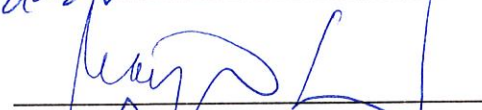

Jarmo Huusari

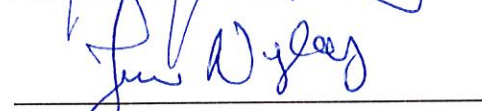

Pekka Korpi

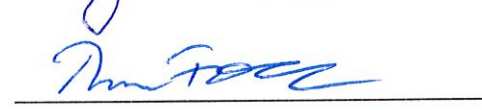

Liisa Sela

Jarmo Räsänen

Jarmo Räsänen

Jarmo Räsänen

Jarmo Räsänen

Jarmo Räsänen

7.2 Tilinpäätösmerkintä

Olemme antaneet suorittamastamme tilintarkastuksesta tänään kertomuksen.

Kouvolassa 17/5 2017

BDO Audiator Oy, JHTT-yhteisö

Ulla-Maija Tuomela
JHT, KHT

Lisätietoja:

Kouvolan kaupunki
Talous- ja omistajaohjaus